Biblioteka Jagiellońska.

№ 6133

w niżej opisanych Wypadkach fundował się podług Prawa na bespieczeństwie maiątku iest iedno co niemiec żadnej hipoteki; Iakoż: Trzem Osobom nazna-cza Prawo tayną hipotekę; to iest: Żonom na maiątku Mężow Pupillom, na maiątku Opiekunow i Wrzodowi na maiątku Urzędnikow: — Kto-kolwiek ma Żonę, lub cokolwiek z prymusu podiąć się musiał Opieki, kto iest Officialistą czyli Urzędnikiem, chocby i był wielkiego maiątku wart cie-lem, żadnego nie może mieć kredytu pewnego, bo zaciągnąwszy Obligi, w ten czas gdy spostrzeże Obarczony znacznie swoy maiątek, znaydzie się 2 Żonę lub Pupillem i przy znalezieniu pierwszey drugiemu znalazłszy, pretensyą, z moią Prawa podawi pretensye te w miejsu pierwszym nadsłanych, a przez ten sposob poźniejszych pozbawi fundusu—

№ 6133

LUDU PRAWO

I

RZECZY POSPOLITEJ

Dzieł Nadwiślańskich, w których, jak się Medyk lechtować w procedurze prawnéy

BIBLIOTEKA UNIW. JAGELLONICAE

1795
10 L

ЛИСТЪ. 1799. ГОДА. ЦѢНА
50 КОПѢЕКЪ

ЛИСТЪ. 1800 ГОДА. ЦѢНА
50 КОПѢЕКЪ

ЛИСТЪ. 1800. ГОДА. ЦѢНА
50 КОПѢЕКЪ

Nro 3. Zabronienie Polowania na Cudzych Gruntach

Jako uyźli z własnych Dziedzictw, y uprzywilejowanych Posessyi, tudzież wszelkie z nich przychody, niewnu służyć niemogą, tylko Właścicielom gruntów Dziedzicom i Posessorom, tak odbierać one wiadiey kolwiek czyni iest rzeczą bez prawną. Z tych powodów, Inosząc niesprawiedliwy Zwyczay Polowania na cudzych gruntach, i cudzych Kmiejach, ustanawiamy iż od tąd niktemu na cudzych gruntach, i cudzych Kmiejach bez pozwolenia na piśmie przez Dziedzica, lub Posessora dać mianego, polować, Lisow y Borsuków wykopywać, i żadnym sposobem ani wynalazkiem, Zwierza y Ptactwa gubić niebędzie wolno, ale pod rozbratą Psow, Strzelby y narzędzia do Polowania zażytych; tudzież Sub pena Tysiąc grzywien per Officium Castrense ejusdem terre aut Districtus ad delationem Dziedzica lub Posessora winnym irrogenda, Zagonione zdaleka Psy na cudzy grunt bez Strzelania przed niemi zwierza, łapać y odwoływać właścicielom Psow wolno będzie, Zabiegając złemu temu ażeby zboża na Wiosnę, lub Lato pod pretextem Polowania stworzone niebyły postanawiamy, iż Actualne polowania przez biorących od Dziedziców y Posessorow wolność do polowania, nie przedzy ich wyżdzien po S Bartłomieju zacznąć, a zaś Ima Marcij Zwierzyć się powinno, wyiąwszy polowania na Ptastwo, oprocz kuropatw, Bekasow, których na cudzym Gruncie przebywać y Strzelać niebędzie wolno. Te zaś Prawo by naymniey Dziedzicom prejudicare niema, którym wolno się Polowania wkażdym czasie zostawuie dej Konst 1775 Volt VIII fol: 104=

KWESTYE

Do Sądowych Magistratur Pierwszey Instancyi w Guberniach Prowincyi dawniey Polskich teraz do Imperyum Rossyiskiego przytączonych odnoszące się.

Antiqua leges dant auctoritatem novis, nova vero Interpretationem Antiquis

Wiadomość

Nim się odpowie na Kwestyie podług iakiego Prawa przepisuie się przewód Prawa Sądowy, trzeba o Prawach Polskich ogólną zrobić wiadomość ... Prawa Polskie są dwo iakie, iedne: Które panuiące w Koronie Królowie, a w Xięstwie Litewskim xiążęta Hospodarowie stanowili, y te nazywaią się Statutaj Drugie zaś Prawa są, które zgromadzone Rzeczy=Pospolitey Stany, Senatorowie y Posłowie wraz z Królem stanowili w różnych Latach na Seymach do różnych przypadków, takie nazywaią się Konstytucye — Te są niektóre dla Korony y Litwy iedne, inne dla Samey Korony, a niektóre dla Samey Litwy. a inne Excepta dla niektórych tylko Woiewodztw Koronnych nastąpiły, Lecz rownie Statuta y Konstytucye Narod Słuchaią y Exekwuią. Nadto dla wielości zawiłych Praw czyli które może się do iakiego przypadku sciągać Rada Nieustaiąca przy boku Królewskim Prawem Roku 1775 ustanowiona była, która w przypadkach wątpliwych Praw, za odnieśieniem się do Nieyiakiey Jurysdykcyi Sądowniczey, Tłumaczenie swoie dawała, iednak taka Rezolucya moc Prawa miała tylko do następuiącego Seymu w dwa Lata przypadaiącego, a gdy na Seymie która Rezolucya approbowana została zamieniała się w Prawo, niektóre zaś uchylone zostały, a poźniey z Samą Radą Nieustaiącą skassowano. —

Konstytucye y Statut Koronny zebrane są w Pięciu Xięgach nazywaiących się Wolumina —

W Pierwszym Woluminie są Prawa od Roku 1347 do 1548 R.
W Drugim " " " " " " " " od Roku 1548 do 1611 R.
W. Trzecim " " " " " " " " od Roku 1611 do 1641 R.
W Czwartym " " " " " " " " od Roku 1641 do 1669 R.
W Piątym " " " " " " " " od Roku 1669 do 1697 R.
W. Szóstym " " " " " " " " od Roku 1697 do 1736 R.
W Siódmym Konstytucye z Lat 1764. 1766 y 1768. Roku
W Osmym " " " " " " " " od Roku 1775. do 1780. R.

Statutu Koronnego iest osobna Xięga przez Herburta Podkomorzego Przemyślskiego zebrana, lecz te Statuta są w pierwszym Woluminie. Statut Litewski iest w osobney iedney xiędze, Statut Litewski służy Xięstwu Litewskiemu y niektórym Woiewodztwom w Koronie, to iest Brzeskiemu, Wołyńskiemu y Kijowskiemu. Rezolucyo Rady Nieustaiącey iest dwa Tomy. Jest osobna xiążka Prawa R. 1784. o Exekucyi Procesu która znayduie się przy Statucie Litewskim. Iznowu xiążka osobna pod Tytułem Regula Procesu Gramatnego przez Paciorkowskiego Roku 1749. z przystosowaniem Praw do tego Procesu służących zebrana y opisana, a przez Augusta 3go Króla Polskiego przywileiem Roku 1749. approbowana. ———

Kwestye do Sądowych Magistratur Pierwszey Instancyi w Gubernijach Prowincyi dawniey Polskich teraz do Imperyum Rossyiskiego przyłączonych odnoszące się

Imo o Przewodzie prawnym Cywilnym zwyczaynym ogólnym czyli podług Statutu Litt.e lub Konstytucyi, czy podług Uiazdow Senatskich y zalecen wyższych Jurysdykcyi y Jakich czyli też podług Prawo iakowych w zastępstwo ustaw Krajowych służących, czyli też podług Samego Zwyczaju powszechnie lub gdzie szczególnie wprowadzonego

Pytanie. 1sze Jakie Sprawy w szczegolności należą do Sądow Ziemskich? iakie do Grodzkich? a Jakie do Mieyskich w przewodzie Prawa Cywilnym?

Odpowiedź Sądy Ziemskie przedtym o małe tylko Summy sądzić mogły do Sta Grzywien, iak obmawia Konstt: Rr 1451. w Woluminie. 1m in Folio 157.
Rozpostrzeniono zaś władzę postanowiwszy że Sąd Ziemski o wszystko sądzić może, patr Konstyt 1523 Wolum: 1. folio 404.
Poźniey zaś Prawo aby Sąd Ziemski o wszelkie Summy Pieniężne, o krzywody Dziedziczne, o krzywody od Osob pochodzące, o Dobra iakiekolwiek, o Szkody Bydła zaiętego, o Szkody y krzywody na Gruncie Królewskim uczynione, nawet poddanie ze Wsi Królewskich o swe Krzywdy w Assystencyi Starostow pozywać mogli do Ziemskiego Sądu. Miasta zaś Królewskie maiąc Sprawę takie ale bez Assystencyi, patr Konstt 1508. Wol 2. folio 1210.
O Poddanych Zbiegłych do Ziemskiego Sądu należy Sprawa vide Konstt 1667 Wol: 2. folio 927
Sąd Grodzki nie miał mocy sądzić iak tylko Sprawy Statutem w sześcerech Artykułach Opisane. Vide Konstt: 1496 Wol: 1 folio 257.
Potwierdziło to poźniey sze Prawo oddaiąc pod Rygor pod nieważnością Dekretow 1532 Wol. 1 Karta 506.
Artykuły zaś Grodowi wyznaczone Prawem, te są: Gwałt Niewiast, rozboy, podpalenie, y wszelkie gwałtowności, y dług Skryptowy, o bacz: Konstt 1420 Wol. 1. Kar 77 y Statut Litt Rozdział 4. Artt 30.
Poźniey ustanowiło Prawo, iż sądzić może Gród Szkody przez Zwierzy zrobione, o Wierszu Item Konstt 1457 Wol: 1 Karta 192.
Sąd Grodzki zmusić może do zadosć uczynienia Kościołowi Konstt: 1458. Wol. 1. Kar 195
Sądzić krzywdy w Rzeczach małych sądzić może Konstt: 1539. Wol 1. Karta 550.
o Wyposażenie Siostr pozwolono prawo sądzić Konstt 1500. Wol 2. Kar 1212.
o Areszt na Rzeczach może sądzić Gród Konstt 1505. Wol. 1. Kar 930.
o Długi Kmieciów u Mieszczan miane do Grodu należy Konstt Rr 1496 Kar 162.
Niemiey sądzić może o Expulsyą z trzymaney Posesyi w Posagu, o swieży zły uczynek o Dział gdy Brat Brata do posiadania maiątku nie dopuszcza, Konstt 1505 Rolu Wolum 1. Karta 301 y 327
Wreszcie do Starostow Sądowych należało, Jmaią złodziejow, Mężobóycow, Raptorow, Pustoszycielow Wsi, Łupieżcow Etc: Konstt: 1433 Wol. 1 Kar 93.
Exekucye Rzeczy osądzonej do Grodu należą Konstt 1505 Wol. 1. Kar 346.

Exekucya do Sta

Exekucya od Starostw y Jch Urzędnikow należy Konstt: R: 1726. Wol: 6. Kar
Ja daniem znać o wypędzeniu z Dóbr ma Sąd Grodzki Liechaić na Skrutynium wyśledzenie
zrobić y osądzić — Konstt 1542. Wol. 1. Kar 577.
Do Mieyskich zaś Sądów należało, czynić Sprawę Ludziom ze Wsiów Duchownych y Szla-
chedzkich o Rany y Męzobóystwa Konstt 1569 Wol: 1. Kar 253.
Mieszczanina gdy Szlachaic ubije albo goadź w Mieście zrobi, przytrzymać tylko może
Miasto ale nie Sądzić — Konstt 1527 Wol 1 Kar 177.
o Grónta w Miastach, o Sukcesye po Mieszczanach, Sprawiedliwość wszelką z Mieszczan
czynienie, o Kontrakty, Długi, Handle, Excessa przez Mieszczan zrobione do mieyskie-
go Sądu należy z Apellacyą do Sądów Ziadwornych Konstt 1633 Wol: 3. Kar 796.
Mieszkańcy w Miastach z Gróntu do władzy Magistratów należą Konstt 1764. Wolu
men 7 na Kar 81.
Mieszczanie przed Swym Magistratem z Apellacyą do Sądow Assessorskich odpowia-
dać maią Konstt 1768 R: Wol: 2. na Kar 753.

Pytanie. Zgie Jakie są Sprawy które y do Ziemstwa y do Grodów razem czyli wspól-
nie należą? w Jakich przypadkach Sprawy Mieyskie należą do Sądow Szlachedzkich
y wzaiemnie?

Odpowiedź Sąd Ziemski w iakich bądź Sprawach wszelkich ma Sądzić — Konstt 1368
Wol. 1. Kar.
Sądy Grodzkie w Sprawy Ziemskiemu Sądowi przyzwoite wdawać się niemogą pod Kárą
1000 Grywien Konstt 1677 Wol 4. na Kar 927.
Sprawy do Grodu należące mogą się Sądzić w Sądzie Ziemskim, aby tylko prevencia
Fori nieiaszła Konstt 1768. Wol 7 Kar 703.
Sprawy zaś Ziemskie żadną miarą w Grodzie Sądzone bydź niemogą chyba z odesłania
z Trybunału za zgodą Stron. Konstt 1768 R: Wol 7 na Kar 703.
Miasta w Sprawach z Dóbr Ziemskich trzymanych pochodzących do Sądu Ziemskiego
Forum maią z Apellacyą do Trybunału nieiaż do Ziadwornych Sądów. Konstt. 1633
Wol: 3. na Kar 796 y Volu 1768 Wol 7 na Kar 752.
Ludzie choćby nie Mieyskiego Stanu, a trzymaiący Mieyskie Place, ciężary znosić, y
Jurysdykcyi Mieyskiey podlegać maią z tych Placow Konstt 1611 Wol 3 na Karcie
26.
w Sprawach ustnkowych y Kryminalnych w Dobrach Ziemskich popełnionych w
Grodzie Sądzić się maią Konstt 1768. Wol 7 na Kar 752.
Szlachcic Place maiący w Mieście z nich w Sądzie Mieyskim odpowiadać winien Kon
stytucya

Konst. 1550 Vol. 1 na Karcie 597.

Iznowu Sprawa Szlachcica z Mieszczaninem y naodwrót Mieszczanina z Szlachcicem
wtedy do Sądu Szlacheckiego należy kiedy Mieszczanin strona sprawuiąca z Szlachcicem
ca, y naodwrót Szlachcic poddaie się Miejskiemu, kiedy pozwa Mieszczanina – Konst.
An. 1633 Vol. 3. na Kar. 796.

Mieszczanie obywatele swoią pozywaią Matka ogłoszony, y Kary Szlachcic zadane z Mie-
szczan Sprawuiących ovym Statutem Litewskim Rozdz. 14 Art. 68. – y Rozdz. 5. Artic. 35. Pa
ragraff 5.

Pytanie 3cie Jakie Sprawy mogą bydź rozpoznawane w Sądach
prima Instantiæ iakoteż Apellacyinych?

Odpowiedź W Szwedzkiey Woynie wolno było każdemu w Sprawach o Grant y wsze-
lkich Innych pretensyi w Trybunale z Apellacyi wiszących znowu do pryzwoitego
Sądu przypozwać, y Inną Apellacyą wziąć nieuważaiąc na Perskrypcyą Konstytucyą
1563. Volum: 4. na Kar. 539.

Sprawy o wydanie Dekretu Executionis po finalnym Dekrecie lub przewiedzionym
Procesie mogą bydź czyli w Trybunale lub w niższey Instancyi: Prawo Osobny
nato Regestr Executionis w Trybunale y Ziemskich Sądach zrobić kazało – Konst.
1784 R. w Osobney Ustawie na Karcie 19.

w Sprawach o wypędzenie z Dóbr proste do Trybunału, lub do niższych Sądów mo
żna było przychodzić ustanowienie tego Regestru znayduie się w Prawie Volu
mine 7 na Kar. 685.

Pytanie 4te Jakie są Sprawy tak nazwane Fori ubiquinarij?

Odpowiedź Forum ubiquinarium to znaczyło kiedy kto w Francyi lub Hisz-
pnie Forum ubiquinarium zapisał, to iest: że w przypadku niedotrzymania Opisu
kto miał sposobność do Jakiego bądź Sądu pozwać mogł, w takiey sprawie z mocy
opisu y naznaczonego sobie każdego Sądu do Odpowiedzi, niemogł pozwany Ode
pować się od żadnego choćby nie przyzwoitego Sądu, ale odpowiadać y Judicatum pry
iąć, Prawo to ustanowiło iż kto się zrzeknie Sądu własnego powiatu winien w Opisa
nym odpowiadać, a proces przewiedziony nie ten Sąd Grodzki w którym Powiecie Proces
iest, ale pod którym skonwinkowany mieszka exekwować powinien. Konst. 1505. Vo
lumen 1my na Karcie 330.

Forum ubiquinarium

Forum ubiguinarium prędtym w Franzalujach wyrażane uchylone zostało, atytułwaby tam się Sądziły Sprawy gdzie z Prawa o nanoszenie Zapisów należą. Konstt 1762. Wolumen 7 na Kar fol. m

Pytanie 5te Jakie Sprawy są oddzielne Sądom Duchownym?

Odpowiedź Do Sądów Duchownych same tylko Duchowne sprawy, albo z Duchownemi złączone albo o długach Dziesięciny należały Konstt 1496 Woll. na karcie 102. Niemniey do Sądu Duchownego takowe Sprawy należały o Wierze y Hereziyach, o Bluźnierstwo przeciwko Bogu, o Opuszczaiących swą wiarę, o Sakramentach, o Dziesięcinach Kościołow oddawać się mających, o Srobokupach, Mężobóystwie Duchownych Osób, o Targuiących się na Kleynkow, o Swiętokupstwie, to iest: przedaży Swiętych Rzeczy, y tych którzy się pod Obroną Kościoła wdaią, wyłączywszy te występki które Kościół protegować nieka że, także o postrzelankach nocnych po Zborze idących, o złodziejach publicznie obwołanych lub tayrzy poszlakowanych, o Wróżbi, Czary, Czarnoxięstwa, o Czynsze Kościelne, nowe Kopie czyli nadania Duchowne, o Wydarkaszy, o wygnanie tego z Dóbr Duchownych, albo którzy się dobrowolnie na Sąd Duchowny zapisuią, o Dzieciach niepra wego łoża, o Zapisy y przedaże Dziesięciny za długi Kościołow albo Duchowney Osobie Zapisany, o Prawa Jus Patronatus Roboctwa Altarzy, także też o Rozwody, po których Rozwodach o Posag odestać do Trybunału maią, o Testamenta Duchownych z świeckich wyłączywszy te, które w Prawie Swieckim zawarte, Jednak rzeczi co do Kościoła Zapisane tedy w Duchownym Sądzie Testamenta rozpoznawać Inne zaś procz tych Artykułow wszystkie Sprawy w Sądzie Swieckim choćby Duchowny ze Swieckim miał Sprawę y na wzaiem powinny się Sądzić - Konstt 1607 Wol 2 na Kar 1603. y Konstt 1635 Wol 3. na Kar 857

A gdyby w Sprawach wyszczególnionych Duchowney do Sądu Swieckiego pozwał Kara 121 Grzywien bez Apellacyi; y nawzaiem podpadaiąc kanie Duchowny Konstt 1543 Wol: 1 na Kar 578.

Forum Swieckich Osob z Duchownemi lub è converso z Dóbr Dziedzicznych w Sprawach prostych Krzywd w Ziemstwie lub Grodzie naznaczone Konstt 1763 Wol: 7 na Karcie 729.

Dziesięcin Kontrowersye w Sądzie Ziemskim Forum salvo apellatione do Trybunału na wywołuiącym do Sądu Duchownego Kara 1000 Grzywien Konstt R: 1768. Wol 7 na Kar 729. y 730

o Dziesięciny nieoddaiącego do Sądu przyzwoitego pozywać rozkazało Prawo. Statt Rozdz: 3. Artt 32 Paragraff 2.

o Krzywdy Granice, Kmiecie, y o wszystkie inne rzeczy w Statucie opisane, Duchowni- Sędzy, Jch Kmiecie Prawem Ziemskim maią bydź Sądzeni - Statut Koronny Króla Alexandra w Radomiu R: 1505. w Xięgach Herburta na Karcie 59.

Duchowni z Dóbr Duchownych krzywdę czyniący Komu do Biskupa maią bydź po

zwani

pozwam. Statut Litt Rozd: 3. Artt 32. paragraph 2.

Duchowni z Dóbr Oycrystych Sobie y Potomkom swym Krewnym służących, a mie na Kościoły na tych wszystkim ciężarom Swieckim podlegać maią. Konst 1607. Wolum: 2. na Kar 833.

Lecz poźniey tylko do Sądów Duchownych należą Sprawy między Swieckimi o Rozwody, y między Duchownemi a Duchownemi z Obowiązków Duchownych wynikaiące – Statut Litt Rozd: 5. Artt 20 Paragr 1.

Inne zaś wszystkie Sprawy do Sądu Ziemskiego zwrócone, nawet w Sprawie Granicznej z Dobrami Duchownemi podobnież Forum w Sądzie Ziemskim naznaczone – Statut Litt Rozd: 3. Artt 33. paragr 2 y 3a.

Swieckim Ludziom w rzeczach Swieckich do Sądu Duchownego pozywać niewolno, ani Duchownym o Swieckie rzeczy Swieckich pociągać do Swego Sądu niemożna – Statut Litt Rozd: 3. Artt 31.

Pytanie 6ta Jakie są przepisy dla uniknienia Kollizyi między Jurysdykcyami Sądowemi? Jakie są Prawa de Foro praesente tak odnoszące się do Stron; iakoteż do Sądów gdy iden Urząd wdaie się w drugiego czynności?

Odpowiedź Kollizya między Jurysdykcyami podług Prawa Polskiego zdarzaiącemi się rzadko się trafić mogła, gdyż w tych okolicznościach dosyć Prawami obwarowano było, aby się iedna w drugie Jurysdykcyą czynności niewdawała, y tak Dekreta w Sądzie niepryzwoitym zapadłe za żadne uznane Konst 1633 Wolum: 3 na Kar 796.

Nikt niema bydź Pozwany extra Powiatu pod winą 14 Grywien prócz Sprawy Krolewskiey y z Urzędu które niemaią Powiatu – Konst R. 1511 Wol. 1. na Kar 376 y Roku 1496 Wol. 1. na Kar 256.

Do niepryzwoitego Sądu pozywaiący sześć grywien dać, y odesłany do właściwego – bydź winien, y ten Dekret mulctatis w niepryzwoitym Sądzie otrzymany, Konst 1565. Wolum 2 na Kar 694.

Nawet gdyby Proces był przewidziany, tedy Starostowie y Urzędnicy niemaią Exekucyi pod zapłaceniem szkod – Prawo 1565 y tamże na Kar 694.

Nietylko zaś o Powiatach lecz y o Trybunałach powiedziano gdyżby kto extra Prowincyi pozywał Kara 500 Grywien y pod nieważnością Dekretu. Konst R. 1626 Wolum: 3 na Kar 547.

Odnowiono Prawem za Karą 1000 Grywien extra Prowincyi pozywaiących Karany – Konst Roku 1768. Wolum 7 na Kar 703.

Znowu z Pierwszego Pozwu do Trybunału niemożna mniey pociągać pod taką Karą Konst 1653. Wolum 4 na Kar 413.

Na Prokuratorów zato Grywien 500 y wieży 12 niedziel. Konst 1678 Wolum 5. na Karcie

na Karcie 576.

Na koniec pod upadkiem w Sprawie y Grzywien 1000 wyiąwszy recentes Criminis Konst 1678 Vol: 5. na Karcie 556.

Między Sądem Grodzkim y Ziemskim aby Grod nad Artykuły przepisane nie Sądził osądzenie za Cudze uznało Prawo R: 1532 Vol: 1. na Kar: 506.

Grody o rozpoznanie Manifestow y Franzaliwji niemogą Sądzić pod Karą 1000 Grzywien Konst 1768 R: Volum: 7 na Kar 703.

w Sprawach mogących się Sądzić w Ziemstwie y Grodzie gdzie pierwey Dozwo Zaydzie tam Sądzić się należy, y to się preventia fora nazywa Tegoż Bolu y Samże

Akcidy Sprawa Dział między Subexpensami Dobr w Xięstwu Powiatach leżących trzeba powiać do Trybunału Strony aby się na Illacye stawiły, po wyiściu Pozwow Citerech Niedziel przez Illacya Expedycją Determinacyą Sori którem Powiat ma Sądzić ten Dział Statut Litt Rozdz: 1 Art: 71 y Konst 1761 na Kar:

Dekreta o Trybunalskich Sądy Zadworne Królewskie y Sejmowe znosić niemogą mocą Konst 1607 Vol 2 na Kar 1605 y 839.

Dekreta Trybunalskie w Powadze nienaruszone bydź mogą Konst 1613 Vol 3. na Karcie 326.

Trybunał Prawodawczey Władzy niema, ale podług Praw ma Sądzić podnieważnosci ac gdyby te przyszły do Siebie czego w Prawie niema Konst: 1627 Vol 3 na Kar: 547 y 9.

Dekreta przeciw wyraźnemu Prawu żadney Elekcyi niebędą mieli Konst 1638 Volumen 3 na Kar 935 y 14.

Mandaty żadne na Sejm ani zadworne Exekucye Dekretu Trybunalskiego nieczamuią Konst 1667 Vol: 4 na Kar 926.

Król w Pałacach Konwentach przyszłe ze Reskryptu Królewskie ważdie Dekretow Trybunalskich nie mogą = Konst 1764 Vol 7 na Kar 204.

Żadna Sprawa która w Ziemstwie lub Grodzie Sądzona niebyła w Trybunale bydź niemoże pod Karą 500 Grzyw: Konst 1768 R: Volum 7 na Kar 702.

Trybunały Spraw Sejmowych Zadwornym Kommissyom Skarbowey Woyskowey, Sądom Marszałkowskim należących, Sądzić niemaią podnieważnosciąc Dekretow Konst 1768 R: Vol 7 na Kar 703.

Jzba Każda Sądowa winna obszey wstrzymania w Obrzędy władzy Innej Jzby, ani korespondować Urzędownie z podległym Innej Jzby Urzędem — Urządzenie Gubernskie Rozdziału 10 Artykułu 129.

Jzba żadna niemoże odmienić decyzyi Jzby Zgrzey ani własnych swoich Wyrokowjmie i skruszyć — Urządzenie Gubernskie Rozdział 10 Art: 130.

Sąd Ziemski nawet w dziwie o Rzeczy Grodzkie do Sądzenia Prawem zlewne niema Sądzić Statut Litt Rozd 4 Art: 3 § 3 y Art: 24 § 1.

w Którym Powiecie ma Kto Possessyą, tego Sądu słuchać winien pod utratą Rzeczy ocoidzie — Tamże Rozdz: 4 Art: 3. § 1. y 2.

Pytanie Jmc Jakie są przepisy o oświadczeniach Manifestach Aktach Urzędach y Obwieszczeniach

Wizyach y Obwołkach Woźniowskich, y Jaka ich formalność?

Odpowiedź O Zatobie czyli Manifescie wspomina Prawo iż Pozew kto ma w Zatobie tak Wpisywać Sam Pozew Konstt 1320 Roku Volum: I. na Kart 415.
Jak Manifesta weszły w Zwyczay, iż każda nieledwie Sprawa od Manifestu zaczyna się, Jego Instrukcyami Zamyśla tego dowodzić, winiento mieć w Manifescie lub Pozwie, inaczey Instrukcyi nie będzie, gdyż to powinno bydź w Punktach, coiest w Processie. Manifesta y Remanifesta z podpisem Strony w Akta Sądowe perezpresjum w Protokuł wpisane bydź maią. Konstt 1784 Roku w Xiędze ozobney na Kart 378. co do Instrukcyi Konstt 1508 Rz na Kart 1216. Volt 2. y 1726 Rz Volum 6. na Kart 462. y Zwyczay Naydawnieyszy—

Wszystkie Manifesta przeciw Komukolwiek, a kiedybądź Dystynkcyą Osobom bądź Sędziom przyięte do Akt bydź maią, aby tylko obelżywych słów niebyło, pod karą Wieży dla Niedziel, y Zapłacenia dwoch Zahładów Starościńskich lub na Zależnego one przyięcie bez reflexyi do Regenta takaż Kara, Konstt 1726 Rz Volum: 6 na Kart 436.
Wizya iest to opowiedzenie Woźnym rzeczy, którą w Sądzie dowodzić kto zamyśla, Woźny oglądać ma Rany y otem Sądowi wiernie opowiadać Konstt 1496 Volum I. na Karcie 251.
Poźniey nie woźny Wizye robił, lecz Sam Urząd Starościński opatrywał Konstt: 1508 Volum. I. na Kart 534.
Woźnowie do Sprawowania Wizy. Znowu Dopuszczeni y Relacye przez nich w Xięgi Sądowe przyimowane Konstt 1576. Vol. 2. na Kart 924. 927. y 937.
Gdyby Woźny fałszywie Zeznał o czém Powany Cześć Świadkami przekonany, ma mieć Znak na Twarzy wypalony, y fałszywe zeznanie Stronie nieszkodzi— Tegoż Rz na Kart 936.
Gdyby kto zadał Woźnemu niedowiodł 10. Kóp Winie podpada Konstt 1576 Vol 2. na Kart 936.

Woźny zabitego Wizye robiąc iednym groszem Kontentować się ma Konstt 1347 Vol. 1. na Kart 27.
Wizye w Sprawach Grożnotykaiące się mogą bydź Konstt 1588 Volu 2 na Kart 1233.
Nikt w czasie Wizyi Stronę odgrażać niema pod Karami w Statucie opisanemi Konstyt 1576 Volt 2. na Kart 937.

Pytanie 8me Czyli wszystkie Sprawy wprowadzaią do Sądów przez Pozwy, czyli też y iakie w Szczególności przez Prośby y w nieiemia?

Odpowiedź Wszystkie Sprawy wstępuią przez Pozwy a żadne niemogą wstępować przez Prośby Konstt 1366. w Xiędze Herburta na Kart 152. - y Rozd 4 Art 54. §. 2.
Sędzia tylko do wolnentego Pozwu przystępować ma Samie
Kto w Kryminalney Sprawie Powany Sam odpowiadać ma nieodwołuiąc się do Innych Konstt 1347 Volt 1. na Kart 11.
Pozwy Ziemskie pod Tytułem Królewskim a Grodzkie pod Starościńskim wydawane będą y podtakie między Pieczęciami Konstt 1505 Volum 1 na Kart 301.
Dekreta nieprawne bez zeznaney Relacyi Pozwów y Skasowane bydź maią Konstt: 1676 Volumen 54

Volumen 3 na Kar 354.

Nikt w Sprawie Prawney o Granicą o Dziedzictwo y Inne Pozwem Stronym pociągany bydź niemoże Konstt 1505 Volum 3 na Kar 328.

IX Sprawach zaś o zgwałcenie Sądowey Powagi Krzywdy uczynioney Deputatowi, Stronne czynią przez Woznego zapozwanie, do czego Instygator formuie proponuie natenczas proby na tego ostawiony odpowiada, a gdyby nie stanął Kondemnowany będzie, nazywa się to Terminem Fakto wym bydź Pozwanym Tegoż Roku vbamie –

Kar

X Terminu Faktowego nikt niebędzie pociągany tylko o Wiolencyi w okręgu Miasta Gdzie iest Trybunał, gdy obwiniony ujedzie, tedy Już pozew zwyczayny postany będzie. Konstt 1613 Rz Vol: 3 na Kar 173.

Nikt mocą Terminu Faktowego pociągany niebędzie tylko o obrazenie Osob Sądowych pod nieważnością Kondemnat Konstt 1670 Rz Vol 3 na Kar 65.

Sądy wszelkie, iak gdyby Trybunały, co do bespieczeństwa y Rygoru postępować maią, Konstt 1611 Roku Vol. 3 na Kar 7.

Na Prozby zaś czyli Vniye to iest wnieścienia w kilku przypadkach, Sąd Rezolucye daie, za kiedy Dekret przeczyta, a tym okoliczność Jaka o puszczona się znayduie, wtedy natychmiast przez Vniye, co do Panstwo opuszczonych Dyskuie Rezolucye – Konstt 1768 Volum 7 na Kar 965.

Powtóre, gdy do gotowey Sprawy za Pozwem wprowadzoney, druga Strona niema Pozwu, tylko Manifest, on może dogrzać się przypowiadaiącym y pozwanym, może Rezolucye swoiego zdania Dyskać, albo trzecia Strona do Sprawy między dwoma może przychodzić gdy kaluzi przynosze nie się, lecz gdyby onże odstępował wzdawać go niemożna pod nieważnością Kondemnaty y kara dwo grywien Konstt 1726 Vol 6 na Kar 438.

Stąd y Vniye teraz w sposób Prozb weszły w Zwyczay, w miesce wnieścienia dawniey stosowney, z tąd różnica że Vniye były na Imie Sądu a teraz na Imie Monarsze podawane – Zwyczay od Roku 1797 od ustanowienia Sądow Stanowych y Vlicay –

Trzeci przypadek iest Za przypadnieniem Sprawy Strony na Zgodny Dekret zgodzą się, podaią wnieścienie czyli Prozbę z projektem zgody Sąd do Rekami przyimuie, a Jeżliby się zrzuciły z zgody znowu podaią Vniye, a Sąd Zabiera się znowu do Sądzenia, Konstt 1768 Rz Vol 7 na Kar 694.

W Czwartym Zdarzeniu po śmierci Rodziców Imieniem Sierot lub Wdowy wnoszą Vniye, Sąd dodaie Opiekunow a Wdowie Kuratora Konstt 1775 Vol: 8 na Kar 183.

Dla uniknienia aby Strony niemaiące Aktoratu albo niezrelaiąc przywodania, tylko za podaniem Prozb Judykata rożne utrzymywały, dlatego azeby ani Adwokaci podaiąc bez Tytułu nieważyli się przez Prozby wnosić, y o Jakie bądź Judykatum upraszać, ale każdy Sprawę za dla pozwem z Regestru przyswoiteg Aktoratu swego przywodania z Donagdu creiad pod nieważnością Decyzyi y Kary Wieży dwoch Niedziel na Stronę dopuszczaiącego się, Jako też Adwokata z Terminu Faktowego rozciągać się winno Konstt 1764 Rz Vol 7 na Kar 402. y 403.

Aktor w Sądzie z Pozwu ma się Skarżyć Libry y w miesce Zaloby czytany bydź powinien Statt Litt Rozdz: 4 Artt 54 §1.

Pozwu bez niewyda nie na Stronie Dyskać niemoże Statt Litt Rozdz 4 Artt 54 §1*

Pytanie 9te

Pytanie 9te Jaka formalność Próśb do Sądu oddawanych? Jak się dzieią wniesienia? przez kogo, y iakie ich skutki, y co strony oraz Sąd przedsiębiorą po takowych wniesieniach y Prozbach?

Odpowiedź Pod punktem 8 odpowiedź iest stosowna do tego punktu dodaiąc, y to że Formalność Próśb teraz wzięta na się Moneszte podawac – Ukazem Panowania Nayiaśnieyszego Pawła Imperatora.
Podaią Prozby lub Strony lub Ich Plenipotenci przy Każdym Sądzie będące Adwokaci –
Po wniesieniu lub Prozbie podanej Sąd winien Zgoły Stronie Kommunikować, gdzie okoliczność tego wymaga y po odpowiedzi Zgoły Strony Rezolucyę dać ma – Statut Kol w Xięgach Herburta na Kar 143 Kazimierza na Kar 94.

Pytanie 10te Jak się wymawia Pozwy? Co istotnie wyrazić się powinno w Pozwach, tak w Sprawach Prawnych iako też Kryminalnych? Jaki Termin zwykł nazna oraz się do stawienia? czyli do Rąk Pozwanych maią się oddawać? lub kładą się na Maiątku? przez kogo? Za czyią wolą? Jak się czyni Zeznanie Pozwu czyli Rellacyi? przez kogo? Jaka formalność Rellacyi? Jak się czynią Skrypozwy? y Jakie Ich formalności?

Odpowiedź Pozwy przysłą Adwokaci będący przy Sądach wiadomi Interesu stron, w Imieniu Monarchy pod Pieczęcią Sądu do którego się Pozywa, Pisarz Sądu powinien podpisać, albo Strony Strona odnieść lub odwieźć, y Rellacye przed Aktami zeznia, Pisarz niech czyny podpisze Karze 40 Kop podpada – Statutt Litt Rozd 4. Artt 6 82.

Ustanowienie Woźnych przepisuie dla nich sposób ich mowy, Pozwy y Inne czynności Exekwować Konstt R: 1347 Wolt 1. na Kgr 9.

Woźny bez rozkazu Sądu nikomu nie wydrze Pozwu Tegoż Ru Tamże na Kar 42.
Woźny w Xięgi Powiat uczyni będzie może y tam przed Sądem Rellacye zeznaie Konstt R: 1505. Wol. 1. na Kar 392.
Rellacya Pozwu przez Woźnego przed którem bądź Aktami zeznana Ważna aby tylko opowiedział w nim, w których Dobrach kładł y kiedy Konstt 1543 Wolt 1. na Kar 575.
Sąd Rellacyą przyiąć winien pod Karą 100 Grzywien Konstt 1576 Wol. 2. na Kar 927
Woźnych nikt bić ani łaiać w czasie Ich Sprawowania Obowiązku pod karą Opisaną Prawem w nowie Konstt 1578 Wol 2 na Kar 973.
Zwłoka Pozwu karzy się na przypadek wiecz. dobra, Roku y niedzieli 16 postanowiono Konstt 1576 Wol 2 na Kar 936.
Czego ma wyrażać w Pozwach Prawo przepisało Formy do każdego Interesu, w Sprawach zaś o Dobrach Exekucionis nie czyni się nic Interesu tylko Exekucyą Konstt 1784 w dziale Osobny na Karce 19.

Pozwy –

Pozwy niemaią bydź potwarzliwe ani fałszywie podkreśl. – Konst. 1451 Wol. 1 na Kar. 158.

Kaz. ten że Sąd zato wskazuie Konst. 1550 Wol. 2. na Kar. 597.

Pozwu nie idy do Zbijat niemożna kiedy daty niema, lub rzecz o którą idzie albo Imienia lub Urzędu znaczniejszego. Konst. 1589. Wol. 2. na Kar. 1299. y Statut Litt. Rozdz. 4. Artt. 18. y 19.

Po Smierci Pozwanego lubo sprawę popierać chce Sukcessorów przypozwać ma. Statut Kor. w Xięgach Herburta na Kar. 9. Statut Litt. Rozdz. 4. Artt. 46. §. 4. y Konst. 1563 Wolumen 2. na Karcie 36.

Pozwy na cztery lub dwie Niedziele przed Terminem stawienia się Władzione bydź maią w Dobrach Pozwanego. Statut Kor. Roku 1540 na Karcie wotterburtowey Xięgi 46.

Nieodiadłemu Władzione bydź maią w Starostwie gdzie mieszkał. Konst. 1505 Wol. 1mo na Karcie 329.

Władzione Pozwy Nieodiadłemu gdzie się rodził, albo do Rzek. Konst. 1500 Wol. 2 na Karcie 1217.

Z Pozwem Królewskim w Niedziel 6. Zadwornym Grodzkim Podkomorskim w Niedziel. 2 Trybunalskim Niedziel 4. Pozwany stawać ma Konst. 1563 Wolum. 2. na Kar. 1299.

Pozwiey Prawo ustanowiło za Pozwem Dworskim we dwie za Grodzkim w dzień Tydzień, a w Relacyi ma bydź Egzekucya całego Pozwu. Konst. 1676 Wol. 5. na Kar. 64.

Na Trybunał zaś ma bydź w Niedziel 4. Relacya zaś w własnym powiecie ma bydź zeznana na Tegoż Roku tamże.

Pozew przed Delwetem pierwszym Omyłka mogł bydź poprawiony R. 4 Artt. 46 §. 4.

Relacya w własnym powiecie pod nieważnością Delwetu y Kara 40 Kop groszy y Kancellaryie w Trybunale do Regestru nieprzyimą Sprawy gdyby Relacya nie z tego Powiatu do Trybunału Konst. 1726 Rz. Wol. 6 na Karcie 465.

Pozwy Rekonwencyonalne czyli wzaiemne aby wtymże Sprawie o co kto pociągany przy tym padnieniu Sprawy do rąk Plenipotenta mogą bydź położone. Konst. Rz. 1784 w Xięgach Osobnych na Karcie 27 co tylko Litwie służy –

Pozew bez naruszenia Prawy pisany bydź ma, choćby do Sprawie o wczynek nieuczciwy. Statut Litt. Rozdz. 4. Artt. 24.

Pozew Woźny oddawszy Relacyę zeznać ma Roz. 4 Artt. 17 §. 12 y 13.

Pozew zobaczy nowey zaś tym okolicznością odnowić wolno ale go znowu zeznać Tamże Rozdz. 4 Artt. 46.

Pozew sam własne trzeba y sam zapozywać gdzie Dobra leżą, lub gdzie Aktya i akta Kancelaryi. Statut Litt. Rozdz. 4 Artt. 92. y 17 §. 1. y Konst. Rz. 1726 Wol. 6 na Kar. 68.

Pozwu w Domu szlacheckim w Mieście będącym, iżeli nie z niego Kwydo ieść albo iżeli ma inną Possessyą Własne niemożna Statut Litt. Roz. 2 Artt. 49. Kar. 2.

Pozwy do Trybunału bez przypozwu przez Lat dwie stawać mogą. Konst. 1726 Wol. 6 na Karcie 460 y Statut Litt. Rozdz. 4. Artt. 43.

w Pozwie nietelne pretensye za Szkody wyrażone bydź maią, aby Jch za przysiągą można Statut Litt. R. 4 Artt. 59.

Kiedy kto –

Kiedy kto Stanie urzędu za pozwem a nie odpowiada nie czci – Statut Rozdz: 4. Artykuł 3 §. 2.

Pytanie IIste Jak się postępuie gdy pozywać się maiący niewiadomo czyli ma maiątek y równie niewiadomo gdzie mieszka? Czy używaią się iakowe wielokrotne obwieszczenia czyli Publikacye? Jaka Ich formalność y w iakich Innych przypadkach używaią się?

Odpowiedź Pozwy Nieosiadłemu mogą bydź położone do Ras lub w Starostwie gdzie mieszka Konstt 1505 Wolum: I. na Karcie 329. y Rolu 1588 Wol: 2. na Kar 1217.

Kładą się pozwy nieosiadłym na Drzwiach Kancellaryi lub Sądu o tym powiecie do którego się pozywaią – Trzy razy nayprzód

Iakowe na Drzwiach przybijanie pozwu nayczęściey bywa kiedy w Sprawach Konkursowych niewiadomo gdzie Kredytorowie y Debitorowie mieszkaią, w takim przypadku nawet do Gazet idzie obwieszczaiąca wiadomość pozwu wydanego – Trzy razy od Czasu upadku Banków

Lub kiedy iaka Sukcessya spada, a niewiadomo gdzie iaki z Konsukcessorów mieszka – Trzy razy Krajowy

Publikacya ieszcze czyni się y w tym razie, gdy czyi Ruchomy maiątek na Satysfakcyą długu idąc ma bydź przedany – Ukaz Monarszy Imienny Rolu 1799. dnia 13. Apr Trzy razy od przetoczenia Wraz do Rossyi=

Pytanie 12te Jakie Regestra Spraw czyli Wpisów w Sądach Ziemskich? Grodzkich? y Mieyskich? Jakie Sprawy w Szczególności do iakiego Regestru należą? iakim sposobem y w Jakim Czasie y mieyscu przez Kogo y przy kim wpisuią się Sprawy w Regestra? przez kogo y gdzie Regestra Spraw chowaią? Jakim sposobem sporządzaią się? Cosu w nich przestrzegać? Kto ma prawo przywoływać Aktoraty, y Jakim porządkiem? Czyli kiedy porządek Aktoratow mieszaią się, z iakich przyczyn lub powodów?

Odpowiedź Pisarz Sądowy ma tego przestrzegać pod karą Stracenia Urzędu iżby podług porządku przynoszonych Pozwow, Strony przez Woźnych do Sądu przywoływane były, a gdy za przywołaniem Ich Strona nie stanie Kondemnata bydź ma – Konstt 1347 Wol: 1. na Kar 8.

w Trybunale Sąd Ziemski przy Trybunale Assystuiący zaiduie się ma porządkiem Regestrów, y aby Sprawy po sobie idące porządkiem przywoływane Konstt 1609 Wol: 2 na Kar 1676.

aby Regestr Spraw przychodzących porządnie pod Numerami robić y nieodmieniać e Jeśli Wo=

a iezeli kto żąda, bez opłaty mu Wpis dawać tego Numeru Konstyt: 1618. Rz. Wolu 3ci na Karcie 326.

Regestra w Ziemskim Grodzkim y Mieyskim Sądach są te: 1mo Ordynaryiny. 2do Remisowy, 3tio Tabelowy 4to penalium 5ty Incarceratorum 6ty Edecutionum. Konstyt= 1784 w Tytule Osobney na Karcie 19.

Do Regestru Ordynaryinego należą Sprawy wszystkie Cywilne z iakiego bądź gatunku Prawo=

Do Regestru Tabelowym Ucrynkowe, a żadne inne o maiątek mieścić się niemogą Konstyt 1768 Wolum 7 na Kar 686.

W Regestrze Remisowym Opisuią się Sprawy albo z Trybunału odesłane albo z Deklinacyą Dóbr przed wszystkiemi Sprawami sądzić się maiące Konstyt 1768 Rz. Wolum 7 na Kar 686 y Roku 1775. Wolt 2. na Kar 169.

Do Regestru Incarceratorum należą Sprawy Kryminalne w których Aresztant iest, y Inne w których sądzą się Same tylko Kryminalne przed wszystkiemi Sprawami Konstyt 1784. w Tytule Osobney na Karcie 21.

w Regestrze Edecutionum mieszczą się Sprawy o wydanie Dekretow Edecutionis. Konstyt 1704. Wolt.

w Regestrze penalium o odsyłkanie przysądzonych Grzywien do Skrzynki Sądowey Konstyt: 1768 Rz Wolum: 7 na Kar 704.

Regestr tak się Sporządza: Biała Księga Oprawna robi się, w niey Regent czyli Inkrygater przysięgły przychodzące Sprawy po kilka tylko wpisy na Karcie robiąc wpisuie Konstyt 1768 Roku Wolt 7 na Kar=

Po zaczęciu każdey Kadencyi Sądów, przy Samey Stolicy rezyduiących y pod Ich dozorem chowaią się, po upłynionym Tygodniu od zapisania Aktu Sądów Sędzia Wpisy powinien podpisać Konstyt 1784 w Tytule Osobney na Kar 19.

Adwokaty nigdy się niemieszaią owszem po sobie idące, za przydrożeniem Sędziego Woźny przywołuie, y dla tego Wokanda czyli Regestr Spraw na Drzwiach Sądowey Izby dla wiadomości przybita bydź ma pod Karą 500 Grzywien na Regenta lub Komornika Konstyt 1768 Rz Wolum: 7 na Kar 695.

Konnexye wszelkie dawniey w Trybunale praktykowane Prawo zniosło. Konstyt 1726. Roku Wolum: 6 na Kar 436.

Dawniey przed Prawem 1726 Roku, takim sposobem mieszały się Adwokaty, że gdy Sprawa o iakie Dobra przywołana była w Trybunale, każdy kto miał do tych Dóbr pretensyą, ieden o granicę drugi o chłopa Zbiegłego, Inny o Gront, Inny o Summę, mogł kategoryami osobnemi przychodzić. Czego zabraniaiąc Prawo powyższe, pozwoliło iednak przychodzić pozywaiącym się do Sprawy iedney, w Okoliczności drugiey, lecz ieden Interes znaczący. Dla tego w pozwie nie można różnych propozycyi dać tylko do każdego Interesu inny pozew chociażby z iedną Osobą miał

miał albo Sprawę - - -
Sprawy zaś Kryminalne w Sądach Ziemskich y Grodzkich na całe kadencyi sądzić się ma ią Konstt 1768 Wołł 7 na Kart 203.

Pytanie 13. Czyli Strona Powodowa y Pozwana, czyli też Ziedna Powodowa albo ziedna Pozwa na daie wSądzie Zarzucenie że Sprawy dostoia, czy daio, Zakład ważności Rzeczy Spornej wynoszącego, odkogo zarzucenie Zakład, Areszt albo Sekwestr, przeznaczaią y czynią, i iakie Jch formalności y iakie Skutki?

Odpowiedź. W Sprawach Cywilnych żadna Strona ani Zakładu ważności Rzeczy wynoszącey, ani Zarzucenia niedaie, bo fundusz, czyli Dobra, z których albo kogo potrzeba, to iest: na czém Pozew opiera się, iest Zakładem Rzeczy tey y funduszem Satysfakcyi – w Sprawach zaś Kryminalny obielit maiących, albo wrynkowey albo zadaie drugiemu, winien mieć fundusz odpowiedzi, ydla tego ciężar odpowiedzi albo na siebie bierze, w przypadku niedowiedzenia, zapłacenia przed Sprawą winien Delatorem, albo fundusz maiący, albo z Aresztu dowodzony, a zkąd Delator w każdym Pozwie wyraźnie położony być ma= Konstt 1590 Wołł 2. na Kart 1454.
Jednak w Cywilnych Sprawach uchodzą Areszta na Summy y tak między maiącemi Dobra Stałe żadnego Aresztu niebrzeba Konstt 1576 Wołł 2 na Kart 935.

Jeżeli zaś między niemaiącemi funduszu odpowiedzi kładzie się Areszt, albo na Poddanego Zbiegłego, na Dobrach do których się przeniosł Konstt 1523 Woł 1. na Kart 410.

Areszt kładzie się z Reku Strony, Woźny zieżdżaiąc na Grunt z dwoma Szlachtą, zkąd Summę u kogo każe Wołowana iest Aresztuie, lub Osobę niemaiącą funduszu, albo Poddanego y Służącego; to iest: zapowiada Jżby nie było wydawana Summa, a Stół wypuszczony do rozsądzenia Sprawy, a Relacye przed Sądem o Nałożonym Areszcie Jenzie Woźny zeznaie Konstt 1532 Wołł 2 na Kart 500.

Areszt dalsze Skutki robi: gdy Summę lub Rzeczi albo nieosiadłego Osobę, kogo Aresztuie do trzymać winien do Sprawy, w przypadku niedotrzymania lub wypuszczenia, drugi raz zapłaci lub za Osobę odpowie, o nieosiadłych Prawo. Rokm 1505 Wołł 1. na Kart 329. R. 1588 Wołł 2 na Kart 1217, Statut Litt. Rozdz 11. Artt 37 – Zwyczay Ziemi Krakowskiey w Xięgach Herbowych na Kart 360.

Gdy zaś kto Areszt położy, winien pozwać Sprawą przeciwną prawną do Sześci Niedziel inaczey Areszt moc Swą traci Konstt 1576 Wołł 2 na Kart 935 y 362.

Gdyby sługa Aresztowany u Pana, uciekł, Pan przysięga odwieść się ma, że mu żadney przyczyny uciekł nieda

ucieczki niedat ani Go namawiał Vnost 1409 6ᵗ Wol 1. na Kar 2924.

Aktor nieobiadły ma dać za Soba porękę, a obiadły Asekuracyę daie że Dekretowi zadość uczyni. Statut Litt Rozd: 4. Art 45 Par 1. y 2.

Zaręka nad ważność rzeczy większe bydź niepowinna, a ktoby bronił uwiązania czyli Instrumentu do Dóbr, na których komu co przysłano, to w zaręce tymże Dekretem opisane popada Statut Litt Rozd 4 Artt 74.

w Koronie co dwóch na ób Zalicad przeciwnik płaci – Statut Kor Alexandra Króla w Xięgach Herburta Na Kar 475.

w Sprawach Kryminalnych y mieszkowych może bydź dana poręka na Obwinionego w Sprawach o Podwodki nastawanie na Cudze życie lub Spalenia – Statut Litt Rozd 11. Artt 40 Par 3. Artt 50 § 2.

W innych gdzie o Gardło nieidzie pozwala się na Porękę wziąść Tamże. R 4 Art 29 Par 3 y 4

W tych zaś rzeczach gdzie Kara gardła za występek ma bydź oshacowana, Poręka aż za pozwoleniem Aktora Statut Litt Rozd 11 Ar 55 § 1

Poręka od Poddanych w rzeczach przenoszących 4 Kopy nie może bydź przyięta, chiba za zezwoleniem Pana na piśmie Tamże Roz: 9 Artt 28.

Jeżeli porękownik umarł Strona Powodowa Sama ma Winowayce patrzyć, bo Sukcessorowie niemogą odpowiadać – A ieżeli porękownik o skarżonego naterminie niestawi, a potym Terminie umarł, wtedy Suż y Sukcessorowie vmarłego porękownika odpowiadać winien Tamże Rozd 11 Artt 54.

Pytanie 12te Czy Strony Same? czy przez Plenipotentów Adwokatów rozprawiaią się w Sądzie? Jaka iest Formalność Plenipotencyi, przez kogo się Stanowią lub wybieraią Adwokaci? Jakim obrządem, iakie Ich Prawa przynioty y Obowiązki?

Odpowiedź Strony Same lub przez Plenipotentów obrony swe w Sprawach do Sądu przynosić mogą y tak Prawa wtym rzeczy są następuiące:

Każdy iakiey bądź Kondycyi Człowiek może y powinien mieć swego Adwokata do Sprawy czyli wymawiaiącego Iego Interes Vnost Rz 1346 Volum 1. na Kar 6.

Ktoby niemiał Adwokata może Sam Sprawę swoią przed Sądem wyłożyć Vnost Rz 1543 Volumen 1. na Kar 376.

Każdy bronięcy Sprawę Cudzą, do stateczną mieć powinien Plenipotencyą do czynienia Obrony w Sądzie, lecz taka Plenipotencya do Zeznania iakiey Tranzakcyi służyć niemoże, ani pieniędzy podnosić bez Osobistego Principała swego tylko do bronienia Sprawy, Apellacyi założenia y potrzebania y Procedem Prawnego Vnost 1511 Rz Volum 1 na Kar 377

Prokuratorowie

Prokuratorowie. ktòrzy za nadgrodą bronić będą sprawy w Sądach, powinni bydź przysięgli, aby niesprawiedliwych Spraw nieprzyimowali, ani bronili, ani fałszywych, nie pisali, czego Sędziowie przestrzegać maią, y karać, co się niema ściągać do tych, którzy tylko z przyiaźni lub pokrewieństwa Interessu pilnuią Konst 1543 Wol: I na Kar 576.

w Trybunałach Koronnych y Grodach niemogą bydź Adwokaci tylko szlachta w Sądach Ziemskich Ziadrowych, Kommissyi Skarbowey to mogą bydź y z stanu Mieyskiego. Konst: 1768 Roku Wolum: 7 na Kar 758.

Formalność Plenipotencyi iest taka: maią u Interes komu polecić, pisze Plenipotencyą podług Statutu Litt: w Domu przy dwóch świadkach Drzyiacielach y podpisuie, wyrażaiąc co y w Jakim Interessie powierza, y czynić, St Litt Rozd 4 Artt 61 y Artt 26.

Podług zaś Koronnego Prawa podpisuie się przed Sądem w Osobnym na to Protokule zrobionym, y z Akt takowey Plenipotencyi Sąd wypis pod Pieczęcią tyle razy ile potrzeba wydaie Konst Ro: 1616 Wolum 3. na Kar 276. y 7.

Adwokatow Sąd stanowi ludzi znaiomych z umiejętności Prawa y dobrey Konduity z pomiędzy praktykuiących w przód przy Adwokatach nim Przysięgą na obowiązek Adwokata wypełniaią. Ale tego iest druga klassa applikuiących się Jich pomocnikow nazywaiących się Dependenci czyli Agenci, których Sądowi dostatnie rekommenduią Adwokaci dawnieysi y Sam Sąd uważa – Konst 1768. Wol: 7 na Kar 700

Tym Adwokaci powierzaią Interessów, Papierów, pisma przepisuią, ale Adwokat sam winien podpisywać. Tegoż Roku Wol: 7 na Kar 701.

Nawet za złe Sprawowanie się Dependenta każdy Adwokat za swego odpowiadać ma Tegoż Roku kamie 8 na Kar 700.

Liczba Adwokatow iest wyznaczona 30 Których Sąd seryezem spisanych mieć powinien a po ubyciu iednego z Dependentów, za wniesieniem przez Adwokatow publicznym na mieysce tego wstępuie Tegoż Roku y Tamże

113 Postępowanie Onych iest Obwarowane, aby Urzędów Sądowych niemieli, ani w Woysku nie służyli, aby do Sprawy mnieyszey dwóch, a do większey trzech tylko należało, aby postronnim Sądowi byli, aby Dobr w Processie będących nienabywali, ani Cessyi, y Inne Obowiązki opisane Prawem Konst. Roku 1726 Wolu 6 na Kar 434. y Ro: 1768 Wol 7 od Kar 700 do 702.

w Interessach zaś w których się Adwokaci podeymuią, maią obowiązek Dokumenta wcześnie spisać na Summaryusz, y z tego Meritum Sprawy rzetelnie uformować, one podpisać, y za przypadnieniem Sprawy w Sądzie złożyć, y Obrony zbijaniem drugiey Strony dowodów uczynić, a w Przysiędze Onych Prawem oznaczoney z nieygnienia, w Sądzie w Sprawach wolno, stanąć tylko będącemu w Regestrze, ieden stronie przymówić się wolno Konst 1768 Roku Wol 7 na Kar 700.

Aztąd przymioty Adwokatow Jako przysięgłych ludzi powinny bydź dobre y Sąd na nich wzgląd mieć powinien, y Kara za przeciwne postępowanie oznaczona Prawami powyższemi, a nayszczególniey Roku 1768 Wol. 7 na Karcie 702.

Gdyby dla niepotrzebnego wprowadzenia Kontrowersyi, lubo pieniactwa się Adwokat Prymuntu Skonde mnować dopuścił, wtedy iak ze Sługi w Sądzie Sprawiedliwość z niego czyniona bydź ma choćby był Kapelanem – Statut Koronny w Xiędze Herburta na Kar 372. pod tytułem aby Plenipotentowie byli pilni –

Plenipotencí

Plenipotenta y Agenci Principałow Swoich zdradzać, y z przeciwną Stroną z nowy czynić niepowinni pod Karami wyrównywaiącemi występkowi chćby Kryminalnemi, za podaniem Winienia do Sądu od Strony Konst 1726 Wołt 6 na Kar 479. y 403.

Plenipotent o przekupstwo przekonany na Gardle karany by bydź ma, przekupuiący zaś Sto Kop Litewskich zapłaci, zadaiący zaś a niedowodzący Sto Kop zapłaci kary za zadanie Konst 1683 Wołt 3 na Kar 936.

Wychodzący z Salerzby niedobrowolnie Funkcye Publiczne sprawować może czego wyższe Prawa zabraniaią, Prawo późniejsze pozwoliło Konst 1775 Rz Wołt 8 na Kar 172.

Prokuratorowie Kontrowersyc naydaley w dni 3. wciągnie złożyć powinni Konst 1616 Wołt 3. na Kar 42. y Rokn 1588 Wol 2 na Kar 455 y Rokn 1396 Wol. 2 na Kar 192.

Żaden Sądowy Urzędnik niemoże bydź Prokuratorem ani Duchowny chiba w swey Sprawie. Statut Rozdz: 4 Ar 58.

Prokurator podstępny lub gdyby Plenipotencye sobie zmyślił y co ukradł gardłem ma bydź karany –

Gdyby zaś podiąwszy się, Interessować się niechciał, albo przeciwnego zaszkodził, takowy winien Ty Niedziel 4. na siedzieć, y szkodę zapłacić w tym Sądzie bez Pozwu od Strony oto wydanego Statut Litt Rozdz: 4. Art 59.

Ili Prokuratorowie za Sądze y osadzanie, tak maią bydź karani iakby za Najazd Domu Statut Kor Zygmunta w Piotrkowie Rokn 1538, a w Xiędze Herburta na Kar 445.

Prokurator kiedy zachoruie y Oznaymi Sądowi y stronie, niestawienie Jego choćby był termin, nic szkodzić Stronie niema, gdy prawdziwą Chorobą za przyczyni Statut Litt Rozdz 4. Art 60.

Plenipotent do szczególnych czynności ma mieć Plenipotencye z wyrażeniem do czego uczyniona z podpisem przytomnych Przyiaciół, albo przed Urzędem. Statut Litt Rozdz 4 Art 61. Statut Kor w Xiędze Herburta na Karcie 446.

O obowiązkach Adwokatow y Diabrzeiach do każdey Magistratury Sądowniczey z wyiaśnieniem Praw Polskich naydokładniey przepisuie Imienny Jego Imperatorskiey Mości Ukaz Rokn 1811. dnia 17. Xbra Konferowany, którym diabra Patronow do Sądow Gdch po 12. do Sądow Powiatowych po 10. do Magistratów po 5. Statem naznaczono –

Pytanie 15te

Pytanie 15te Jakie są Osoby w szczególności które w Sprawodzeniu lub odwodzie, potrzebuią Innych Osob współpowodzenia lub Assystencyi y Jakich?

Odpowiedź Assystencyi w Prawnych czynnościach wymagaią Kobiety, Dzieci, Szatemi, y Poddani, y tak Żona niemoże Mężowi co Zapisać chce, w Assystencyi Krewnych Przyjaciół Krewnych pod pisać się powinna, bez Assystencyi nieważny Zapis – Konst 1609. Wolu 1 na Kar 326.

Żona na przemienienie Zapisu z Dóbr przedawanych przez Męża powołić może w Assystencyi przyjaciół dwoch z linij Oycowskiey Krewnych Tegoż Roku tamże na Kar 417.

Wdowóm dodaie się Kurator przez Sąd Ziemski; a Dzieciom Sąd Ziemski dodaie Opiekuna, za doniesieniem iż zostały się Sieroty, który w Roku z dochodów przed Sądem zaprzysiąż Rachunek winien Konst 1775 Roku Wolum 8 na Kar 1013.

o Poddanego krzywdę nie Poddany, ale Pan upominać się Prawem winien. w Rządzie Herburta na Kar 260 Statut Koronny –

Szlonym za Zaświadczeniem Urzędników tego Powiatu, że kto potrzebuie Kuratele; Kuratorowie z Kancellaryi Królewskich dodani będą, bliższym krewnym zostawiaiąc pierwszeństwo Konst 1638 Wolum: 3 na Kar 952.

Sposób Assystencyi iest takowy: gdy potrzebuiący Assystencyi co zeznać w Aktach, lub z kim zgodę na Piśmie czym, Assystuiący powinien się pisać y podpisywać, w Sprawach Sądowych, Assystenci Opiekunowie Kuratorowie stoią, wraz z Autorem lub Pozwanemi, ich Jch Małoletni, y Wyroków słuchaią, złych Assystentów cześć bywaią wezwani od Stron, a drudzy dodani Sądem. –

Pytanie 16. Komu się przydaią Adwokaci od Kogo y w iakiey potrzebie?

Odpowiedź Dodaią się Adwokaci Stronóm w różnych przypadkach, y tak Prawo ustanowiło, iżeliby kto rzeczy swey do Sądu wprowadzić niemógł, czyli wymowy niemiał, ani Przyjaciela ze niego mogącego mówić dostać niemógł, wtedy Sąd z Obowiązku prosto cemu Adwokata dobrego przydać winien Konst Rz 1496 wol. 1 na Kar 252.

A poźniey Prawo ustanowiło że w Sprawach Alimentacyi Ubogich Ludzi, y Arestantóm dodaią się Adwokaci przez Sąd ten, do którego Sprawa do rozsądzenia przychodzi, który gdyby się podiąć niechciał, lub wiernie nie bronił, przez Sąd dostrzeżony chrtafowany będzie ma – Konst. 1760 Rz Wolu I na Kar 702.

Prokuratorowie od Sądu dodani będą prawnim Ubogim, Sierotóm y Wdowóm, a Niemożetnemi czyli Adwokaci ieżeliby się podiąć niechcieli, odpadać od Obowiązku Adwokata maią Statut Lit Rozd: 4 Artt 57

Prokurator ma bydź dodany temu kto chce, choćby w wyższym obrażonego Majestatu oskarżonemu Konst 1400 Wol. 1. na Kar 455 y Statut Kor Kazimierza Króla w Wiślicy w Rządzie Herburta na Kar 443.

Białogłowóm ma bydź dodany Adwokat Statut Koronny w Rządzie Herburta na Kar 444

Pytanie 17te

Pytanie 17 Jakie są w szczególności przyczyny do Obmowy Sędziego, lub całego Sądu? która Strona ma Prawo znieść obmowę y Jakim obrządkiem?

Odpowiedź. Od Całego Sądu Autor niemoże się Exkypować, kiedy do tego Sądu Sam pozywał. y Prawo ustanowiło, że Autor gotów bydź zawsze do wprowadzenia Sprawy powinien – Konst: 1522 Wolum: 1. na Karcie 404.

Pozwany zaś ma przyczyny do Exkypowania się od całego Sądu, kiedy w drugim Sądzie zaczęta bywa Sprawa, albo ieżeli do Innego Sądu należy z Dóbr w Innym Powiecie leżących, y – Inne o Dwolacyi Prawa – Kon: Lit: 1496 Wold 1 na Kar: 256. y Statut Lit: Rozdział 4. Artt: 22. § 2.

Jednego zaś Sędziego może Autor lub pozwany exkypować, kiedy iakim bądź sposobem wchodzi w Sprawę, lub kiedy się z Sprawy do niego lub Jego Dzieci Dwiiya ściąga, nawet w Trybunale taka Sprawa z Deputatem, ani w żadnym Sądzie w czasie Jego Funkcyi Sądzenia bydź ma, pod nieważnością Dekretu – Kon: Lit: 1726 R: Wolum: 6. na Kar: 420.

A gdy Sędzia w tym Sądzie gdzie zasiada lub Podsędek ma Sprawę, wtedy wstać z mieysca, a w mieysce swym Obywatela Ziemskiego bez przykrości zasadzić (Subdelegata) Kon: Lit: 1557 Wold 2 na – Kar: 606. w tym tylko do Ziemskiego Sądu nie zaś do Trybunału służy – Toż y Rezolucya Rady Nieustaiącey zrezolwowała pod dn: 95. Roku 1777 w Tomie 1. a Prawo 1778 Roku one Rezolucye utwierdziło.

Sposob Exkypowania Sędziego iest taki. Jeżeli Sprawy Strona wnosi iakową ma Excepcyą, y Sąd daie Rezolucyą, czyli Excepcyą całego Sądu lub iednej Osoby, Jeżeli Sądu całego w Ziemskie lub Trybunale, cały Komplet rezolwuie, a Jeżeli iednej Osoby, tedy tenże decyduie, atylko obmowa za przytomnością Innych w Komplecie zostaiących Sędziów decyduie się Kon: Lit: 1764 Wold 7 na Kar: 397 y 398.

Kto zaś z Deputatów w Sądzie Głównym Trybunalskim, Poduktu Sprawy y Replik nieskutecznie chciał tam Decyzyi dawać niemoże. Teyoż Roku Tamże na Kar: 419.

Senator lub Posedzi ieżeli oba że Attestat że Aktualnie na Junkcyi Naszey Seymie znayduią się, Sprawy mieć niemoże, ale zawieszenie Onej będzie do Skończenia Seymu – Statut Lit: Rozdz: 4. Art: 47.

Pytanie 10te Czy Strona Odwodowa ma Prawo odpierać Stronę Powodową od Powództwa z Jakich przyczyn, y w Jakich Sprawach?

Odpowiedź. Strona Pozwana może Autorowi Powództwo odpierać z wielu przyczyn y we wszystkich Sprawach; Jeżeli iakie wady Aktoratu czyli Pozwu znalezione będą, to iest: ieżeli Pozew zły iest z przyczyny niewyrażenia Imienia Autora y rzeczy o którą idzie – Kon: Lit: 1523 Wold 1. na Kar: 403.

Pozwy potwarne fałszywe y nieprzystoyne w Sądzie mieysca niemaią Kon: Lit: 1457 Wol: 1. na Kar: 150.

Pozwy potwarne przeciwne Sądu w którego produkowane, y wtedy gdy Strona przeciwna wnosić będzie

wnosić będzie za złe uznane będą Konst 1550 Wol 2. na Kar 597.

Pozew na Pozew wniesiony o iedno rzecz, ieden z nich ginąć ma z kary trzech grywien Konst 1505 Wol 1. na Kar 330.

Pozwy u Sądow tym zbijane bydź mogą, gdy Pozwowi Roku y Dzień Niedziel wyniydzie, bez prawowania Sprawy Konst 1500 Wol 2. na Kar 219.

Pozwy umierają z Pozwaną Stroną, aż trzeba Sukcessorów przypozwać. Statut Koronny w Xiędze Herburta na Kar 9.

Zbijać Pozew można gdy rzeczy o które idzie lub Imienia, albo daty niema w kwicie wyrażoney Konst 1509. Volum: 2. na Karcie 1299.

Jeżeli nie w Dobrach Kładziony Pozew o które idzie. Konst 1784. w Xiędze osobney na Kar 22.

Jeżeli wiele Pozwów z pozwami na pewniony tenże: nie do iedney Sprawy Kwitkuiące zawiera w sobie –

Pozew zbijać można z 3ch przyczyn 1. gdy niemasz Rellacyi zeznaney. 2. Jeżeli Imie y Tytuł opuszczony będzie. 3cia Gdy o skutkowanie idzie o Gwałt lub Grabież, a w Pozwie nie dostatecznie miejsca winynku y czasu, z Ktorey przyczyny zbijać nie można. Statut Litt. Roz. Artik. 4. Artik 19. §1. 2. y 3.

Dla niezgodnych Pozwów Strona rzeczy nie traci. Statut Król. Kroli Exgm: Roku 1511 w Xiędze Herburt folio 458.

Autorowi na Pozwie wolno się poprawić Statut Litt. Roz: 4. Artik 46 §4.

Pytanie 19. Jakich Sąd trzyma się, Prawodel w zjednoczeniu Spraw czyli łączeniu Autoratów? w powoływaniu czyli czyli Przypozywaniu uczestników, Zawodzców czyli Porządzicielów y wszelkich Osób do Sprawy należących?

Odpowiedź. W Jednoczeniu Spraw czyli łączeniu Autoratów w Cywilnych Sprawach, wszelkie Kontrakty obuch Interessów Prawo uchyliło, te zaś które z iedney wynikły Sprawy y iedną Sprawą, y Dobra iedne obciążać mogły razem rozsądzić się mają Konst 1726 Roku Volum. 6. na Kar 436.

Aktoby Kontrakty do Wpisów wprowadzać ważył się, na takowym Kontrakcie lub stronie Kary Osobiste y pieniężne zaniechane będą Konst 1764 Wol 7 na Kar 57

Gdy zaś wyraźnie okazuie się że niemoże bydź rozsądzona Sprawa bez kogo trzeciego, Sąd przekonawszy się otym z dowodów, przy wprowadzeniu Sprawy oznaczonych, wydać Rezolucye ad citandum tego bez którego obeyść się niemoże, ale na drugą kadencyą, a Sąd dalsze Sprawy sądzi, o Przypozwach Prawo 1576. Wol 2. na Kar 931. Tit o Przypozwach

Gdy przed rozsądzeniem Sprawy iakie nowy wypadek przybędzie, można przypozew w tym wydać, y takie okoliczności tączyć się może z pierwszą Sprawą Konst 1726 Roku Vol. 6 na Kar 465.

W Sprawach Cywilnych Zawodzców czyli Porządzicielów niema, lecz Ewikctorowie czyli zastępcy o których prawo bolie: Jeżeli zastępca Stanie a Pozwanego zastąpi odpowiadać winien, inaczey pozwany odpowiadać ma Sam. Konst 1347 Wol 1 na Kar 52.

Do Ewiktora

Do Ewikcora Kredytorowi żadna dylacya nieidzie Konstt 1500 Wol 2 na Kar 1219.

Pozew Rekonwencyonalny, to iest: Odpowiedny może bydź wydany do rąk Plenipotenta Alb. rowey Strony przed przypadnieniem Sprawy y takowy Alborat Sąd przyiąć powinien Konstt Roku 1784 w Osobnym Artykule na Kar 22.

w Sprawach zaś Kryminalnych zawadzę Swego każdy polecać winien, bo inaczey Sam winien będzie oskarzenia Statut Lit Rozdz 2 Art 4.

Alboraty swoim porządkiem w Regestra wpisane tak, a niepreskalując wydane bydź powinny Rozdz 4 Artto 46. § 2.

Pytanie 20. Czy Strony wnoszą na Pismie lub ustnie w Sądzie? Jak Sąd postępuie gdy Strony wnoszą wątpliwość de competentia Sori, odroczeniu Alboratow, o przypozwy w spo Tecznikow y gdy Inne takowe Akcesoryа formuie, oraz takie dowczasnie Strony wnoszą akcesoryja?

Odpowiedź Wszystkie Sprawy do Sądu wnoszone bydź winny na pismie, dla tego y ad wokat maią Obowiązek w Roce przysięgi dołożony że Wiernie Meryta y Summaryusze wpisywać będą. Konstt 1768 Roku Wol 7 na Kar 700 y 701.

Akcesoria wszystkie wnoszą się przed wprowadzeniem Sprawy, po zapisaniu Jawki Stron czyli Kompanyi — Rozkład Akcesoryow iest taki: Akcesorium czyli wnoszenia do Sądu przy zawrzeciu Sprawy, ale nie w samym Interesie iest 5. Terminami właściwemi nazywaiących się — 1mo Experimenti, co do Kompanyi 2gi Prosequenti co do Pozwu, 3ci Procedendi co do Forum 4ty Respondendi co do Altora 5ty Directe respondendi co do Alwi — Pierwsze które ustanawia Stawienie się Stron czyli Kompanyę to iest: może Strona Exzyppować, kiedy się kto w Regestr Sprawie niepryzwoity zapisał — może zapytywać Adwokata o pokazanie Plenipotencyi od Principała danej czyli iest dostateczna — może stawać natym czyli dostateczna y pełna iest Kompanicya, ieżeli kto ieszcze nieiest potrzebny do pociągnienia aby się Stawił — może zarzucać Kondemnatę na kim otrzymaną, aby ten co w Sądzie Stawić się chce do Swoiey Sprawy, ieżeli ma pierwey, lub w innej Sprawie Kondemnatę na Sobie otrzymaną, niewprzód miał moc Stawania, aż zapłaci Stronie y Sądowi, na ustanowienie mieysca y głosu — Może dylacye takie z Prawa y Gatunku Sprawy wypadaią wnosić. na ostatek może Strona wnosić po zupełney Kontestacyi że choć nie stanie druga Strona, iednak sądzić się Sprawa będzie — Wreszcie wnosi się w Sprawie wzaiemney aby był prawny Delator — Drugie Akcesorium iest Spór względem Pozwu, to iest może Strona wnosić że Pozew Zły, bo niewyszedł Termin Prawem zamierzony y iest młody czyli niewczesny — Że w Akcie nie właściwego Powiatu gdzie Dobra leżą zeznana Rellacya — Że w Dobrach nie przez Stronę posiadanych położony — Że bez Assystencyi wydany ieżeli iaka w tey Sprawie z mocy Prawa wypada — Że po zmarłym Altorze lub pozwanym, albo poyscie za maż Kobiety ożywiaiąc Sprawę Pozew niewydany, Że termin położony lub upadł, że Wpis niestosowny z Pozwem albo z Interesem W którym powiaty się, że wiele propozycyami natłaczy pozew, wreszcie przypo

zwanie

przypozwanie reszty należących Kuratorów. Trzecie Exceptye Sądu Sądu tego do którego przychodzą zawiera, to iest: może wnosić, Że Sąd Grodzki nie przyzwany tey Sprawie, bo tegoroczna zachodzi, Może wnosić że ta Sprawa Sądowi pierwszey Instancyi Ziemskiego Sądu nienależy, bo przeciwna zaczęta w Trybunale, albo w Innym Powiecie może wnosić że ten Sąd już uciążliwość zrobił a zatym do Trybunału odesłać ma, że w Innej Powinney dobra leżą, albo w Innym Powiecie, Zgoła z Jakiey bądź przyczyny do Innego Sądu należy – Czwarte Accessorium iest spór o Samego Autora, czyli Stronę Powodową, to iest: czyli ten Autor probuie się w Procedencyi do tey Kuratoryi która wygrać chce, przed wprowadzeniem Interessu wnosi iedna Strona, a druga probować musi Kuratoryi ma Prawo dobre do rzeczy o którą pozywa. Piąte Akcessorium iest z Samego Interessu wynikaiące to iest: Czyli Akcya iest o tę rzecz o co pozywa dobra, albo zła, albo prozne tylko pienna, lub obelżywa, wreszcie Cywilna albo Kryminalna. W tych Akcessoryach w Każdey szczególnie forma Dekretowania czyli rezolwowania dla Sądu przepisana dla Łatwieyszego pojęcia y nauczenia się ćwiczących się w Prawności y formie pisania Adwokatow zgodziow= w tey że pod Tytułem wiadomość Prawa czyli Akcessoria przez Michała Stańskiego 1758 Roku z Woluminow Praw zebrana na Karcie od 1szy do Czternastey Fundiące się na Prawa=

Pytanie 21. Jakie Dylacye w Sprawach Prawnych, iak się dzieie w iakich Sprawach Kwomportacya y Kopija Prawa? Jakie pomiędzy tem Dylacyami zachodzą rozmice, kiedy się dawa y z Jakich przyczyn, y w iakich Sprawach Munimenta? Jaki iest termin tym trzem Dylacyom, Jak się zachowuią ostrożności y formalności Kwomportacyi Kopij Praw y Munimentów?

Odpowiedź Dylacye w Sprawach są takie: 1mo Dilatio Infirmitatis 2do pro Majori- 3tio Dilacya Kommunikacya Dokumentów w zadawniony Sprawie 4to Suspenzya z Decretatim do Drugiego Kompletu y tak Prawami opisano. Żadne przedłużanie Terminów nie może być Inaczey tylko dla Rzetelney Słabości, która z świadkami dwoma potym za przysiąg winien, od którego wnoszono że Słaby, albo gdy kto zaświadczenie Sędziego miał że wtedy miał Akcye albo Termin większey Wagi – Konst 1443 Vol. 1. na Kar 157.

Autorzy się opisał co zyskać bez żadney Dylacyi, takie nemoże prostą Słabością Terminu Sprawy zwolnić, chibaby dla wielkiey Słabości, po której rzetelność za przysiąg ma – Konst 1505 Vol. 1. na Kar 329.

Dylacya dla Słabości w tych Sprawach nie idzie gdzie Osobistości rzeczy nie wyciąga, a gdzie trzeba osobistego Stawienia się, tedy Patron wnoszący na tych miast przysiąg ma, albo Przypadek uczynił Słabą rekonwalescencyą, y że Jemu nie ma wiadomości, a Strona na Drugim terminie ma za przysiąg rzetelną Słabość Konst Roku 1726 Vol. 6 na Kar 437.

Jeżeli zaś kto chce zwlec Termin rozsądzenia się z racyi mienia większey Wagi Sprawy gdyby potym za przypadnieniem Terminu nie okazał zaświadczenia Sądu, utraci Sprawę w Której

w którey Termin pro majori odkładał Konst: 1505 Wołł na Kar 333. y Statut Litt Rozdz 4 Artt 27. ostrzega, że Dilatio pro majori na Roku zawitym nie idzie, owszem Sąd ostrzedz y Stronę należy

Kommunikacya Dokumentów w Sprawie zadawniony bez prozelucyi od lat 10ciu leżący powinna bydź naznaczona przez Sąd choćby Strony nie o daty podnieważności Delikty w którey idzie Strona na drugiey Kadencyi Sądów, a Druga Strona na 3ciey Komportować y Kommunikować Dokumenta pod przysięgą powinny — a gdyby na 3ciey Kadencyi nie kommunikowała pozwana Strona, wszelako rozsądzenie Sprawy nastąpić powinno z Dokumentów przez Stronę Aktorową Kommunikowanych Konst: 1768 Roku Volum: 7 na Kar 702.

ato Stosowność Praw które Kadencye Sądom Ziemskim y Grodzkim wyznaczono mieć chciało, y tak Sądowi Ziemskiemu 3 Kadencye na Rok do Sądzenia Spraw Cywilnych wyznaczyło Prawo Roku 1496 Wołł 1. na Kar 250 y Statut Litt Rozdz 4 Artt 46.

y Prawo późniejsze potwierdziło aby 3 Kadencye Sędziowie Osobiście znachodzącsię z Swoiemi Konsortami Sądzili Konst: 1447 Wołł. na Kar 157 y 1543 Wołł na Kar 571.

Nawet Kadencye odmieniane bydź niemogą 3. Ziemskie a 4. Grodzkie Konst: R: 1764. Wołł 7 na Kar 401. y R: 1768 Wołł 7 na Kar 703.

Kopija Spraw w Trybunale Litewskim tylko praktykowana, w Koronnych zaś Sprawach niebyła, a Kopij Spraw opis Konstytucyi Litewskiey znayduie się R: 1764 Wołł 7 na Karcie 396.

y dla tego takiey Dillacyi niebyło w Koronie, atylko w Kommunikacyi Dokumentów wyrażono, aby Oryginały Strona Stronie przez Kopije Kommunikowała Kon: 1768 R: Wołł na Kar 702.

Na Odwłokę Dillacya w Sprawie z Deputatem na Trybunał Główny wybranym bydź winna, ieżeli temuż Sądowi, w którym Deputat zasiada nie chce się poddać, zawieszenie Sprawy do przyszłey Kompletu bydź winno, nawet Sprawy Żony Swey ani dzieci choćby Strona nieżądała — Deputat mieć niemoże Sprawy w tym Trybunale gdzie iest Deputatem pod nieważnością, nawet Kondemnat, ani od niego Reprezentacyi Sprawy w Trybunale mieć niemoże — Konst: Roku 1611 Vol 3. na Kar 38. y 1616 Vol 3 na Kar 272. y 1670 Vol 3. na Kar 64.

Dla tego Prawo maiąc względ na to, iż ktoś iest wybrany Deputatem Sprawy w Trybunale mieć niemoże, ustanowiło aby Deputatem raz poraz niebył wybierany aż po latach skończonych czterech, a Marszałkiem Trybunalskim, aby nietylko ten sam, ale nawet z tego nazwiska y Domu aż po czterech latach zostać mogły Konst: 1726 R: Vol 6 na Kar 410.

a poźniey aby Deputatem niebył nikt drugi raz wybrany aż po skończonych latach sześciu ustanowiła Prawo Roku 1745 Vol 8 na Kar 172.

Dillacyi pro majori Strona Stronie listem otwartym na Tydzień przed Sprawą obwieścić powinna, a potym przysiąc że nie dla zwłoki to czyni. Statut Litt R 4. Artt 27 § 1.

Dyllacya ad —

Dillacya ad munimenta tak Powodowey iako y Pozwany Stronie powołana bydź powinna. Statut Litto Rozdz 4. Artto 24.

Pytanie 22. Czy we wszystkich Sprawach Prawnych takowe Konieczne dania się Dillacye, chociażby Strony nie żądały? y Jakie są w szczególności Sprawy, które się kończyć powinny bez powyższych Dyllacyi?

Odpowiedź Dyllacya Kommunikacyi Dokumentów do drugiey Kadencyi zadaie się tylko choćby Strony nie żądały w Sprawach Cywilnych bez prozelucyi od dziesięciu Lat będących prawnych iako w pierwszym Punkcie odpowiedziało się – Inne zaś dillacye za żądaniem Strony y odpowiedzią Strony drugiey z Rezolucyi Sądowey uznaiącey potrzebę lub nie, Dillacye następuią, a wszystkie Sprawy prócz w powyższym Punkcie wyszczególnionych dillacyi, Kończyć się powinny bez Dillacyi, gdy w Onych z Gruntu Interessu Dillacyi dawać niewypada. Prawa dotego Przypadku pod powyższym Punktem 21 zawarowane stoią.

Bez żadnych zaś Dillacyi Sądzone bydź maią Sprawy z iakiego bądź Subsellium do Trybunału przez Apellacye przyszłe, tudzież Sprawy o Wypędzenie z Dóbr, prócz tylko iedney Kopiji Sprawy w Litwie praktykowanych, niemniey o uiszczenie z Dobr y Sprawy Małoletnich. Konst. Litewska Roku 1764 Woltf na Kar 307 y Statut Litto Rozdz 4 Artto 24 § 4.

Dyllacye bez przypowu iść mogą Statut Litto Roz: 4 Artto 24 § 1.

Dyllacye Sukcessorom po zmarłych Osobach y Posesorom w przychodzeniu do Dobr pokonwituiących iść niemaią Konst. Litto Roku 1726 Wol 6 na Kar 467 Tit Onerowane Dobra

Rok Zawity czyli Terminus Peremptorius znaczyło że Sprawa sądzić się powinna bez Dillacyi. Jakie zaś Sprawy mogą się Rokiem Zawitym sądzić, Statut wyraża to iest o bezprawno z Dobr, o Expulsye, Exekucya osadzoney rzeczy, o Ubiegłych Ludzi y Sprzeciwienie się Zapisowi, o Porgley, Sprawy Granicze, o krzywdę Urzędnika, y Inne Statut Litto Rozdział 4 Artto 42.

Pytanie 23. w Sprawach Cywilnych prosto lub Prawnych potrzebnych z Kryminałowemi y wzaiemnie Jakie są dillacie? Jakie Ich Termina, Jak y Kiedy przeznacza się Statucya, Reinduluya? czyli z takowemi dilacyami Zaczyć się na Komportacya, lub Kopiję Spraw, Jak y kiedy przeznacza się Statucia, Reinduluya, Inregitacya y Jakowe onych są formalności?

Odpowiedź W Sprawach Cywilnych tylko Prawo wymaga, aby był pewny zadaiący Delator te Objellacya, która do rozpoznania y dowodu przychodzi, y wtym do drugiey Kadencyi Dillacya pozwolona bydź może. Konst Rz 1347 Wolb 1 na Kar 37 y Rz 1590 Wolumen 2 na Kar 1454.

Wszakże niedowodzący Winas podług Statutu Karany bydź ma Konst 1509 Wolum 2 na Kar 1242.

w Sprawach

w Sprawach Wczynkowych bydź może Dillacya, czyli zwłoka takowa tuiby Sąd bez Jnkwizycyi Sprawy Wczynkowey sądzić niemoże, wshadzie Zjazd Sądowy dla wyprowadzenia Jnkwizycyi, y termin albo Strony zgodny między sobą układaią, albo Sąd determinuie, a nim się to uskuteczni, dillacya dacie się Prawna — Konstytucya o Dillacyach przy koniec Roku 1764 Woltf na Kar 397.

Położenie zaś Sprawy wczynkowey z Cywilną wtedy robi zwłokę, gdy Sprawa Cywilna zależy od Kryminalney, y tak ieżeli kto odpiera się długu niewinien, aby przyczyny ze skrypt iest stadyowany, wtedy Sprawa o dług Cywilna zawieszа się do skończenia Sprawy Kryminalney, a w Kryminalney o fabrykacyą skrypt uskarza się do wod natychmiast Extrahadencyi bo wszystkie Kryminały na Extrahadencyi Sądzą się Konstyt 1768 Woltf na Kar 703.

albo gdyby kto zadał że ten ktoby winnym długu napadł na Kredytora, y skrypt gwałtem wydarł wtakim przypadku pierwey wshadzie się dowod gwałtu wydarcia skryptu a Sprawa o dług zawieszasię —

w Sprawie zaś Cywilney o Granicy, Gdyby kto miał kwestyie o Granicy y nieroskończonego Rozgranicznia, Front w nadziei odebrania przez Granicy pierwey gwałtem odebrał wtedy Sprawa Graniczna Cywilna długiey ciągnąć się mogąca nietamuie Sprawy wczynkowey, owszem Sprawa gwałtu natychmiast rozsądza się, Konstyt 1768 Rz Woltf na Kar 705.

Statuicye nakazuie Sąd ludzi stużących aresztowanych, lub Poddanych do wczynkowey Sprawy należących przez Rezolucyą Stronom obiawiona —

Reinduluye do Dobr nakazuie Sąd, kiedy kto wypędzony będzie z Possessyi, przed ukoń czonym Possessyi Prawem, samo tylko wypędzenie bez rozpoznania Interessu sądząc Jako w Sprawie uprzywileiowaney Konstyt Rz 1699 woltf na Kar 59. y Roku 1726 Woltf na Kar 438.

Z Temi nie łączy się nigdy Komportacya bo Komportacya w Sprawach Prawnych zdawnych następuie, a Statuicya tylko może bydź w Sprawie Wczynkowey, w którey Komportacyi niepotrzebuie bo Dokumentów żadnych w wczynkowey Sprawie niema, albo wam Prawo mieć chce, gdy Sprawa wczynkowa 3 Lata niepozwowana, upadać powinna: Konstyt Rz 1347 Woltf 1 na Kar 41. tudzież 1576. Woltf 2. na Kar 941. y Rz 1580 Woltf 2 na Kar 1233. mocą których Prawo Reinduluya bez rozpoznania Interessu przynależnego wskazuie się —

Jnkwizycya zaś wtedy się wskazuie gdy Sprawa bez Oney rozsądzoną bydź niemoże — Do Jnkwizycyi albo stawia Strony Świadków do Sądu dopełnego w Sprawach Kryminalnych mieć cierpiących zwłokę, albo na Zjazd na Front odsyła Sąd w Sprawach wczynkowych, Konstyt 1578 Woltf 2. na Kar 606.

Formalność Reinduluyi iest taka, iż Urzędnik Ekon Sądu zieżdża na Grunty y wcis za opisem Aktu Dziedzicznego oddaie. Też Prawo

Jnkwizycyi zaś formalność iest taka: Ze Strony Świadków stawi, a Sąd Oney ch pod Przysięgą słuchaiąc zeznania Oney ch co do słowa każdego Świadka pisze Konstyt 1667 Woltf 4 na Karcie

na Karcie 917.

Nawet Skrutatia czyli Indagacye w Sprawach Kryminalnych Prawo czynić każe Konst 1500 woth 2 - na Kar 1213.

Skrutatorowie czyli Inkwizytorowie przysięgli bydź maią, y pilnie wyszukiwacz się winni od ludzi przysięgą obowiązanych prawdziwey rzeczy Konst 1550 woth 2. na Kar 597.

Pytanie 24. Czyli się praktykuią tak nazywaiące się Sprawki y Sobaczenia s: Kommunikacye s/ za Prozbą Stron lub bez Ich Proźby, y Jak w takim razie Sądy postępuią?

Odpowiedź Sprawki y Sobaczenia s: Kommunikacye s/ teraz praktykuiących się, wzięte są ze zwyczaiów Kancellaryi Ruskich w Sprawach Sledzwennych y Kryminalnych, w Polskich zaś Kancellaryach ani Sądach żadnych Sprawek ani za Prozbami ani bez Prozb Stron nie bywa. Albowiem w Sądach Polskich rzadko Same Dzieło do Sądu nie przychodzi, tylko choćby Kryminalne y urzędowe zawsze był ktoś Dellatorem, y dowodzącym Autorem, bez którego nawet w Kryminalnych, nikt sprawy rozpoznawać nie mogł Konst Rz 1347 woth 1. nakaz 12. y 50.

Autora tego obowiązkiem pełna y z Urzędu wiadomość przynieść Dzieło. Sprawki zaś od Sądu iednego do drugiego posyłane dla wyszukania czego, znaczą to, iż Dzieło nie iest pełne - Sobaczenia s: Kommunikacye s/ Sądu iednego do drugiego czyli z drugim mieszczem Sądowym znaczą Relacyą o przysłaniu Jakowey iś wiadomości, a dawniey Koronnie Strony, to iest Autora o wszelką wiadomość potrzebną do Dzieła żądano. Bo Autor obowiązany był, bydź zawsze we wszystkim gotowym do Odprawienia Urzędowey Sprawy. - Prawo ustanowiło Ze Autor zawsze powinien był bydź gotów Konst 1523 woth 1 nakazanie 404

Pytanie 25te Podiałowemi warunkami własne wyznanie stanowi dowód Urzędowy?

Odpowiedź Wtedy przyznanie własne przed Sądem Strony znaczny dowód, kiedy kto mieszkaiąc to bie co wyzna, y Jeżeli iakowey w tym chytrości dla mogącego z tego obłożenia wypaść żydu nie ma przyczyny. Przyznanie się albowiem do samey rzeczy dla przydania okoliczności nie może dowodu stanowić, bez takiey proby, iakiey w tey rzeczy Prawo y przemowanie wymaga

Pytanie 26te Jaki ma Pismo które stanowi dowód Urzędowy, Jaki powinny bydź Jego uroczystości?

urodzistwie?

Odpowiedź Pisma Autentyczne, to iest: albo przed Aktami zeznane, albo w sposob Statutu Litt. przy Przyiaciołach y Swiadkach podpisane o rzeczy zrobiony przekonywaią, co o tem Pisma partykularne, iakie sądzisty, Reversa y Inne ieżeli przed czasem były y nie dopuszczaią tego sprawdzone, mogą w sądzie do przekonania służyć. Prawo zaś o Odpowiedziach na Pismie tak ustanowiło: Gdyby kto będąc pozwany Kryminalnie, bronić się chciał odpowiedzią, że nie Jest na ku Obronie służyć ma, tylko kiedyby przez woźnego z dwóch Szlachty urzędu y do ziąg Grodu właściwego przed Rad zie Aktem Exterema wpisał personaliter gdy tego nie zachował, tedy odpowiedź ta niema mu do Obrony występku służyć w czynie y Skutku to iest Indagacye czynić trzeba Konst 1500 Woł 2. na Kar 1213.

O tym że iż kiedy takowego odpowiednika zniosł odpowiedzią w Aktach Osobiście zeznanego niema podlegać żadnym karom Konst 1633 Woł 3. na Kar 812.

Pisma zaś czyli Kwitancye wszelkie, tak Wieczyste iako y Doczesne, Rzędne, Dożywocia y Zapisy, w Aktach Sądu Ziemskiego albo Grodzkiego Obcego zeznane powinny będą do Akt własnego Powiatu w przewagę Roku y 6ciu Niedziel pod nieważnością Konst 1760 Rz Woł 7 na Kar 708 y 709. y Statut Litt Rozdz: 7 art 1. y 2.

Wieczyste zaś Kwitancye aby raz zdobyte woli zeznane nigdy niebyły reklamowane — Prawo Obwarowało: Iż Każdy w Latach 24. y Zupełnym Rozumie zeznawszy niemógł od wotywać pod karą 12 Niedziel wieży y Grzywien 1000. Tegoż Roku w tymże Woluminie na Kar 707.

Pytanie 27me Jak dowod stanowią Metryki Kościelne? czyli Pismo prywatne dowodzą y przeciw komu? Jak Sądy uważaią długi Kupieckie, wszelkie Obrachunki, Regestra rozmaitych Officialistów zawiadaiących dochodami lub rozchodami?

Odpowiedź Metryki kościelne stanowią Naypierwszy Dowod Rzymian, Obrządku Religii Powtóre Dowodzą Lata Człowieka od Urodzenia Potrzecie Chociaż nie tak dokładnie Kondycye Stanu Szlacheckiego lub Innego — Porzwarte Dowodzą Stan Zamężnie y czas Smierci, y dla tego aby metryki były niepodeyrzane, z racyi Ich dowód Szlachectwa podlega Skazie, Prawo rozkazało aby co Roku Każdy Proboszcz Metryki zebrawszy po nadzie zaraz po Nowym Roku do Akt własnego Powiatu przez Oblatę podał Konst 1764 Woł 7 na Kar 68.

Pisma prywatne wtedy mogą co dowodzić, gdy z Okolicznościami y Kombinacyą czasu y nie interessowania zgadnąć się mogą — Zwyczay Sądownictwa

Długi Kupieckie w Regestrach Ich zapisane dochodzone na Szlachcie bydź maią nie 3. Lata wynijdą Konst 1546 Rz Woł 1. na Kar 550.

Długi Kupieckie w Sądzie maią swe Znaczenie, y Kupiec przy Regestrach Swoich, bliższym iest do probowania przysięgą niżeli nie przyznaią y długu gotowizną uprzedzą Prawo

Prawo Ukazowierny Rolne 1812 r. 11 Lutego §. Kupiectwo Xięgom wiarę dawać przyzwane

Wszelkie zaś Regestra Rachunki utrzymywane przez Officialistow Dworskich, gdy Oni nie są przysięgli Jak są Urzędnicy Skarbu Koronnego przysięgli tak nieuważaiąc za dowod niewzruszony, y dla tego kiedykolwiek czymi iaka Kwestyia o takowym Rachunkom Ekonomicznym, y to przyidzie do Sądu może One weryfikować, naganiać dochodzić przez Indagacyą zdania otaczaiących tę Ekonomią, wreszcie ich po zaprzysiężeniu na nieprawdę Onych przez utrzymuiącego One dowod stanowią — Zwyczay w Kraiu z Saméy prostey Konsekwencyi wynikły.

Regestrami swemi tydzi y Kupcy długow sobie winnych dochodzić nie powinni Statut: Roz 7 Art 7 §3. — a contra Ukaz powierny wyżey wspomniony nadaie prawo dochodzenia z Regestrow Kupieckich.

Pytanie 28. Czy kiedy w Sprawach potrzebna iest razem Inkwizycya, Kalkulacya Uregulowana y Weryfikacya? czy takowe albo razem się odbywać mogą?

Odpowiedź w Sprawach różnych wypadaią potrzeby Kalkulacyi y Weryfikacyi z Inkwizycyi, y takie są Sprawy odebrania Dobr z pod Fundacyi lub Innej Possessyi na przykład przez Opiekuna trzymaney, w tedy wypada odebrać Kalkulacye z pod oddanych prowentow z Dobr, Kalkulacya nadto która aby się bez Indagacyi obeszła, ato ile czas doyść przyczyny Wyiścia Poddanych, przyczyny Dezolacyi lub Wartości Reparacyi Dobr z Innych w Sprawach często trafiaiących się z Ekonomiki, gdzie Kalkulacya z Prowentów Weryfikacya Regestrów, y Inkwizycya przysięgła na ustanie Prowentów wypadaią — w Sprawach z Arędarzami — Naioniec często w Sprawach Działowych y Innych wiele przypadkach zdarzaią się; Ale razem w Jednym Actu Sądowym, gdy Sąd cały lub iedna Osoba na Sądzie przybędzie wszystko ukończyć może — Gdy w Regule na Kondescendencye przez Sąd bez potrzeby wydawaney dochodzą powszechnie aby Sąd wszystkich rodzaiow probacyi, wyiąwszy wszystko odsądził y nic niezrzekalwanego nieroztrawił — Zwyczay powszechny Sądowniczy

Pytanie 29. Czyli Sąd sam z Urzędu się Inkwizycyą? Kalkulacyą, y Weryfikacyą? czyli też takowe Akta porucza y Jakim Osobom? Czyli Urzędnicy podaią się od Stron? y w Jakiey liczbie? czy wolno Stronom Odzywać Urzędników? czy takowe exceptye maią bydź dozwolone? Czy Sąd potwierdza kiedy nieżyczonych od Stron Urzędników? czyli też Zupełnie stosuie się do życzeń Stron nakazuiąc Im podawać takich których by nie wytaczali?

Odpowiedź Sąd Pierwszy Instancyi Ziemski, w wyższey wagi rzeczach iakie są Kryminalne sam w Zupełnym Składzie zaymuie się słuchaniem Inkwizycyi Konst: 158 & Vol: 2 na Kar 1216.

W Pretensyach zaś Cywilnych, y o pożytku Intraty, Kalkulacyi, Weryfikacyi, Exdywizyi, Sądy, y Inkwizycyi wymagaiących Ogladu Sądowego na Grunt naznaczaią Kondescendencya Urzędników Grodzkich y Ziemskich Konst: R. 1726 Vol: 6 na Kar: 462 y Kon: 1764. V: Urzędnikach na Str 59 y Rezolucya Rady Nieustaiącey dnia 17. Jun 1777 R.

O Urzędnikach dla Zjazdów Grodzkich y Ziemskich Prawo 1764. Woł 7 na Kar 39.

Trybunał żadnych Jnkwizycyi ani Dogayacyi czynić, ani Wyznań odbierać niemoże, ale Ziemskie y Grodzkie Sądy Tegoż Roku y tamże=

Sąd Ziemski z mocy Prawa powinien mieć Komorników, których do takowych czynności Jnkwizycyi y Kalkulacyi, Wentylacyi, y Jnnego uskutecznienia Dekretow Ziemskich y Trybunalskich używa Konst: R: 1423 w Tytule Herburta na Kar 36 y Roku 1420 Woł 1. na Kar 77.

Sędziowie sądzić maią, z Komornikami Sądow Kadencyc Konst: 1717 Woł 1 na Kar 157.

Na Zjazdy Stronie wolno iakiego sobie Tymczasowego wziąść Urzędnika, Sędziego, Podsędka, Pisarza lub Komornika Tegoż Prawo y Roku 1726 Woł 6. na Kar 462.

Exceptować zaś Strona Urzędnika Zjazdowego może, ieżeli ma iaką z Prawa przyczynę, to na Samym Zieździe przy Zaczęciu Sprawy, lecz nie dla tego tylko że go sobie nieżyczy, bo to przyczyną nie iest Prawną do Exceptowania. Sąd w takim przypadku, ten sam lub w drugiey Osobie Rezolucyą na piśmie dać winien, Jeżeli znayduie przyczynę słuszną wyłączy od Zasiadania Exceptowanego Urzędnika, Jeżeli zaś nieznayduie Prawney przyczyny przyimie Konst: Roku 1764 Woł 7 na Kar 397. y 398.

Pytanie 30. Po wielu Urzędnikow z Strony Powodowey y Odwodowey Zaymuie się Jnkwizycyą? Jaka formalność Obwieszczeń? czy przez Obwieszczenia lub Przypozwy wołaią się Świadkowie? Jaki onych Termin, przez kogo iak y gdzie przyznaią się?

Odpowiedź Sąd Zupełny wyznaczaiąc Zjazd pisze Regułę, iż potrzebne iest sprowadzenie Sądu w iednej Osobie lub więcey, a Strona Actorowa powszechnie sprowadza iednego od Siebie, a pozwana Drugiego od Siebie Sędziego Konst: R: 1726 Woł 6 od Kar 462 do 464 Litewska Konst: iduy coray powszechny w Sądownictwach Kraiu na Zjazdach

w Takich przypadkach gdyby Sędzia lub Urzędnik niechciał podiąć, Strona go o niedosć uczynienie Urzędowi skarżyć może, a tak: wieżą 6. Niedziel y powroceniem Expens karanym będzie. o Zjazdach Prawo Lit: R: 1764 na Kar 395 y 396.

Obwieszczenia daią się przez Urzędnika od Strony Powodowey wziętego, y On na Czterey Niedziele obwieszczenie Prawnie wydawszy ziechać ma Tegoż Roku Tamże na Kar 395.

Świadków Strona Sama obowiązana stawić, lecz gdy Strona nie może stawić Świadkow gdy lub są w Cudzey Wsi, lub Mieyscowey władzy niepodpadaią, po tych Strona wyda assygnacyą przypozew, y Ci winni Stanąć za Pozwem na Terminie Zjazdu lub w Sądzie Zupełnym po dwóch

po dwoch Niedzielach. Prawo o Stawienie Swiadkow przez Strone sama, iednych lub drugich, ialich zechce Rolu 1347 Woł 1. na Kar 18. y Rolu 1576 Woł 2. na Karg 34. tudzież Prawo.

Skrutynija o Głowę na Pierwszych Ziemskich albo Grodzkich Rokach maią bydź wypro wadzone po Skazanym występku Konst 1500 R. Woł 2 na Kar 1216.

Przed Skrutynijum czyli Inkwizycyą ma poprzedzać Wezwanie Pozwów na dwie Niedziele Samie.

Inkwizycyi dwoch Urzędników, albo ieżeli to bydź nie może, tedy ieden Urzędnik Słuchać ma, przy Inkwizycyi Woźny przytomny bydź, Inkwizycyi Czas Urzędnicy naznaczyć maią po wydawszy Obwieszczenie ialy nayprędzey według dalekości mieysca na które zechać trzeba Statut Rozdz 11 Artt 62. y 63 §2. y Artt 65.

Pytanie 31. Jakie się wyznacza mieysce Inkwizycyi, y czy przeznaczenie mieysca zale-
ży od woli Stron, lub Sądu? Czyli też mieysce uczynku iest mieyscem Inkwizycyi?

Odpowiedź. W wyznaczeniu mieysca na Zjazd dla wyprowadzenia Inkwizycyi, nay przyzwoitszy Sąd postępuie tudzy mieysce uczynku wyznacza na Inkwizycye. Trafia się iednak iż Stronie potrzeby mieć Swiadków y Onych sprowadzić, w mieysce Sądowych się Sądów, iednak nato Już trzeba zezwolenia Obydwóch Stron, a gdy Strony obydwie zgo-
dzą się, Sąd w wyznaczeniu Terminu y mieysca powolny zgodzie Stron bydź powi
nien.

Skrutynium na Ziemskich lub Grodzkich Sądach na bydź o Zaboystwo, za przypozwem w tym Powiecie gdzie występek popełniony. Konst Rz 1557 Woł 2. na Kar 606. y Rolu 1578. Woł 2. na Kar 966.

Inkwizycyi gdzie słuchaią tam Strony bydź niemaią Statut Rozdz: 11 Artt 63 §2.

Pytanie 32. Jakim Obrzędem zaczyna się Inkwizycya tudzy zwykle obwieszczenie podpi-
sanie się, przez kogo ialże zwykle gotowości Stronom zalecaią się?

Odpowiedź Inkwizycya zaczyna się odtąd: Przed Urzędem Zjazdowym Strony Kompareycye czyli Stawienie się swoie Osobiście, lub przez Plenipotenta zapisane, a Sąd na moc y de
kretu Zupełnego, nakaże Stronom spisać Punkta pytane do Inkwizycyi y odpowiednie wraz Regestrem Swiadków. Konst Rz 1726 Woł 6 na Kar 462 Litewskie Prawo y Ordynacya Sądow z Powszechnego Zwyczaju

Obwieszczenie

Obwieszczenie zaś ieżeli przez Przypowiedź, to go Sąd wydaie za podpisem iednego Ścieraka lub Pisarza Statut Litto Rozdz 4. Artt 6. §. 2.

Stronom gotowości tak że zalecaią się: aby Punkta Sprzeda, Stronie drugiey kommunikowała, y nawzaiem na Punkta Strony drugiey odpisała y nato Swiadków Stawiła, co chcą sądownie dowodzić —

Obwinionemu Termin do dowodzenia występku zadanego złożony, powinien bydź od Obwiniaiącego dotrzymany, a kiedy niebędzie na Terminie dowodu, Obwinionego uwolnić można Statut Litto Rozdz 14 Artt 34. y Rozdz 11 Artt 62 y 63 y Prawo Koronne Rolu 1347 Woltt 1. na Kart 13 y 51.

Inkwizycye w Sprawie o Zgrodę y powszechność natychmiast bydź maią rozpoznawane Statut Litto Rozdz 11 Artt 6.

Inkwizycya w Sprawie wczynkowey natychmiast za pierwszą Instancyą ma bydź naznaczona Konst Litto 1764 na Kart 84.

Pytanie 33cie Czyli Strony piszą Punkta Pytalne do Examinu Swiadków? czyli zgodne bydź powinny z Zalobą, y czy Urzędnicy poprawiaią lub dodaią iakowe Punkta, y czyli te Stronom nawzaiem Kommunikuią się, y na Jaki Termin?

Odpowiedź Strony to iest Aktorowa pisze Pytalne Punkta do Examinu Swiadków, a Strona Pozwana pisze punkta odpowiedne na nie za Kommunikacyą Onych, Strony po kommunikacyi sobą wzaiemney uważaią, czyli to co iest w Punktach znaydowałoby się w Processie, to iest: w Zalobie y Pozwie Konst 1588 Woltt 2. na Kart 1216 y 1726 Woltt 6. na Kart 462.
Jeżeli co nad Proces położono to ma moc exceptowania, a Sąd wytłoczyć to przez Rezolucyą rozkazuie czego niemasz w Processie, dodawać zaś Sąd Sam żadney mocy ani potrzeby niema —
Terminu żadnego do odpisania ani Exceptuiących Punktów nie naznacza Sąd, ale natychmiast musi Strona Stronie odpisać na Punkta, za pozwolonym czasem pod dnia, lub dzień podług wymagania okoliczności nieodkładaiąc na drugi Termin —

Pytanie 34te Czyli Strony Stawią Swiadków czy Urzędnicy Ich używaią? czy Lista Swiadków Stronom kommunikuie się y na Jaki termin, czy Strony maią wolność widzenia Ich osobiście dla przeswiadczenia się, Jesli te same osoby które są na liście Swiadków zapisane?

Odpowiedź w dowyższych dwoch Punktach Odpowiedź stosownie iest; iż Strony same maią obowiązek Stawić Swiadków, chiba niemogą Onych Stawić, tedy Sąd Onych zapozywa —

Onych za pozywa na dwie Niedziele przed Inkwizycya. Konst 1588 Volo 2 na Kar 1216.

Strona druga ma wolność widzenia Swiadkow dla pozrzenia Jch czyli Czy sam Za listownych w liscie Kommunikowaney napisano

Listy Swiadkow Strona Stronie Kommunikuie w przod przysądzie, ato dlatego aby Strona wiedziała, kto w tym Interessie Swiadczyć ma, czyli Jaborowy Swiadek Stawiony exceptyi niepodpada Prawney - z wyrzuty Sądownictwa z samy potrzeby nieuchronny wzięty

Pytanie 35te Czy od Woli Swiadkow zalezy poddać się pod examen, y czy niechętni mogą bydź powzgani na żądanie Stron lub przez Woli Urzędnikow? Jakie są Srodki do znagleniа Swiadkow y Jaka Kara na niepostuszných? Czy Swiadkowie maią Prawo poszukiwać wydatki podróży y nadgrodzenia Straty przez zwłokę czasu?

Odpowiedź Swiadkowie powszechnie stawieni są od Stron, ednak Jmm za Pozwami, y Citacyami stanąć powinni, y tak Prawo stanowi kolwiekby pozwany był, aby dał Swiadectwo powinien stanąć y przysięgę uczynić, albo Jeżeliby nie chciał przysiądz, pod wiarą y sumieniem prawdę powiedzieć ma. Konst 1588. Volo 2. na Kar 1216.

Do Scrutynium Szlachcic poddanych potrzebnych Stawić powinien pod Karą Statutowey natychmiast wstawać się powinna, a Jeśliby którego niebyło że go stawić niemogłby, tedy Jmm poddani poswiadczyć maią Jż go Pozew nie zastał, y sam Szlachcic podtaż Karą Swiadectwem bydź winien, tak y Mieszczanin gdyby był Pozwany o Swiadectwo, podtaż Winą Swiadectwo dać winien Tamże

Pozwany na Swiadka w Jnnym Powiecie będący może przed Swym Sądem zeznać Swiadectwo. Tamże. y Konst 1726 R. Volo. 6. na Kar 476 dla Slabego lub Starego może bydź przysługa w Blizkym Grodzie

Swiadkowie aby mieli moc poszukiwania wydatków podróżnych, ani nadgrody za Stracony czas nieznayduie się Prawo w Koronie

Lecz zawsze Strona chcąca mieć Swiadkow, y wzywaiąc za cel do wod sprawy która na Prawie Zycye idzie, mieli Statut Statutem niechcących Swiadczyć, albo Expens utrzymywania Swiadkow na Swoim Koszcie - dlatego powszechnie lub Regestrem podaie Swiadkow do Sądu, onych Swoim kosztem Sprowadza, y utrzymuie póki Jch Sąd niewyexaminuie. Zwyczay dawny Krajowy

Stawic Swiadkow y Swiadczyc podkarą 10 Grzywien Konst 1726 Volo 6. na Kar 565.

Pytanie 36.

Pytanie 36. Jakie Osoby wyłączaią się od Świadectwa, to iest: Jakie Osoby w każdey Sprawie niemogą być Świadkami? y iakie tylko w nielitownych, czyli Jakie Osoby przeciwko Jakim Stronom, lub za Jakiemi Stronami za Świadków zdatnych poczytuią się? Jak się dowodzą Exceptye — Świadków? kto w takowym Sporze decyduie? Czy daie się Apellacya od Decyzyi względem Świadków, y Jaką odbieraią Sprawiedliwość Świadkowie niestronnie pomówiem?

Odpowiedź Świadkami w rzeczach Ziemskich Krewni bliscy to iest: Stryi, Brat, Stryieczny Cioteczny, Wuieczny, Siestrzeniec y Dziać bydź niemogą, ale Inny Jaki Stachaic bliższego do wiatu choćby miał cięższe Rodzice aby był dobrey Wiary y nie podeyrzany Świadkiem bydź może. Konst: Rz: 1576. Wołk: na Kar: 934.

Gdzie zaś idzie o powinność, Herbowni, Krewni y Powinowaci mogą bydź Świadkami Też Prawo daie—

Jeżeliby kto Świadkowi na Dissie położonemu iaki Kryminał zadał, dla którego niemógł mieć wiary, tedy zachowania się Inkwizycya w rzeczy Kryminalney, a wszakże się dowod na zarzucone Świadkowi okoliczność, y tenże sam Sąd decyduie z dowodów lub Inkwizycyi, czyli ma bydź do puszczony tenże Świadek do Zeznania na którym kwestya się zrobiła lub nie? Jeżeliby się o czyiś Świadek będzie do przysięgi y Świadectwa przypuszczony, a zdanie się Actora o prożne onego Obmowienie, która osobno za zadanie a nie dowiedzenie poczytywana bywa. Apellacya od Decyzyi Exceptyi Świadków nie dopuszcza się aż po finalnym w Interesie Orzeczeniu. Zwyczay Sądowy dawny na mocy Prawa, aby po finalney Decyzyi apellacyi dopuszczać

Świadkami nie mogą bydź przeklonami o wydarcie za kłóby Gardłem karanemi, co ma się dowodzić przed tym że Urzędem Statut Litt: Roz: 4 Art: 78.
Świadkami dyzi bydź niemogą. Tamże Rozdz: 9. Art: 14
Strony poddani przeciwko Panu ani za nim w sprawie takowey zeznawać się od Świadectwa Statut Litt: Roz: 4 Art: 78.

Pytanie 37me Czy równa liczba Świadków z każdey Strony po między rozprawiaiącemi się przeznaczona? Jaka Jest naywiększa liczba? czy Strony zaprzysięgaią się iż nie Korumpowali Świadków, czy przez Siebie czy przez Plenipotentów y Jaką Rotą? czy Świadkowie przed czy po wyznaniu zaprzysięgaią y Jaką Rotą?

Odpowiedź Świadków równa liczba ma bydź z każdey Strony, gdy uważa się większe Świadectwo, aniżeby miał więcey Świadków miał przewagę w Świadectwie Konst: 1588 Wołk: na Kar: 1216.
Naywiększa liczba Świadków 12. którzy mowić zeznaią swoie, a nie zkartek czytać winni. Tego z Roku y tamże—

Skrutynium.

Skrutynium czyli Jnkwizycye. obydwie Strony wywodzić powinni, a oprzimoszy nayprzod przysięgę że Swiadkow ktòrych Stawią mieć nie będą Vonsta 1588 Wołd 2 na Kar 1216.
Jezeli Osobiscie pilnuie Sprawy Strona tedy Sama przysięgać powinna, a Jezeli nie iest, tedy ktò Delatorem iest onego wołnie, bo Impotent przysięgać niemoże tylko ieden z Delatorow -
Swiadkowie przysięgę powinni uczynić przed wyznaniem Swiadectwa Roty takiey iż Sprawiedliwie będą Swiadczyć w czym zapytani będą
Roty zaś tak dla Swiadkow iako y Stron ile zwyczaynie we wszystkich Sprawach Sąd ustawia y przywodzi -

Pytanie 38me Czy Swiadkowie razem wszyscy czy poiedynczo, czy publicznie czy w przytomnosci Stron, czy Sekretnie, czy podług punktow zapytalnych tylko, czyli też y podług zapytań Urzędnikow z rze czy wypadaiących? czy pierwey Strony powodowey examinuią się Swiadkowie a potem odwodowey? Czy Strony Powodowey Examinuią się Swiadkowie na Interrogatoryja Strony odwodowey y wzaiemnie, czyli kiedy Swiadek powołuie się na podswiadka mianowicie o czem wyżey na liscie niepodanego. Jeżli takowy Swiadek do Urzędnika przypuszczany? Jak w tym razie Urzędnicy postępuią? Czy praktykuią się Examina Swiadkow w Jch mieszkaniu y z Jakich przyczyn? y czy Swiadkowie podpisuią Swoie Zeznania?

Odpowiedź Swiadkowie poiedynczo y Sekretnie przez Sąd Examinuią się, a to podług punktow Zapytalnych, iednak wypytuiąc się dostatecznie okoliczności rzeczy, y takowa wo iak naypilniey wybadywać się o okoliczności iednych z drugiemi Swiadkow nie puszczaiąc, uważaiąc gdyby ktory co Szczegolnego do wybadania prawdy w tey rzeczy powiedział. Vonsta 1588 Wołd 2 na Kar 1216 y Rz 1726 Wołd 6. na Kar 462.

Cała iest ważność Jnkwizycyi na doskonałym wyexaminowaniu Swiadka przez Urzędnika tę Jnkwizycyą wyprowadzaiącego, ktòren mieć powinien przy wypytywaniu Swiadkow maximy konieczne potrzebne na baczeniu takowych: Zapytywać się temi słowami Stosuiąc do okoliczności, Si, quis, qui, quid, cur, quomodo, quando - z układu sądowego zwyczaiu dawnego
Na oczewistych Swiadkach pierwsze mieć baczenie

Pierwey Swiadkow Strony Powodowey potym Strony Powodney examinuie się
Swiadkowie tych tylko punktow examinuią się na co Stawiani są, a dla tego Strona Altorowa Stawi Swiadkow na dowod tego nie pyta o odwodowych punktach. Jnaczeiem ktò się odwodzi Stawi Swiadkow na okoliczności odwodowe, ktorych mogą Swiadkowie nie wiedzieć, altorowy tylko na dowod Stawieni są przez Altora
Jeżeliby zaś wzmiankę Swiadkowie uczynili, iż kto nie będący w liscie między Swiadkami wiadomy iest, osobliwie z Osobistego widzenia tey rzeczy, wtedy nie pozywa się tu o ktòrym wzmiankę Swiadectwa zrobiły - Bo albo iest dowod dostateczny z tych co są wyżtuchani to nie trzeba

to nie trzeba więcey Swiadectw, albo niema dowodów, to gdy się Stanie przekona że niema dowodu musi bydź y o tym wzmianka, iż Salutowiest wspomniony. Lecz gdyby Jnkwizycya z Swiadków tylko niedowiodła, to ten sędzia niemogłby swoim Zeznaniem więcey do przeiścia sprawy, a zatym niema Zwyczaju ani Prawa, aby Sąd tego na Swiadka przywabił, tylko iako do wiadomości y odwodu zwłaszcza iest Stronie, lub Swiadków nominowanie od Stron zależy.

Gdyby Swiadek był Chory wtedy może Sąd Zupełny Ziemski delegować od siebie Członka, lub Jurydyki Ziyść do mieszkania Swiadka, y wysłuchać Jego Zeznania, y to ieżeli znayduie się o tym mieyscu, Inney przyczyny odbierania Zeznania w mieszkaniu Swiadka niemasz.

Swiadkowie Zeznania swoie podpisuią, a gdy umieią spisać dobrze, to y całe Zeznanie swoie sami spisać mogą, Protokule Jnkwizycyinym y podpisać ie.

Pytanie 39. Kiedy iest Jnkwizycya nieważna? kiedy defektowa, wielokrotnie może być ponowiona, y czyim kosztem odbywa się pierwsza a czyim powtorna?

Odpowiedź Jnkwizycye z wielu przyczyn mogą bydź defektowe Jeżeli wypowiedzo na będzie z Swiadków w spotecznose Ludzi wchodzących, albo z złego życia y Wiary niegodnych, albo Swiadek który niemiał lat dostatecznych, y w przypadku rownosci Swiadectw, w takim przypadku druga Jnkwizycya nakazuie się, iednak dwa razy tylko powtorzona bydź może Konstytucya 1726 Vol 6 na Karcie 464

A Jeżeli wkazuie się powtórnie Jnkwizycya, tedy zawsze kosztem Stron prawuiących się czyni, Jednak aby Strony wielkiemi nie były obciążeni Expensami, od Jnkwizycyi y Kassacyi w Sprawie więszey Wartosci, ustanowiony aby od obydwoch Stron Urzędnicy nad złp 300 na iednego Urzędnika nie więcey pretendowali, a w mnieyszych Sprawach potowego tego aby kontentowali się — tamże

Pytanie 40te

Pytanie 40te Czyli Examina Swiadków Kommunikuią się Stronom, lub Osobom Interes maiącym? czyli też Opieczętowane odsyłaią się do Sądu, y Jak się Strzega?
Odpowiedź Jnkwizycye przez żaden sposob niemogą się Kommunikować Stronom, ani Interes suiącym się; ale Jnkwizycye wyprowadzone w Zapieczętowanych Rothulach Stronom maią bydź oddawane Vonstto 1588 Rz Vol 2. na Kart 1216.

Jedynie Treść z Jnkwizycyi bez wyrazenia Nazwiska tych Swiadek co powiedzieli wpisuie się y Stronom w Akcie lub Delirecie Sądowym wydaie się, a Strony Rothuły swe nayostrożniey chronić Zapieczętowane powinni-

Pytanie 41sze Akta Kalkulacyi y Weryfikacyi czy zaraz następuią po Jnkwizycyi, przez kogo odbywaią się Jakim sposobem y przy Sądzie?
Odpowiedź Akta Kalkulacyi y Weryfikacyi mogą następować po Jnkwizycyi za raz, a mogą y przed Jnkwizycyą, ale Interessu dotyczące tego nie wymaga, bo Jeżeli Jnkwizycya ma odkrywać iakowy dowód, Składaiący Kalkulacye, to pierwey Jnkwizycya musi bydź, niż Kalkulacya, a Jeżeli Kalkulacya z Dowodów maiąca się od kogo z posiadania lub rządzenia odbierać iest Zupełna w Regestrach, a rzetelność Oney ani Ilość przez Jnkwizycye dochodzona bydź niema, toć albo Jnkwizycyi nietrzeba, albo Jnkwizycya na Jnny Punkt maiąca następować może bydź po kalkulacyi wyprowadzona. Tego ta rożność Jnkwizycyi z Kalkulacyi y Weryfikacyi czasem ma związek z sobą, a czasem iedna bez drugiey może się obeyść kiedy iedna od drugiey niezależy- Ogólnie nawet niemożna dać odpowiedzi, bo iest przypadków Spraw tyle iest różności, Jnne niepotrzebuią weryfikacyi, a Jnne Jnkwizycyi, zależy to od rozbroiności Sądu, kiedy co wyznaczyć, y które pierwey w Jakim szczególnie Interesie uskutecznić, ato podług okazuiących się dopiero mogących potrzeby, Już w Samym exekwowaniu Sądowniczwa, Prawa nawet nabo przepisu niema Konstytucya Rzu 1726 Vol 6. na Kart 462.

Pytanie 42gie Czy praktykuią się Examina Swiadków tak nazwane Perpetuam rei memoriam, w Jakowych przypadkach z Jakowych przyczyn, y Jaka Jest formalność?

Odpowiedź Examina

Odpowiedź Examina Świadków ad perpetuam rei memoriam, między się nieprakthykuią, podług Praw Polskich y takowego Processu gatunku niemasz, wyraz takowy daie się czytać często w dawnych Granicznych Aktach, gdzie Podkomorski Sąd Zacrynaiąc Dzieło Sypania Kopców pisał że ad perpetuam rei memoriam usypał w takim to mieyscu Kopce Ekc: gdzie ten wyraz nic więcey niemoże znaczyć, tylko na wieczne rzeczy pamiątkę; Bywał dawniey taki Zwyczay, iż kiedy Sprawcie nayprzynayprzód Granicznej dla toku Swego Prawnego miał się długo zabawić niż do Jnkluzyey przyszło, aby iaki człowiek Stary y Słaby nieumarł przed Exportem w Sądzie uczynić się maiącym, Strona aby na Jego Śmierć nieszkodowała, zeznanie od niego partykularnie brała, przy drugich Świadkach młodszych kładąc lub różnie Starych, aby z iego wiadomości ad perpetuam rei memoriam pamiętali - Zwyczay w tym Kraiu był dawniey a teraz ustał, w Galicyi zaś y teraz praktykuie się [redacted]

[redacted]

Pytanie 43cie Czy ustnie na piśmie lub drukiem Objaśniaią się Sprawy? Wielokrotnie Objaśnienia poprawiaią się? Czy zawsze odbywaią się Produkta y Repliki? Czyli też pozwala się czas y Jaki? Jak Adwokaci w Produktach y Replikach zachować się maią?

Odpowiedź Sprawy do Sądu wprowadzone bydź powinny na piśmie Konst. 1768 R. Volo J. na Kar. 701.

Czyli ci Pismo czyli Druk może bydź użyty do tego aby Każdemu Sędziemu Meritum y Summaryusz przez Adwokata podpisany był oddany= Tegoż Roku tamże—

Podług Prawa Trzech naywięcey Adwokatów do Sprawy należeć ma, y tak też zaprowadzono że ieden Meritum pisze, drugi Summaryusz Explikuie, a trzeci Replikę ma. Konst. R. 1726. Volo 6. na Kar. 434.

Ustnie czasem przymawiaią się przy tłumaczeniu Dokumentów z Summaryuszu czytanych Adwokaci - Zwyczay starodawny Prawa y Ukazem Monarszym o Adwokatach niezabroniono -

Adwokatom niepozwala się w Sądzie dla Produkt y Replik, dla tego iż nim Sprawa przywołaną będzie, albo Druk z pismami winien iest złożyć w Registrze Kommunikacyinym, z kąd drugiego strona wziąwszy przeczyta Dokumenta y pisma y na nie odpisze, ale Sprawa gdy przywołana będzie, już wszystkie pisma z obydwoch Stron powinny bydź gotowe, tylko przy tłumaczeniu papierów przeczytane bydź Sądowi winne - Ordynacye Sądowe Stare y Zwyczay

Adwokaci dalej

Adwokat tak w Merytach iakoteż y Replikach maią się zachować rzetelnie y Skromnie bo po
ich tego Prawo wyciąga. Konst 176 z Rz Wołł na Kar 700 y 701.
Replik nawet na Piśmie oddawać Sędziom Patronowie powinni Konst Lit Rz 1726 Woł
6 fol 483 y 484.

Pytanie 44te Kiedy Sąd odzyskuie Jnkwizycye? Jakich prawideł przestrzega w
porównywaniu Świadectw, iakli ma wzgląd na liczbę? a iakli na ważność dowodzenia Świa
dectw? rownie iak postępuie co do porownywania dowodów wszelkich od Stron imy nowanych?
Odpowiedź Sąd po wyprowadzonych Jnkwizycyach y zaprzysiężonych przez Strony na nie świa
dkow do czytania Jnkwizycyi y porównywania onych przystępuie. W czym przestrzega
czyli który Świadek nieobiazuie się bydź w Swoim wyznaniu namówiony, różnie dowarzy
mówiący, albo Stronie faworyzuiący, fałszywego zenotować ma Sąd y fałszywe zeznanie nie czy
ni dowodów, oczewistych Świadków maiąc na pierwszym ważeniu, a wiarogodność tych Świad
ków zwłaszcza którzyby ze słyszenia świadczyli, nie ma bydź przeciwko oczewistym prawa, oprocz
Żeby który w wyraźnie do wyśledzenia prawdy w tey rzeczy powiedział, przepis na to Pra
wa Rz 1500 Woł 2. na Kar 1216.

w porównywaniu zaś dowodów innych od stron w Sprawach przynoszonych, Sędzia po stępuie
iakich okoliczności samego Dzieła wymaga nieprzyczyny stosuiąc się aby Decyzyi przeciwko Pra
wu y Sprawiedliwości niewydawać, albowiem Prawo Sędziego obowiązuie, aby podług Prawa pi
sanego y Statutów Sądu Rz 1496 Woł. na Kar 250
Gdyby co Trybunał przyiął do siebie aby w Prawie niebyło milczenia na bydź Konst Kolu
1627 Woł 3 na Kar 9 y 547.
Sędziowie podług Lat obyczaiu Stron Sądzić winni Statut dto Rozdz 4. Artt 53 & 3 y Ar
tyk 54 & 1. 2. 43
Sędzia z Prawa y Obrony nie zaś z Swey głowy Sądzić ma Statut Kor Kazimierza Króla
w Xięgach Herburta na Kar 438. Rz 1454.
Gdyby niemiał inaczey decydować tylko na mocy Praw Krayowych. Ustanowienie o Guberni
ch Rozdziału 10 Artt 124.
w Niedostatku Prawa pisanego Sędziowie do bliższey przychylaiąc się Sprawiedliwości
według Sumnienia Swego y do przykładów Innych Praw Chrześciańskich stosować się po
winni Statut dto Rozdz: 4 Artt 54 & 4
Jnkwizycye wyprowadzone przypuszczać do rozprawy niepotrzeba Tamże Rozdz 11
Artt 64 y 66.

Pytanie 45te

Pytanie 45te Czyli używane są Examina w Sprawach osobiste Cywilnych?

Odpowiedź w Sprawach Cywilnych żadnych Examinów Osobistych z Stron Sąd niechce, gdyż w Sprawie Cywilney Dokumenta są pierwszą probacyą, w niedostatkach których Jnkwizycye przysięgi; ale gdyby niedokładnie odkrywały, lub gdyby na to świadków wcale niebyło, co iest w Obiekcie probowanie, wtedy przysięga przez Stronę, która przez Sąd bliższą będzie uznana wyłuszana stanowi dopełny dowod. Statut Lit Rozdz 4 Artyk 17.

Pytanie 46. Czy Strony wypisuią y podpisuią treść Sprawy, poświadczaiąc Jż więcey już dowodów w Sprawie niemaią, to iest czy oddaią Extrakt Sprawy?

Odpowiedź w Sprawie Polskim Extrakcie Sprawy między Strony nierobiły same, atylko Summaryusz Dokumentow Strona lub Adwokat Jey dodaiąc, u Sądu podpisywali: Kwestia R. 1768 Vol 7 na Kart 701.

Nawet Kommunikacye Summaryusze spisane Sąd zaświadcza Kwestia 1726 Vol 6. na Kart 436.

Extrakty zaś Sprawy czyli wywód z Dokumentów dissan Sądowy ma obowiązek wcześnie wypisywać, co nawet w Rocie przysięgi dissarskiey dołożono było. w Księdze Sterbuta na Kart 241 y R. 1768 Vol 7 na Kart 692.

Teraz w Sądzie Głównym Trybunalskim Extrakty Decreta a to na Mocy Statutow

Kancellarya ma to wpisać do Decretu co Strona pretenduie z Kontrowersyi y Prawo Statut Lit Rozdz 4 Artyk 103 § 2.

Dissan Jeżeliby co w Extrakcie czyli Extrakcie Decretu co opuścił, może być do Trybunału o Odpowiedź z Urzędu pociągniony Statut Lit Rozdz 4 Art 20 § 1.

To zaś aby Strony poświadczały, że więcey dowodów w tey Sprawie niemaią, nie praktykuie się, bo Strona ieżeli iakiś dowód Jey pomaga naymocniey o niego się stara, aby go złożyć, y na nim cały fundament wygranej zakłada; a ieżeli co iedney Stronie szkodzi Stronie, to musi drugiey Stronie pomagać, a zatym druga Strona wiadoma Jnteressu starać się o ten dowód będzie aby go złożyła – a nadto po Sprawie y Decrecie Trybunalskim, gdyby nowy Dokument lub złożył, przysiądz ma iako go nowo wynalazł, co się mianuie po prawnemu Novitet reperta. Kwestia R. 1768 Vol 7 na Kart 702.

Pytanie 47 Jakie są przepisy co iedno my Stronie Sędziów, y czyli wszystkie Stron głosowie decydują? w przypadku niedobrey Stronie czyli Sekretnie turnuią się iakim

porządkiem? Czyli Sentencyonarze Turnad y drobolud Delretowy utrzymuią się? Czyli do Publikaty Delretow Termin naznacza się? Czyli też Sędziowie nieschodzący z Namowy publi- Delret nie będzie publikowany?

Odpowiedź Odecydowaniu Spraw Sądom naydalidadmiey szy przepis z robiło Prawo Konstt 1768 Wołł na Kar 695.

Sędziowie decydują większością głosow, w Sądzie Ziemskim Sekretnego turnowania się niema w Trybunale zaś po drugim razie dawania głośnych Votow, trzeci raz Sekretne zobowią zku Marszałek dozirzeć aby były Konstt 1764. Wołł na Kar 56. y 1768 Wołł na Kar 695.

Sentencyonarz czyli Regestr Spraw w Ziemstwiey Delretarz utrzymuie się Tegoż Rządowa w Trybunale zaś prócz tych ieszcze iest Osobny Sentencyonarz do którego utrzymywania Deputat oprócz Sędziowskiey przysięgi, na wierne zapisywanie Znowu przysięga, a wtym przed zaczęciem drugiey sprawy, wrozsądzoney Sędziowie podpisać maią Decyzye. Konstt 1768 Rz Wołł na Kar 693.

Delret z wywodem Dokumentow w Delretarz wpisuie się, który co tydzień podpisuią Sędziowie a ten naydaley trzech dni czytany Konstt Tegoż Rz na Kar 695.

A Sędziowie nieschodzący z Namowy bez udecydowania Sentencyi Tegoż Rz na Kar 698.

w Ziemskim Zas Sądzie ieżeli niezastoią się iednomyślnością, każdy w Sentencyonarz napisze Swoią Sentencyą, dla różnoda zdań pod rozpoznanie Trybunału przychodzą cych Konstt Rz 1764 Wołł na Kar 65.

Dozwolone Prawo rozpisuiących się Sędziów na Zjazdach od Kary przepisaney Prawem wyższym 1764 uwolnito, prócz gdyby to przeciwko Dokumentom wyraźnym Inkwizycyi albo Regule Delretu dla Strony fawor obarat rozpisuiąc się Konstt Rz 1768 Wołł na Kar 704.

Sąd żaden drugiey Sprawy brać niepowinien, póki zaczętey nieskończy Konstt 1726 Wołł na Kar 436.

Delreta Ziemskie Sąd naydaley w dni 30 czytać, y bez zatrzymania relatowanie wydawane będą maią Tegoż Rz Tamże na Kar 424.

Deputat który na Kontrowersyach albo Produktach Sprawy niebył, podczas Namowy Sentencyi dawać niepowinien Tegoż Rz Tamże na Kar 88 y 406.

Pytanie 40me Czyli naznacza się Stronóm taxy przysięgi, Jakie Iły Sądowi gatunku? albo Rathę podaiąc lub przeznacza, przedtim przysięgę wyłonywa się? y kto przytomnym bywa?

Odpowiedz Wiele iest takich przypadków, w Których Sąd Stronóm albo obydwom, albo iedney naznacza przysięgę, y tak: Gdy Pozwany przeczy w iakiey Sprawie, Actor pierwszy iest do probacyi przysięgą— Jeżeli się zaś Winny odprzysiądz chce dopuszczony bydź ma Konst. 1505 Wol. 1. na Kar. 328.

A gdy Actor bez mumimentów iakie y Pozwany słusznie, wtedy Pozwany przy Possessyi Swoiey, bliższym będzie za poprzedzaiącemi Instrukcyami do Zaprzysiężenia Konst. Rz. 1654 Wol. 4 na Kar. 444.

O Szkody Złodziejskie własną przysięgą uchodzi Actor Konst. Rz. 1347 Wol. 1. na Karcie 32.

O Gwałt przysądzony może się Sam odprzysiądz Tegoż Rz. Wol. 1. na Kar. 16.

O Dług niezapisany może się odprzysiądz Pozwany Rz. 1505 Wol. 1 na Kar. 332.

O złodziejstwo po sądzony ieżeli przedtym nieiest notowany może się Sam odprzysiądz Konst. Rz. 1347 Wol. 1 na Kar. 16.

Przy rozgraniczeniu Kto lepsze Znaki y Kopce pokaże, bliższym iest do probowania, ale gdy obydwie Strony iakowych znaków niebędą miały, tedy Actor bliższym z Świadkami do Zaprzysiężenia Konst. Rz. 1450 Wol. 1 na Kar. 76. * Vide folio 111.

Sługa o Kradzież posądzony z sześciu Świadkami odprzysiądz się może Konst. Rz. 1347 Wol. 1 na Kar. 39.

w Instrukcyach na nieiących Świadków obydwie Strony przysięgać maią Konst. 1500 Wol. 2 na Kar. 1211. y 1726

w Sprawach od Dziesięciu Lat zadawnionych obydwie Strony Dokumenta konportować y przysiądz na zeteine Znieszenie Papierów y maią Konst. Roku 1768 Wol. 5 na Kar. 702.

Wreszcie na nowo wynalezione Dokumenta Strona przeciwna Decretem ultima Instantia Jąca przysięga Tegoż Roku Tamże na Kar. 706.

Opiekunowi Kalkulacye y Obrachowanie Przychodów Małoletniego co Roku przed Aktami tego Powiatu przysięgać maią Obowiązek Konst. Rz. 1775 Wol. 8 na Kar. 1803.

Nadto w Samych Sprawach, iakie Sąd w Decydowaniu, w szczególności podług gatunku wymagaiącego przysięgi Znaydzie, takie przysięgi nakazuie. Rotha przysięgi Sąd akkurat podług gatunku probacyi, a gdy Apellacyi od przysięgi przeciwna Strona

przeciwna Strona niezalitada, natychmiast dopuszcza na Krucyfixie Strona Ta, przed Sędzim wyłonywa, w przytomności Strony przeciwney, lub kiedy po-
Processie w Zawoznosci Konst. 1641 Wold. 4 na Kar. 8.

O Gwałty, Boże, Najazd blizszy iest Altor do przysięgi Statut Rozd. 11 Artt. 30.
Gdy Strona dowodząca Samą Przysięgą tylko, pobonać Porwanego chciała, Strona Porwana blizsza iest odwieść się przysięgą, w Rzeczy oblóżą iest obrażowana-
Statut Kor. w dziale Herburta na Kar. 455.
Do Przysięgi dni 3. do namysłenia dać się może, a Rota przysięgi z Podpisem Sędziego Strona przez woźnego ma bydź wydana, a Kardy przysięgę swadzący swego Obrządku dopełniać powinien Statut Lit. Rozd. 4 Artt. 81. 813.
Przysięgi do wyłonienia czas ranny naznaczony Statut Rozd. 4 Artt. 81 85.
Przysięgi wyłonanie Apellacya wstrymuie Tamże R. 4 Artt. 86 § 2.
Przysięgi Kto Wyłonać niechce Rzeczy traci, która mu przysądzona Tamże Roz. 9. Artt. 2 y 8.
w Sprawie Granicznej blizszy iest Altor od Pozwanego kiedy Obydwie Strony nie maią Dowodow Tamże Roz: 9. Artt. 2 § 2 y 5.
Dla odległości mieysca, y kiedy wielkim oddaleniem Świadek przysięga y wyznanie Świadectwa przed blizszemi Altami czynione bydź mogą Konst. 1726 R. V 6. f. 476.

Pytanie 49te Kto układa Dekret y czyli się umieszczaią przy czyny y dowody Obu Stron wnoszącego się, czyli Akta y Protokuły Dekretowe zawsze Stronom otwarte bywaią czyli daią się Stronom y Jak prędko wypisy Altoratow Zalob y Dekretów y Jakie wiadomu iest formalności?
Odpowiedź W Sądzie Ziemskim Pisarz Dekreta Sądu tegoż: co przez Sędziego y Sędzica udecydowano będzie w Xięgi wpisywać ma Obowiązek pod Utratą Urzędu Konst. R. 1532. Wold. na Kar. 502.
Trybunalskich Pisarzów Rotha Przysięgi ten Obowiązek czynić, którzy po Powiatach wybierani bydź maią na Kadencye Spraw tegoż Powiatu. Konst. 1775 Wold. 8 na Kar. 171. 172 y 173. 1764. Wold. 7 na Kar. 391.
w Sądach Trybunalskich czyli głównych podobnież Pisarz z Powiatów na Kadencye każ dego Woiewodztwa wybrany Dekreta układa, y Pisarze tak Trybunalscy iako y Ziemscy Kontrowersye y Dokumenta do Dekretu wszystkie winny wpisywać Konst. R. 1768 Wold. 7 na Kar.
Czego gdyby nie dopełnił, na Instancyą Interesowanych z Terminu Sądowego czyli Rolu Sądzonych bydź ma, y odsądzony od Urzędu Tegoż Rolu Tamże —

Akta Trybunalskie

Akta Trybunalskie pod dozorem Pisarzów porządnie utrzymywane bydź maią y Oprawne, a Intytulowane, odpowiedź do Pisarzów należą, Lecz Regenci Roty Prawem przepisaną przysięgać dla tego maią y Wpisy do Aktu Głównego przyimować Tegoż Roku Statutu Franzakuye do Akt Pisane y Rumorowy Xięgi przyimować, y Stronom Akta otwarte zawsze bydź maią Konst. Rz. 1766 Wol. Inc. Kar. 472.

Pisarze Sami Osobą Swoią przy Aktach siedzieć winni pod Karą Ubracenia Urzędu Konst. Rz. 1543 Wol. 1. na Kar. 582.

A gdyby niemogli Swoią Osobą, tedy mogą mieć Substytutów pod Nazwiskiem Regentow, Vice Regentów ludzi dobrey Sławy y aby od Sędziów approbowani byli Konst. Rz. 1443. Wol. 1 na Kar. 94.

Pisarze mogą mieć Swoich Podpisków, ale Sami Akta y Inne wpisy podpisywać maią Konst. 1532 Wol. 1 na Kar. 502 y 506.

Nikomu do Akt Franzakuyi wpisywać niewolno tylko Przysięgłey Osobie, y dla tego Pisarze Ziemscy y Grodzcy od Swoich Regentow y Vice Regentów przysięgę odbierali, a w Roku dołożono, że Relewizuiącym Stronom wypisy zaraz wydawać bez wymagania opłaty nad prawo będzie, y Kara na przestępuiących Prawem 1726 Rz. y niewierne lub fałszywe Franzakuye przyimuiących utwierdzona Prawem Konst. Rz. 1768 Wol. 7 na Kar. 709.

Xięgi czyli Akta Sądowe pod Trzema Kluczami chowane bydź maią Konst. R. 1420 Wol. 1. na Kar. 76 y 1496 Wol. 1. na Kar. 251.

Otwarcie Xięg ma bydź przez Woźnego Obwołane Konst. R. 1420 Wol. 1 na Kar. 76.

Xięgi tam się maią chować gdzie się Sądy odprawuią Konst. Rz. 1501 Wol. 2 na Kar. 1021.

Dekret powinien to w Sobie zawierać, co Strona mówi y chce aby w Dekret wpisano było Statut Litt. Rozd. 4 Art. 103 par. 2.

Dekreta bez Zatok Excerptami wolno Stronom wypisywać Konst. Litt. Rz. 1726 na Kar. 815.

Dekreta niezwłocznie publikowane bydź maią a odmowy wydawane Tegoż Roku Statutu na Kar. 27.

Pytanie 50te Jakich Sąd trzyma się prawideł w decydowaniu Win czyli Kar pieniężnych w Statucie Litewskim opisanych a Konstytucyami nieodmienionych? Jak Ruble Kopy, Grosze Litewskie obliczą? Jak mianowicie y obliczą Kopy Sądowe? Jak się te y od Stron iakich odbieraią? Jak się wydzielaią podług Jakich prawideł mianowicie Sąd, obliczą wydatki Prawne?

Odpowiedz Kopa Groszy Znaczy Złotych Srebrnych 15. a Kopa Rubli Złp 30 tak wyklu maczył Sąd Główny Kijowski w przypadku iednym, a Senat Approbował, y rospisko wał po Kraiu zlecił, Inne zaś Kary pieniężne wyznaczaią się Sądom podług oblicza nia Występku, gdzie iest w Prawie za iaki występek wyraźnie opisana Kara dam taka się zwy Znacza lub moderuie się, kiedy występek nieciężnie bywa iak w Prawie opisany, nawet do Sumienia Sędziów wszystkie Kar za Kary y Boy oddane Prawem 1768 Roku Woloc na Kar

Przez naznaczone winy pieniężne Sądom dla Strony odbieraią się, lub Strona winna do browolnie na Terminie Oznaczonym płaci, lub otrzymawszy na Terminie Sprzeciwienie się tegoż Publikata w Aktach Zapisana, Wyrabia Dekret Executionis y Urzędnik Sądowy Członek zieżdża do Dobr y proporcyonalnie w tey Kwocie czyi Dobr w Gradowne Posłe dza do wydrzymania Win oddaie Autorowi. Konst. R. 1784.

A Grzywny które na Sądzie miejskim oznaczaią się, na tych miejscach maią bydź oddane, a na nie oddaiących Kondemnata z Regestru pulnalium otrzymuie się, a potym Gradyca Konst. R. 1768 Woloc na Kar 704.

Wydatki Prawne aż do Dekretu ostatecznym Trybunalskim, iestliby kto chciał iść przeciwko niemu dopiero Strona podaie Regestr Expensy y przysięga, a Sąd wszystkie oddaie y podobnie Autor odbiera lub Dobra Gradyca. Konst. R. 1768 Woloc na Kar cii —

Listy przy Dekretach do pozwania nadawane iest pewna liczba Grzywien to iest. Lista prosta zawiera w sobie Grzywien 12., grzywna zaś groszy pospolitych Polskich w różnych latach różną wartość miała y tak w R. 1451 Znaczyła Złp 48 lecz co Roku Jey wartość Immieyszała się a nayprzemieyszy Roku 1715. grzywna wartą 20 zła to Złp 1. gr 18. y takie grzywny aż do teraźmieyszego Czasu trwaią —

W Wyznaczeniu zaś Lust tak nayprzemiey Prawo zastrzegło; kiedy się naznacza Lista 7mio zła 12 Grzywien stronie, to pod taliey Sądowi tylko przy Dekretach zapozwania, albo wydania poddanego, albo wskazania Djabru, przy Innych zaś Dekretach niema Sąd Listy naznaczać płacić Roku 1726 Woloc na Kar 424.

A Sądzie zaś Głównym Trybunalskim więcy niemogą się do Skarynki Sądowey tylko naywięcy Zakład Starozwiński to iest Złp 192. Stronie zaś można podług Wartości Sprawy naznaczyć Zapłacić Tegoż Roku Tamże —

Pytanie 81.sze Czyli wolna Apellacya od Delictow Akcesoryinych y Ostatecznych? w Jakich Szczególnie Sprawach niewolno Apellować? Czy przy Apellacyach wnosi się Jakowa Summa? Jakim Obrządkiem Jak się czynì Apellacya w Jakim Terminie? Jak się czynì przenos Dzieła przed Sądem? Gdzie y w iakim Czasie iakie są Szczególne obserwacye w Apellacyach?

Odpowiedź Apellacya od Akcesoryów iest wolna Zakładać, bez niema będź do puszczona, chiba ab Accesorio perimendi które nie ścią Zysk lub Strate Sprawy Konst. R. 1543 Wołł 1 na Kart 374. y 1557 Wołł 2. na Kart 606 y 10.
W takim przypadku Apellacyi Sędzia za Szkody niema będź pozwany podług Dworu 14 Grzywien Konst. R. 1580 Wołł 2 na Kart 1234.

Do Ostatecznych Rozrzenia od Sądów Ziemskich y Grodzkich w tych Sprawach niema będź dopuszczona Apellacya to iest w Exekucyi rzeczy oszacowney, w Sprawach wysłuchanych, Zapisów Kontraktowanych, z dowodu Inskrypcyi Ratyfikacyi, także od Relacyi dawanych, także pro Vulneribus et pro testa capitis plebeji, o wydanie poddanych, tudzież o Dziedziny, Liquidi Juris, o wyderkafty, także Injuriarum Terrestrium pro Szkoda 500 o Grabieże, od Akcesoryow, chibaby Zysk lub Strata Sprawy przynosiło. w Sprawach Granicznych pierwszy raz przychodzących, nie dopuszcza się, dopiero od Sądu Podwornego ad finalnej Decyzyi dopuszczona będź ma Konst. R. 1670 Wołł 5 na Kart 64 y 201.

Apellacya z Grodu lub Ziemstwa według Opisu Konstytucyi R. 1670 a Sola tylko definitiva Sententia dopuszczone będź ma do Trybunału Konst. R. 1768. Wołł 7 na Kart 703.

Sposob Apellacyi y w Jakich wyrokach, tudzież że Apellacya słownie może będź Zakładana Konst. R. 1523 Wołł 1 na Kart 403.

Zakład zaś apellacyi tak: trzy Grzywny w moc Edyktu Gdy Apellujący wygra przegrywaiącemu Zapłaci, ogdy Approbata Sententcyi nastąpi, a pełniący 3 Grzywny złożonych traci Jegoż Pokuy prawo, y Sama

Przy czytaniu

Przy czytaniu Dekretu Strona Sama lub przez Plenipotenta oświadcza Stronna Apellacyą, a Sąd One Zakwnotować ma wiernie, a gdy Rezolucya czyli dopuszczona iest, lub nie, podług gatunku Sprawy nastąpi, wtedy Strona odebrawszy Dokumenta Swoie przy Sprawie składane Pozew wynieść do Trybunału powinna — w czym Apellacya ma być w Własnym Powiecie Zeznana. Od takowego Pozwu wymiarzy Kopia w Kancelaryi tegoż Powiatu Trybunału Swoiey Prowincyi, ereka Kazdy przypadaiący Sprawy tey w Tymże Trybunale. Terminu w poparciu Apellacyi w Trybunale Prawem Opisanego niebyło dawniey teraz Sądy Główne y Ziemskie postępuią podług Ukazów — Ukazy o Apellacyach opisała od tych y Obrzędu w przenosie Dzieł

w Gubernyi Zaś Kijowskiey porządek podług Praw Krajowych Rossyiskich przez Sąd Główny uregulowany taki: po Złożony y dopuszczony Apellacyi Dokumenta z Obydwoch Stron zostaią w Sądzie Powiatowym, które przez Sądowy podług Summary wpisow z Skargą wzaiemną digo, a za podpisaniem Rapportu przez Sąd Ziemski, przez Sześciu niedzielami odsyłaią na Port Dzieł do Opatrzenia Wiesowych przez Strony prawnych rzeczy: do Sądu Głównego przytym Rapporcie — Po przeczytanym Dekrecie Strona Apelluiąca w przeciągu dni Siedmiu winna złożyć w Sądzie Powiatowym na przenos Dzieła Rubli Assygnacyi 25. lub w mieyscu niemieia przez Apelluiącego Instytutowy z Miasta takowey kwatery, dać temuż Sądowi Powiatowemu od którego Apellacyą Rozpisuie że takowey kwatery niema, powtorną Rospiski czyli rewers Iż zapewnia w mieyscu przysięgi Jako Sprawa Iego iest sprawiedliwa, y gotow iest przysiądz iż namysłu sprawiedliwie Apellacyą, a Apellacyą założył, a gdyby takowey formalności Strona Apelluiąca niedopełniła, tedy przeto utraca się Prawo Apellacyi, y Dokumenta w Sąd przysłane na Rewizyą, wSąd Główny ale Dekret Swoy Spełnia — Po takowego Obrzędu Strona Apelluiąca powinna w przeciągu Ćwierć niedziel od Obiawienia Dekretu czyli ra chunku we 12 dni Pozew Apellacyiny po Stronie Swoiey przeciwney, y stąd wydać, y Apellacyą wtym że Sądzie gdzie Dekret Zapadł zeznać, lub gdzie przeciwna Strona w którym Powiecie ma Oziadłość takowey była wprzod pozwana pociągana w tey Sprawie y takowey Apellacyi Extrakt biorąc przed Ćwierć Niedzielami Zaiazdu do wSądu Głównego przy opłacie 12 Rubli Apellacyinych y pozyskać natymże Extrakcie potwierdzenie takowego dnia takowe opłacenie Apellacyinych pieniędzy nastąpiło w rzeczonym poselstwie Jak wyżey Opisano: Jeżeliby zaś w przeciągu Ćwierć Niedziel Strona apelluiąca 12 Rubli Apellacyinych w Sądzie Głównym za wydaniem Pozwu nie opłaciła Apellacyi traci — Jeżeliby zaś Apellacya dopuszczona niebyła, tedy Sąd Dokumenta Stronom wydaie, y 25 Rubli oraz Obrzędu przepisanego nie przyimuie, ale Strona gdy może się zapewnić w dobroci Swoiey Sprawy że pozwu lub Skazowanie Dekretu w Sądzie Głównym pozyska, winna Zabrać Dokumenta Swoie, y tych wydać Viagrawaminis Apellacyiny Pozew, a wyżey opisanym porządkiem opłaciwszy w Sądzie Głównym tylko Apellacyine pieniądze. Jeżeliby Strona przeciwna zaleciała się do Skazowania Dekretu/ podaie Prozbę do Sądu Głównego przy złożeniu Apellacyinego Pozwu y prosić o strzymania Exekucyi aż do rozpełnienia Ulgodliwości Dekretu Ziemskiego a potym ze zrobionym Wpisem za przyprzeniem Onego do rozsądzenia przedstawić uiszcze-

wości —

uiązliwości Sobie naniesione.

Pisarzo w Sądzie Głownym przy Apellacyi do Senatu Zakład 200 Rubli; a Sądy Powiatowe 25 przy Apellacyi do Sądu Głó y Obrad ich Apellacyiny podług Ukazu i ich wyżey Opisano ma bydź dopełniony w przypadku niedopełnienia a Apellacya upada. Ustanowienie Gubernialne Kodex 16 Artk 131 y Kodex 15 Artk 200

we Sprawach Kas prostego długu Zapłacenia, o wypędzenie z Dobr, o Sposesye, o wydanie chłopa, o Oddanie Dziedziciny, o Swieżo popełniony Kryminał, tudzież w Sprawach Prawnych nieprzenoszących wartości 1000 Złch Ziemskie y Grodzkie Sąd bez apellacyi Sądzić ma, w Innych pod karą 1000 Grzywien y dwoch Niedziel Wiezy na Sąd dopuszczona bydź ma Kodex Kr 1784 w dziale Osobney na Kart 211.

Apellacya w Sprawach Granicznych po finalnym Dekrecie przed Sprawieniem Kopiów, gdy zatożona Apellacya będzie dopuszczona bydź ma pod nieważnością Dekretu Tegoż Prawa Samże na Kart 25.

Apellacye ze wszelką modestyą czynione bydź mają, czyli od całego Dekretu czyli od niektórych punktów Dekretu w których uiązliwości wyrazić powinna Strona, a gdy by Dekretuiący czyli namyślaiąca Strona bydź chciała, czyli na zakładaiącą Apellacyą Sąd ma dni trzy do namyślenia pozwolić może Kodex Litt Kr 1764. woł 1 na Kart 394.

Teraz z Ustanowienia Gubernialnego Apellacyą w ciągu dniowego Tygodnia do Sądu Głó nie ulon tentowanie oświadczyć powinien przy Siebie lub Adwokata. Ustanowienie o Gubernialnych Kodex 15 Artk 200.

Strony powinny Dekret podpisać czyli przestrzegać na Dekrecie tym lubnie. Kodex Litt Kr 1764 Woł 1 na Kart 65.

Kto uparnie Apellował dwie Kopy groszy Litewskich płacić Sądowi winien Kodex Kr 1593. Woł 2. na Kart 1406. to Prawo dla Bracławskiego Wołyńskiego y Kijowskiego Woiewodztw tylko Stanęło potym porownano wspy zdnie Kodex 1601 Woł 2 na Kart 1511.

Niesprawiedliwie Apelluiący winien kop groszy 100 płacić a Urzędowi odbiorcy Apellacie drugie 100 kop y 6. Niedziel Wiezy Siedzieć ma, oraz Expensa oddać, apellacya zas do trzech dni do namyślenia czas pozwolony bydź może Jeżeli Strona żąda Kodex 1764 Woł 1 na Kart 394.

Vy stanie Sądzić

Pytanie 52gie Czyli Urzędy pierwszey Instancyi przeznaczaią Sądy Graniczne, Liwidacyine, Taxatorskie, Exdywizyine, w Jakich Sprawach, i ieny Urzędnicy wyznaczaią się z Jakim Obrzędem, czy wyznaczaią ludzi w Jakich Sprawach osobne iakie Sądy?

Odpowiedź Sądy Niższey Instancyi wyznaczaią we wszystkich Sprawach, iakiego bądź Gatunku Zjazdy, z tak naprzód postępek Granicznych Spraw takowy iest Prawem przepisany, aby tego z Kłótnym Granica będź ma naprzód do Sądu Ziemskiego zapowiedz Konst. R. 1523. Wołł na Kar. 426.

Gdy będą z Obcemi, tedy ich zapowiedzi będź maią na ieden Rok Tego z Rz. Ziemie na Kar. 412.

Sąd Ziemski z pierwszego Pozwu ieżeli się Stawi Strona, lub po Processie ieżliby się niedbawili, odesłać ma do Sądu Podkomorskiego, nie wdaiąc się w Sprawy Graniczney ani przepisuiąc żadney reguły Podkomorskiemu Sądowi, atylko Termin Sam Wyznawszy Ziazdu. Konst. 1523 Wołł. na Kar. 411 y R. 1768 Wołł 7 na Kar. 705.

Gdy między Granicznemi Pozwanemi będą Małoletni, tedy tylko przy czynieniu Granic Podkomorzy ma zachować Aby z onym po przyiściu do Lat trzymania lub nyską ma ty Granicy gdy się będą mieli za Uwiadomionych, iednak z niemi można robić Granicz. Konst. R. 1523 Wołł na Kar. 426.

w Sprawach zaś Liwidacyinych, Taxacyinych Exdywizyinych Kalkulacyinych wymagaiących Inwentarzy Indagacyi y Innych w takowych Sąd Zupełny Grodzki lub Ziemski niemoże na Stole tego uskutecznić wyznacza Termin Ziazdu na Gronty, aby Sąd lub Urząd w tym Osobie, lub więcey od Stron Sprowadzony Regułę Dekretu przepisaną uskutecznił. Konst R. 1736 Wołł 6 na Kar. 460.

Osobne Sądy wyznaczaią się z Sądu Głównego czyli Trybunału, to iest ze wszystkich Powiatów mogą zieżdżać na Uskutecznienie Dekretu Trybunalskiego w Każdym Powiecie Konst R.

Wolno Ziemstwom naznaczać na Ziazdy Urzędników z Innych Ziemstw. Konst R. 1764 Wołł 7 na Kar. 395. *

Iesz Sąd Główny w niedostatku Komorników Ukazem rozkazał aby z Dekretów Sądów Powiatowych zieżdżali Urzędnicy do Każdego Powiatu. Ukaz Sądu Głównego Prawa 1764 R. Konstytucyi Litewskiey Seymu Konwokacyinego

Prawa zaś Polskie do uskutecznienia Dekretów y pomocy Sędziom na Kadencyach ustanowiło Komorników, o których Prawo. Władysław Jagiełło Król Polski Statutem aby Sędziowie y podsędkowie mieli Swych Komorników, bez których aby nie Sądzili ustanowił Konst R. 1423 w Rządzie Herburta na Kar. 36.

Iznowu Sądy Ziemskie Władaią Swoie Sądy z Komornikami Konst R. 1420 Wołł na Kar. 77

Iest potwierdzono aby Sędziowie Kadencyi nieodkładali, lecz z swemi Komornikami sądzili Konst 1447 Wołł na Kar. 137

Do Uskutecznienia Dekretów y Exekucyi Onych Urzędy wyznaczone Są Vicesregentow

Vicesregentow, Subdelegatow y Innych. Vid. Rz. 1726 Wol. 6 na Kar. 46.
Sposob Expedyowania Weryfikacyi y Kalkulacyi przepisany obszerniey Prawem Rz. 1784 w Sądzie Osobney na Karcie 29.

Pytanie 53cie Czy w Sądach Granicznych zadawszych wyznaczonych ten sam iest prewod Prawa? czyli Zachodzą iakie różnice y Jakie w Skuteczności powinny od Obwieszczeń y Pozwów aż do Ostatniego oczewistego Dekretu?

Odpowiedź We wszystkich Sprawach prewod Prawa iednym sposobem powinna się od Wydawania Pozwów, lecz różny prewod iest w różnych gatunkach Spraw co do Skutku Kondemnat na niestawaiących w Jednym Attorackie z Pozwow na iednych Dobrach osadzonych otrzymywać potrzeba do Zupełney Konwikcyi, atylko Prawo wyeksypowało, aby w Sprawach o wypędzenie z Dobr iedna Kondemnata na iednym lub wielu w Sprawę wchodzących. była Konwikcyą. Vid. Rz. 1784 w Sądzie Osobney na Kar. 22.

w Sprawach prostego y Rzetelnego długu dwie Kondemnaty czynią dostateczny Dowod, gdy zaś wielu do Jedney Sprawy wchodzi, to dla uniknienia zwłoki aby raz iedno po tym drugi Pozwany niedawał się Kondemnować, tedy w Sprawach wymagaiących tych Kondemnat po dwóch Suspensach na trzecim terminie Dekret in Contumaciam, to iest nie zważaiąc na czyie bądź zaczność z Stawaiącemi lub niestawaiącemi nastąpować ma, z którego gdy na Terminie otrzymana będzie Sublikata będzie dostateczna Konwikcya Vid. Rz. 1784 w Sądzie Osobney na Kar. 22.

w Sprawach Kryminalnych Zaboiu, Kradzieży Rozboiu i ieżeli Jn recenti Crimine nie będą poymani dwa Jnstamie na Obwinionych — w Sprawach Ekonomicznych lecz nie Kryminalnych Honoru trzy Kondemnaty czynią Konwikcyą, w Sprawach Exekucyinych trzeba trzy Kondemnaty a ieżeli się Zupełnie wpisuy Pozwami niestawaią, a Jeżeli z Suspensami to dwie y potym Sąd Exekucyi odsyła do Podkomorskiego Sądu na Pole choćby w Zaczność Vid. Rz. 1523. Vol. 1. na Kar. 411 y 426.

Proces Graniczny iak się ma Zaczynać, Kontynuować y Kończyć iest Osobna Ustawa Sanockiego approbowana, która tylko ten Proces z przystosowaniem Praw opisuie w Sądzie Osobney procesu Granicznego Rz. 1789. Sanockiego —

Podkomorzy przed Siebie Strony, Oczewidków, y Nowidłow Zapozwie przez wydanie od Siebie Juntotescendy aby się Stawili na mieyscu Granicy Vid. Rz. 1523 Vol. 1. na Kar. 426.
Na polu Attor ma prowadzić, Sąd Podkomorski Wolnym Stron Sprowadzony, lub Urząd Komorniczy Graniczny wedle woli y Zamienia ma Dekret skazywać y dowodami wesprzeć
Tego z Rz. Tamże na Kar. 411

Do Rewizyi

Po rewizyi Dulitu nayprzod narożnictwo ma bydź uważane, y Jezeli Dokumentów-mienia, to na Narożnosć Inkwizycya wyprowadzeć potrzeba, Podkomorzy niedopuszcza apellacyi od początkowych rezolucyi, a tylko uważaiąc Dokumenta, znalu Granicze, Naturalne Granicą, Rzeki, potoki Etc: w Kśędze Pawłowskiego o Granicach folio 12 albo wyprowadzonych Inkwizycye za Drobieniem Mappy osądzi finalnie — Gdzie ieżeli apellacya do Trybunału Głownego nieżaydzie, Autor z Sześcio Swiadkami Sobą Kondycyą równemi zaprzysiąże że nic Ziemi Cudzey nieżaią. Konst R: 1523 Wołok folio 111 y 426.

Czyli Stanie albo na Polu lub nie Granica się robi Jus Prawo na Kar 112.

a Jeżli Sprawa Graniczna przez apellacyą lub drogą mieszkliwości gdyby nie dopuszczona była apellacya; w Trybunale ieżeli niemożna będzie approbować, tedy odsyła się Sprawa znowu na Grónt do Pierwszego Podkomorzego a nie Komornikow, gdzie ieżeli pierwsze osądzenie approbowane będzie, nie ma już finalnie osądzona Stanie się, y już Strona pod Karą o rozruszenie Dekretów Ultimo finalnych przeprzanych iść przeciwko temu niemoże — Konst 1768 R: Wołok na Kar 705.

w czynieniu Granic naturalnych Granice iakie są Rzeki, Strumienie, Jary Naturalne y Inne w niedostatku pisanych Granic uważane bydź maią w Processie Granicznym. Reguła w Kśędze Pawłowskiego na Kar 21.

Przy Granicznej Kondescendencyi zawsze y z Sądu Ziemskiego dla rozsądzenia Wiadomości y Kalkulacyi z przegrzanego odgraniczonego Gruntu wyznacza się Sąd, ale ten nie wprzód rozsądza aż po ukończonej Granicy Konst R: 1611 Wołok. na Kar 79.

Pytanie 54te Jakich Sąd Granicznych przestrzega prawideł, w Dulitach y Redulitach w dochodzeniu Znaków Granicznych? Jak się znayduią gdy się bardzo lub zupełnie niepewne Granice? Jak gdy wiele rozgraniczaią się? Jak się postępuie z przygraniczonemi? gdzie takowe Sądy odbywaią się czyim Kosztem, Jaka iest w szczególności opłata, Sądowi, Komornikom Regentom, iak się obliczaią wydatki Prawne?

Odpowiedź Sprawa Graniczna niemaiąc Delienacyi Mappy z wyprowadzonych Dulitów, choćby zaczęta w Trybunale, w Ziemstwie nayprzod bydź powinna. Konst 1760 R: Wołok. na Kar 705.

w Dulitach y Redulitach Sąd za prowadzeniem Strony wyiezdza, kiedy mu Strona wszystkie Znaki Graniczne Okazuie y dowodami wespreć Oświadcza, przy którym to Znaku Strona druga o świadczenie swoie przystania lub sprzeciwienia się y na Jakich dowodach Zadybować Podkomorzemu powinna Konst R: 1523 Wołok. na Kar 42.

Obszernieyszy Opisany Proces Graniczny ze wszelkiemi szczegułami y przystosowaniem Locum co się tycze Granicznych Spraw y Opisaniem Sposobow Granicznemi się Zaraz dzieie się w Osobney Księdze przez Pawłowskiego opisane y przez Augusta [illegible] Trzeciego Króla Polskiego Przywilejem w Roku

w Roku 1749 utwierdzony. Uniepuwnosci Granic pisanych; y w przypadku nieodkry
cia Znaków Granicznych przez Inkwizycye. Sąd na Wsi wanii dawnym Decyzyie wspiera
dwoie, y tak Granicy przysądza, lub gdy nieku pitny dowod o Jakim Znaku Granicznym ma,
moderuie Debret Podkomorzy z Umarkowaniem, z przygranicznemi się odbywaiących, Ezeby
razem przy iednej Sprawie Granicznej Kosztem iednym odprawn Konst. 1523 Wołł na Kar.
426.

Wydatki Prawne Graniczne nieboraią tylko Strona ma Nadgrodę od Strony przegrywaią
cey w Odebranym Gruncie y z niego Kalkulacyi odebranej

Podkomorzy upatrywać ma przyrodzonych Granic, Rzeki, Przeczysłu, albo Jakiego gdzie
by Granic z Prawa wrytnionych niebyło Konst. R. 1346 Wołł na Kar. 3.

Podkomorzego Sentencya nagamuie Grzywien a Komornikowi Granicznemu na
daie.

Kto przy Rozgranicznieniu lepsze Granicze Znaki y Kopiec Starych choć Mały pokaże,
ten bliższy do dowodu, a Jeżeli obie Strony nieokażą, to Pozwad bliższy asseradzami do
dowodu Konst. R. 1476 Wołł na Kar 96.

Granice ten ma podtrzymać kto dobra przedaie, y tego Kupcy tylko do trzech Lat y Sześ
ciu Mieśięcy bronić ma Tamże na Kar 79.

Na Rozgranicznienie Dóbr Dziedzicznych od Królewskich ma Król Kommissyą wyzna
czyć dwoch Urzędników z Podkomorzym Tamże na Kar 275.

A Kommissya z przyznania Starych Ludzi wyliczy 20 Zaią gotowo y Ustnemu poznania
Sprawy decydować ma Ja, co będzie ostateczne Rozgranicznienie. Tamże

Starostowie Swym Kosztem Kommissarzów utrzymywać maią. Tamże

Podkomorzy Terminu Granicy, podług Swego upodobania niema przekładać pod kara
40 Grzywien, wyiąwszy Stron zezwolenie lub przyczyny prawne Tamże folio 276.

Żadne Inne Dobra przez Kommissyą Granicy czynić nie maią, tylko Starożytnie
z Dobrami Szlacheckiemi Konst. R. 1503 Wołł na Kar 304.

Duchownych Dobra Prawem Duchownym czynić w Granicach maią. Tamże

Sprawa zaś o ponowienie Granic Starych tak ma mieć początek wyboru y Roboty
przez Starych Ludzi z takich Znaków, które ieżeli urząd przyimie Dowod przysięgą proko
wać ma, że te Znaki Stare są prawdziwe Konst. R. 1576 Wołł na Kar 948.

Z przygranicznemi tak się postępuie, iż wraz z Pozwanym maią bydź pozwani tak
do Dziedzica iako na Pole wraz, aby na Polu rozgranicznienia nie przechodziły Konst.
Roku 1523 Wołł na Kar 414.

Sądy takowe odbywaią się na Polu, do wytrzymienia Granic y usypania Kopców albo Obra
zenia Podkomorzemu punktowy to iest 30 Groszy, Starostwu drugie 30 Obydwie a Woźne
mu 6 Groszy płacić maią — a od dobrowolnie usypanych Kopców Urzędnikowi tylko
Obydwie Strony 30 Groszy płacą Konst. R. 1576 Wołł na Kar 940

Teraz zaś Sąd Główny na Mocy Uchwał, dzieie dawnieyszych Sądach mie
szaiące się Sądzi — Uchwał —

Vide Prawa do Spraw Granicznych folio 111. *

Pytanie 5 Sk

Pytanie 55te Jakie się zachowuią Prawidła w Taxowaniu Exdywidowaniu Dóbr nieruchomych y Ruchomych, iakim porządkiem? Jak się Klassyfikuią pretensyonowie gdzie y czym kosztem Taxatorskie Exdywizorskie Sądy odbywaią się, Jaka iest miara opłaty dla Sądowi y Jego Officyalistom?

Odpowiedź W Taxowaniu Dóbr zachowuie się nayprzód powszechny iuż y oboiętnością dwóch Expertów, iakie Wartości w niżey lub wyżey Supputacyi się w Possessye, zastawiaią lub przedaią Dobra, y w obadowaniu Dóbr wszelkie Intraty zaiągaią się, a powszechnym tego Kraiu dwóch Expertów wkładzie się za Jeden Intraty Dwadzieścia na Wartość Dóbr, y dla podtrzymania dowodu do Dzieła przychodzącego Strawa — Schedy w Dobrach z Intraty na Wartość mianowanych wydziela się podług dwóch Expertów — Działy Dóbr nieruchomych między Braią albo dalszemi Krewnemi obojga Płci bydź maią. Konst. Rz. 1734 f. Wołok. na Kar 31 y 40

Działy nowo nie dane Dzieci y Schodzące Społecznie trwaiące, nie mogą bydź wzruszone Sanzè.

Wdowa po Smierci Męża z Dziećmi dzielić się ma, a tylko Szatami y Koniami Konst. Rz. 1420 Wołok na Kar 93.

Budowle lub Sady nowo zrobione nie maią w Dział Iść, atylko gront ma bydź dla iey wydzielony Konst. Rz. 1562 na Kar 611.

Sasa poddanych dbaiących z Familią nie ma bydź większa nad 300 Grzywien Sub nullitate Actus Konst. Rz. 1500 Wołok 2 na Kar 1243.

w Taxowaniu ruchomych rzeczy Sądy dzielić wskazuią sprowadzić znaiących na Klassach w stosowność Gatunków, Mobiliów, do Czynsz y Innych Sprzętów Gospodarskich sprowadza się Gospodarzów Kmiecio — Dawny Zwyczay Wrozowy

Koszt tak na Taxatorow, to iest Urzędy Magistratu miasł, iakoteż na Ziemskie Sądy, które Exdywizorskimi w pytaniach nazwane przez Strone ma bydź taksowy, gdyż sprowadzaią się kosztem Stron y odbywaią się na Gronie w Mieyscu tym gdzie maią bydź ruchomy lub nieruchomy Dobra leżą — Opłaty Jakie maią Strony w Kancellaryi czynić za Dekret, Tabella prawem przepisana Rz. 1726 Wołok 6 na Kar 1441.

Urzędnikom Ziemskim dać w Miarę Pracy Urzędnika Ziemskiego, Strona która go sprowadzi, y w stosowność Starania tym Dziele czasu Wymierza Nadgrodę — w Sądzie dać Zupełnym prócz Tabelli Prawem Oznaczonej, a za Dekret płaci żadny

nadgrodę

żadney nadgrody Strony Sądowi nie czynio —
Urzędnicy Ziarduni Podwornemy Ziemskiey y Grodzkiey na Ziarduch niemaią Deputatowe
y wyciągać nad Prawo Zapisty pod Karą w Trybunale oznaymić się maią —
Konst Ru 1726 Volo 6 na Kar 441

Opłaty zaś w Vniversałach od gruntowania Transakcyi, Tabella Exmyderi
nayposzlejsza w Prawie Ru 1768 Volo 7 na Kar 113.

W dobrach zaś Jak Sprawa na Dobrach czyniona, ze Zakazu do Kop Groszy Volokiey
Osiadłey, a za 10. Kop groszy pod wioski Osiadłey Ziemi, a za 16 Kop Volokiey pu-
stey Ziemi w prowadzeni na Sąd - Tym Sposobem mianowanie wartości Dóbr
nawet w Jeziorach Rzekach y Innych wodach Dobr y Szacunku mianowanie
opisano Statutem Litewskim Rozdziału 4 Artk 98. = Vide folio 167 wtenie
dzie gdzie Obszerniey Prawa do Rozbiorow Służące są Wynotowane. *

20o

O. Processie Zaocznym czyli niestannym

Pytanie 56te Gdy Strona iedna za pierwszym Pozwem nie stanie w drugą Rzecz?
Jakie zapisuią się Kondemnaty y Debrefa Vantumacyine podług Jakich prawideł?
Jakim porządkiem, Jaka iest Kondemnat liczba, Jakie onych Stopnie, które y
do Jakich Spraw w szczególności odnoszą się? Wielokrotnie Strona może się
widawać za pierwszym Pozwem? Czyli może y Wielokrotnie widawać się
w ciągu rozprawy, y w czasie odbywania się Aktów Inwizycyi Kalkulacyi y Re-
wizyi? Czy po Kondemnatach wychodzą Zapozwy? Jaka Jest formalność
y Jaki Termin na Nowo-wyprowadzenia Sprawy?

Odpowiedź Pozwany na Roku pierwszym y drugim ieżeli nie stawał Strach po
Groszy 16. a Jeżeli za Swoią rzecz Swoią osobą stanąć powinien Konst Ru 1747
Volo 1 na Kar 57.

Na niestawaiącym w Sądzie Strona Powodowa Rzecz Kondemnatę, a pozier
wszy Kondemnacie Albo do Roku y 6. niedziel zaniedba upada w Sprawie Konst
Ru 1505 Volo 1 na Kar 330 y 342.

Kondemnata Zapisuie się podług Obmowy Pozwu wydanego, y w tey Kondemnacie cały
Pozew Aktykowac się ma Konst 1523 Volo 1 na Kar 403. Gdy Forma Processu
Kondemnaty zapisuią się pierwsza w Rzeczy pierwszym, druga w Rzeczy dalszym
a Trzecia —

a Trzecia wszystko Ostatecznym. Skondemnowany przez Autora, Jzowu na bycz
przywzwany otwz Sam6 – Prawo 1523 Wołb I na Kar 403. Tub Forma Procesu –
Co za dopuszczoney Kondemnaty Strona ma zapłacić powodowi Tabella opisana
iest Prawem Roku 1726 Wołb 6 na Kar 1112.

Dekreta Kontumacyine Sąd wydaie z złożonych przez iedney Strony Dokumentów
decydiąc co do Okazanie rownie Jak gdyby Obie Strony Stawały –

Formalnosć Przywzwań powodzey Kondemnacie wydaie się mianych takaz Sama
iak pozwów, z dodaniem tylko tego Jż do Kondemnaty Przywzywa, lub do dwoch
obowach Konstyt 1784 w dziale Osobney na Kar 25.

we sprawach Kas Kryminalnych Gdy Autor naznaczony Termin do dowodu ozkar
żonemu nieslanie powzwany Sprawę otrzymuie Statut Rozd 134 Artyk 34 y Sta
tut Kor R 1741 Wołb I na Kar 15.

Liczba Kondemnat w Jakim gatunku Sprawy ma wiele następować opisana iest
Prawem ktore pod punktem 53. Są Opisane w Szeregowości Konstyt Ru 1784
w dziale Osobney na Kar 22.

w ciągu rozprawy na ktorey wydaie się Strona, kiedy iestore liczby Kondem-
nat do Zupełnego zmelowania nima, a Strona nieslanie lub od Sądu Ziazdowe
go odstąpnie po Rezolucyi Akcessoryow lub Procederze, otaby ich może tyle raty
aż podług powyższego Opisania nie będzie dwoch lub trzech Publikat na Ziazdach
lub Kondemnat to Zupełnym Sądzie – Termin Stanowienia się po Przypozwie takiz Jak
z Pozwu, bo Pozwy y Przypozwy na dwie Niedziel do Dziewiatwa y Grodu a 4 do Try bu-
nału – o Przypozwach Prawa Ru 1726 Wołb 6 na Kar 432.

Kondemnat niemozna więcey otrzymać zadney o Wpisie tylko iedną Konstyt Ru
1726 Wołb 6 na Kar 34 y 432. y Ru 1768. Wołb I na Kar 69 S.

Ani z pod Innego Wpisu otrzymać niemozna Kondemnaty podnieważnoscio
Tegoż Roku y Tamze –

Autor nie stawaiący do Sprawy wdany bydź może, gdy Strona Pozwana ma swoy
Autorat to iest Pozew. Statut Rozd 4 Artyk 24.

Gdy Pozwany nieslanie pierwszy raz przed Stronę Ktory a działa Sądowi za drugim
razem rzecz ostoiąca wiec brać ma. Statut Rozd 4 Artyk 22 § 1. y Artyk 24 § 1 y 2.

Kondemnaty wszystkie przyzwoitym otrzymane nietylko w Sądach wszelkich od sta
wania odpychaią, ale y na Ziazdach wszelkich Sejmach Głos bronity Konstyt Ru
1809 y Ru 1726 na Kar 432.

Pytanie 37.

Pytanie 57me Czy się znowu pieniądze Adwokaty, w Jakich Regestrach? Jakie za Ostateczne Kondemnaty? Jakim sposobem za Jaką znoszą się opłatą?

Odpowiedź Do Kondemnacie Strona na drugą Kadencyą wydaie Przypisu, znowu Wpis robi w tym Samym Regestrze z którego się zaczęta Sprawa, y Relacya dom ma być zagrzana gdzie Kondemnata. Kwnsto R= 1726 Woł 6 na Kar 42 y 1669 Woł 5. na Kar 16 oraz 1670 Woł 5 na Kar 64.

Kondemnaty przy zwolowaniu Juterressu Prymypalnego znoszą się Kwnsto 1726 Woł 6. na Kar 442.

Kondemnaty zaś znowić nie można bez poznania Juteressu Kwnsto R= 1768. Woł na Kar.

Opłata Jaka za Kondemnaty dla Strony y na rzecz Sądu bierze się Tabella znayduie się w Prawie R= 1726 Woł 6 na Kar 442.

Ostateczna Kondemnata iest Trzecia w Procesie Ordynaryinym, a których do konwikcyi Ostateczny potrzeba trzy, zaś w którym Procesie potrzeba dwie, iako iest o dług prosty Skryptów to druga Kondemnata iest ostateczna, w Procesie znowu powodzony rzeczy, to iest: po Dekrecie iedna Publikata na Terminie dość czynnym stanie się Ostateczną Konwikcyą, y po takich Dekret Exekucyiny do Exekucyi dobr wypada= Komis Roku 1784 w Ukazie Osobnym na Kar 22.

Blic

O krotkim y Osobno ustanowionym Przewodzie Sądowym w Rządach Gubernskich

Pytanie 58me Jakie Sprawy bezpośrednie należą do Rządu Gubernskiego y Jakie do niego wchodzą?

Odpowiedź Sprawy Sądowniczę żadne nie należą do Rządu Gubernskiego, atylko Skargi czyli Prozby wstępuią, z których Rząd Jako Zwierzchnią władzy maiący dostrzega czyli Jurysdykcyę czyni Swoią powinność w pręddkim Expedyowaniu Dzieł, nie pracuiących Urzędników zachęca, strofuie, y do Spełnienia Obowiązków Swoich znagla—

znagla a niepostrzegaiących się do Sądu Odzyta. Urządzenie o Gubernijach w Ro
zdziale 5. na Kar 54. w Arto 96.

Nadto do Gubernialnego Prządu wchodzą y rozpoznawaią się wszystkie Dzieła wyło
nawcze, prędkie y odprawy lub rozkazu wymagaiące y te które są bez żadnego
Sporu. Wesła, Kontrakty jaśne, aby na Terminie opłatę nastąpiła, z których
Zatoby wstępuią w Gubernskim Prząd - a Jeżeli wątpliwa Jaka Sprawa odzyta Prząd
do Sądu - dołożyć Areszt na Maiątku, lub na części, za dłuży, według Decyzyi
Sądowey - Tenże Rozdział Urządzenie Gubernskie Arto 97 na Kar 53.

Pytanie 59te Czy Obwieszczaią się Strona przeciwko Której Prozba podana y
w Jakim Terminie, czyli z Obu Stron y Jakim porządkiem czynią się Objaśnienia
czyli Ustnie czy na piśmie, czy do Prozb dołączaią się do wody? Czy Strony Obwie-
szczaią się o Decyzyi iak y Jakim porządkiem Zanosi się Zatoba na Gubernską Decy
zyą? Jak y Jakim porządkiem Spełnia się Decyzya?

Odpowiedź Strona maiąca okoliczność udaie się do Prządu Gubernialnego z Prozbą
podaie Swoie Zatobę, iak zaś wzywać Stronę Obwarzoną w tym Rozdziale o Prą
dzie Gubernskim nieznayduie Sposob opisany, lecz trafia się iż w Okolicznościach po
trzebnych Objaśnienia od Obwarzonego, lub przedstawienia dowodów od Skarżącego się
Prząd Gubernski przez Niżny Sąd lub przez Policyą potrzebuie od Stron, albo dla rozebra
nia Odzyta wzgląd które muszą Zdać, albowiem do wypełnienia rozkazu Gubernskiego Prą
du obowiązane są Powiatowe Sądy Niższe y Wyższe Magistraty Rosprawy. Tenże
Rozdz: Arto 99.

Albo nieKontent z Prządu Gubernskiego ten może Zanosić Zatobę w Senat Tamże
w Artykule 100.

Żadnego Tłumaczenia Słownego nikt ani Skargi nie czyni tylko na piśmie,
Dowody powinny się dołączać do pełnonemia rzeczy w których albo się Skarży
Stronom Rezolucye Prządu Gubernskiego Obwieszczaią się, przez Ziemskie lub
Miejskie Policye y Spełnienie decyzyi podobnież przez Policye
Kommunikowanie zaś Prozby podane tak Sądowey Jako y Prząd, zdaie się że powi
nien Stronie na Którą Zatoba zachodzi, kiedy Prawo tamu Krajowi obwarzaiące Solidne
tego wymaga, bo u zbonawia że Szczerości według Zatoby godzien Stron Sądzić po
winni Statut Rozd 4 Arto 33 §. 3. y Arto 34 §. 1. 2. y 3ci.

4to.
Zapytania do Miejskich y Ziemskich Policyi odnoszące się

Pytanie 60.

Pytanie 60 Jakie w Szczegolności Sprawy należą do Policyi? Jak się Obwarcie szczaią czy powołują Strony? y Jaki iest Porządek Śledztwa y iego formalność? Jeżeli iest Proces, i ak się prędko Decyduią Spory?

Odpowiedź Policya iest dwoiaka Pierwsza Ziemska która iest przy Niższym Sądzie y na Obwiązku mieszczańskiego w Powiecie druga Grodzka czyli Miejska która należy do Miasta —

Do Niższego Sądu należy mieć baczność o zachowaniu w Powiecie Policyi Obyczayności y porządku, doprowadzać ustanowienia prawnego do skutku, Exekwować rozkazy Rządu y Wyroki Izb wyższych y Powiatowych Sądów — w Ustawieniu Gubernskim Rozd. 17 Artyk 224 na Karcie 160

Także porządek w Powiecie należy Dróg y Innych, aby nie kupczył mit zakazanym Towarem, Wiadomość mieć powinien o Targowych Cenach, o Miarach Wagach, za fałszywe karać podług przepisu, abymiał Zbiegłych ludzi nie utrzymywał, o Straganiarzach czych się przypadkach śledzić, a co do niego nienależy donosić. Tamże w Ustawieniu Artykułach powyższych tegoż Rozdziału

Jeżeli zachodzi Osób wielu do Śledztwa z iedney lub wielu Wsi, na Gromadzie zjeżdzać y Śledztwo czynić Artykuł 202 Tegoż Rozdziału

Kto się nieiwonterture Exekucyą Rozkazu może się zatrzymać w czterech Niedzielach, przed tym wyższym Sądem, od którego niższy miał zlecenie Artyk 233 Tegoż Rozd. y Artykuł 229.

Jeżeli zaś za czyni się Sprawa za Zatrzymaniem do tegoż Sądu, lub za dostrzeżeniem Sameyże Sądu tedy kto nieiwontent, w czterech Niedzielach, do Sądu Powiatowego Skargę daie, gdzie się odsyłać Dzieło powinno — Do Policyi zaś Miejskiey należy, aby zachowana była Spokoyność, Obyczayność, Porządek, aby co Prawo ustanowi w Mieście dochowano było, upomni bezdzietnego odpuszczenie Prawa, lub donosi Sądowi, przywodzi do Exekucyi należytego Rządu, Wyroki Izb Sądowych w Mieście y Inne Obowiązki w Mieście czyni a Ziemska Policya w Powiecie dopełnia — Których Policyi Miejskich y Ziemskich decyzye, bez wzaiemnego Recursu nay prędzey Sporządzone bydź maią y do Sądu Winnych odsyłać Ustawienie Guber Bordz 19. Artyk 254. y 266.

Pytanie 61sze Czy Policye utrzymuią Protokuły Decyzyi, czy te są Stronom Jawne, czy tylko Zapisuie się Dziennik y Protokuł? czy Stronom Otwarte protokuły y Dzienniki? czy daią się z nich wypisy? Czy Strony zapisuią Ukontentowanie lub niekontentowanie z Decyzyi? Jak w takowym razie postępuie Policya? Jak Spełniaią Swoie Decyzye? Jakich prawideł trzymaią się w naznaczeniu Sztrafow pieniężnych, i Jakie kary inne y podług iakich prawideł decydują?

Odpowiedź Policye tak Miejskie Jako y Ziemskie maią Protokuły Wychodzących y Do-
chodzących Dzieł

odchodzących Dzieł, oraz Iurnaty dla pewności Ich działania, Iurnaty nietylko bardzo widzieć może, ale nadto gdy Zechce mieć Wypis za pobraną Taxą mozie mieć. Lecz Strony nieżądaią Ukontentowania, bo Rezolucye nieśą Decyzyami, atylko Delucydacyą Rozkazy Wyższych, lecz na nich Skarżyć się Wolno iak w Wyższym Sytaniu bedzie. Postrzegaią mnogo nieuchronnie na Winy y Kary ale to crym. Sąd. Artto 263 Tegoż Roz działu 19.

Postrzega na mocy praw sobie służących Krajowych y Rozkazów Rządu lub Decyzyi wyższych Jurysdykcyi postępuią

Pytanie 62gie Kto dozira Postrzegi w dopełnieniu Ich Obowiązków?

Odpowiedź Dozira Postrzegi Horodowey czyli Mieyskiey w dopełnieniu Ich Obowiązków Nay prod Horodniczy, a Ziemskiey Kapitan Sprawnik. czyli Ziemski Kommissarz iako Pre zydiuiący, a potem ogulnie Rząd Gubernski podług Rozdziału S. Artto 99. w Ustawie Urządze nia o Gubernicach

Sto
Zapytania odnoszące się do Sądów Appellacyinych

Pytanie 63cie Jakie do Sądu Głównego Cywilnego Departamentu wchodzą Sprawy w Sądach Pierwszey Instancyi nie drabowane y Jakie w Szczegulności?

Odpowiedź Do Sądu Głownego Cywilnego Departtu wchodzą Sprawy prze Appellacye od Sądow Ziemskich Powiatowych przychodzące, Gdyż Sądy Głowne są Trybunały Głowne, y chociaż od Trybunału nie idzie Appellacya iak teraz idzie do Senatu, iednak Skarga Sprawa de gravamine na drugi Trybunał Kwnto Rr 1726 Woto 6 na Kart

Żadne w Sądzie Głownym Sprawy nieidą, bydź powinny w Sądzie pierwszey Instancyi nie do drabowane y Decydowane Kwnto Rr 1768 Woto 7 na Kart 702 y Prawa pod Panuiącem Cr o Kollizyach Zarządzone tu Stanąć mogą

Sądownie Sprawy które mogą w prost przychodzić do Sądu Głownego tuż. Sprawy Ex. pulsyine Kwnto Rr 1768 Woto 7 na Kart 686.

Sprawy po wydaniu Decretu Executionis Kwnto 1784 w Xięgach Osobnych na Kart 19.

Sprawy Determinationis stoią za Illatą czyli Prawbą decydowaé maiące iedną Zawyda

Za wydanym Sowem Konstyt R. 1768 Woltz na Rad
Sprawy Rozbiorowe gdyby to w kilku powiatach maiący Dobra one pod Rozbior podda
ię, y wtedy tylko wypada Dekret na Ujazd odesłanie z przepisaną Regutą, y kaz na po
wrot do tegoż Sądu na Rewizyą przychodzi. Też Prawo.
z Mocy Imiennego Ukazu Sprawy dawniey Sądzące się w Asessorii, teraz w Sądzie Gło
wnym Sądzone bydź maią między Dobrami Starozakonnemi a Dobrami Dziedzicznemi
między mieszczanami Starozkie a Starozakami - Ukaz Imienny -
Sprawy z Regestru Directi Mandati to iest krzywdy Osobom Sądowym Trybunal
skim, lub Zgwałcenie Powagi Trybunału Konstyt 1768 Woltz

Pytanie 6ste Jakie dor w szczegolności Regestra wtym Sądzie, z Jakie Sprawy z
do Jakiego Regestru w szczegolności należą Jak porządek Regestrów woiania?

Odpowiedz Regestra w Sądzie Głównym bydź powinny takie, Jak były w Trybunale Gło
wnym Koronnym. to iest Regestr Pierwszy Ordynaryiny w Którym wszystkie Sprawy będą
z Apellacyi bądź z Oddania mieszczą się maią, dla takowych Spraw tyle było Regestrow
ile Woiewodztw, w których Jch Powiaty mieszczą się to iest Regestr Podolski, Regestr
Wołyński, Regestr Lubelski, Krakowski Etc Etc Etc: yże miały pewne Rzeczy prze pi
sane, że w Jnnym Czasie onych brać niemoże było, chciaby za trzy lecia Sprawa
w Czasie przepisanym do Jednego Powiatu choćby drugiego Kadencya przypadła Ko
rona bydź powinna - Jak były uporządzone w Palacu Regestra dla wielości
Woiewodztw że tylko co dwa Lata Roky onych Obchodzita przypadaią Woie
wodzkiego Regestru Ordynaryinego - w Jnnych zaś Regestrach pomiędzy Spra
wy ze wszystkich Woiewodztw y Powiatów w pomieszkałych Lata kiedy przyszła
wpisana w tym czasie bydź była powinna - Drugi Pokommissoryiny gdzie
Sądzili się Sprawy z wypadłych Mandatów y Sanctow y Ustaw, y Prawa Osobne
do Stanowienia takiey Ważney Sprawy wypadały Kommissye, a z tych Apellacye
szły do Regestru tego Pokommissoryinego, y ten Regestr także miał Swoy czas w
kazdym Woiewodztwie przed Ordynaryinemi Sprawami Sędzią naznaczony Czas
Trzeci Regestr Expulsionum, który w Czwartki y Srody przed wszystkiemi Sprawa
mi o wypędzenie z Dóbr Sądzili się Czwarty Regestr Spraw Remissowych, to iest Spraw
już raz będących w Trybunale y wrozsądzeniu wiszących po otrzymaney Kondemna
cyi, y to szczególnie Sprawy Prawne nie zaś ustawne - Do tego Regestru Sprawy
należą

należą w których była Suspensa z Deputatem — Do tego Regestru szczególne przy
pozwy z wyrażeniem że do Regestru Remissowego, wydawane być maią. Inne cze
ści za wywołanie do tego Regestru rozciągać się maią — Piąty Regestr Spraw
Ucrynkowych, w tym Regestrze Sprawy lub Kategorye prawne żadnym sposobem
mieścić się nie mogą. Szósty Regestr Directi mandati w którym Sprawy o-
gwałcona powagi Trybunału lub osobom Deputatów lub Jch Służących Siódmy
Regestr Executionis o wyrobienie Dekretu Exekucyinego mieszczą się — który tylko
w Sobotę brany być winien. Osmy Incarceratorum w którym Areszta, tim pnw
wszystkim Sprawami Sądzony być ma —
Dziewiąty Regestr Jdenaliuw z którego Urzędnicy ze złego Sprawowania Urzędu
odpowiadali, y Grzywny do Trybunału przysądzone odzyskiwane były, y powiado-
mych wołania na dnie były przepisany Ordynaryo Sądowa, która przy zaczęciu Trybu
nału otwiera y Publikowana bywała, y tako w Srody Expuldyny były brany w Sobotę
Executionum y Jdenaliuw, Sabbowy odmia na popołudniowey Sessyi Ordynarya
taka bywała Trybunałow dwuczterna

Porządek zaś tych Regestrów wtrazmiey szych Sądach Głównych odmiennym bydź
musi, bo 1mo w Sądzie Głównym teraz niemasz dziesięciu Regestrow Cywilnych
ale z bardzo powiatu, wtedy Regestr wpisania tej Sprawy — 2do Że Regestr Remis-
sum miał dwoy rodz przepisany po uchwalonych Regestrach Wojewodzkich, teraz
zaś Regestro powiatowe gdy niemaią rodu przeznaczonego, to Regestr Remissorum
niema rodu pewnego ale tylko od Sądu zależy, kiedy ma czas sposobny go wziąść
3tio Że Regestr Sprawy Ucrynkowych nie do Cywilnego ale do Kryminalnego należy
Departamentu 4to Że Regestru Expuldowego niemasz w Sądzie Głównym Cywil-
nym ani Regestru Incarceratorum, bo te należą do Pierwszego Departamentu Jako
Ucrynkowe y Kryminalne. Uhaz Senatu w Roku 1797 z postanowienia Generała Lo
cumtenens Gubernatora z mocy Ustanowienia Sądu Głównego odtego Roku —

w Sądzie Głównym teraz znayduią się Regestr Uhazowy w miey sce Regestru Daw
niey w Trybunale będącego Polubownikowego, w którym Sprawy tey Sprawy z szcze
gólnego Prawa y Rozkazu Seymu, ateraz Sprawy wUhazowym Sądzie się, z Uhazów
Senatu z Zagranicznemi y Innemi Osobami — Regestr także Spraw Magistrac
kich z Apellacyi od Magistratow y Ratusznow pochodzących —

Pytanie 65te

Pytanie 65ta Czy wchodzą iakowe Sprawy przez Prozby? Jaki iest przewod Prawa w tym Sądzie począwszy od Prozb y Powodow aż do Ostatecznego Dekretu? czyli y Jakie czynią się Obmowy, iak w takim razie Sąd postępuie? Czyli y Jakie daią się Dillacye, Jaki iest przewod niestanny, Jakie są w szeregolności różnice od powyższego Processu w Sądach Grodzkich y Ziemskich?

Odpowiedź Zadne Sprawy Cywilne przez Prozby nie wstępuią do Sądu Głownego wrozsądzenie, gdyż wszystkie Sprawy po Powodach powinny Prawo przechodzić: prócz o fundacye Duszy y na Kompromissa do Apellacyi: nie rewizyą przychodzą przez Prozby — Ulaz Osobny o Kompromissach.
Ulaz Imienny o Duchownych Sprawach Roku 1804. dnia

Przewod zaś Prawa w Sprawach Cywilnych zacząwszy od Powodów iest taki, Jak w Sądach pierwszey Instancyi aż do Dekretu iest: Jeżeli Strona niema Ostatecznego Processu w Sądzie Powiatowym, to trzeba One otrzymać w Trybunale, to iest w Sądzie Głownym Jeżeli zaś iest konwikcya w mniszey Instancyi, to ta stuzyć będzie do Apellacyi — Obmowy mogą się takie czynić czyli Exceptye, albo Sprawy z tego Sądu, kiedy Sąd Głowny nie będzie przyzwoitym takiey Sprawie, albo dlatego że ieszcze nie skończona Sprawa w Sądzie Powiatowym, albo że w innym Gubernij leżą Dobra, o które rzecz idzie lub Inne przyczyny co Punkcie 6m o Kollizyi opisane — Prawa pod Punktem 6m Wyszczególnione —

Druga zaś Exceptya bydź może iedney Osoby to iest Deputata, ieżeli do Sprawy ty wchodzi, to Strona mogła dawniey żądać zawieszenia Sprawy, albo tymczasowey Exceptyi Jakiego Członka, wtedy Sąd dawał Rezolucye podług Prawa powyższego Dillacya zaś może się dawać tylko Infirmitatis y dawniey Suspensy gdy Deputat miał Sprawę — Bo Dillacya Kommunikacyi Dokumentów już w pierwszey Instancyi powinna bydź Ukończona, a Dillacyi pro-majori w Sądzie Głownym brać niemoże, chiba by kto znaydował się na Sprawie w Petersburgu w Senacie to czyniący się, albo miał Sprawę Osobistości wyciągaiącą, zdaie się Jeby mogła bydź Dillacya pro majori; Innych zaś Dillacyi dawnieyszych wtym Sądzie bydź niepowinno

Pytanie 66.

Pytanie 66te Dla czego Regest Remissowy nadto długo przeciąga się?

Odpowiedź Regestr Remissowy w Trybunale ma dwoie kadencye, to iest mysli w każdey Kadencyi w Trybunale po Illuminowanym Czasie dla Regestrowánia wodzi tych przeznaczonym zawsze Remissarom Sądzić się, y tak w Lubelskim Trybunale od dnia 1. Octob: każdego Roku do dimity to iest do Brigidy S.e Tomasza przed Bożym Narodzeniem, w tym Regestrze wnoszony się Sprawy, które już raz były w Trybunale w Regestrze Ordynaryinym Sądzone, albo z Odesłania na Ziazd po uskutecznieniu przepisów albo otrzymaną Kundemnatą w Trybunale przerwane zostały, albo Suspensa nastąpiła, albo równie z dawnieyszego, wtedy drugi raz przychodzące, już w Regestr Remissowy wpisywane były, y tak Sprawa raz w Trybunale Głównym mogła być w Iednym że Roku z Regestru Ordynaryinego y z przepisaną Regułą odesłana na Front, a drugi raz w skutecznionym na Froncie Dziełem, czyli One iest podług Reguły przepisaney sprawdzone, przychodziło ze Regestru Remissowego – W tym Regestrze zaraz po Apellacyi z Sądu Ziemskiego lub Grodzkiego Sprawy niemogły się wpisywać, a gdy się kto wpisał druga stro na Edappellata Regestr, tedy z Illuminem wydrapiętą została, y dlego Regestru pożywaiąc trzeba było wyraźnie pisać w Roku że dotąd Regestru pożywa [illegible] R.o 1768. Woli 7 na Kar 686. y R.o 1775. Woli 8. na Kar 169.

Gdyby Zaś w Takowym Regestrze Spraw niestało żeby ich Odsądzone, wtedy Sprawy wszystkie z Regestru Tabelowego Sądzić się miały. Też Same Prawo

Gdyby Zaś Sprawa z Regestru Remissorum niemogła być wzięta tylko w przyszłym Czasie Kadencyi, na Ktora czekaiąc z pierwszym Roku można powiedzieć że w dawnych Trybunałach Polskich przedłużał się Regestr Remissorum, bo One go przypadnienia czekać trzeba było do 1. Octob. Dla tey Zaś przyczyny iż mogła być ztego Regestru w tymże Roku drugi raz Sprawa. Niepredłużaiąc Remissowy Regestr owszem Prawo ustanowieniem w Regestrze Remissowego chciało Sprawiedliwość przyspieszyć, bo Inaczey Sprawy musiałaby Strona czekać dwa Roku, gdyż Regestra Woiewodzkie w Trybunałach tylko co dwa Roku przypadnienie tych Kadencyi miały. Tegoż Roku Prawo

w Sądach Zaś Ziemskich Regestr Remissowy przez wszystkie Sprawa mi Sądzony być może. Tegoż Roku Prawo

Pytanie 67

Pytanie 67me Czy wolno iest w Sprawach Apellacyinych nowe przynosic Dowody?

Odpowiedź 11 Tuy okolicznosci Prawo Zabrania nowe przynosić do Apellacyi dowody, rzecz Sama z Siebie iest Iż niepowinna Strona nowych dowodow przynosić, bo niemogłaby się Strona, ktora przegra w pierwszey Instancyi dostatecznie na Prawamina czyli naiąźliwosci Skarzyć gdyby Inne dowody miała w Sądzie Swoim pierwszey Instancyi, a Inne lub Ich więcy powkładac w Apellacyi Statut Ord. działł 4 Art ~~54 52~~ - Art 90

Pytanie 68me Jakie Sądy przeznaczaią się od Sądu Głównego Cywilnego na iakie Sprawy y Jaki w nich Proces?

Odpowiedź Sądy do Exekucyi Dekretów Sądu Głównego wyznaczaią się Generalnie Powiatowe wszystkie Gubernij tuteyszych, a to we wszystkich Sprawach w ktorych Zjazdu na Grodt potrzeba Konst Rz 1760 Volt 7 na Kar 733.

Sam zaś Trybunał Główny żadnych Inkwizycyi niemoże przez siebie wyprowadzac ani odbierać wyznań, Kompartacyi ani Inkwizycyi, ani żadney Kondescendencyi, ani Kommissyi Deputat Trybunału Głównego Expedyowac niemoże. Konst Roku 1764 Volt 7 na Kar 597 y Roku 1768 Volt 7 na Kar 697.

Proces zas na Zjazdach iest taki z Trybunalskich Dekretow, iż gdy ktora Strona druga Stanie lub nie, ieden Sprawcy Officialista iden lub dwoch Sędzia, to iest Regent Trybunału Głównego uskuteczni, bo pisze się w Reguke, niezważaiąc na Jey oczywiste Strony uporney, a uchwicrywszy Zupełne Dzieło, Strony Kontente lub niegdy Oświadczą, nieukontentowanie, Pozwy wydaią do Trybunału wyrażaiąc w ktorym się uczuią, y to się rozumie iak apellacyina Skarga - Z czym idą do Regestru Remissowego, lub Ordynaryinego, y za przypadniem w zwłokę lub Lepiszcz skarżą się na Dzieło Zjazdowych Sędziów lub usprawiedliwiaią stosownie do okoliczności Dowodow, a Sąd Główny uchyla lub Approbuie albo poprawia

Pytanie 69te Jakie są Kopy Sądowe, iak się Obliczaią?

Odpowiedź Z wywodu Prawney o Kwelwanyi Monety iako była dawna Warsze Monety, ó Jak One do teraźnieyszego Kursu przystosować takowa Kombinacya

Kombinacya wypada, iż dawny Grosz ichich 60 na Kopę liczono, znaczył toż samo co dziś złoty - Kwota Rz 1569 Wołk 2 na Kar y 1777 Wołk 6. na Kar 931.

Lecz poźniey gdy w Polszcze grosze srebrne na stali maiące w sobie Grosze miedziane cudm y pud, a na złoty Szło talarowych srebrnych Groszy 4. dla tego w Obliczeniu dawnych Kóp groszy wypadało Ich wytłumaczenie Kóp na talary talarowe, ze Kopa Groszy iest 60 srebrników, a zatym kopa Groszy na czy dzisieyszych złotych 15. Ułacz nastąpiony z wytłumaczenia Monety Kursu przez Jwo Jozefa Mańkowskiego Prezesa Gło Sądu Cywilo Departo Gubernij Kijowskiey Sta Hermanowo aktualnego Stanu Kawalera Orderow w Exaurc biegłego -

Dawne Prawo które za uymienie Granic Podkomorzemu nadgrodę wymierało wyrażaiąc Ich Podkomorzemu za zrobienie Granicy pułtopy - to iest Groszy 20 dać powinna Strona zdaie się Ekspelowana ze Groszmu dział znaczyć dzisieyszego walioru złoty. Kwota Rz 1976 Wołk 2 na Karcie 940 -

Jednak Osobna Tabella wyrażaiąca, w Jakim Roku od nayd dawnieyszych czasów w Polszcze wartość Groszy y Kóp Litewskich y Polskich do Monety poźnieyszey złotych stosowana z wiadomości Prawney y Historycznej wyciągnięta Okazuie -

Pytanie 70te Jak się zowie Apellacya w Jakich Sprawach? y co iest przeszkodą w dopuszczeniu lub niedopuszczeniu Apellacyi; Jaka Summa umawia się przy Apellacyi

przy Apellacyi? Jak też Dzieło do Senatu przesyłaią, y w jakim Czasie?

Odpowiedź. Co też pod Punktem 51 powiedziało o Apellacyach z Sądu pierwszey Instancyi, może też rozumieć o Sądzie Głównym, gdyż w Dolszcze od Głównego Trybunału niebyło Apellacyi w mieyscu liborgo iest Sąd Główny lecz wolno było iść przeciw Dekretowi na Drugi Trybunał. Vonsto 1726 Woł. 6 na Kar.

Zakłada też Apellacya nay prędzey przy czytaniu Dekretu słownie oświadczaiąc, a Sąd to zapisuie przy Dekrecie po przeczytaniu. Vonsto R. 1523 Woł. 1 na Kar 403.

Jednak po przeczytaniu Dekretu Strona powinna podpisać że słuchała, y czyli iest Kontenta z Dekretu lub Apellue. Vonsto R. 1764 Woł. 7 na Kar 63. y Ulazy Senackie o Apellacyach, y Rozrzedzenie o Gubernyach w Rozdziale 7 Artyk. 131. y Rozdz. 15 Artyk. 200.

Zakładać Apellacye wolno każdey Stronie y w każdey sprawie, lecz dopuścić Sąd tylko w niektórych sprawach winien pod karą lub odmówić dopuszczenia. Prawa Sąd wyrażone w Odpowiedzi pod Punktem 51.

Przy Apellacyi Obrządek Apellacyiny powinien bydź dopełniony to iest w Sądzie Głównym złożyć należy Ruble 200 y wziąść świadectwo z Sądu o dopełnionym Obrządku, a dopiero w Senat Prozbę Apellacyiną podawać, a Sąd winien zebrawszy całe Dzieło na Koszt apelluiącego przesłać na Pocztę Dzieło do tego Departamentu gdzie z Rodu swego Dzieło należy. Ulazy y Rozrzedzenie o Gubernyach.

6to.

O Przewodzie Prawa Vryminalnym

Pytanie 71. Jakie sprawy w Ogólności maią Charakter Spraw Vryminalnych?

Odpowiedź. Sprawy Vryminalne Są te, zakłóce Obwinienny podpada karze na życiu lub na czci, lub Chłostaniu, y takie z Sądu Niższego maią bydź do Decyzyi

do decyzyi Sądu Głównego Departamentu Kryminalnego na Rewizyę przesłane – Urządzenie o Gubernyach Rozd: 6. Artt 107.

a Sam Kryminalnych Sądów Ludzie, których nikt w Domu niepowinien przechowywać Statut Rozd: 11 Artt 68.

Nawet Wywołańcy y od Oca odsądzeni y Banitowie w Polszcze y Litwie mieysca mieć niemaią Konst 1588 Woł 2gi na Kart 529.

Takie Sprawy Kryminalne w Sądzie Ziemskim a szczególnie Grodzkim powinny bydź bez Kadencyi Sądzone za dniem znać Sędziom iż Arcybant odsądzony iest Konst R: 1760 Woł 3 na Kart 703.

Pytanie 72gie Komu wolno, a kto powinien bydź Delatorem? y na Jakowe występki, gdzie takowe Sprawy początkowie zacynaią się, y iakim obrzędem, y Jaki Jich przewód Prawa w Sprawach Kryminalnych, tak w Sądach Grodzkich Mieyskich iakoteż w Sądzie Głównym Kryminalnym?

Odpowiedź Wolno iest bydź każdemu Delatorem w Sprawach Kryminalnych, w Sprawach przeciwko Wiernosci Monarszey nawet prostego Szlachcica Człowiekowi Konst R: 1588 Woł 2 na Kart 499.

Delator w Sprawie obrazy Majestatu powinien bydź wyrażony. Statut Litt Rozd: 1. Artt 4. § 4.

Jeżeli niesprawiedliwie w Sprawie obrazy Majestatu Delator doniesie, takaż kara ma bydź skarany Jak ten gdyby mu dowiedziono. Statut Rozd: 1. Artt 4.

Bez Otharzaiącego zaś Delatora w Sprawach Kryminalnych Sądy Grodzkie ani żadne w te sprawy wchodzić niepowinny, ani żadnego Człowieka potrzebować tylko pomienionego, lub za przyzwaniem Onego mianowicie Konst R: 1347 Woł 1 na Kart 37.

w Sprawach zaś tych w których niema Delatora, y gdyby dla tego niemiały bydź poparte, tedy Prokurator Sądowy powinien z Obowiązku Urzędu swego upominać o Kryminał y popierać Sprawę, na czym Sąd z Osób swoich odpowiada Konst R: 1784 w Dyjaryuszu Sessyi na Kart 21.

Sprawy Kryminalne zacynaiących się w Sądzie Grodzkim dotąd przyswaiono Otharzonego y Sąd Grodzki Delatora kadencyi maiąc Obowiązek zachcieć rospoczęć, y Delatora wydać, od którego Apellacya do Trybunału Sztu Konst 1768 R: Woł 3 na Kart 703.

Jeżeli zaś

Jeżeli zaś Szlachcicowi Exhortacyi zadany przez kogo był Kryminał, a ten za Pozwem nie stawał. Instancyą w Mieyscu Kondemnat na Termincie Obmywane były, a po Exhortacyi Inkwizycye z Jednostronnych Exhortów, y Dekret w Zaoczności, wtedy Obwinionego y pomienionego z pomiędzy słuchaczy brano do Aresztu –

w Teraźnieyszym zaś Urządzeniu Rządowym za danem znać o Kryminale postrzeżonym, Jeżeli w Mieście Powiatowym lub Guberskim to Policya Miey-ska, Jeżeli na Wsi to Niżey Ziemski Sąd Śledztwo robi y w Sąd Powiatowy odsyła, który pilne Dzieło rozstrząsa, Opinią także y na Rewizyą we Sądzie wym Departamencie Kryminalnym odsyła, a Jeżeli niepilne w czym dopatrza, z podobnież z Opinią nieobiecowiającą Oney na rewizyą odsyła. Urządzenie o Gubernskich Rozdz 15 Artto 198.

w Sądzie zaś Głownym Kryminalnym, approbuie ież lub poprawia opinią Sądu Ziemskiego Powiatowego y idzie na Appobatę do Głowno Kommendercyącego, gdzie Jeżeli oskarżony nie Szlachcic za Utwierdzeniem Woiennego Gubernatora Exhortuie się Dekret, Jeżeli zaś Szlachcic tedy z Opinią tego Sądu podług Prawa lub nie zapadł Dekret odsyła się na Rewizyą do Rządzącego Senatu, Ukazy y Urządzenie o Głównie Kommendercyącym Artto 916.

Autor y Pozwany w Sprawie Kryminalney ocrzuiscie do rozprawy stawać powinni Statut Rozdz 4 Artto 3 §3. y Artto 57 §1. y Prawo Koronne 1347. Wołł na Karc 51

Pytanie Jtcie Jak się odbywaią Śledztwa Examina Winowaycow? Czy się odbywaią y kiedy formalne Jnkwizycye y przez kogo? Czy maią Obrońców Obwinionych Jakich? Czy się używaią Sprawki w potrzebie y Kommunikacye?

Odpowiedź Postępowanie w Sprawach Kryminalnych takim sposobem dzieie się oskarżony o Kryminał, do Jury dzielnicy do którey on należy, do Powiatowego Mi-dzielnego Ziemskiego Sądu, lub Policyi Miey-skiey albo Magistratu, tam się Sąd Obwa-zany iest uczynić Śledztwo, y przedstawionego Obwinionego Examinuie na Punkta oskarżenia przez kogo bądź podane y od Świadków zeznania na piśmie bę-

bierze, y za Jch podpisem, o tym rzecz daley prowadzą Obydwa o kontrowersyą Cywilnego, z dwóch wiadomych Jlgo Dyrekcyi wyciąga się, a nie rozpoczynaiąc odsyła w Sąd Ziemski Powiatowy, który to Sąd Ziemski, Jeżeli wina nieprzenosi Kary Kryminalney mocen iest uczynić wyrok Cywilny – Urządzenie Gubernskie Rozdziału 7 Artykuł 110

A Jeżeli Kryminalne zachodzą Kary natenczas na Processyą odsyła się. Tamże Tegoż Rozdziału Artykuł 111

Formalne Jnkwizycye odbywaią się przez Sąd Powiatowy wtedy gdy ktoś ma dowodzić a drugi odwodzić zabiera się podług Prawa Polskich iak iest Opisano pod punktami wyżey mianowanemi 31. 32. 33 y 34 które mogą bydź do tego dołączone

Podług Prawa Polskich Obwinieni powinni mieć obrońców dobranych Adwokatów iak pod Punktem wyżey Opisano – Prawo pod Punktem 16.

Sprawki z Kommunikacye natenczas są potrzebne, kiedy Obwiniony w swoim Zeznaniu przed Sądem odwołuie się, lub w tey rzeczy na kogo w Obronę, lub kogo powołuie o współny występek, lub Sam Sąd widzi że trzeba mieć o Jego życiu, albo w tey Samey rzeczy potrzebną Jakąś wiadomość Sąd o stanie Obwinionego, Sam podyta przez Kommunikacyą do Samego mieyscowey Jurysdykcyi po uczynieniu Sprawki do Jnnych Jak wyżey mianowanych do Wyższey Władzy a do wyższey Raporta Urządzenie Gubernskie Rozd. 10 Artykuł 126. 127 y 128.

Zacyna się Sprawa Kryminalna po Mandacie przeciwko równemu Szlachcicowi w Grodzie uczynić się mającym, Jeżeli wydanie się do tego Czasu pod którą Jurysdykcyą to stało się Konstytucya Roku 1588 woluminu 2 na Karcie 463.

Bliżsi Krewni o Zabóystwo gdyby nie popierali sprawy, dalsi maią Prawo rozpocząć, a Opiekun gdyby nie chciał czynić o głowę Oyca tych Dzieci Opiekuiący. Tegoż Rodu Prawo tamże

Gdyby się kto o Zabóystwo zgodził kara przepada. Prawo Tegoż Rodu y tamże tudzież Prawo z Roku 1784. w dniu 20 Grudnia na Karcie 21.

Pytanie 74te Gdzie y Jak się Więźnie chowaią czyim Kosztem y Jakie są środki aby się winowaycy przyznali?

Odpowiedź w Powiatowych Miastach z Sztachety Rady Sądowi pod Komendą Porządnego pilnuią w Więzieniu na to Osobnym Obronym, a w Gubernskim Mieście –

miescie iest Dom Sprawy y Ostrog nato zbudowane tam się utrzymuią Arsz
tani pod dozorem Garnizonowey Kommendy y baczeniem Exekutora, ktory nato Skarbowy idzie, Jednak Jezeli tko Kryminalitet oddal, y dla Jego Interessu utrzymuie się, potym Sądowi Głównemu decyduie się; Kto koszt powraca, tub z maiątku Obwinionego, tub Obwiniaiącego tub ze Skarbu — Ulhez Senatu

Więzien Jezeli z pod Straży Urzędowey uciekaie się, tedy ten kamu Straż była powinna szkody wedtug Dowodu ma zapłacić Statut Litt Rozdz 4 Artt 15 y 31

Kto by odbił więźnia ma bydź od Czci odsądzony y Gardłem karany z Pomocnikami y Szkody y nakłady powrócić winien Tamże Dz 4 Artt 31 §4.

Więźniowi nikt folgować nie ma pod Karą 40. Kop Groszy Tamże Rozdz 4 Artt 32 §5.

Kto Osadzi więźnia powinien mu po sztuce pieniądze na dzień dawać Tamże Rozd 4 Artt 31 §1.

Swiadków Sąd niemoże Innych Znachodzić w wybadywaniu się Arestanckim, aby się przyznawali Jak tylko Kombinacya co Oni wyznaią, y Konwinkowanie Onych rostropne, Ji z żadney odmiany okoliczności drugiey się powinna wyjawiać — Dowod naoczne Skazki oskarżonym z drugiemi abytu ktory odkrywca iakich podłych w Oczy wymówiwszy zapieraiącemu się był powodem do przyznania się —

Pytanie 7ste Jakich Sąd trzyma się Sprawoid w przyznaczeniu Winowaycom Kary?

Odpowiedź: Sąd w wymierzeniu Kary do takich Skutecznych Prawa, iakie w Okolicznosci wystąpiwszy przydatne wypada Zastosować, gdyż Jeby niemaiąc decydował, tylko podług Praw Krajowych, to iest Statutu Litt. y Konstytucyi Koronnych, z Prawa Rzeczyspolitego y Ulazow Ziemiennych tub Sznaelich na mowionych wydanych — Urządzenie Gubernskie Rozd 10 Artt 124.

Sąd w rzeczach

Sąd w Rzeczach wątpliwych Statutem 124 do Miłościwego Jak do Kary będzie ma Statut Litt. Rozdz: 14 Artyk 3 § 4.

Sędzia winien Decyzye swoie nie z Głowy ani z wiadomości swoiey ale na mocy Prawa Statutu dawac Statut Kor. Króla Kazimierza Roku 1434 w Księdze Herburta na Kar 430.

Kto będąc o Zabóystwo lub Inny Kryminał obwiniony winy naznaczony w czasie nie zasiadł, albo Gdy Expressie nie wyszedł ab tym Sanctym iest Jndamis ma będzie przez Stronę lub Starostę Expressy y na Gardle Karany y Dobra Jego nie oddane w Wynowywaniu Kary Kwnetą 15 Grzyw 2 na Kar 463.

Sprzeciwiaiący się tym Jak Samym Występkom Skrutynium ma będzie yednaż Karami będą karani – Tegoż Roku Samże na Kar 463.

Pytanie 76. Kiedy Decreta Kryminalne Spełniaią się y kto dogląda Exekucyi?

Odpowiedź Decreta Kryminalne przez Główny Sąd wydane po Rewizyi Jego Jenneralnego Gubernatora Głównie Gubernią Kommenderuiącego do Exekucyi przy wodzą, Jeżeli Obwiniony nie iest Szlachcicem, a Jeżeli Szlachcicem odsyła Jeneral Gubernator do Radzącego Senatu – Exekucyi Decretow pilnuią Policye w Miastach Miejskie, a w Powiecie Ziemskie Policye z Niżnego Sądu – Vrządzenie o Gubernich Rozdział 19. Artykuł 184.

Pytanie 77me Czyliż Sprawa Cywilna połączona iest z Kryminalną Sprawą, Jak w takowym razie postępuią y podług Jakich prawideł?

Odpowiedź Sprawa Cywilna kiedy iest połączona z Kryminalną, wtedy Ie Sąd oddziela, y Osobno do Sądu Kryminalna, a Osobno do Cywilna, y tak czyli o Szkodzie Skrypcie lub Jakowego Zapisie, dopóty Sprawy Cywilney niema, aż dowod w Sprawie Kryminalney dostatecznie nastąpi –

Jmo

Imo
O Exekucyi Dekretu

Pytanie 78me Vko Dekreta Sądowe Exekwuie, y podług Jakich prawideł?

Odpowiedź Dekreta Sądowe Exekwuią Członki Sądow Ziemskich y Grodzkich – Konst. Rz. 1760 Wołł na Sej. 730. y 1420 Wolno Sej. 77

Do czego w Sądzie Ziemskim byli Komornicy wybierani, a w Sądzie Grodzkim byli Vicegerenci, Subdelegaci y Burgrabiowie od Starostow trzewani – Konst. Roku 1764 Wołł na Sej. 59.

Exekwowanie zaś Dekretow przez tych Urzędnikow dwojakie, raz kiedy po rozsądzeniu Sprawy Sąd Ziemski albo Grodzki wdaie dla rozebrania Sprawy to iest: Sprzeczności Inkwizycyi Indagacyi Kalkulacyi lub Innych Czynności, ktorych Sąd na Stole Sądowym dopełnić niemoże, ale na Gruncie dla rozsądzenia, albo Sąd Ziemskiego wsiędzie Członek Sądowy lub Komornik y rozsądza z Apellacyą do Ziemskiego Sądu, albo by Komornika Dekret naganił ma mu zapłacić Grozy 12. Konst. Rz. 1347 Wołł na Sej. 36.

Druga zaś Exekucya Dekretow iest taka: Iż gdy Sąd Ziemski Grodzki lub Trybunalski finalnie rozsądzi, y tylko do Exekucyi rzecz przychodzi, wtedy Urzędnicy Grodzcy do podawania Dobr na rzecz tego Komu przysądzone Sąo do Exekowania Instat do wybierania w Dzierżu wprowadzani Sąo – Konst. Rz. 1726 Wołł 6. na Sej.

Pytanie 79te Jakie Sąo Srzodki w przypadku nieposłuszeństwa ktorey kolwiek strony do Spełnienia Dekretow?

Odpowiedź Gdy się kto sprzeciwia Dekretom wstawiaiącym Exekucye rzeczy osądzoney, lub za dostatecznym Procesem Skonwinkowaney, używaią na przeciwnie Onego nieposłuszeństwa Sądowey Władzy, ktora iak ma bydź dopełniona, rożnie było Stanowione Prawo y odmieniane, aby do nayprędszey y nayskuteczniejszey Exekucyi przyść można. Naypoźniejsze zaś Prawo tak przepisało, Gdyby kto Urzędnikowi w Exekucyi chciał czynić Oppozycye

Oppozycye, tedy Urzędnik mało opisać w Akcie Swoim co naczywodzi Superdesygna y to w Grodzie gdzie Dobra leżą ablatować, y manifest zrobić y to wraz z dziełem do Departamentu Woyskowego podać. Lotdy Departament Woyskowy niewchodząc w poznanie Processu pod żadnym Protestem pomocy Woyskowey relwizującey Stronie odmówić niemogł. Niedopuszczaiąc zas Tradycyi czyli podania Dóbr za Dekretem Exekucyinem na Instancyą Strony powodowey wtymże Sądzie gdzie Proces prowadzony Kara Siedzenia Wieży Gorney Sześć Niedziel y zapłaceniem Tytułu za Grzywien niewchodząc w rozpoznanie Interesu Principalnego za Same tylko niedopuszczenie Tradycyi, z Regestru Spraw urzędowych będzie ma. W Departamencie zas Woyskowym Regestr podtytułem dawania Pomocy Woyskowey ustanowiony był, w którey zadaiącemu bez żadney opłaty przyiąć każdego czasu Kancellarya winna. Gdyby nawet Departament pomocy odmówił, miałby tedy do Rady udać; Gdzie nayprzerwszy Sessyi zalecenie Departamentowi dane będzie miało. a Departament pod Exekucyą Prawa Woyskowego do Kommendatora Ordynansze wydawał, Gdy za pierwszą Relwizyczą Strony, uskutecznienie następowało Konst. 1784 Roku w Osobney Sądze na Karnie 20 y 21.

Teraz w mieyscu Ordynansu z Departamentu Woyskowego Sądy żądaią pomocy Policyi Ziemskiey od Niższych Sądów do uskutecznienia Dekretu w podawaniu Dobr lub w innych przypadkach Urządzenie o Gubernyach Roku 1784 Artykuł 224.

Pytanie 100te Jakim porządkiem czynią się Tradycye Jakie w nich przestrzegaią się Prawidła? Jaka iest władza Urzędników Exekucyinych? Jakim porządkiem Dzielą się Summy na Dobrach? Czyli te przychodzą się w Procencie, czyli też w Kapitale Ostatecznym y w Jakich sprawach? Jakie są Skutki Exekucyinych Dekretu? y Jakie są przepisy oraz Kary na Urzędników nadużywaiących powierzoney Sobie władzy?

Odpowiedź Tradycye Dobr takim porządkiem się sprawuią — Strona za Otrzymaniem Dekretu Exekucyinego Urzędownikowi Sądowemu sprowadza Jego na Gruntowny złożonym.

Który z Woźnym zaciągnąwszy nakazanie stawienia się stron Actorowey y Skonwinkowaney, a czyli stawi się Skonwinkowana lubnie, Sąd nayprzod do obliczenia Summy Jaka iest Dekretami przysądzona z Procentami y za Proces przystępuie. To dopełniwszy nakazanie stawienie Gromady, z Prządzą czy którey Inwentarz Dobr czyli Intraty iakie się we Kassie znayduią, y spisanie Summaryusz do chodow wszystkich, y dochodow wszystkich szczegułach tako do powinności od Poddanych Robocizny, Dziesiny, y Innych, iakoteż co do Dworskiey Budowli Poddatkow Sytuacyi opisawszy podaią w posiadanie tego który na Summy przysądzone, ato proporcyonalnie do wielkości Summy Intraty cały lub części wsi — To się nayściśley przestrzega, aby na tyże wsi lub części Inney poprzedniey niebyło Tradycyi, aby Tradycya na Tradycya rozciągnięta niezostała; Władza Urzędnikow iest taka. Summy obrachować z Tradycyą sporządziwszy podaie Opisaną Kassyą Actorowi, y Woźnemu rozkazuie Obwodzić —

Czasem w Procencie następuią Tradycye, gdy lub wielkie są Summy, że Intrata Dobr nie wystarcza tylko na Procent, Judex ostrega się że Jeżeli w czasie kalkulacyi co nad Procent obrachuie się wybranego, to z Kapitału potrącona będzie, albo Jeżeli Summa iest Ewikcyonalna, że Actor iest właścicielem Procentu to iest Opiekun lub Dożywotnik albo Kobieta, a Summy Kapitalney niemaiąc dostatecznego funduszu w Maiątku Swym Ewikcyi stanąć się niemoże, to wtedy tylko w proporcyą procentu następuie Tradycya, w Innych zaś przypadkach następuią Tradycye do wyłupienia całey Summy —

Lubra Odchodzących Dekretu nie są Inne tylko że wprowadzaiąca Strona Urzędnika na Tradycye w miarę Onego Pracy, Strawionego czasu y przeszłey Ambicyi czyni Onemu Nadgrodę — Kary zaś na Urzędnikow Opieszałych niechcących Exekucyi za Exekucyą stron dopełniać Exekucyi są Prawami Opisane de Negligentia Judicii — Prawo de Negligentia Officialium —

Konsek

Za nadwyrężenie zaś władzy Urzędnika w Trybunale z Regestru pulnalium za pozwany od Strony Ukrzywdzoney odpowiadać winien y Karę na takiego w proporcyą występku Trybunał wymierza nazwaniem Woźnego lub Grzywny lub zawieszenia od Urzędu, albo wreszcie odsądzenia całego

Decr dla tego

Lecz dla tego aby Strony niemieli na tym szkody, Jezeli Jaki Urzędnik znayduie się opieszały, może Strona z Innego Powiatu sprowadzić Urzędnika do Edekwowania iakiego Dekretu tak Powiatowego iako y Sądu Trybunalskiego — Nato Prawo wyżey —

Pytanie Skąd wzięło nazwanie Sądownikow Subsellia?

Odpowiedz U Rzymian w Sądach Trybunalskich prezydował Pretor, Który ieżo nazywał się Sella Curulis, niżey zasiadaiący Sędziowie dzielili na Tawach zwanych Subsellia —

O Wexlach od Kupcow y ellieszczan dawanych

1mo Wexle same z siebie są tak ważne, iak gotowe pieniądze za niezapłacenie podług Opisu dłużnik podlega Szkapowi – Prawo o wexlowey ustawie Roku 1739 dnia 16 maja –

2do o wymowionych nad Prawo Procentach Ustaw R 1 art 30 Procent iden od Sta –

3tio Niezapłacenie maiątku y Towary Konfiskowac, y z publicznego Targu przedawać – Wexel. Ustaw Rozd 1 artt 36 y Ułożenie Rozd 10 artt 202 – 263 – 269 – Konfiskuya ieszt Opisanie maiątku zdayne czasu utracenia Oneyże –

4to Sami Dłużnicy ieżeli u nich na iakąś Summę maiątku nie maią, onych do Aresztu brać. Wexelny Ust. R 1 art 36. arest iest przy stawienie Prawne Straży Osobie, albo maiątkowi iakiemu –

6. W Katorżne Roboty podyrać na wypłacenie po 12 Rubli na Rok: a jeżeliby kto z Sądownych Ludzi Onych zaciąg woiąc, takowych na roboty wydawać z Dworzanemi. Ukazami, do poki całey Długu nieodrobi z zapłaceniem Debitorowi niemnieiszy iak po 24 Rubli na każdy Rok – Ukaz R 1736 d 19 Julii – y 1767 dnia 27 Maia Odsądzonych za długi odprawiać do Azowa – Ukaz 1791 d 16 Febr

7 O Bankrutach nie będących w Stanie Płacenia długow, tych w Gazetach Publikowac, żeby Im żadnego Kredytu nie robiono, y handlu aby na Swe Imie niemieli, aby Ich do Długow y Podradow nie dopuszczać – Regulamen Kamer Kollegij Punkt 22 Bankrut iest ktoren nieprzestaie Zupełnie wypłacać Swoich długoow – ktorych iest Trzy Rodzaie – 1 Bankrot bywa przez Nieszczęście – 2gi przez nie ostrożność y od Swoich nieprzyiaciół – 3ci przez Zdradę Ustaw o Bankrutach Cz 1. Pkt 2

8 Wytępienie Bankruta winnego z Gminy Miyscie Postanowienie Punkt 98 =

9. Bankrota za Opiekuna Sierot niepuszczać nadzor Ukazow Punkt 300

10. U Statkich Cynownikow, y podstawnych Woiennych, utrzymuiących się pod Strazą za długi, odbierać Sprawy do Czasu dopoki nieodbiorą Oswobodzenia Ukaz R. 1790 dnia 12 Januar

11. Wexle bez żadnego Swiadectwa są Dyrektorskiey ważne Ustaw R 1 art 1

12 Żeby ieszcze pewniey się z Akkuratnieysze były, Ich należy zapisywać do Ksiąg Magistrackich. Wexelny Ustaw R 1. punkt 52 Ukaz 1762 April la 23 dnia –

13tio

13

Do Spraw Granicznych Prawa

Vonsth 1420 V. 1 fol. 76. Tit de venditione Granice pokazać ma ten, któ-
Dobra Dziedziczne przedaie, y tego który kupił, we trzech leciech y trzech mie
sięcach bronić =

Vonsth 1530 Vol 1 fol 527 et 1519 fol. 388 Granice czynione bydź ma-
ią naypierwiey po Znakach Granicznych, a potem według świadectw a
Starow pod Przysięgą =

Vonsth 1519. Vol 3001 de Capitaneis Granice Dóbr Szlacheckich przez
Starosty y Dzierżawce Królewskie ani rozsypywane, ani prowane gwał-
tem bydź niemogą y nie maią =

Vonsth 1562 V. 2 f. 621 Ażdyby Starosta rozsypał między Ziemskiemi
y Królewskiemi Dobrami Granice prawnie sporządzone, powinien Je
znowu usypać =

Vonsth 1567 V. 2 f. 728 Reassumowano ta Vonstytucyą y na
wieczne czasy ustanowiono ato pod winą Sta grzywien Monety Polskiey
toties, quoties peremptoria repetenda, która wina ma się y na Potom
ści ściągać =

Vonsth 1576 V. 2 f. 947. Granicą używaniem ten ma wygrać, kto
znaki lepsze, y wywody używania pokaże, na co Sąd ma skazać y po
dać Urzędnikowi Ziemskiemu do tego należące. A jeżeli znaków ani wywo
dów ab utraque parte niemasz, Powodztwo ma bydź nala
zane z Świadkami y Przysięgą =

Taż Vonsth f. 1401 Ażdyby Strona Przywiley miała, albo iakie listy
albo Zapisy na Granice, albo na pewne mieysca Graniczne, toie ut.
Uroczyska pewne. Ta Strona będzie miała pozwolenie do Powodu probo
wać y podeymować te Granice y mieysca wedle Mumimentow swoich y
dawnego zachowania =

Vonsth 1523 V. 1. fol. 412. A Jeżliby byli Sąsiedzi zaiemni, tedy ich
przypozwami bydź maią do tegoż Sądu na Ouden Rok, aby na Roku Polnym
Granic niemogli przekazować

Taż Vonsth f. 413 Podkomorzy przy czynieniu Granic niema patrzyć
na Lata minorennium graniczych, tylko ma im zachować salvam
actionem z Powodem gdy do lat przyidą in foro suo, ieżliby się w czem
ukrzywdzeni zdali =

Vonsth 1505 V. 1. f. 304 Tit de Commissionibus Vonmissye dawane
bydź niemaią, tylko na Rozgranicznie Dobr Królewskich, na rozdzielenie
Dobr Dziedzicznych między Braćmi, lub Krewnemi, albo ktoreby były de Con-
sensu partium, inaczey nullitatis będą

Vonsth 1532.

Konstt 1532 V1 fol. 509. Takż między daleiemi iednakże prawo do Na
stępstwa maiącemi dawane bydź mogą – Gdyby zaś czyniącemu o Dział Dobr
zaszkodno: Ji nieiest krewnym ani ma Jus succedendi? w takim ra zie
Kommissarze wstrzymać się maią od Działu Dobr, a kontrawersya super
propinquitate et Successione do Ziemstwa odeszła=

Konstt 1496. V. 1. fol. 275 de granicierum limitatione Kommissarzo
opatrywać ma potrzebami wyiechawszy z niemi na Granicę

Konstt 1538 V. 1 fol. 525 Titt de limitibus Kommissarskie dzisz Grani
ce, w których Kommissya z Mandat Krolewski będzie pod Siecznia mi Kom
missarskiemi są wieczne, y potwierdzenia Królewskiego nie potrzebuią=

Konstt 1550 V. 2ª f 598. Zatuski Kommissye po rozgraniczeniu Starostwie
wieczni trzymać maią= y szlachcie w Grontach Ziemiańskich krywdy nie
czynić=

Sacrorum Abyż wraz przez Kommissarze Nasze, które ku Rozgrani
czeniu Granic Naszych Królewskich a Ziemiańskich dawny wprowadzano mi-
gdy niebyło, ustawuiemy, abyż po Rozgraniczeniu Granic Naszych Krolew
skich a Ziemiańskich, krywdy Starostowie Nasi albo Urzędnicy w Gra-
nicach Ziemiańskich nie czynili, a Poddani Nasi Sołtwych Grontow odgra
nionych ani Baraków ani żadnym sposobem używać maią= Konst: 1703 fol

Konstt 1562. V. 2 f 621 Titt Statut głosi usypania Granic Jeżeliby Ste
rsza Kopce rozsypać ma ie znowu usypać Intra certum tempus
spatium sub privatione Officij Capitaneatus vel tenutæ Tamże
winy 100 Grzywien=

Konstt 1569 V. 2. folio 590 Kommissye o Meliorowaniu Dobr Krolew-
skich nazwane, tylko przez Sejm naznaczone bydź maią= Kommis
syi Approbacye z Kancellaryi maią bydź wydawane=

Konstt 1661 V. 4. fol 712 Titt Warunek Kommissyi De Auctoritate
Kommissyi Granicznych Konstt 1550. 1569. 1588. 1598. y przez wszy
stkie Statuta y Konstytucye Reassumuiąc, warowano: Jż każdy Stro
nna Kommissye legitimè odprawione chciał lub mandatami lubż przez
mi sposobami Jnwalidować: winą 5000 Grzywien w Trybunale Koro
nnym Inter Causas Officij peremptoriè repetenda karany bydź ma=

Konstt 1703 V. 6 fol 111 za Augusta 2go Tit Reassumptio Konstytucyi o
Kommissyach Reassumuiąc dawniejsze o Kommissyach Konstytucye
Odprawione w Regestrze od tąd między Dobrami Naszemi a Ziemstwemi

Kommissye

Vommissye y Decreta przez nich ferowane według Statutow y Praw dawnych nienaruszenie Zachowuiemy y Stwierdzamy Vtora Vonsty tucya y Wiłkiemu Xstwu Litewskiemu służyć ma, względem rozgrani czenia Dobr Naszych Stołowych y Duchownych w Vkraynie y Xięstwie Lit. leżących = a Vonstytucya Nayiaśnieyszego Jana Trzeciego Antecessora Vasze go Seymu Coronationis circa manuales fundationes reassumuiemy et Jpsa one approbuiemy =

Vonstt 1590 f 1456 Thumo Dr Warunek Vommissyi Granicznych

Przychylaiąc się do Starodawnych Praw Pozwy wszystkie na Seym, albo za Dworem na Vommissarze y Strony o Rozgranicznie Dobr Naszych wszelkich z Dobrami Duchownemi przez Dzierżawce, albo przez Instygato ra Naszego wydane Kassuiemy; Deklarując że Akt Vkommissarski przez Skarbnę dworu Vommissarzow wedle Prawa odprawiony w żadney wątpliwości niema bydź przywodzony, ani podawany we dle Prawa dawnego =

Vonstt 1569 V. 2 fol 763 Woiewodztwa Kijowskiego Obywatele przy Prawach swoich na iakichkolwiek Dobra nadanych Conservantur we czasy. A ieżliby który z nich na Dobra swe Oyczyste y Dziedziczne Listów nieimieli? Albo Listow onych Dobr spolwy nie uży wali; tedy takowe Dobra prawem W. X. Lit. wedle Starego y Nowego Sta tutu, iako do tego czasu trzymali, trzymać będą wiecznemi czasy, ani Jm pobrzeniu y pokazaniu nato Listow y Przywilejow przed Krolem y Za dnym Urzędem żadnym Obyczaiem niemogą y niemaią bydź przy mu szeni =

Vonstt 1569. V. 2 f 756 Listów na Wołyniu y w Bractawskim Woie wodztwie na Dziedziczne y Oyczyste Dobra choćby kto niemiał, aby by in pacifica possessione Bonorum, ma mieć w nich pokoy y trzymać ię wedle Statutu Starego y Nowego W. X. Lit.

Vonstt 1766 V. f Tytt ostrzeżenie Spraw Granicznych z Dobra mi Krolewskiemi. Ze Expedyowaney Vommissyi o Granicach Krolew szczyzn z Dobrami Szlacheckiemi lub Duchownemi; choćby ze Decy zyą obie Strony kontentowały, Dzierżawca żadnych Krolewszczyzny ma w Aspektu Prywatu, iż szczerze przestrzegaiąc ocalenia Granic Dobr Kro lewskich. Akt Vommissarski ad Acta Consistorialia podać i przytaczaiąc wiem Mappy przez Geometrę Sporządzoney y podpisaney = Vonstt Lit.

Vonstt 1647 V. f 124 o Granicach y Małoletnich. 2b. 2b.

Vonstt 1786 V. f 39. Vommissye Graniczne przez Kommissarzow obuy Strony, ad Comparitionem obudwu Stron, z Dubtami Reduktami Jnkwizycyami obustronnemi lub iednostronnemi od obudwu Stron przyięte expe dyowane

Expedyowane, po wydyplanu Koszcow za przy dzyżone, czy li ugodzone, lub przez Deputa. Obojey Strony Kommissarow determinowane za nie wzruszone bydź maią, które zaś mimo wiadomości drugiey Strony wydane, gwałtownie Expedyowane, a przeto zaskarzone, albo rozpisławne, lub też Kontumacyalne, takowych ważność zawieszyły podrzeczeniem competentiæ fori ultimarum Instantiarum odesłane — Jestliby na Karcie w Koncie folio iak wyrażono niezgadzał z pozy bliżey zaraz

Vide o Sądach Podkomorskich folio 81

I Pacierkowskiego Denominatio Arborum et aliorum Signorum circa observationem Situs et positionis bonorum ———

Abies, Arbor abietica, — — — Jodła, Drzewo Jodłowe.
Acer Montanum, seu major Platanus Jawor.
Arbor Jacerna — — — — — Jaworowe Drzewo.
Alnus, Arbor Alneatica — — Olsza, Drzewo Olszowe.
Alnetum — — — — — — — — Olszyna—
Pegnus, seu Pinus nautica, — Swierkowe Drzewo.
Betula, Arbor Betulinca — — Brzoza, Drzewo Brzozowe.
Betuletum — — — — Brzezina
Buxus, Ciss, Arbor Buxi — — Cisowe Drzewo
Fagus, Arbor Fagina — — Buk, Drzewo Bukowe
Froxinus, Arbor Froxi — — Jasion, Drzewo Jasionowe
Pinus, Pinaster, Arbor Pinatica — Sosna, Drzewo Sosnowe
Arbor Bifurca, Duriste — — Z Jedney Strony wyroste Drzewo suchowe
Populus — — — — — Topola
Quercus, Querceţum, Illex — — Dąb, Dębina, twardy skamieniały Dąb
Suber Arbor, Suberea — — Korkowe Drzewo
Terebinties — — — Modrzew—
Tilia — — — — Lipa
Juniperus — — — Jałowiec
Tremula, Populus nigra — — Osiecznia
Arbustum, Virgultum Dumetum Rubetu, Prost,
Truticetum — — Krzami Zarosłość
Spina Sentis, Vepris — — — Ciernie
Spinetum Vepretum, Senticetum Ciernisko
Corillus, Merica — — Leszczyna Jeżyna Łan gęstwina

Huc addel Rivus, Rów Potok. Rivulus Rowek Potoczek Torrens Strumień Struga, Amnis Fluvius Flumen Rzeka. Alveus Meatus Cubile Rzeczysko, środek Rzeki, Łożysko. Stagnura Staw Lacus Jezioro. Vadum Bród. Loca cænosa Lutosa Paludria Jaceţa Błota, Bagnisko Ługi, miejsca Błotniste, nadpott, pne niepmebyte, Fons Zdroy, Scatebra Źrzódło. Jugum Vertex Cacumen Montis Wierch góry = Radices montis Brzegi góry na dole Collis Pagórek Clivus Pochodzista góra Vallis Padół Rupus, Petra Opoka Skamieniałość Rowniną— Signa Metallica Dimoscorium Ferreum Żużel — Dimoscorium Vitreum Szklanny Żużel z Huty: Vitrum Szkło. Carbones Węgle Lateres Cegły Milium Proso In Lagena Vitrea Absconditum in quam imponitur Charta Papyrea vel Pargaminea cum descriptione Animi et Actus, per quem sit definitus et determinatus, ut posteritati pateat, circa reverationem scopulorum, in causa alicujus differentiæ in futurum ex mente Decreti———

Ostrzeżenie

w Niżej opisanych wypadkach fundować się podług Prawa na bezpieczeństwie maiątku, iest to jedno co niemiec żadnej Hipoteki;
Iakie Temu Osobom naznacza Prawo tajną Hipotekę, to iest
1mo Żonom na Maiątku Mężów
2 Pupillom na maiątku Opiekunow
3. Rządowi na maiątku Urzędnikow
Ktokolwiek więc ma żonę, lub cząstkowe z przymuszenia mu-
siał podiąć się Opieki, lub iest Officiałistą lub Urzędnikiem;
chcąc być w wolnego maiątku właścicielem, żadnego niemoże
mieć kredytu; Bo zaciągnowszy długow, w tenczas gdy
pierwszej Znaczne obarczony swoj maiątek, i przyznawszy
pierwszej lub drugiemu Inabowiem pretensye, z nowey
Praw, podawi pretensyie te w mieyce pierwszym nad
Innych, a przez ten sposob pozbawi fundusu poprzednych

Axioma. Uxor Sub potestate Mariti negue velle negue nolle potest. że iest wzięte z istotnego znaczenia Praw, tedy one powinny stanowią się iak następuie——

Statut Kor R 1347 w Xiędze 1szy na Kar 41 w Słowach,
„Loco Polacinie lum realis distinctio personarum habeatur, inter quas quedam personae sunt liberae ut Virorum, alie autem, ut mulierum, que minus libere agere possunt in Judicio super rebus, et hereditatibus, ipsis debitis, et obligatis, propter quod Statuimus, ut Viris tantum, et masculis prescriptio triennalis currat. Vidnis Vero Sex annorum prescriptio propter fragilitatem sexus apponatur, Mulieri atem maritate cum non habeat sui ipsius potestatem liberam propter Maritum, decem-Annorum apponatur prescriptio.

Po Polsku
Gdy należy czynić rzetelną rozmiecę osob, z pomiędzy ktorych iedne wolnem są, iako mężczyźni, inne iako Kobiety, ktore mniey wolnie czynić mogą przed Sądem okoto rzeczy, i dobr dziedzicznych im należących tu dziedzictwa, dla czego Stanowiemy, aby tylko dla Mężow y mężczyzn przedawnienie do Lat Ich Stuszyło, dla Wdow zaś, aby Sześcio letniego z przyczyny słabości płci dozwalano, a Białogłowie Mężney, ponieważ niema mocy wolnego Sobą władania z przyczyny męża, Dwuletnie przedawnienie ma bydź dowolnem——

W. w Interczyach dawnych Przedszlubnych Rodzice umieszczali powszechnie warunek iż Mąż przyszły niema Ich Corki przywodzic do żadnych Szlodziwych y Prawu przeciwnych Zapisow——

Konstt Rolu 1505 w Xiędze 1szy na Karcie 326 w Słowach z Łacinskiego wiernie przetłomaczonych „Tudzież Żona mężowi Swoiemu niechay bynaymniey niezapisuie, bez zezwolenia Przyiaciol, a ieżliby co Zapisała żadney niema mieć mocy——

Konstt 1523 Rz w Xiędze 1szy na Karcie 417 pod Tytułem Processus variarum recognitionum inscriptionum w Słowach z Łacinskiego przetłomaczonych „Ieżliby przedawca miał Żonę, ktoreyby Oprawa rozciągała się na Całowych Dobrach przedawanych, ma bydź stawiona do Xięgg przez męża iz zezwoleniem Przyiaciol naymniey dwoch z linij Oyczystey Krewnych, ma zezwolić na Całowy Zapis co do Swoiey Oprawy„

Konstt 1501 w Xiędze 2giey na Kar 1021 pod Tytułem Edempty Dobr Ziemskich tak na przeszłość iako y na Przyszłość ustanowione, aby Urzędnicy woyskowi Ziemscy y Sądzy Królewscy, tudzież tych wszystkich Ziemy, w Sprawach we wszelkich Sądach, mieli zawiązanie Sądzenia przez cały czas woy-

ny

Woyny y procz tego przez tygodni 12 po rozpuszczeniu woyska wiłtorym Prawie co do Konte Są Słowa = małżonki też Osob tych, ktoreby na takiey postudze byli, gdyż Są pod opieką Mężow, maią mieć takowez dylacye —"

Konst R= 1590 w Xiędze tyże na Kar 1327 toż Samo powtorzyło Słowach „ małżonki też Osob tych, ktoreyby na poztudze takowey byli, gdyż Są pod opieką Mężow, maią mieć takowez dylacye

Konst R= 1601 w Xiędze tyże na Kar 1499 podtymże tytułem co do Konwte Słowa „ Co y w Sprawach małżonek Jch rozumiano bydź ma

Konst R 1611 w Xiędze 3ciey na Kar 8 co do Konte mieni Słowa „ Ze Są dow dzetkich wolnemi czynimy, i Jch Sprawy, i małżonek Jch aż do wrócenia Się z woyny wedle Konstytucyi z przeszłego Seymu „

Pozniey znowu też Prawa ponowione R= 1619 w Xiędze 3ciey na Kar 351 — ponowione Prawa Lat 1567, 1581 Prawem 1620 w Xiędze tyże na Kar 373 Ponowione Prawo 1590 Prawem 1621 w Xiędze tyże na Kar 426. Ponowione Prawo 1620 Prawem 1628 w Xiędze tyże na Kar 579.— Ponowione Prawa Lat 1611 y 1620 Prawem R 1634 w Xiędze tyże na Kar 834= Ponowione Prawo 1620 Prawem R 1638 w Xiędze tyże na Kar 933- wszystkie powyższe Prawa reassumowało — Toż Samo uczynity Prawa R 1653 w Xiędze 4tey na Kar 411 R 1673 w Xiędze 5 na Kar 105 R 1676 w Xiędze tyże na Kar 714 a wszystkie pod Tytułem Exempty —

Osobne Prawo pod Tytułem o bezpieczeństwie Senatorow y dostoy Roku 1661 w Xiędze 4tey na Karcie 721 wtymże Samym Duchu napisane w Słowach „ Przychylaiąc się do Konstyt 1659. o Ubezpieczeniu woy Senatorow y Urzędnikow Duchownych, Kondemnaty wszystkie, Salze, y Sądy, i wszelkie Dzieła Sądowiczne, pod czas Seymu teraźniejszego y przeszłych, aż do Seymu Relationis, tak w Trybunale, iako y w Ziemskich Sądach, na Sklody y uwięzienie woy Senatorow i ako y Urzędnikow y małżonek Jch otrzymane nawet w Sprawach Posagowych y Zapisowych Kassuiemy y unieważniamy, y chcąc to mieć, aby Sądy wszelkie we wszystkim stosowały się do tego Prawa &c. — Prawo powyższe odnowione Prawami 1667 w Xiędze 4 na Kar 927 toż Samo Prawem 1678 w Xiędze 5 na Kar 565, a zaś Prawo 1764 w Xiędze 5 na Kar 15 tak Prawo o Senatorow Suspensach, iako też Prawo o Exemptach Zatrzymuiemy w całości, żadney w nich odmiany ani wyięcia nieczyniąc ponowiło — Ostatnie wtym mieni Prawo R= 1775 w Xiędze 8 na Kar 191 pod Tytułem Ustanowienie Prawa wekslowych w § 4 o Osobach wekslujących w Punkcie 2m w Słowach „ Osoby, ktore nie są zdolne dawania weksli, są Dzieci pod władzą Rodziców niemaiące swoiey własney Fortuny, małoletni pod władzą Opiekunow, y Żony pod Zwierzchnością Mężow zostaiące — na mocy tych Praw uroczyste twierdzenie

Prawnicze

Prawnicze że Żona pod władzą męża, ani chcieć ani niechcieć niemoże Ktore wskazuiąc że wszystkie czynności Żony w czasie pożycia Małżeńskiego uważanemi bydź powinny za działania z woli męża, a przeto Jego tylko maiąc ani Żonin w odpowiedzialności maiące —

Statut Litt Rozd 5 Artt 1. nakłada nas że Oyciec przed wydaniem Corki za mąż powinien umawiać się z przyszłym Zięciem o ubezpieczenie przyniesionego Posagu y wyprawy dla nazwanej Żony, nieznayduiemy zaś abyście Prawo do wyrażonej Umowy przypisywało Córce — daley czytamy, że ieżeli ubezpieczenia obowiązany oddać w ręce Oyca, zawsze nie w ręce przyszłey Swey Żony? wnosi się tedy że podług tego Prawa, Panna z Opieki Oyca wyszłey, przechodzi pod Opiekę męża, ktoreby bez mieszania Oyca własny Posag i onego ubezpieczenie nad Nawiązuie =

w 5 Zgim tegoż Artykule czytamy, Że gdyby Oyciec, lub inni Starsi, wydawaiący za mąż Panny zabezpieczenia Posagu, w sposobie wyżey przepisanym od przyszłego męża nie wzięli, że w takim przypadku wypłacony chociby w wielkiey Summie Posag ginie — Jeżeliby tedy nieograniczona wolność Żonom w Litwie miała Mieysce, tedy ważnaby Prawo One do czynienia Prawnego przeciwko Mężom, w dopiero wspomnionym przypadku — o uszczerbienie ubezpieczenia wzięteg Posagu aż to w przepisie Prawa nieznayduiemy Gdyby zatem wnosić — że Prawodawcy Statutu zwierzchność męża nad Żoną, aż tak na pozor Sprawiedliwy nieszy nie chcieli dopuścić zgorszenia, aby Prawność między Małżonkami, miała ubliżać poszanowaniu miłości y Jedności —

w Artykule 5. § 2gim tegoż Rozdziału znayduią się na ten przeciwko Słowa " Ażeby Imienia Ktore Oyciec Brat albo Bliski kupiwszy po tey dziewce da, maią wspolnie wżywać aż do dnia Mężowego, a potym wocie mężnym ona iako swe własne ma dzieciec wespot, z Bratem swym, będąc tym wolna Rządzić iako własnością Swoią " Wyrazy prawa dopiero przywiedzionego uświadamiaią, że aż po Śmierci męża owdowiałey już Żonie Rząd nad Jey Dobrami y Posagiem dozwolony, a w czasie pożycia z Mężem wspolne tylko używanie —

W Artt 9. tegoż Rozdziału postanowione " że mąż wraz z Żoną maią Prawo dochodzenia Ziemiey maiętności, awięc y tu nieznayduie, nadaney Żonie wolności, aby Sama, po mimo Męża wydzierżała Prawnie wiano swoie maiętność —

Artt 15.

artykuł 15. tygo Rozdziału mowi „ o wolności Żon dla zapisania dla
Męzow własnego Posagu „ ale am Słowa niemasz aby miały wolność
zapisywania na rzecz ługo Obcego =
w Artykule 17 tygo Rozdziału postanowiono – że mąż Dobr własnych
na ktorych ubespieczył posag Żony, niemoże w żadnym sposobie oddalać
choćby za zezwoleniem Żony, bez Sprawiedliwego Sądu prawi Urzędem przy
znania takowego pozwolenia, ale widocznie okazuie się Jż w interesie
między Mężem a Żoną Obowiązek Opieki zastępuie Urząd to iest żeby
aby na własności niebyła uszkodzona —
Art 19 tygo Rozdziału, o bezpłodney Żonie stanowi te Słowa „ a Ona by
maiąc pewne wnieśienie od Rodziców swych, ałeby wnieśienia miło
muby nie zapisała, y z tego to Artykułu chcą niektorzy czynić wnioski
że wolno w dziwie Żonom czynić zapisy na rzecz Męzow lub dla ko
go Jm się podoba lecz Słowo tego Prawa następuiących „ ałeby wnie
śienia mi komu nie zapisała, nie godzi się brać za wolność zapisywania
dla kogo bądź, albowiem w całym tym Artykule nie wspomniono, aby
takowy zapis mogła czynić Żona za Życia Męża — mowi on tylko
o Żonie bez płodu zmarłey — ale nie o takim przypadku aby przy
Śmierci maiąc ieszcze przy życiu pozostał — a z tych uwag wypływa
że ta mowa o Żonie wdowie umieraiącey — wspieraią takowe oko
liczności niższe wyrazy tego Prawa, w ktorych przeznacza, komu po ta
kiey bezpłodney Żonie, wiano to iest Posag Jey powinien się z Prawa
Spadkowego dostawać — Gdyby zaś to Prawo mowiło o Żonie za Życia
Męża zmarłey, nie mogłoby naznaczać po niey Spadku, aż po Śmierci
Męzowskiey, y o tem aby mieli zapomnieć Prawodawcy nie rzecz niepodo
bna ponieważ, iakosmy widzieli w Artykule 2gim §5 że Posag da
ie się Mężowi z warunkiem posiadania Onego aż do Śmierci, ma
ony Artykuł tu rozumianym bydź nie może; bo ky się wprost Śmier
wiał Artykułowi 255 a Prawo Samemu Sobie, w Jdney y tey Samey
rzeczy wzrazie Śprzeciwiać się nie może —
Na Oddatek w artykułach 17 tygo Rozdziału y 49 Rozd 4 postanowiono
że mąż Sprawiedliwość z Żony powinny wdowiey przed czynić
Obowiązany – a przeto iest zwierzchnikiem Żony —
Porownuiąc konstytucyą z Statutem ta iest różnica że podług Konstytu
cyi Żona ialo w opiece Męzowskiey będąca, niema mocy ani
na rzecz

na nez Męża, ani na kogo innego czynić zapisow, a podług sta
tutu wolno Jey zapisać swoy posag Mężowi tylko, bez niebezpie
czeństwa obcemu ——

Roz: 5 Artt 10 Proces na Męża do Dobr Wianowych nie ciągnie się

R 5 Artt 1 Za Dozywocie przystoi potowa Znacznie S 3.

Artt 2 Dobr Wnościowych użytek wspolny między Małżonkami bez Szkody
wolny żonie chociaby Mężowi zapisała

Artt 3. Na posag Jada podług dochodow a nie wedle Statutu

Artt 10 Matka Corki za Mąż nie wyda bez Opatrznow

Artt 17 Dobr Wianow obciążonych zadnie Mąż nie powinien bez pozwolenia
Urzędowego żony

R 7 Artt 10 Długow Męzkich żona, ojawnych Dzieci płacić z swojey maiętności nie powinna

Rozd 1 Artt 49. item Jeżeliby się komu krzywda Statu od Cząsti żony albo Syrow albo Dziewek

Konstt 1523 w Statu 1 na Kart 410 posag Żonin nie podlega periculis cujus ma
tum obtentis S Si vero quis &

Wyjątek z Dzieła pod Tytułem Jus Culmense

Przedsłowie – Na początku miesiąca Listopada w roku przeszłym, wezwany byłem przez W. Adama Mikołaja Międzyckiego Mecenasa Sądu Kassacyjnego do wydania potrzebnych a mało znanych Praw chełmińskich. Niechciałem uczynić się od tey Pracy, poczytuiąc ową, jak każdą usługę publiczną, za obowiązek, od którego uwalniać się, bez winy nie godzi. Czułem tem bardziey ważność rzeczy, bo szło o Dobro miast, o rozszerzenie wiadomości Praw o zapobieżenie do wolności nieprawości, oświadczyłem zatym natychmiast, że gotów iestem chętnie poświęcić czas na staranne wypisanie wezwania, byle koszt druku choć wczesi był zapewniony. Znalazła się natychmiast liczba wspaniałomyślnych osób, obowiązek mój w kosztowności zamieniaiących. Zupełnowaniem krytyki winna mężów, za których wolą i sprawą dzieło to na świat wychodzi. – Bogusławski mecenas Sądu Kassacyjnego. – Chełmicki, prokurator generalny przy Sądzie appellacyjnym. – Gliszczyński, Sędzia Appellacyjny. – Grochowski, mecenas Sądu Kassacyjnego. – Jasiński, mecenas Sądu tegoż. – Jazwiński ś. Ignacy antoni: Sędzia pokoju powiatu Stanisławowskiego. Izdebski adwokat Sądu appellacyjnego – Kiedrzyński – mecenas Sądu Kassacyjnego. – Kozłowski – mecenas Sądu tegoż. – Krzywoszewski, – Assessor trybunału Warszawskiego – Łabęcki, mecenas tegoż Sądu – Łaguna, patron trybunału Departamentu Płockiego. – Łomżyński Trybunał, na dwa Exemplarze. – Młodzianowski, Sędzia appellacyjny. – Okołowicz ś. Mikołay: Sędzia appellacyjny. – Olrych ś. Jan: adwokat Sądu apellacyjnego – Orzechowski, Sędzia apellacyjny – Osolinski – ś. Jan Herbu z Szczyna: pisarz Sądu appellacyjnego – Pilchowski, Sędzia appellacyjny. – Prusiecki adwokat przy trybunale tuteyszym – Rzempołuski pisarz Sądu appellacyjnego. – Schuman prokurator trybunału Płockiego. – Skarzyński ś. Gadeusz: Sędzia appellacyjny – Słonczyński, adwokat Sądu appellacyjnego. – Sosnowski – adwokat tegoż Sądu – Szredziński, adwokat przy tymże Sądzie – Stawiarski, mecenas Sądu Kassacyjnego – Skrzatkowski, ś. Leon: radzca dyrekcyi generalney, dóbr i lasów narodowych. – Szołdrski ś. Ludwik Stratia: Sędzia appellacyjny. – Ustrzycki – pisarz Sądu appellacyjnego. – Wasiutyński – mecenas Sądu Kassacyjnego, Wargowski, adwokat Sądu appellacyjnego. Wiśniewski, adwokat tegoż Sądu. – Wołowski, adwokat przy tymże Sądzie – Zaleszkowski podprokura-

tor

tor Sądu appellacyjnego – Zawadzki, adwokat tegoż Sądu. Zboiński adwokat tegoż Sądu – Ziemięcki, adwokat przy tymże samym Sądzie – Zwierzchowski – mecenas Sądu Kassacyjnego. – –

Nie uwodzę się żadnymi widokami zysku, które wreszcie tak chwalebnéy byłyby naganne, przestałem na tey liczbie, we dwóch dniach zebranéy, i nie pragnąłem oney powiększenia, które byłoby niebudném. Pocieszam się za Grzymałowskim, iżeli mężowie nieznajomości poznają dzieło i pracę zaiedpowiadaiące ich zamysłu, bo tem samem będę zapewnionym, że potomność ich imiona z wdzięcznością odczytywać będzie.

Wystawiwszy powody w §. XIV. i XV. rozprawy dołączonéy, dla których uważałem wydać text prawa wyższym Łacińskim, który co do naszego kraju, może i powinien będź uważany za obowiązujący, będąc w sądach krajowych dawniejszych nawet nayczęściéy, od dawna przyjęty i zachowywanym. Większy, bez wątpienia iest wagi i wartości tłomaczenie to Łacińskie od wydania Polskiego, jakie nam Paweł Kuczewicz /: §. XV. rozprawy :/ podał. Mniemam, byłoby dla mnie prawa popra wić Kuczewicza w tém, wcześniéy sam siebie nieuczuwszy, lecz niebyło tego potrzeby, nayczęściéy bowiem wydanie, tyle tylko mogłoby mieć wiary, ile by mu zyskiwałem swoim zgadnieniem, a niemogłby żadney woli zastąpić i uchylić tekstu Łacińskiego. Nikt zatém sprawiedliwy, spodziewam się, nieczuie mnie oskarżać za wybór języka, chyba ten tylko, który go nie zna i nie rozumie, a takich zapewne nie wiele się znaydzie, bo dzięki niebu! niema dotąd żaden beneficium ignorantiae linguae Latinae, i nigdy onego mieć nie powinien. Dla prawników zaś wszystko iedno, czy w języku Łacińskim czy w Polskim prawo Cesarskie czytać będą, a maią obowiązek niektóre konieczny czytanie go po Łacinie. Tym zaś, którzy chcą, aby prawodawstwa były tak zrozumiałe, jak ustawy Nayprzeszłe, i którzy zrozumiałości Praw od wydawienia i języka zawisłą być mienią, tym o dobro ludzkości na darmie troskliwym mężom, wcale niemam myśli usprawiedliwienia się, wyznaię raczey otwarcie, że zdanie znawcy nie iest dla mnie obojętném, a wiem, że wprawni sędziów niepryzwoitych niepodobna unikngć, bez niepotrzeba ich się bydź. Wszelako może kto zechce zauważyć, że większa byłaby uczciwość dzieła, gdyby w języku Cesarskim wychodziło na świat, ponieważ strony same mogłyby zasięgać zdania bez pośrednictwa doradzcy. Na to odpowiadam, że prawoznawstwo iest i będzie umiejętnością, którey bez usilney staranności i bez wieloletniego przysposobienia ani zdobycia, ani z przyrodzenia nayczęściéy w czem mieć i nabyć nie zdoła. Przy nieznajomości nauki tey, niemniey iest niebezpieczna

radzić

radzić sobie samemu, w wypadkach prawnych i nieznajomości sztuki lekarskiey, leczyć siebie samego i niechcieć wzywać pomocy i ratunku lekarza.

Ponieważ wydział Kuszewicza był po niektórych miastach mniey/3 poważanym /: § XV. rozprawy :/ podobnadem zniego, w wzkopismach Łacińskich było opuszczeniem. Non volent, quae alium dant, vitiare scripturas /: L. 94. D. de divers. regul. juris :/ Uzupełnienia takowe za oznaczone guiardkami i nawiasami taxis mi /* — — — */ tatuo zatem sprostowione bydź mogą.

Niemogę wzmiankowaniu pominąć, bez podziękowania publicznego, gotowości uprzeymey, którey doznałem od W. Stanisława Węgrzeckiego, prezesa municypalności miasta Stołecznego Warszawy, udozwoleniu mi przystępu wolnego do archiwum miejskiego.

Składam oraz wdzięczność memu W. Adamowi Mikołajowi Mydrzeckiemu, ucznia wspomnianemu, który będąc samowzwanym do wydania dzieła tego, a mogąc przy gruntownej znajomości praw i dziejów krajowych doskonalej odemnie odpowiedzieć zgadnieniu, niechciem i zatrudnieniami licznemi wymówiony, mnie swem zaufaniem zaszczycił, i udzielił mi uwagi swoich wzgkopiśmie o prawach chełmińskich i o korrekturze pruskiey, z których w rozprawie i dalszey staraiem się korzystać. — Pismo w Warszawie d: 20. Listopada 1813. roku. J. W. Bandtkie Dublanin. —

Wywód Historyczny Praw Pruskich, mianowicie prawa Chełmińskiego, prawa prowincyonalnego Prus wschodnich, i prawa Ziemskiego Prus zachodnich, rzecz do Historyi prawa krajowego służąca.

§ I.

Niema śladu pewnego, iżby Prusy przed wiekiem XIII. miały prawa piśmienne. przywodany przez niepruszewskiego Konrada dzieje Mazowieckiego zakon wojenno-duchowny Krzyżaków 1.) stał się po krwawym przeszło pół wieku trwającym boju, Ziemi Pruskiey zwierzchnikiem, nowey wiary nauczycielem, osad trwałych twórcą, i praw piśmiennych nadawcą. Zakon ten, na Ziemi swoiey od momentu swego zawiązku zniemczony, znalazł po krucyatach niepomyślnie wypadłych, w Prusiech los sobie sprzyjający, a potrzeba i korzyść przemawiała doradzała przyjmować jak najwięcey współziomków. Nauczenie pogan było wprawdzie podług ówczesnego sposobu myślenia, dostateczną pomsta dla niepraw-

Nie

1.) Łukasz Dawid, kronikarz Pruski, i ułomny onegdaj wydawca Ernst Hennig T: II. p. 187. wnosząc, że zakon ten przybył do Prus już w Roku 1227. Inni zdają się przybycie później.

Niemca do opuszczenia rodziny, i porzucenia trudów wiernych w Prusiech, gdy atoli zakonowi przywodzonemu krzyżaków rzadko o ustalenie niemiernych siedzib i o ciągłe zadzierzenie kraju, potrzeba było praw i swobod, któreby przybyszów stale przywiązywały. Z tych zatem powodów Herrmann de Saltza, mistrz czwarty Zakonu, i Herrmann Balke, prowizor Ziemi Pruskiey, ozdobili ją dnia 28. miesiąca Grudnia roku 1233. Zaszłymi swobod, praw, wolności i obowiązków dla osadników i współtowarzyszów. Było to pierwsze piśmienne i fundamentalne Prus prawo. 2.) Oryginał onego zginął potym pożarem podczas pożaru miasta Chełmna, gdzie był przechowywanym, a stąd przywiózł Eberhard de Seyne, namiestnik mistrza wielkiego wobec sieb i Inflantach, prowizor pruski nadawczy w Roku 1251. dnia 1. Października.

§. II.

Szczupłe obszary ziemi pierwotnie zajętey, potrzeba siedzącego jednego zwiększyła niedogodności rozwoju prawa. Bliskie sąsiedztwo, dawna i wzięta prawa kraju tego cudzemiecy, niemniey rod i pochodzenie stanu tego znakomitszych nawet cudzoziemców zakonu 3.) były powodem, że prawa Magdeburgskie w przywileju pomienionym nadawczym odpisano za wzór i prawidło. 4.) Rozszerzone granice kraju liczba przychodniów z dalekich nawet krain niemieckich wciągająca, i stosunki mniey pospolite sprowadziły konieczność nadawania i zachowywania po niektórych osadach innych praw, oprócz Magdeburgskich. Elbląg, Brunsberga, Frauenburg, Memel zostały przeto osadzone na prawie Lubeckim, bo osadnicy tychże miast pochodzili w większey części z miasta i okolic wsławionej handlem i prawem Lubeckiem. 5.) Niektóre osady pruskie prawa Polskie nad wszelkie inne, bo były im albo więcey znane, i mniey pożądliwe, albo od dawna nabyte. 6. Pomimo tych odmian przywileiu nadawczego roku 1233. był i zostawał jednakże ogólnem i powszechnem zasadzieniem prawidłem, a nadania i tolerancye późniejsze stanowiły szczególne tylko wyjątkowienia.

§ III.

Prawo nadawcze wchłonęło bydź nie iest prawem chełmińskiem, iest wszelako onego zasada i zarodem. Nadaiąc Zakon Krzyżacki szczególnie Chełmnu i Toruniowi jako też ogólnie i całey Ziemi sobie ulegaiącey prawa Magdeburgskie, a zapobiegaiąc przeszkodom szkodliwym, bo kosztownym i poniżaiącym, odwołaniom i naganom [:appellacyom:] do Halli i Magdeburga jako miast wzorowo nadawczych, zastrzegł wtymże przywileiu troskliwie, że wszelkie wątpliwości, jakieby względem prawa nadanego Magdeburgskiego, lub względem wyroków na nim zasadzonych, wynikać mogły, sądy miasta Chełmna jako głównego, i najsędziwszego po między wszelkiemi innemi miastami w Prusiech, rozstrzygnąć były mocni, i obowiązani

2.) Znayduie się umieszczone w dodatku na końcu dzieła pod liczbą 1.
3.) Sam Herrmann de Saltza był rodem z Miśny Hartknoch Alt- und Neues Preussen p. 556.
4.) c.f. Zbiór rozpraw [:mich:] o przedmiotach Prawa krajowego. w Warszawie i Wilnie u Zawadzkiego 1812. in 8vo p. 162.
5.) Zbiór mój p. 158. 172. Hanow p. 8. §. 15. w Historyi Prawa Chełmińskiego in Jure Culm 1767.
6.) Hanow § 17. seqq p. 9.

i obowiązani 7.) Prawo zatem Chełmińskie, co do nazwiska, zyskało takowe od miasta Chełmna, w którem przywiley nadawcy ustanowił Sąd wyższy i ostatni dróg odwołania czyli nagany; co się zaś do tyczy Formy Sądowey wewnętrzney prawa Chełmińskiego, było ono powszechnie rządzenie prawem Magdeburgskiem, z zmianami przywileju nadawczego wyrażającymi.

§. IV.

Maiętności posiadane będą miały ad haereditatem & lamminginalem prawa na sukcessorów i sukcessorów onych obiecuie pkt. 8.) Na zasadzie tego prawidła listem nadawczym względem przyiaciół od Zakonu należytych postanowionego utworzyło się, wspólność maiętności między małżonkami, prawo brania spadków bez testamentowych, Konieczność działów potomnych, między małżonkiem przy życiu pozostałym, a następcami zmarłego. To zaś prawidło przywileiowe znaiduie owe główne Oznaki którymi prawo Chełmińskie różni się od prawa na Magdeburgskiego, ale różnice i zwierzchnictwo w sądowości miasta Chełmna znaiduiey, że prawo Magdeburgskie w Prusiech, przybrało imię odrębne prawa Chełmińskiego.

§. V.

Różnych miast Archiwa w Prusiech zachowuią zbiory pisane praw, dawnie Culmy zwykle mianowane. Zawieraią one prawa Magdeburgskie w tey szczególności, w iakiey powszechnie znane będą mogły, z dodatkiem niektórych ustaw miasta Chełmna. 9.) Układ onych następuie około Roku 1394. w samych Prusiech, 10.) w którem około miesiąc, przez kogo, lub za czyiąś pobudką, nie wiadomo. Nieprzebrana wątpliwości, z natury bowiem rzeczy i zwłoki prawa nadawczego wypływaią, że w układzie tym odpis praw Magdeburgskich służył za podstawę, i dlatego odpis ten czy z Szląska, iak niektórzy powiadaią, czy z Polski, iak prawdzie mniemanie dostatecznie do Prus. 11.) iest zapytaniem mniey ważnym, na które zpewnością, wiary historycznej godną, dziś po tylu wiekach odpowiedzieć niepodobna.

§. VI.

Franciszek Rohden, pierwszy Drukarz miasta Gdańska, wydrukował zbiór wyprzedzaiący Artykuł wzmiankowany, na piśmie istniey podzielony, około Roku 1538. druk ten w samych nawet prusiech iest nieodrębny i tak rzadki, iż nieznany iak tylko historycznie zgromadzonych dzieł przeszłego drukarza i z wzmianek, iakie tenże o nim w nich czyni. Hanow nawet nie był w stanie pomimo swey Staranności oznaczyć formatu tego pierwszego wydania. 12.)

Melchior Nering, Typograf Toruński, przedrukował na nowo tę dizyę około 1584. kosztem Henryka Strobanda, burmistrza miasta Torunia, który był w nadziei że dzieło to zostanie powszechnie w Prusiech za autentyczne przyięte. Tytuł wydania tego ozdobnicy in folio wyższego iest tabl. czerwonymi literami wypisany: Das alte Culmische Recht. Zawiera ono dwa alfabeta i cześć artykuły. na końcu wyraźnie Dises Culmische Recht ist aus einem alten Buche, welches im Jahr Christi 1394. geschrieben ist, ge

7.) Vid in append Num 1. art. V. I. segq.-
8.) Vide ibid. art. XIII cf. Diplomatische Nachtrage zur Untersuchung der Schlesischen Rechte und Gesch. /: Böhme :/ IV. p. 191. 192.
9.) Hanow l. c p. 16. 19. 20. 21.
10.) Jak Hanow z podobieństwem do prawdy wnosi p. 21. § 37.
11.) Zbiór /: mój :/ rozpraw o przedmiotach prawa krajowego p. 165.
12.) l. c. § 40. p. 22.

gedruckt zu Thorun im 1584. Jahre durch Melchior Nering 13.)
Godna iest uwagi rzecz, że pierwsza xięga praw Niemiecko-Saskich przez Jana Saskiego Kanclerza, w Nalitcie roku Alexandra Króla, w Roku 1506. w Kulmowie wydanych zgadza się zmeda z winica, z wydaniem dopiero opisanym prawa Chełmińskiego. 14.) Równie słusznie zastanawiać powinno, że wyrok miasta Magdeburga przez radzców Wrocławia miasta Brzegu na Szlonsku w dopyt udzielony z Roku 1327. zgadza się także z wydaniem Prawa Chełmińskiego z roku 1584. powyżey opisanem. 15.) Podobna zgodność zachodzić ma między temi prawami a wyłożeniem urzędowym miasta Magdeburga pod pieczęcią miasta Gerlicy udzielonym, i tamże na Ratuszu do dziś dnia zachowywanym. 16.) Z tych twierdzić można z pewnością historyczną, że Wrocław, Chełmno, Kraków brały odpisy Prawa wzorowego zjednalowego i tegoż samego źrzodła, które nadania wskazywały, to iest z miasta Magdeburga. Pierwiastkowa sprawa mogła się zmieniać w Prusiech wcześnie przez wytrzenie rdzennego miasta Chełmna, które przodowało, a potrzeby iego przez uchwały /: plebiscita, wyroki :/ jakie każde miasto w szczególności, z mocy nadania prawa Niemieckiego, stanowić było mogło. 17.)
Dawniey te powyżey opisane prawa Chełmińskich, starożytna Niemczyzna mawiała, w Samych Prusiech od dawna niemiały żadney powagi w sądach. Wiele rzeczy pozniey przedziebrane poprawy, dowolne każdego miasta wyroki, i za mała może nie zrozumiałość języka przyczyniły się podobno do tego 18.) że i Ostatnia Obolinność miała wpływ na upadek powagi zbioru owego der alte Culm zwanego, iest lamentowy rzecz podobna do prawdy, ponieważ te Starożytne prawa wprzódzyszym czasie nieznadomo kiedy i przez kogo, z starożytney Niemczyzny na język Niemiecko-Saski /: niż Hochdeutsche :/ zostały przetłożone i przypisanym komentarzem /: glosami :/ pomnożone, glosowaniem prawom /: der glossirte Culm :/ przez wane i nawet wtey postaci prawdopodobno wydrukowane. Hanow nie widział i dotychczas żadnego exemplarza

Druku

13.) Hanow § 41. p. 23. § 86. p. 47. 48. Hartknoch Alt und Neue Preußen p. 574. wydanie to zrobił 1584. opisuie Schutz i wymienia pierwszey xięgi napisy w dziele: Continuirtes gelehrtes Preuszen, Erstes Quartal p. 182. seqq. Przytaczamy umyślnie kilka tych napisów, aby pokazać nieczystość i niewystarczenie języka Niemieckiego jakim te dzieła pisane a oraz przypomnić zadosyć nalenie owczesney Polszczyzny. Ote za chropowatey mowy wzory cap. 1. Hy hebet sych an Colmysch recht. 2. das dy alden Ruthmanne dy nuwen waldygen 3. das eyn bijderman alline her nicht beerbit sy, tzu Ruthmanne ge koren wirt. etc.
14.) Braun de scriptorum Poloniae et Prussiae virtutibus et vitiis iudicium p. 2. 251.
15.) cf. Böhme Diplomatische Beytraege zur Untersuchung der Schles Rechten Geschichte T. I. p. 20. – 32. i zbiór mniey rozpraw o prawdmiotach prawa krajowego p. 164. przyp. Przedmowy zatwierdzaiące i nadaiące prawa Magdeburgskie miastu Wrocławiu Henrici ducis Silesiae domini Wratislaviae iednogodne za dziedzica tak wrzpiśmie Schüttza przezemnie tamże wypisanym jako i w dziele Böhma, upowaznia ia tem bardziey do wniesienia powyższego.
16.) Böhme ibid. p. 20. –
17.) Böhme l. c p. 20. bez przyczyny podobno gani Hanowa, który iak w § V. powyżey widziałem, mniema że der alte Culm były w samych Prusiech układany. Poprzedza tamże za zdaniem Hanowa, i niesłusznie w tym błędu, bo nie przeczy on i owszem wyraźnie,

18.) Braun p. 252.

że

drukowanego, znane mu były tylko rękopisma. 19.)

§VIII.

Xięstwa Mazowieckie, Xięstwa Mazowieckiego, Rawskiego, Płockiego, Ziemi Dobrzyńskiey, i Części Kujaw Dzierżenie, wiadome szybki wzrost miast i zamożność stąd wynikła zakonu w Prusiech, a upatrzywszy zjednałowanych pryncyp i zjednałowanych sentymentów dla krajów swych nadawali miastom i wsiom prawa Chełmińskie udzielali nawet całym Zakreśom Ziemi swobód i wolności, wzorem i przykładem przywileju nadawczego Chełmińskiego. 20.) Wakladając Krzyżakowie w nadaniach Ziemi, czynili Xięstwa Mazowieckie podobne na rzecz swoią zastrzeżenie, warowali sobie opłatę pieniężną zwyczajnie w tych słowach: octo grossos latos pragenses de quolibet manso cultu et possesso ad quodlibet festum Beati Martini, ratione annualis pensionis; przepisywali zdarzającym się dziesięcin danin i innego roboty na kaidą wyprawę wojenną, jednak w tych zwykłe wyrazach: praeterea praedicti N. N. f. donatarii f. cum ipsorum successoribus, in recompensam hujusmodi donationis et gratiae, ad quam libet expeditionem nostram super equo in valore quatuor scotagiorum, cum balista, in panzerio, et sub cale ptia, vulgariter sztobuzech Dicta, de quibuslibet decem mansis, nobis et nostris successoribus equitare et servire teneantur, aliaque omnia communia servitia, sicut caeteri terrigenae in similibus bonis locati faciunt, facient, et impendent, totties, quoties fuerit opportunum. 21.)

Gdy

że zamiast tych dzieło prawo Magdeburgskie, a ubrzmienie iakie się zdaie, co do dostatków zwyczaiu Chełmna wziętych, że w Prusiech był przestworzonym, gdy te w nowey wciągnięto. Szuda że Böhme nie wnaiduie nate obostrzność. Wiemnieiąc więc prawa Chełmińskich z roku 1584. nie iestem w stanie sprawdzić mego domysłu, lecz skoro ten wyznaie udatniam przekonanie każdemu ute ma spostrzeżenie, iżby gdzieindziey badanie, atém samem do pedziam Obwarzyńskim Swiętego, że nie udaią, dowodu za niewstępliwość c.f. Zbiór/mow./ rozpraw p. 166. seqq.

19.) Stanów p. 23.

20.) Iak n.p. Jan starszy, Xięże Mazowsza na Gniezno, udzielaiąc roku 1419. Zarembowi 30. Łanów Ziemi, stanowi: „et ut praedicti triginta mansi eo citius valeant „collocari, et in uberiores convarti fructus, ipsos de jure Polonico in jus Teutonicum, quod Culmense dicitur, transferimus et transmutamus, cum omnibus „dispositionibus, punctis articulis, et clausulis universis." Podobnie dzisiaż w Statucie dozwala Bolesław Xięże Mazowiecki, w Roku 1435. Kmiotowiznom względem 40. Łanów im nadanych. Vid. Dogiel limites regni Poloniae et M.D. Lit. Vilnae. 1758. in 4to p. 42. 47. w drugiey części. — Że prawo Magdeburgskie, z Chełmińskiego prawa i przywileiu do nas zbliżone, miało wpływ prospieczny na kraiy nasze przekonywa Statut Kazimierza W. z Roku 1347. Vol. Legum 1. fol. 32. tit. de filiis, qui moriente matre, etc.

21.) Dogiel limites regni Pol. et M.D. Lit. p. 38. 42. 45. 47. 50. 52. 54. w drugim alfabecie nadania te i dwa bremigze co do prawności zastrzeganych za między latami 1419.–1435. wydane. Porównanie przywileiu Krzyżackiego z Roku 1233. f. vid. in appendice N. 1. art. XXII.–XXXIII.) przekonywa o naśladowaniu więcey niż prawności iawney. Iakie zaś Obwarzyńskie Xięstwa i pamiątki nasi wkładali na Sanie miasto, pomoc można zmyślić Jana Starszego, Xięcia Mazowieckiego, Warszawie w Roku 1413. udzielonego f. Vid. in appendf. N. IV.

Warszawa iest starożytne Osada, iuż w Roku 1224. datował w niey Konrad I. Xięże Mazowieckie przywileiy, przenoszący wsie Sępowrony, Drozdrino, wole, Strachowo z bramą Polskiego na prawo Gostynskie f. Pamiętniki herby Rycerstwa Polskiego 1584. p. 312. c.f. Pamiętnik Warszawski P. Ossolińskiego z Roku 1809. No II. pa 249. i N. X. p. 1. seqq.) Pierwiastkowy przywiley osa

Xięcia

Jak więc przez Szlęsk 22.) i przez Prusy wchodziły wcześnie do krajów słowiańskich osady, zwyczaie, urządzenia, i prawa obce.

§ IX.

Ucieniężani przez dumny Zakon Krzyżaków mieszkańcy Prus, upatrzywszy sobie arystokracyą wszystkowładczą, wezwali Kazimierza IV. króla Polskiego pomocy i Zwierzchnictwa. Pokój Toruński uczyniony w roku 1466. zaciętą wojnę domową i zrządził zmianę wyczerpniętą. Część Prus zachodnia przeszła pod panowanie Królów Polskich, część zaś wschodnia pozostawiona będąc przy Zakonie wyrzekłszy się lenności. Prusy Zachodnie zdobyte zwycięztwem Chełmińskiego, Malborskiego Pomorskiego i Biskupstwa Warmińskiego, nosiły do tąd imię Prus Królewskich, Prusy zaś wschodnie przypadły później za ustąpieniem Zakonu imię Prus Książęcych.

W tym zmianie Chełmno utraciło pierwszeństwo pomiędzy miastami mając rozsądzywania odwołań, za karę iż roku 1457. przeszło zdradziecko do Krzyżaków Toruń w Prusiech Zachodnich, Królewiec w Prusiech wschodnich zyskały przewagę tytuły Chełmna. 23.)

Kazimierz IV. przyjmuje Prusy pod swoję opiekę, zapewnił uroczyście ich przywileje roku 1454. dokumentem reinkorporacyi mieszkańców, Dowolne użycie i wybór rozmaitych Praw, jakie na ów czas w kraju były: 24.) „Item cum terrae ipsae et homines ipsos incolentes variis hactenus legibus vixerint videlicet Magdeburgensibus et Culmensibus, Polonicali haereditario, et Prutenico, in decidendis quibusvis eorum quaestionibus et administrativae justitiae utebantur, quod etiam illis sub nostro principatu et regimine volumus firmum esse et perenne: ea licentia attributa, ut liceat cuicunque de uno jure in aliud, sine tamen aliorum praejudicio quo voluerit transmigrare." Gdy atoli tey rozmaitości praw, zwłaszcza zwyczajowych, nie piśmiennych, a zatem mniey pewnych, i dowolność przebierania onych wreszcie okazały się niedorzeczne zamieszania, uchylił teraźnie sam Król roku 1476. na żądanie Stanów, wszelkie prawa i onych mieszania, nieruchomiąc jak tylko to jedno, które w Ziemi Chełmińskiey będąc w użyciu powszechnem: 25.) „Omnia jura Prutenicalia, Magdeburgensia, Pomeraniae, ac feudalia, in quibus alias tempore magistri et ordinis consistebat, et ipsis regulabantur, ab ipsis removentes, abrogantes, et perpetuo abolentes, loco omnium jurium praedictorum unum jus Culmense, quo districtus Culmensis gaudet et fruitur, ipsis et eorum posteris, juxta ejus veram naturam,

sub.

Osadzający Warszawę na prawach Niemieckich był zatem zapewne wcześniey, lecz dziś nie iest znany. Przywiley Jana Starszego z Roku 1413. iest późniey przez zachowanie sobie dawnem. Statut pierwiastkowego przywileju zaginionego wynendgradzaią, później w dodatku do tegoż drukiem, ile mi wiadomo, niezupełnie dokładnie stanowione nadania miast Pomorza i Lublina [: in append. Nro. II. & III. :]

22.) Zbiór moy rozpraw p. 59. seqq.

23.) Hartknoch alt. u. Neues Preussen p. 375.

24. Vol. legum I. fol. 178. – Dogiel in codice diplomatico T. IV. p. 148. Legitur quoque hocce documentum in juribus municipalib. terrar. Prussiae saepenumero in presbs.

25. Vol. legum I. fol. 229. seqq. Dogiel in cod. dipl. T. IV. p. 180. seq. et in jurib. municipterrar. Prus.

„substantiam, qualitatem, et Kondition[em], de consensu omnium prae„latorum et baronum nostrorum, conferimus et largimur perpetuo et „in aevum. Quo jure judicari inter se debeant et expediri, omnesque „causas et controversias eorum, juxta tenorem juris Culmensis prae„dicti, secundum quod in suis capitulis, punctis et consuetudinibus scri„ptum et declaratum existit, decident et determinabunt."

Nienależy iednakże wzruszać, iżby przez ustawę powyższe prawo Lubeckie takież będzie uchylonem, i iżby miastom tymże prawem nadanym wchodzące obowiązek, zamienienia onego na prawo Chełmińskie. Władysław IV. wroku 1639. i Jan Kazimierz Krolowie, w roku 1649. zatwierdzili i owszem wolne i naprzyszłe czasy, a nieprzerwane, użycie prawa Lubeckiego. 26.) Czyniemy tem nadmienienie, aby tem łatwiey powiedzieć można, że prawo Chełmińskie znaczney, lecz nie we wszystkich stosunkach wystarczney do stanowienia powagi.

§ X.

Doznawało prawo Chełmińskie ciągłe w Prusach i w Polszcze wzrosty i zmiany rozmaitych nawet po owczas epoce rozdzielonego zwierzchnictwa wprzedmiocie tytule opisanej. Nadawali Krolowie rożne ordynacye 27.) Statuty miastu rożne plebiscita czyli wyroki 28.) Ustawy zaś te mieyskie zasługują na iak nayważnieysze uwagę, bo za uprzedzeniem prawa nadanego, a nieraz dy zmianą onego. Niebędzie zatem znać samo prawo Chełmińskie, trzeba się przyznać i o plebiscita!

§ XI.

Od powszechnym prawie zmienionego zwierzchnictwa, bezustanne zachodziły usiłowania o ustalenie autentyczney prawa Chełmińskiego. Niemcy Prus i Sami pamiętny zdawna tego pragnęli. Jan Kazimierz IV. wspomniony w roku 1476 osoby, które prawo udoszyć i pod zatwierdzenie Krolowi podadzą miały. 29.) Zygmunt I. uczynił to samo w roku 1526. 30.) Wszystkie zdawnie te i poźniejsze starania były nadaremne, 31.) a okazała się prawda ten samą, że gdzie wiele głów, tam za zwyczay mało prawy, a wiele zdrów. Wspomnimy tylko o wątpliwszych zrzu-

zyi

26.) Dogiel cod. dipl. T. IV. p. 478. – 480.

27.) Vol. legum I. fol. 463. Dogiel T. IV. p. 242. segq. – Vol. leg. I. fol. 541. Dogiel T. IV. p. 299. segq. – In appendice N. VI. VII. cf. Preuwische Lieferung alter u. neuer Urkunden etc. Band. 1. Leipzig 1753. in 8vo. p. 48. 89. gdzie znayduią się: ordinatio regia civitati Gedanensi praescripta a. 1750.

28. In append. N. V. Znayduią się w Archiwum miasta Warszawy mieyskie uchwały przez Krolow zatwierdzone, względem rożnowierców, względem uprzężenia zwłaszcza błota i inne. Miasto Gdańsk miało Obszerne Księgi, mieyskie obeymuiące statuty tu w druku takie:

Neu revidirte Willkuhr der Stadt Danzig, aus Schlüsz sämmtlicher Ordnungen publicirt a. 1761. Danzig gedruckt bey Thom. Joh. Schreyber fol. f. 271. stron:/ Do tego dzieła należy uzupełnienie: Erläuterungen und Zusaetze zu der neurevidirten und a. 1761. publicirten Danziger Willkuhr. fol. f. 20. stron:/ i regestr. Do obydwoch osobno potem wydanych:

Register über die neurevidirte a. 1761. publicirte Danziger Willkuhr und deren a. 1783. beygedruckte Zusaetze und Erlaeuterungen fol. f. 66. stron:/–

29.) Braun p. 280.

30.) Vol. legum I. fol. 463. et Dogiel in cod. diplom. IV. p. 242.

31.) Henow § 64. 65. 67. 70. 73. – 77. – 80. 83. 85. 89. 90. cf. Dogiel in cod. diplom. IV. p. 242. 400. 401. 431. et al.

rewizyj czyte prodziebranych, lecz rawsze bezbuteznych. Zygmunt August zlecił w roku 1552. zupełnem dzieła Pruskiego Alberta, Stanisławowi Hozjuszowi, Biskupowi Warmiańskiemu, Jerzemu Cleasfeld, prokonsulowi miasta Gdańska, i Krzysztofowi Jonas obuyga prawa doktorowi Krolewca, przerzenie i układ prawa Chełmińskiego. Ci zebrani roku następnego 1553. w Heilsbergu, niemogli w wielu punktach zię zgodzić, zachowali takowe do Rewizyenia Zwierzchności, a zgromadzeni powtórnie w tém samém miejscu skończyli rzecz roku 1566. na zachowaniu wszystkiego obydwuch Stron, tak Prus wschodnich, jako i zachodnich, i nienaruszyli zadnego prawa. Jan Jerzy Kunigk obuyga prawa doktor, Kanonik i Administrator biskupstwa Warmińskiego, wydał rewizyą tę, w archiwum Heilsbergskiém przechowaną, pod takim tytułem łacińskim, chociaż układ prawa iest pisany wjęzyku Niemieckim:

Jus Culmense correctum. una cum processu juris pro dioecesi Varmiensi; constitutionibus Mauritii, nec non Sigismundi Regis, et Alberti Marchionis. Cui in fine adduntur flores legum authore Thoma de Thomasettis I.V.D. Opus in omni foro utilissimum. Brunsbergae typ. collegii S.J. 1711. fol. /: 167. 26. 67 stron oprocz regestrów i przedmowy :/

Wydawca Kunigk w przedmowie do mieszczanów dyecezyi swey nepisaney wzmawia, że Xięga ta prawna, w Archiwum biskupiém przechowana, dawnemi przez Zwierzchność zatwierdzona będą. 32.) Lecz król żaden nieratyfikował zbioru tego, i niemogł go ratyfikować, ponieważ, iak nadbrzeżne wsim pryncypy przeczy wasa, nikogo dziedzicznemu Biskupu zaś Warmińskiemu, ani Administratorowi Biskupstwa, niemogł nadawać mocy obowiązującey dzieła tego, ponieważ stanowienie lub zatwierdzanie praw będzie zawsze niezaprzeczona prerogatywa króla. 33.)

§ XII.

Druga pamiętna prawa Chełmińskiego rewizya będzie przedsięwzięta w Nowemmieście /: Neumark :/ roku 1580. Deputowani biskup i wojewoda Chełmińscy, Ma Mochinger, doktor prawa i burmistrz Torunia, Henr. Lemke, doktor prawa i syndyk Gdańska Hieronim Rhode, Radca Dworu Xięzęcia Pruskiego, rownież doktór prawa i albo i inni, wzięli rewizyą Heilsbergską roku 1566. za zasadę poprawy, lecz niemogąc porozumienia się względem niektorych punktów między stroną Prus Xięzęcych a wspomnionemi Prus Krolewskich stanęły znowu na przeszkodzie w zupełnym zatwierdzeniu układu. 34.)

32.) Pag. 2. „jus quod Culmense correctum dicitur, in archivo episcopali de „positum et jam olim authoritate supremi dominii roboratum."

33.) cf. Braun p. 282.

34. Hanow § 82. Braun p. 282.

§XIII.

Gdy, iak się wyżey dotknęliśmy, szlachta Prus Królewskich odstąpiła się od miast, rownie gdy stany Prus Książęcych miasty inszi prawo sobie nadane, zatem wrokv 1594. same tylko miasta wyższe Prus Królewskich zatrudniaiąc się w Toruniu rewizyą i poprawą prawa Chełmińskiego, zleciły dokończenie vkładu Grzegorzowi Hese obojga prawa Doktorowi i Burmistrzowi miasta Kwidzyna. 35.) i Olen Lemke, także obojga prawa Doktorowi i wyrody Konsulowi miasta Gdańska. 36.) Ci biorąc za zasadę poprawę Nowomiejską, zalecowali to zdanie Chełmińskiego, co się nie sprzeciwiało przywilejom, umieścili ustawy Królewskie w przyzwoitych miejscach, i wprowadzili w obnowę lepszy porządek. Obywatelom Królewskim na tey ich wadzie tym prawie, pozwalaiąc iest ergo myślenie na. Sanktyi nie wyiskało to dzieło nigdy ani od Stanów ani od władzy naywyższey kraiu.

Iak Nowomiejska w poprzednim artykule opisana, iako i ta Toruńska poprawa, zostaie tylko w rękopismach. Obiedwie bydź pisane wyższym Niemieckim. Niektore miasta w Prusiech prosiły dadzą poprawę Nowomiejskiey, nie które dawały pierwszeństwo rewizyi Toruńskiey. 37.) Wynikało stąd tem większe zamieszanie i powinno zdała się niepewność prawa Chełmińskiego. Może bydź że miasta niebardzo sobie nawet życzyły, mieć prawo powszechne ijednostayne, w obawie aby przez to władza Stanowienia większa nie bydź mogła.

§XIV

Już w Roku 1553. chciano mieć, podczas układu Heilsbergskiego prawo Chełmińskie przetłomaczone na język Łacinski, co i dokonało podobno nie narzekało. 38.) Jest rzecz do prawdy podobna, że Kaspar Schütz, Sekretarz miasta Gdańska, znany Historyk Prus, przetłomaczył układ Heilsbergski roku 1566. Dobra Łacina, które Tłomaczenie następnie stosownie do poprawy Nowomiejskiey z Roku 1580. poprawiono. 39.) zdaie się z pokopismów i dobrze zgodnych tego Tłomaczenia następuie niniejsze wydanie prawa Chełmińskiego, i eden tych rękopismów bydź dawney własności: Protocollis et consulum Civitatis V. R. M. Antiquae Varsaviae, iak napis na nim znayduie się przeświadcza, drugi Oxfordzki pisany, należał do Jana Fryderyka Hrabiego Sapiehy, Kanclerza W. X. L. ostatek zdobi bibliotekę towarzystwa Królewskiego przyiaciół nauk, obydwa porownywszem się nie. W roku 1586. zdano nawet aby pierwiastkowe prawo Chełmińskie per acta Culmense na język Łacinski bydź przełożone; podług Lengnicha zdaie się że wydanie ten na stąpił i nawet drukowanym zostało, lecz Hanow płowstpieni. stem, i nieuiźrzał go nigdy, ani w druku, ani w rękopismie 40.) Pozostaiąc sam tłomaczenia takie Łacinskie prawa Chełmińskiego wyżey mianowane, na dzięki tym trudom i uwadze zgromadzone, i ustawami publicznemi pomnożone, a w bibliotece towarzystwa Królewskiego przyiaciół nauk znayduie się także takiż sam rękopism, lecz nie cały. 41.).

35.) Braun. p. 283.

36.) Lemke wziąwszy pracy umarł, dokończył oney sam Hese, Hanow § 91. not c i na drugiey stronie tytułu gdzie wypis z Lengnicha Preuss Gesch IV. p. 303.

37 Hanow § 94.

38.) Hanow § 81.

39. Hanow § 81. 83. Niektorzy Mlocfelda, burmistrza miasta Gdańska wyp wspomnia nego poczytywali za pierwiastkowego Tłomacza lecz Hanow wyraźnie błąd w tóm pokazuie.

40. Lengnich Preußische Gesch. IV. p. 31. Hanow §. 86.

41.) Podział i układ tego rękopisma iest taki: Pierwsza zpisuie dzieie zawiera tytułów X, druga zaymuie tytułów XXV, trzecia złożona z tytułów XI, czwarta wystawia tytułów XV, piąta dzieie się na dwie części zwykłych pierwsza w tytułach XVIII. proces kryminalny Tłomaczy, druga zaś w tytułach XIX. o występkach i karach mówi. Każdy tytuł ma swoią niezdrukowaną liczbę rozdziałów. Naypierwszy rozdział pod napisem de jure Culmensi, tak się zaczyna: Post cinctam et primum occupatam civitatem Culmensem datum est illius incolis jus Magdeburgense: cuius vigore deficiente eo pro jure ulteriori jus proprium plebiscita adinvenerunt: unde jus illud denominationem juris Culm. accepit, etc. Ostatni końcowy rozdział mowi de piscinis et cisternis. Porownanie tego pisma z § 90. Hanowa wyraźnie nam wnosić że iest to tłomaczenie pracy Hesego i Lemkego. Kiedy i przez kogo podiąte, nie iest nam wiadomo. —

Może bydź, że iest to wydaiey ostatniey dlerskiego z roku 1594. Łacina iest prosta i niemoże ieszcze w cale rownać z dobrą łacina Schützowi przypisywaną, o ktorey wyżey powiedziano. Z tych dwoch Tomaszow woleliśmy obrać lepsze co do stylu, a mieliśmy nawet obowiązek obrania pierwszego w wydaniu niniejszem, gdyż tam to dawniejsze wskazach radworney Krolewskich idzie za prawidło w rozwiązywaniu sporow zaszłych; 42.) gdy nad to gdownie dla użytku miast krajowych, a ubocznie dla użytku miast innych, pisanem iest prawo. 43.)

Ponieważ wskazach radwornych czyli assessorskich trzymano się w wątpliwościach dwoiakich zaszłych w Tomaszowie rzeczpospolitowego Łacińskiego rewizyi krowomierskiey z roku 1580. 44.) iak wprzedniemi artykułami nadmieniłem, tego podobno nayprawdziwszy powodu, iakoby tey dla przyczyny miastom krajowym zamierzonej, Radzcy Kupieccy z Chełmna przetłomaczyć tey rewizyi na język Polski. Nie trzymał się wszystkiego tym ściśle samego textu, lecz pomiędzy przeto różne rozdziały, które przydawał Krowomierskiemu dodawał nawet gdzie niegdzie prawo w prusiech dzisiey zachowywane. 45.) Widać że Kupcowie miał dobre chęci, lecz mało z dostatecznej, niemaiąc bowiem prawnych wiadomości, wiele rzeczy źle dał przełożyć, wiele zupełnie bez sensu. Jak n.p. napis dźwigi trzeciey: De adquirendo rerum dominio, tłomaczy: o nabyciu państwa albo mocy rzeczy; napis rozdziału LII. dźwigi trzeciey: De familia herciscunda, tłomaczy: o prawie o używaniu familij wtorego dziedzictwa. Ten sam błąd popełnia w rozdziale LIII. tey że dźwigi Communionem bonorum bierze w rozdziale LIX. dźwigi trzeciey za gromadzenie dóbr, w innych miejscach za pospolitey maiątek. Godne to tłomaczenie będzie wszelako powiadaniem i używaniem po miastach pruskich, przez Polakow zamieszkałych, w biskupstwie Chełmińskiem, i po innych stolicach Polskich. 46.) Wszystko to dzieło zyszło z prasy drukarskiey naypierwiey w Poznaniu 1623. 4to na 26 arkuszach, następnie w Warszawie w drukarni Piotra Elerta roku 1646. fol. na 26. arkuszach. 47.)

§ XVI.

Prusy starożytnie używały wiecznych dla siebie tylekrotnie ustawowania, tąż drogą zachodzącą przedsiębrane, na niczem bezskutecznie pracując, wyszedły do swey zupełnej wagi rewizyi i poprawy prawa Chełmińskiego. Ludwik Bucherus obojga prawa Doktor, radzca nadworny Xięztwa Pruskiego, Jana Zygmunta, tego czasu z zlecenia tegoż xięztwa ważne to dzieło, które, przeyrzane i w pewnieyszą formę przyprowadzone, ogłoszeniem było za prawo przyszłego kraju powszechne. Tytuł onegoż w Tomaszowie Łacińskiem iest taki: 48.) Jus provinciale Ducatus Prussiae. Publicatum, a. MDCXX. fol.

---

42. Braun p. 282. Hanow na stronie tyłney tytułu.
43. Schultz opisuiąc w dziele: Continuirtes gelehrtes Preussen etc. Erstes Quartal. 1725. Thorn in 8vo p. 87. – 106. rękopism tenże przez nas wydawany, wymienia xiąg i rozdziałow wszystkich napisy, donosi, że Toruń trzymał się tego textu wydania ieszcze wątpliwość i nie wie, czy text tenże Łacińskiego za Tomaszowe z Niemieckiego, czyli też za oryginał uważać należy, a daie zbiorowi temu tak ty tuł: MDC. Jus Culmense ex novissima statutum terrarum Prussiae recensione emendatum et justo ordine digestum. fol.
44. Lengnich prens. Gesch. IV. p. 303. wid. przypisy poprzedniego artykułu.
45.) Hanow §. 101.
46.) Hartknoch Alt- und Neues Preuss 588. Braun p. 310. 311. Hanow §. 101.
47.) Hanow §. 101. not a. wydrukowała roku 1643. edycyi warszawskiey. Mam wydanie iakieś bez tytułu in 4to 208. stronic, przez regestra rewizyi zaczęte, a urwane że powinszego do warszawskiego to przyłączone całe pozycje, n.p. w rozdziale 44. dźwigi drugiey.
48.) Hartknoch Alt- und Neues Preuss. p. 598. a za nim Braun p. 267. opowiadaią że prawo to będąc pierwiastkowo w języku Niemieckim spisane i w roku 1620. wydrukowane dopiero w roku 1623. przez nieznaiomego autora nieco wiernieyszego na języku Łacińskim przetłomaczone, i w Rostoku do druku podane zostało, za prywatną staraniem

Na początku znayduie się List Jana Zygmunta, dziękcyia Pruskiego, publikuiący tenże zbiór za prawo, i opisuiący historyczne postępowanie w ułożeniu onegoż zachowane. Dzieli się dzieło na 7. ksiąg, z których każda ma osobny tytuł, a księga trzecia czwarta i piąta, wyraża miejsce i rok druku: Rostochii ex officina typographica Augustini Serbari a. MDCXXIII. Pierwsza xięga mówi o postępowaniu sądowem cywilnem, druga Domowy rząd o małżeństwach, opisach, trzecia rozprawia o nabywaniu własności i przysądzaniu czwarta rozwodzi się nad testamentami, piąta wyklada ostatnie wole na przypadek śmierci, i spadki bez testamentowe, szósta traktuie o występkach. Siódma nakoniec o lennościach. Każda xięga iest oddzielnie liczbowana po obydwóch stronach kart.

Winienem był obszerny Dział tego dzieła opisać, ponieważ nikt dotąd prawnictwo w miastach naszych szczególniey od roku 1776. za rządu nie dostatecznie nie wydawał do niego uważaiąc iż za prawo Chełmińskie Urzędowe, odwołuią się do niego in subsidium, atak, bądź niekiedy z nieznaiomości, niekiedy wprowadzaiąc w błąd z potrzeby, pomnażaią liczbę zawodnych i kosztownych sporów.

§XVII.

Jan Henryk Hanenstein, chcąc dogodzić potrzebie publiczney i zmnieyszyć zamieszania, iakie z tylokrotnych poprawy prawa Chełmińskiego, nigdy powaga rządu nieustrzeżonego, wynikały, wydał dzieło pod następuiącym tytułem:

Joan Henr. de Hanenstein, JCti. repertorium juris prutheniči, nimirum municipalis Culmensis emendati, correcti et revisi, ut et juris terrestris totarum Prussiae, singulari studio collectum, combinatum, et sub competentes titulos redactum. Gedani 1720. in 4to f. 632 stron.)

Porządkiem abecadła mieści to dzieło w treści wszelkie poprawy prawa Chełmińskiego, iakie po miastach Pruskich były w użyciu. Ten porządek i język dawniejszy, czyni to dzieło to wrzętym w naszych sądach dawnych. Hanow edukacyia przygotowała dziecię mocy do bardzey. 49.)

§XVIII.

M C. Hanow, cytowany powyżey i w przypisach wspomniany iest nowszym wydawcą prawa Chełmińskiego. Układ iego Systematyczny wyszedł po raz pierwszy roku 1744. z drukiem a powtórnie był przedrukowanym pod tytułem takim:

Jus Culmense ex ultima revisione, oder das vollständige Culmische Recht, mit nöthigen Anmerkungen, Beylagen, Register und einer vorgesetzten kurzen Historie desselben zum gemeinen Besten vermehrt und verbessert wieder aufgelegt. Dantzig. 1767. in fol. f. 292. i 56. stron.)

Jest to dzieło zupełnie prywatne, dla miast Pruskich użyteczne lecz bardziey historycznie jak prawnicze ważne, ponieważ ile mi wiadomo żadne miasto nie przyięło go za obowiązujące.

§XIX.

Prawo Magdeburgsko-Chełmińskie i przywileye onegoż nadawcy było prawem powszechnem na całych Prusach, którem niektóre miejscowe leges i statuta w Prusiech się rządziły. Wyraża to prawdę tego dawno Hartknoch, uczony badacz praw i historyi Pruskich. 50.) Za

49.) §99. W dawney rzeczy używany barbara, vendetarum, duelli, pasquillus, duellum i tym podobne zwroty bez filologa, lecz bardziey bez ich godzi do przygotowania obcości niedbalstwu prawników, jak stylu Hanensteina. f. 292 i 56. stron.)

50.) Hartknoch Alt- und Neues Preussen p. 559. i w dysert. de jure Prussor. p. 377.

Zapatrzywszy się szlachta Prus Krolewskich na wielko udatną możność i wygodne prerogatywy swych współbraci kraju zwierzchniego, nabrała chęci odgrzebania i rozwinienia się od mieszczan i względem prawa. 51.) Woiewoda Chełmiński utrzymywał roku 1555. i 1558. na zgromadzeniach publicznych, że, dla zachowania stanu rycerskiego familiy szlacheckich, potrzeba przepisów na branie spadków odmiennych od tych, iakie prawo Flamingskie ustaliło, podług którego siostry zbracia równy udział biorą z maiątków ojczystych, do zniszczenia zasnowności szlacheckiey się przyczyniaią. Zatym domysleć się można, że podobne uniwersały podchlebiaiąc dumie stanowy się powaśnieyszymi, skoro zart osób poważnych wychodziły. Podobnie materyie o wyposażaniu, odprzysłudze, zastawie i sprawach granicznych należały tabie od pia desideria. Pragniono naśladować i hurmy i prerogatywy. 52.) Za okolicznością wizyey nietrwonie, a niżeli na niżem gruntuiące czyste usiłowania stanów, tak szlacheckiego, iako i mieyskiego, dla poprawy prawa Chełmińskiego zgromadzonych, będą prowodem, że szlachta Prus Krolewskich, oddzieliwszy się od mieszczan, utworzyła dla siebie w Roku 1598. za pomocą Reinolda Heidensteina i Mikołaja Wiewiorskiego, Secretarzów Krolewskich, prawo wydzielne, jus terrestre nobilitatis Prussiae zwane, w Polszcze pod imieniem Korrektury prawa pruskiego powszechnie znane. 53.) Mianowano ogłaszaiąc odnowiono onej zaprawę prawa Chełmińskiego, a stąd od momentu zawodu nadano mu obie nieuimienne imiona Korrektury, jak sam Heidenstein powyżey wymieniony powiada. Wyszło toż prawo drukiem kilkakrotnie, po raz pierwszy w języku Łacińskim pod tytułem tabiem

Jus terrestre nobilitatis Prussiae correctum a. D. 1598.

De
1. Successionibus.
2. Donationibus et Testamentis
3. Tutelis.
4. Praescriptionibus.
5. Magistratibus et judiciis.
6. Processu in causis civilibus.
7. Finibus regundis.

Na końcu dzieła kart 35. niecyfrowanych in 4to zawiera zaczęty, czytamy wyrazy na oddzielney karcie:

Cum grat. et privil. Serenissimi Regis Poloniae od anno Decem excudebat Thorunii Andreas Cotenius A. D. 1599.

W Roku 1622. nastąpiło drugie wydanie tamże w Toruniu. Daniel Petterson wydrukował tęż księgę w Gdańsku, we trzech językach, po Łacinie, po Polsku, i po Niemiecku, potrzebie roku albowiem 1625. 1647. 1685. a roku 1728 i 1736. wydana znów w Gdańsku tymiż samymi. 54.

Korrektura ta, czyli prawo Ziemskie szlachty Prus zachodnich, niemogła bydź przez nas milczeniem pokryta, raz że na Zwierzchu niejakiey zdawa Chełmińskiego historya, a po drugie, że empirizm oddaie temu obcemu dziełu hołd nie pospolity.

Cenny

51.) Lengnich Prauss Geoch. III p. 27. 406. 407. 467. segq. IV. p. 54. 82. Zobacz w §. XXIII. litera B. powyżey złożone wystawienie rzeczy rzetelnie!

52.) Hanow § 76. p. 41. § 86. p. 47. Braun p. 315.

53. Heidensteinii rerum Polonicar lib. XI. p. 344. Obacz ubiegłe byli rodem z Prus Braun p. 316. gdzie nie bez przyczyny nie do skonania prawa tego, Adam Rayerski zarzuca zbiorowi temu ciemności i zbytecznej krotkości i radzi do nowey poprawy, Braun p. 324.

54.) Hanow § 93. litt. i

Chcemy przy tém oraz rozważyć zapytanie: czy Prawo to miało powagę pomocniczą czyli posiłkową w Polsce? O trafności tego zapytania przekonać się można z częstych wywodów i wywodów, które nie tylko za dawniejszych lat i za naynowszych czasów w przysiędzkach sprawiedliwości tutey mieyce nie raz powtarzane bywały.-

§ XX.

Nietylko obrońcy prywatnych sporów, do prywatnych i osobistych interesów głos swoy stosuiący, w pismach sądowych, lecz nawet prawnicy, i krajowi i zagraniczni, w historyczno-krytycznych zbiorach niby prawdziwie poważanych, nadaią Statuta Korrekturze pomienionej powagę prawa pomocniczego czyli posiłkowego /: vim legis subsidiariam :/ nieustannie uznania ostatnich.

Ostrowski mowi: 55.) że Korrektura Pruska powszechnie w sprawach Sukcessyonalnych w Koronie używana, lubo nie całkowicie przyięta.

Ickel mniema: 56.) że król i Stany sejmuiące chciały mieć Korrekturę Pruską prawem powszechnem, wszystkich stanów całego Państwa, obowiązuiącem, a na zasadzie tey mylney wiadomości nieznaione prawem krajowém teoryą o Sukcessyach.

Böcker twierdzi: 57. że Korrektura ta w Materyi o Sukcessyach miała w Polszcze moc obowiązuiącą prawa pomocniczego lubo nie wcałey swey obszerności. Przytaczaiąc mylnie powyższy zdania Prawników Polskiego, Austryackiego, i Pruskiego, aby zwrócić na to uwagę, że miano iedno zgodnie twierdzenie tamowe za prawdę nie wątpliwe, za rzecz powszechnie przyięte.

§ XXI.

Ośmielam się i dowiedzieć się sądzę zarzucić, zdaniu powyższemu, a podkleiemu sobie, że dowiodę go do przekonania. Twierdzę przeciwnie, że Korrektura pruska nie była w kraiu naszym prawem pomocniczém czyli posiłkowém: wspieram twierdzenie moie na następuiących dowodach.

§ XXII.

Prusy Zachodnie zostawszy wcielone do Korony, nieprzestały bez naymniey praw Polskich, i owszem miały uroczyście zastrzeżone i do zwolone wolne użycie i zachowanie praw swoich własnych dawniejszych 58.) na własne dobrowolne

żądanie

55.) Poprawie Cywilném T. I. p. 183.

56.) Franc. Dos. Ickel, juris univ. D., C. R. Agentis aulici Galicianvis Bohemico-Austriaci, nec non aulae judiciorumque advocati, Dissertationes juridicae etc: Vindobonae 1801. § 1. p. 15. § 2. p. 18. „ A 1598. tum Regni quem Prussiae ordinum consensu jus terrestre nobilitatis Prussiae in certis capitibus fuit correctum, et una tum a rege, quem a comitiis sanctum ut haec capita juris terrestris Prussiae omnes nobiles regni Poloniae obligent, „ Wnioskuie on to z ustaw Vol. Legum VI. p. 549. lecz jak mylnie, przekonamy niżey w § XXVII. gdzie słowa owe są wydrukowane.

57.) Beytraege zur Kenntniss des Pohlnischen Rechts von Frid. Benj. Böcker, Königl. Preuss. Ober-Accise- und Zollrath, Justitiarius bey der Direction zu Kalisch, auch Justitz-Commissar. und. Notar. publ. im Depart. der Südpr. Regierung zu Posen Erster Band Berlin 1797. p. 28. „ Solches /: mowi on :/ hat in der Lehre von Erbfallen in Pohlen als ein subsidiarisches Recht, - obwohl nicht im ganzen Umfange, gegolten."

58.) W Latach 1454. i 1466. vid. Vol. legum I. fol. 172 202 Czytay wyżey § IX.

żądanie stanów prawo Chełmińskie spomiędzy innych, na cała prowincyą Pruską rozciągnięte zostało 59. Miały więc Prussy dawne Prawo i oddzielne sądownictwo, a strugty tejże prerogatywy i wprzeciwszym czasie, bowo albowiem roku 1588. 60.) przystąpiły do trybunału Koronnego w rozciągywaniu dowodów, wspólnie zachowywane miały prawa swe prowincyonalne w sądzeniu spraw stamtąd przychodzących, a nie poddały się nigdy prawom koronnym. Oddzielne takowe prawa nadawaien nigdy niemogło obowiązywać i nieobowiązywało mieszkańców lub części jakowéy onych krajin zwierzchniego.

§ XXIII.

Sama w szczególności Korrektura Pruska za tworzyła się i utworzona została jedynie i wyłącznie tylko dla samych Prus zachodnich czyli Królewskich, to iest dla Województw Malborskiego, Pomorskiego Chełmińskiego i dzisiejszego, nie zaś dla Korony; przekonywa nas Konstytucye dozwalające ubiegać się! Oto za dowody tychże Konstytucyi i praw:

A:) Zygmunt I. przepisuje roku 1526. w Grodźcu Ordynacye dla Ziem Pruskich, stanowi: 61.)

„ Caeterum cum jus Culmense, quo potissimum Prussia utitur, scripturis saltem authenticis nusquam asseruatur esse sanctum, multaque propterea oriantur inconmoda, Venerabiles et Egregios devotos nobis dilectos Sidemannum Gise Custodem et Canonicum Varmiensem Matthiam Nawiczki Canonicum Gnesnensem Achatium Frent, Canonicum Varmiensem, Franciscum Soldau et Philippum Holtzner designavimus, ut hoc anno ad Calendas Octobris Marienburgi conveniant, et ejusmodi jus cum ejus constitutionibus passim colligent diligenter, conscribantque ut deinde typis excusum et evulgatum ad omnium notitiam perveniat, firmiterque a cunctis observetur.“

B.) Zygmunt August na Seymie Piotrkowskim w roku 1563. udziela iże szlachcie Pruskiey prawa, mocą któreż dowo: 62.)

„ Significamus tenore praesentium quibus expedit, universis et singulis, praesentibus et futuris, quod ad expeditam judiciorum in terris Prussiae rationem subditis nostris ejusdem terrae Prussiae fecimus quidem potestatem jus Commune Culmense compilandi, seu in rectam aliquam formam atque ordinem redigendi, posteaquam vero exposi tum Nobis fuisset, Culmense jus magis civitatibus, et oppidis, quam nobilibus, conditioni et bonis ipsorum prospexisse, supplicatum que ab eodem ipso Ordine militari humiliter ut ultra illud jus Culmense, quo terrae Prussiae utuntur, jus aliquod peculiare, seu privilegium, more civitatum et oppidorum terrarum Prussiae, ad singulare Ordinis militaris

A.

59.) W roku 1476. vid. Vol. legum 1. fol. 229. Czytay wyżey § IX.
60.) Vol. legum II. fol. 126.
61.) Dogiel in cod. diplom. T. IV. pag. 243. Vol. legum I. fol. 463.
62.) Dogiel T. IV. p. 400. 401.

„et bonorum terrestrium, atque eorundem bonorum Possessorum, emolimentum
„et ornamentum conficere atque conscribere permitteremus. Nos haud aequ
„um existimantes, militarem ordinem aliis ordinibus longe deteriorisse conditionis, damus et concedimus praefato ordini militari facultatem seu potestatem, privilegium seu jus peculiare (quod vulgo Willkür 63.) vocatur) conficiendi atque componendi, quo ordo praefatus militaris in Prussia ultra Dispositionem juris Culmensis in negotiis tractandis, et causis decidendis judicialiter utatur. Promittentes hoc ipsum jus peculiare, postea quam confectum, nobisque exhibitum fuerit, quatenus nobis Reipublicae, atque eidem ordini expedire videbitur, authoritate nostra approbare atque confirmare." etc.

C.) Konstytucya Seymowa za Zygmunta III. w Warszawie roku 1589. zapadła przepisuie: 64.)

„Pozwalamy Ziemiom Pruskim Korrektury praw ich, do Sądu należący, która maią uczynić przed Seymem blisko przyszłym, y przynieść ią sub censuram nasze y Stanów Koronnych. A dla tey Korrektury maią ich Zjechać do Grudziądza, we Dwie niedzieli po S. Trojcy."

D.) gdy praca ta nie do końca swego przyszła, nakazano ią Kontynuować — Konstytucya Seymu Warszawskiego za Zygmunta III. roku 1590. zawiera: 65.)

„Za Województwa Prusskie, według Konstytucyi przeszłego Seymu, natym teraz „przy tym Seymie miały ich Deklarowaći iżeli iuż na wiecznie czasy przy „Trybunale Koronnym Zostać maią, miały tedy przynieść Korrektury praw „y podać sub censuram Seymu tego: czego iuż przez pewne przyczyny „uczynić nie mogli, tedy na blisko przyszłym Seymie to obie uczynić „maią. A iżeby tym snadniey do porozumienia społecznego w tym przyjść mogli „naznaczamy im Zjazd społeczny wyroźnie dzień po S. Janie blisko przyszłym „w Malborku."

E.) Dzieło wygotowane 66.) zatwierdzono na końcu Konstytucya Seymu Warszawskiego za Zygmunta III. roku 1598. temi słowy: 67.)

„Korrektury praw Prusskiego do Obywatelów ziem pruskich zgodnie uczynione, i natym Seymie sub censuram podane i rewidowane, authorizate Conventus approbuiemy, i utwierdzamy, zostawuiąc im to, żeby zawsze potem tego prawa do Sądów odprawowania należącego powracowali i przyczyniali im wolno było, na co Konfirmacya Seymowa zachodzić ma."

Niewiele potrzeba zdrowego rozsądku do przekonania się o prawdzie przeszłych że Obywatele czyli Szlachta Ziem pruskich Dla siebie tylko, nie zaś Dla Korony Korrektury owe utworzyli. Nikt zapewne w samem

prawie

63.) Zapewne omyłka zamiast Willkühr, Willküre
64.) Vol. legum II. fol. 1270 tit. Korrektura praw Pruskich.
65.) Vol. legum II. fol 1326. num 22. tit prorogacya.
66.) To samo stwierdzamy wyżey w § XIX. opisali
67.) Vol. legum II. fol. 1466. tit. Prawa pruskiego Korrektura.

prawie Sejmowém, approbuiącym Korrektury Pruskie, nie dowiedziano się, aby tak Korrektura w nayważniejszym chociażby punkcie była rozciągnięta na prowincye wszelkie, lub które kolwiek bądź Korony Do samych bowiem tylko prawo iest stosowane.

§ XXIV.

Trudno, iżby się kto tak nie świadomy praw i dziejów krajowych, znalazł, mniemaiący: że Prusy uzyskały zlecenie przygotowania praw ogólnych całe Królestwo obowiązywać maiących. Pomijaiąc Starania nadaremne Zygmunta I. Dosyć przypomnieć, że chciał i Zygmunt III. z stanami rzeczy pospolitey, na Sejmie tym samym w roku 1588. podobney poprawy i układu praw cywilnych dla województw Koronnych, i że w tym samym celu była wyznaczona Kommissya prawo przygotowawcza, 68.) która atoli skutku zamierzonego nie osiągnęła. Prus dwa następne wieki wyznaczano często na nowo wykonanie do układu praw krajowych podobne Kommissye, lecz rownie per elusorie jak pierwsze. Przeciwnie już z mocy Statutu Alexandra Króla, 69.) każde województwo miało moc, zbierania zwyczaiów swych prawnych, i układania tém samém praw miejscowo ziemskich, które za approbatą zwierzchności między nabierali mocy obowiązuiącey na obrębie ziemi określoney.

§ XXV.

Przyznaiąc Korrekturze Pruskiey powagę obowiązuiącą, mniemaią że szczególniey w materyi o Subexpyach była prawem pomocniczém czyli posiłkowém w Koronie. Gdyżby tak było, do czego i starano się iuż w roku 1764. o wdożenie praw Subexpynalnych dla rzeczy pospolitey? 70.)

§ XXVI.

Niemałey bez wątpienia wagi na poparcie twierdzenia naszego dowodem iest daley i to okoliczność, że Korrektura Pruska lubo została prawem Sejmowém z Roku 1598. powszechnym przytoczeniem Statutowém, 71.) wszelakoż nie była nawet pod czas na zbiór ustaw Sejmowych rzeczy pospolitey umieszczona, i że oney jako zbiór oddzielny, sam tylko Król Zygmunt III. Szczególnym dyplomatem Królewskim w moc wpadłey approbaty Sejmowey wprowadzaiąc. 72.) Przyczyny tego za iawne takie: Niebyło prawo Ziemskie Szlachty Pruskiey czyli iż Korrektura Pruska za prawo niezwyczaione i iuż zupełnie i ostatecznie wyprawowane zadeklarowanem i owszem przeciwnie dozwolono Szlachcie Ziemi Pruskiey w celu dochowania dalszego i dla zgody powszechney 73.) oney poprawiać na Zjazdach pożniey szych, generalnych Prussiami zwanych. Z tą wtedy dalszey poprawy i Konstytucya Sejmowa roku 1598. wcześniey czytana 74.) i Dyploma Zygmunta III. na cele Korrektury wmieszczone, wyraźnie nadawały Szlachcie Ziemi

---

68.) Vol. Legum II. fol. 1271. tit. Korrektura praw

69.) Vol. Legum I. fol. 334.

70.) Vol. Legum VII. fol. 344. tit. Korrektura trybunałów. Czytay wyżey w §. XX. zdanie Ostrowskiego i drugich.

71.) Patrz wyżey §. XXIII. litera E.

72.) Vol. Legum VI. fol. 549. Czytay co do tego Dyplomatu §. poniżey XXVII.

73.) Że by w czasie promulgacyi niebyło dowodu stanów §. 93.

74.) §. XXIII. litt. E.

ziemi Pruskiey. Co większa Konstytucya z roku 1616. 75.) naznaczała czas, na przełożenie postrzeżeń ziem Pruskich do dalszey poprawy owey Korrektury, która poprawa gdy nienastąpiła, tedy roku 1638. pierwszy Ordynek w owey mocy zachowanym, a trybunałowi Koronnemu sądzenie obywateli woiewodztw Pruskich, podług onegoż zaleconem zostało. 76.) Pomimo tego niebyła atoli ani wtenczas taż Korrektura w zbiorach Praw Koronnych umieszczona, lubo w Prusiech często porządzanym drukiem i rozmaitem tłomaczeniem 77.) iuż była za prywatna starannością wydawana.

§. XXVII.

Przychodzi nam zastanowić się nad zarzutem i wnioskiem tych, którzy za pomocą przytoczoną Korrektury Pruskiey obstaią, w dyplomacie Zygmunta III. szczególnie onej zatwierdzającym, nieroztropnie upatrzenia do nich mniemany swego przeszedł. Czytajmy słowa tegoż Króla, a poznamy, przy której stronie rozsądek i prawda stawa.

„Significamus praesentibus, (: mowi Król w dyplomacie. 78:) quibus expedit, universis; Quod cum in volate terrarum Prussiae a D.D. olim antecessoribus nostris, et a nobis quoque jura (: quibus antehac vigore privilegii Casimiriani diversis iisque secum pugnantibus, utebantur) corrigendi facultatem impetrassent, eosdem correcturam ejusmodi super certis capitibus (: utpote magistratibus et judiciis successione, dotium jure, tutelis, donationibus, testamentis praescriptionibus, juris processu, aliisque nonnullis:) unanimi omnium voluntate confectum in hisce demum comitiis A: 1598. ad 2. Martii Varsoviae indictis atque celebratis, tam Regni quam Prussiae ordinum consensu nobis publice exhibuisse, ac ut nos quoque eandem approbare dignaremur, illius provinciae nomine supplicasse. Quare supplicationi eorum uti justae annuentes, praelatam juriam correcturam regis nostri et comitiorum praesentium authoritate, in toto approbamus, atque confirmamus: utque secundum leges in ea descriptas omnia equestris ordinis negotia, in quibuscunque judiciorum subselliis, ubivis tam intra, quam extra Prussiam posthac judicentur atque decidantur, in perpetuum sancimus. Eo specialiter eidem Prussiae nobilitati reservato, ut in posterum etiam jura ejus modi ad praesentem taxat judicialem pertinentia (: modo id omnium arbitrio, atque imprimis Nostro cum permissu, fiat:) corrigendi, emendandi, emendatis addendi vel etiam immutandi, liberam semper habeant facultatem. — Sigismundus Rex.“

Słowa odmiennie Drukowane, (: utque secundum leges in ea descriptas, &c. &c. sancimus. :) Homarus (Henel 79.) i tłomaczono niedawno uznawszy w publicznym sądzeniu wtym sposobie że wszystkie Stanu rycerskiego interessa, whtorychkolwiek bądź sądowych subselliach, wszędzie tak w Prusiech, jako i za obrębem Prus, sądzone podług tejże Korrektury będą miały, a słowne to Homaczenie rozciąga Henel i iemu podobnie na wszystkie prowincye Korony, na cały stan rycerski Prus i rzeczy przeszłey. Przyznać wprawdzie można, że tłomaczenie takowe co do samych wyrazów

Stanisz

75.) Vol. legum III. fol. 284.
76.) Vol. legum III. fol. 960.
77.) §. XIX. wyżey.
78. Vol. legum VI. fol. 549.
79. Dissertationes juridicae p. 18. §. 2. — Porownay wyżey §. XX.

słownie i wyrywkowo Romanowych, iest iak nay gorze, zupadnie bowiem padziywa. Żadne albowiem Prawo wbrywkowo brane niemoże bydź wyrozumiane, i owszem może bydź dowolnie f: iak w niniejszym przypadku f: przestawaniem. Niepomni tey reguły Romanze ci niewarzaią na wyraz supliçationi Eorum dummodo ktory ciągaią na poprzednie słowa Dyplomatu Incolae Terrarum Prussiae, a niedbaią przeto, że niewidzą, iż tylko o szlachcie Pruskiey żadney zaś innej, iest mowa w dyplomacie.

Przypominaią podobnież ci Prawa Romanze, że jak Italini iest wiadomo sądzić o cudzoziemcach, tak rownie Dziwacznie iest z tytułu samego wyrokować względem całego Xięstwa, atak nie dla nich, w zdawali obszerniey tam intra quam extra Prussiam nietylko Prusy, Lur i Polskę — lecz cesarstwo nie całą Europę? Mniey dbali o wygody, a subtelności szukaią prawdy, na cobyż ich wyrazy extra Prussiam ciągnąć mogły, znayda obiaśnienie w samey Korrektur ze mianowicie w §. 45. tytułu VI. gdzie czytamy: 80.)

„Appellationes autem a causis judicii terrestris antequam judicium „ea bow judicii eadem die recedat, sicut nè differenter ad conventum „generalem terrarum Prussiae, vel ad tribunal regni, quòd prius horum „celebrantum fuerit."

Prawo więc Ziemskie szlachty pruskiey miało bydź, podług woli Króla, zachowywane nietylko w samych Prusiech, lecz i za obrębami onych przez trybunał Koronny w rozwiązywaniu dowodów.

§. XXVIII.

Nawet bez poprzedniego historycznego wyrazu reguły, bez rozumowania na historycznej prawdzie wsparteg, dosyćby było powiedzieć na zbicie przeciwnego zdania, że niema w obszernych zbiorach Statutów y Konstytucyi naszych żadney a żadney ustawy, ktoraby Prawo Ziemskie Pruskie cygańskie za prawo pomocnicze czyli posiłkowe całey Korony, że ztąd tabowe tey że powagi niemiało, mieć nie mogło i teraz mieć niepowinno. Wszakże wszystkie przeciwni mogliby wspiąć nato zarzucić, że usus fori, że consuetudo, że tacita senatus populique voluntas, jako zwykłe wyrzucicielce niedogodnych prawodawstw, nadali temuż prawu prowincyonalnemu powagę prawa pomocniczego powszechnego. Czy tak było, czy tak być mogło w istocie prowincyalny ziemianin nad tem zastanowi się, bez opuszczania nas, że i tu przeznaczenie czytelnika zwycięzkie, nayodpowiedniejsza prawey nadgroda, przy nas bycie.

§. XXIX.

Widoczna wprawdzie z tytułu przytoczonego Korrektury Pruskiey o spadkach mowiącego, że szlachta Pruska rozsądzaiąc znaczenie familij na zamożności płci męzkiey, naśladowała zwyczaie cudzych ziemian (81.) odsuwała zatem, ile można kobiety od spadków, od nowego działu. Podobało się nawet naszym Ziemianinom axioma Korrektury

Owey

80.) Vol. VI. fol. 566.

81.) Vol. Legum II. fol. 1212. Statut Litewski rozd: 5. art. 3. rozd: 3. Art. 17. § 2. Czacki o Litew. i Polsk. praw. I. p. 308. II. p. 6. p. 10. Czacki czy prawo Rzymsk. było zasadą Praw Litew. i Pol. p. 121. Werbocz corpus juris Hungarici P. I. p. 155. parte I. tit 89. Braun p. 315. 316.

Owey wzięte, frater fratri moritur, i wzrozrzenie maiątków. Obicym
widokiem umiano nadawać piękny powab, dziadó się to pio desiderio
jak gorliwy Zabłocowski mniema, pro conservatione familiarum
dignitatis, quod reipublicae interest, ut ordinum splendor illaesus
maneat. Za zgodnoś prawa nowego niektórych punktów z prawami
i zwyczajami kraju zwierzchniego, zgodnoś i odmiennego sposobu my
slenia szlachty Pruskiey i Polskiey o spadkach i dziadach, porządku
i do rzędności niższa Korrektury, szczegolniey wzrzeczy, o brania spad
ków, bydź trybunałom dawney rzeczypospolitey powodem że dowolnie
na własny domysł, bez upoważnienia władzy naywyższey pra
wodawczey, Zamyślo prawo owe Ziemskie Pruskie powaleń i wzywać
za prawo pomocnicze czyli posiłkowe całego kraju. Ieżeli brak
prawa ogólnego systematycznego, i brak nauki bydź nieraz po
dem, że odwodzywano się do repertoryum Hanensteina, że tomat
rzenie arcipospolitarne kupczenie przenadawano nad Niemieckie i ła
cińskie dla języka nie zrozumiałe, ubiedy że Prawo prowincyonalne
Prus wschodnich zrobiło 1620. brano nieraz za prawo dawne obo
wiązkie; nie dziw zatem, że i Prawo Ziemskie prawno-zachodnie Doktr
powodo zdaśli gdzie przykrości powagi bey, którey nieznało i nieć
niewgoto. Władło Korrektura owa bydź od momentu iey ratyfikacyi
nie czyto Dyuliem i tomaczeniami upowszechniana, 82.) a nie mie
niała się nowemi Dodatkami, przeciwnie w koronie Edrasu ale
xandra, Króla, i Statutu z iego tomem przez Karbiego wydanego, nie
bydź zbioru powaga trwała i Seymu skutecznego, kiedy Seym mno
żył ogromne liczbę praw, a szczegolnych ustaw Seymowych Druki
rzadkie niekiedy posiadał. Przyznaiemy wiec, że te i tym podobne
obawienia, a czasem może uzasadnione, staraniu nie prawa
bydź powodem, że trybunały wydawały niekiedy praejudicata
wprawdzie powagę prawa przybierające, lecz prawa i sprawiedli
wości, iak niżey zobaczymy, wbrew i zupełnie przeciwne.

§ XXX.

Pomijaiąc przeszły sądowe /: praejudicata :/ iakiebyśmy w niemałey
liczbie przytoczyć mogli, aktóre zdawnym sądownictwem obwionym
za złane, kłudzonym racyey Deklaracyę przez trybunał Lubelskiro
ku 1717. na zapytanie X. Prusieńskiego, Kommissarza dóbr Arcleszina Ja
kuba Sobieskiego prawdawczym sposobem wydaną, która kładzie ko
deczyzji przeszłych sukcessyonalnych wzgledzym Kamieniem, który
wprzeczystych wsiach najpomarańczych miała swoy zarod iuż wie
kiszczy, znać bowiem, że przeszły iuż przez one wyprzedały. Czyta
my ią „ Actum Lublini in judiciis ordinariis generalibus tribunalis
„ regni feria sexta post Dominicam conductus paschae proximae a.
„ d. 1717.

„ Judicium praesens ordinarium generale tribunalis regni Lu
„ blinense propositionem per illustrissimum et Reverendissimum
„ Dominum Carolum Prusieński, canonicum Posnan. et Varsovien.
„ Sem. Poloniae et M. D. Lithu. ac Volaviae principis Jacobi commis
„ sarium factum quaestionem: utrum successio post sterilia fata —
cujuscunque

82.) Zobacz § XIX. na końcu.

cuiuscunque in descendentem vel ascendentem lineam devoluta, at utrum in mortem filii vel filiae sterilem, fratribus ejusdem, aut sororibus viventibus, in bona mobilia et immobilia pater aut mater succedat? resolvendo, hocce judicium praesens ordinarium generale tribunalis regni Lublinense in fundamento legis positivae, in comitiis generalibus regni Varsaviae a.d. 1598. die 2. Martii sub dominio Auspicatissimi Serenissimi Sigismundi III. D. G. regis Poloniae M. D. Lituaniae et Svecorum, Gotorumque Vandalorumque regis hereditarii sanctae et promulgatae, ab omnibus quoque ordinibus regni acceptatae et practicatae titulo correctura jurium, titulo primo de successionibus in haec verba sonantis— Successionum autem haec erit ratio primo per directam lineam descendentes succedant, itaque si quis decedens filios aut filias, ex aliis autem filiis aut filiabus nepotes neptesve, aut etiam— ulteriori gradu descendentes reliquerit, vel etiam nullos filios filiasve, sed tantum nepotes neptesve, aut ulteriores, in bona avi aviaeque in stirpes succedant, tantum videlicet unius cujusque stirpis posteri accepturi, quantum ad parentes ipsorum, si in vivis essent, sortem pertineret; si neque filios filiasve neque ab iis descendentes quis reliquerit, fratres autem, vel fratribus non existentibus, sorores germanae defunctorumve fratrum aut sororum liberi descendentes exstiterint, secundum ea, quae supra statuta sunt in stirpes itidem succedant— hucusque lege praenominata et statuto sic obloquente— pensatis matura deliberatione publicis gentis suae legibus inhaerendo et insistendo praejudicatis continuis tam petri moviae quam Lublini tribunalis regni Poloniae et M. Ducat. Lithuan. institutis successionum quod descendit, non ascendit nec pater nec mater, et non collateraliter proximiores, utpote sorores germanae abrenunciate et satisfactae, nisi successores sanguinis de linea paterna, videlicet filii succedere debent, dupliciterque ex una massa substantiae parentum et dotem et successionem portio fratris germani, cum praejudicio conservationis domus paternae, haberi per legem publicam et continuam praxim in regno Poloniae observatam prohibitum sit vit quisnimo eadem bona mobilia et immobilia, post defunctos patrem et matrem filium aut filiam, fratrem germanum ad descendentem lineam ad solos nimirum fratres superstites, etiamsi sorores in vivis extarent, justa mentem legum nostrarum regulari declarat et sententiam hac sua judiciali authoritate attestatur. Lublini sub celebratione judiciorum ordinariorum generalium Tribunalis regni feria tertia post dominicam cum ductus paschae nempe. d 3. mens. Aprilis A.D. 1717. In cujus fidem majorem hocce instrumentum attestationis nostrae manibus nostris communitum ad acta terrestria porrigendum demandat. Alexander Antonius Gradzo, secretarius supremus regni Poloniae ejusdem tribunalis praesidens. /: L.S. :/ Georgius Comes de Jenczyn Oszolinski, Castellanus Patanecen. marschalcus tribunalis regni. /L.S./

§ XXXI.

Nie ieden powie może, przeczytawszy tak poważne, wyraźnie, że prawo Ziemskie Pruskie będzie tedy niewątpliwie obowiązującego i dla całego kraju stanowczo, lubo nie wszystkie Konstytucye, to przynajmniey wiele przepisów zgodnych, o których też Deklaracya Lubelska tak widocznie świadczy. Przeczytanie nastepnych

stow, o które prosimy, potrafi zniesć takowe mniemanie. O ważności prejudikatów będziemy mowić niżej, rozważmy zatem nasamprzód deklaracyą trybunału lubelskiego. Gdzież iest owa sankcya gdzie one przyięcie wszystkich stanów nadaiące Korrekturze Prussiey powagę prawa powszechnego? Aby w prawie Seymowem zwłaszcza roku 1578. Zatwierdzaiącem Korrekturę, dla Prus tylko samych, nieuchodzimy nic złego, co trybunał wnioskuie. 83.) Zkąd że stany Seymuiące dozwoliły i zatwierdziły układ prawa dla iednej prowincyi, nieuchodzi by nayprzód ich go mieć chciały powszechnie całey kray, lub siebie także obowiązuiący. Podobało się nazwać trybunałowi prawo Decyzyine Prussiae correctura iuriem, a zamilczeć dalsze słowa, niemaiącymi literami nieprzełożone napisu i textu: nobilitatis terrarum Prussiae przytoczyć trybunał niektóre artykuły przemówienia o innych, przeistoczyć drugie, całem samem zmienić prawa krajowe, to iest Statuta i Konstytucye, a nawet samę Owę Korrekturę. Czyż uszłyć że zdegradowana waga [: natura deliberationis :] o którey wzmiankuie, ta deklaracya uważaną być? Podobne uczynienie zgoła uchwały do owego powszechnego mniemania, że niema praw krajowych o braniu świadków, że obie przepisy uprzywileiuią brak krajowego wtey mierze prawodawstwa, że przesądy i zwyczaie sądowe będą pośrednictwem tey prowincyiney powagi. Zobaczmy teraz, iaka będzie moc i ważność owych pre sądów [: praejudicatów :]

§ XXXII.

Przytaczamy same słowa nieprzeinych praw:

A.) Konstytucya Seymu Warszawskiego z roku 1627. za Zygmunta III. mówi: 84.)

„Trybunał, iż potestatem condendarum legum niema, i owo według „prawa od wszystkiey reszty pospolitey postanowionego sądzić powinien, „takich spraw, któreby w prawie opisane niebyły, przypuszczać przed się nie „ma, ani powinien arrogare ani minus nisi bono aggravare, nadto iako za „pospolitym oznaczone: a gdzieby się takowe Decreta lubo Klauzuły ich „nalazły, któreby vim legis zapewne albo pewny pospolity wwrzucały „iako to niektóre additamenta w pewnych Decretach na przeszłym try „bunale lubelskim w sobie maią, do takich żaden podciągany bydź nie „ma, i owszem maią nullitatis vitio subesse."

B.) Konstytucya z Seymu Warszawskiego roku 1638. za Władysława IV. Stanowi podobnież. 85.)

„Ktoż to prawem pospolitym, osobliwie Konstytucyą anni 1627 dostatecznie „warowano, aby trybunał spraw takowych, które w prawie opisane nieszą, „przed się nie przypuszczał, i nimi nikogo nie aggrawował; iż i dotąd w tym „prawu pospolitemu niedosyć się dzieie, warzymy to teraźniejszą „Konstytucyą, że się trybunał podług prawa pomienionego wcale zachowywać będzie powinien. A ieżliby przeciwko pomienionej Konstytucyi takowe Decreta na potem stanęły, nullitatis vitio subiacere maią i exemucyi „podległe żadney nie będą."

83.) Wypisane też prawo wyżey § XXIII. lit. C.
84.) Vol. legum III. fol. 547. tit. o Decretach trybunalskich. Zbiorzbich 1. fol. 83. num 6.
85. Vol. legum III. fol. 935. tit. o Decretach trybunalskich w koronie i W.X.L. Zbiorzbich 1. p. 83. num. 7.

C.) Prawo Sejmu Grodzieńskiego za Augusta II. roku 1726. powinno do dawniejsze Konstytucye w zdowaniu: 86.)

„Decreta które vim legis sapiunt, w trybunałach według Dawnych praw in futurum stawać niemaią, i owszem reassumendo constitutionis annorum 1627. et 1638. żadney Exekucyi podlegać nie powinny, „ale na przyszłym trybunale kassowane bydź maią, wyjąwszy te „decreta które in parte, satisfactive aliqua za już akceptowane."

Z praw tych widocznie że trybunał żaden nigdy mocen nadawać prawu Ziemi Pruskiey iakiey bądź powagi, skoro stany na Sejmie zgromadzone onemu takiey nigdy nienadawały, przy Sejmie albowiem i stanach na nim zgromadzonych iedynie tylko leżała władza prawo dawcza, iadna zaś nie leżała trybunałom.

§ XXXIII.

Od momentu ogłoszenia Konstytucyi z roku 1726. na końcu poprzedniego artykułu wyrażoney, żaden wyrok trybunalski nigdy stałym, prawotwórczym kaydym bowiem chociaż nay sprawiedliwszym wyrokiem znany dopiero vim legis, i zaskarżało go pod ten pozór wyrok na następnym trybunale, a zgadzaiąc tym trybem bez granic wyroków na wyroki, — umiano uniemożliwiać sprawy. Czuli zaiste dawni, że od roku 1726. wyrok żyskany bydź tylko tymczasowym tryumfem, a nikczemnie wyroków niemiano skutku 87.) Z jednego więc zdrzu, któremu chciano zapobiedz Konstytucya owa utorowano drogę gorszemu. Bezprawiom takowym chcąc podłożyć tamę stany seymuiące, postanowiły za Stanisława Augusta na Sejmie Warszawskim roku 1768. 88.) owę znaną w zgromadzeniu krajowem regułę: że bina decreta conformia miały kończyć spory:

„Że Korrektura anni 1726. słowa: de decretis vim legis sapientibus „dały pochop przeciwnie, i wzruszonie niektórzy lub niektórzy decretów: przeto obiaśniaiąc to deklarujemy: iż po wypadłych observatis gradibus instantiarum dwóch decretach trybunalskich, ex seriis controversiis conformiter decydujących, ktoby wzruszać więcey chciał sprawę, ma bydź skarany poenis convulsionis legum etc.

Czyniemy umyślnie otém wzmiankę, aby kto niezarzucił, że zdawa tego iż prawa niepisanego mieć chcą dwa iedno zgodne wyroki w iednej i tejże sprawie zapadłe prawidłem w sprawach innych do od zgodney podobnych, czyli że ich prawo Ziemskie Pruskie przez dwa iedno zgodne wyroki trybunału za obowiązkiem uznane w iednej sprawie, mogło i powinno bydź stosowaniem do spraw innych. Nie przeczy to bynajmniey duchu i myśli Konstytucyi roku 1768. Celem bowiem powstania, nie trybunał, miał władzę prawo dawczą, nie mogło zatem trybunał czy przeświadczeniem czy iakim bądź sposobem stanowić praw, przymawać obce, lub prawiney onelnym mocy prawodawczą obowiązkowi nadawać. Wreszcie nie znajdziemy w bogatych prawodawstwa krajowego

86.) Vol. legum VI. fol. 436. num. 88. Zrzbicki II. 187. num. 8.
87.) Czacki o dawn. i Polsk. prawach II. p. 84.
88.) Vol. legum VII. fol. 706. – Zrzbicki II. fol. 222.

krajowego Bizgach, ani iednego przepisu, ktoryby Dopuszczał lub zalecał odwoływać się Do prawideł chociażby trybunalskich. –

§ XXXIV.

Skoro Ustawa trybunałów niemogły przybierać na siebie prawo dawcy prawa iakiey bądź drugey, nikt chociażby cokolwiek tylko znanka prawo obcemyślony, nieczekać spodziewać się, mniemać że mogła Korrektura Pruska dostąpić powagi prawa powszechnego za interpretatione judicialis, jakoż nietylko trybunałom dawnym, lecz każdemu sądowi zbyteczny. Tam bowiem gdzie prawa niema, i tłomaczenie /: interpretatio judicialis :/ miejsca mieć niemoże. Niebędzie zaś Korrektura Pruska prawem powszechnem, niemogła zatém bydź prawnie przez trybunały w zastosowaniu tłomaczona.

§. XXXV.

Smutne doświadczenie sądownictwa trybunałów dawnych ustawy — konstytucyi z roku 1763. 89.) przez nayuyższe nad sądy krajowe w Aktach sejmu publicznych wypisane. Przykład bydź słownie iest tu miejsce, ciekawy czytelnik nieprzeczyta onej w zbiorach prawa bez gżbolliwego żalu, a przekona się, że niegodziłoby się uważać uchwały owe za wyraźnie prawo i sprawiedliwości, nawet w tym razie, chociażby prawo owe Ziemskie pruskie miało jakowąś w kraju powszechnieyszą powagę. Similia similibus judicantur! Na prawo nie na przysięgi zapatrywać by się należało koniecznie w każdym razie. Dzisieysze sądy, dzisieysi prawnicy niemogą uprzejdzić tak owych uznawać między ich wyraźnemi, niepozwolonemi w nich szukać wzoru w wątpliwościach rozsądzywać mianych.

§ XXXVI.

Przypuśćmy, że niebędzie praw krajowych powszechnych przypadłości sukcessyi bez testamentowey obeymujących, nieprzydzielą się trybunałom tworzyć reguły, przemawiać obce lub prawiny oraline przepisy bez należało zwracać uwagę sejmów na brak prawa. Gdyż zatem trybunały wobec tenn postępowały, wszystkie, że wyroki i dekla racye ich zastąpiły na niepamięć. Rząd Cesarsko-Austryacki obiegłszy cenzurą wydanie prawnych Małopolskich wydał, gdy strony i ich obrońcy do Korrektury pruskiey, iakoż niby prawa powszechnego, odwoływały się, pozwolowany podobnymi zapewne do powyższych uwagami, następuiące słuszne i sprawiedliwe ustawę, ktorey słowa:

„ Intimatum
„ de quibusdam altissimis resolutionibus. Caesareo Regium Universale
„ Regnorum Orientalis Galliciae et Lodomeriae Appellationum Tri-
„ bunal omnibus et singulis quorum interest, continetur altissimi de-
„ creti aulici d. d. 11. Novembris a c Diti et 29. c. m. et a. recepti nota
„ fuit sequentia: 2

„ 1mo Quod correctura Russiae de a. 1598. emanata sub d. 31. Octobris
„ 1785. ad regium istius appellationum tribunal edicto normali peni-
„ tus sublata habeatur vice versa? 2dr.

89.) Vol. legum V. fol. 191. Tit. trybunału i procesu korrektura.

„ 2do Quod constitutio de a. 1768. pag. 807. prostanowiony, aby potom-
„ stwo utriusque sexus etc. in casibus mortis, qui usque ad 11. maii
„ a: 1786. obtigerunt, cinosuram in successionibus praebeat.“

„ 3tio Quod in omnibus tum successionis quam et aliis judicialibus casibus, super quibus, neque in novis legibus, neque constitutionibus patriae, quidquam juris statutum est, usque ad introductionem novi civilis codicis, jus civile Romanum /: cum ejus applicatio in subsidium juris statuto Kazimiri Magni de a. 1347. vol. I. tum statuto Lithuaniae praescribitur:/ in subsidium juris applicandum sit.“

Decretum Leopoli d. 14. Xbris 1796.

§. XXXVII.

Zakosiemy rzecz tą uwagą, że iciele trybunały niemogły przeciwko stanowić praw, tém mniéy były mocne onymi zmieniać ustawy krajowe. Przeczytawszy Konstytucye, przepisy ogólne obrazim spadków bez testamentowych zawierające:

A./ zrobn 1588. Vol. legum II. fol. 1209. — Erzbichi T. 1. fol. 351. tit. o schedulach.

B./ zrobn 1768. Vol. legum VII. fol. 807. — Erzbichi T. 1. fol. 24. tit. obiaśnienie Konstytucyi de illegitima prole.

a przekonawszy się że wbrew za prawne Korrektury Trybunału, gdyż podług niczyjéy Ducha tych Konstytucyi wszelki bez testamentowy spadek /: successio ab intestato :/ czyli po rodzicach czyli po braciach i siostrach rodzonych czyli po stryjach i dalszych krewnych do ostatniego stopnia wdzięcznie /: usque ad octavum gradum inclusive :/ idzie prawnie na prawych następców utriusque sexus niedopuszczając żadnego wyjątku, ani rozróżnienia siostr względem braci, ani nieprzyjmując sądzących regut, które się w Deklaracyi trybunału Lubelskiego zrobn 1717. znayduią, że frater fratri moritur, lub że successio descendit non ascendit.

Factum a judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est. —

Paulus in L. 170. D. de diveris reg. juris. —

ad Art 176 o Zapisach i Przedaziach Rozd. I artt 1 § 2-w końcu — a co przed Nami Hospodarem, albo Sądem Głównym, będzie zeznano, to bez przenoszenia do innych Ksiąg Powiatowych ważno być ma.*

w Xiędze Trembickiego Tomie 1. na Kart 299 - i 30 podług Konst 1347
Xięgi 1. na Kart 36 - Nieodwłocznego Tytułu Golota alias Obłomek -
Podług Konst 1505 Xięgi folio 329 In possessionatus, seu Ordinatus alias
Holota -
Podług Konst 1532 Xięg 2 na Kart 502. de Globotis et inquilinis
vagabundis -
* Konst 1576 V. 2 folio 939. - Zapis na Przedaż, Darowiznę, albo Zamianę
extra Districtum uczyniony, nie iest ważny, okrom Sejmu, i Kancellaryi
Królewskiej - Vide Inwentarz Teodora Wagi folio 1889
Ibidem Konst 1588 Vol. 2 folio 1219 Zapisy wszelkie w Xięgach odległych
Grodzkich, albo Ziemskich zeznane, ad proprium Forum Terrestre vel
Castrense, ubi Bona recognoscentis consistunt, per modum Obla
tu per Creditorem, vel Debitorem, albo Sługę, którego z nich, ma
ią być podawane, a Potwierdzas tego Zapisu ma być uczyniona od altu
podania Onego per Oblatam in proprio Foro
Ibidem Vaga folio 208 Konst 1538 Vol. 1 folio 528. Titulo de Libris
seu Regestris - Przy Kancellaryi Królewskiej Kancelaryi Podkanc
lerzy, zawsze jednego lub dwóch, Pisarzy przysiężnych trzymać,
a Xięgi wiernie i pilnie chować maią —

Potioritas

Konst 1588. V. 2 folio 1219. Titulo o ważności Zapisów.

Aby zawodu niebyło w pożyczeniu Summ super bona onerata, postanowiono, że kto będzie miał pierwsze prawo y Zapis ad Bona aliqua tego będzie potioritas, to iest: lepszość prawa i Roz 7 art 10 Stat Litto.

Ibidem Ackolwiek kto przyszły y dosiędzy za poślednieyszym Zapisem y Obligiem na Dobrach Zadłużonych prowadź y otrzymał, przecię pierwszego Zapisu Summa y perlucra maią być ważnieysze, y naprzód iść, wyiąwszy gdyby kto za pozniejszym Zapisem był Triennalis Possessor, albo de Jure prawo Jego Inalazło się być nieważne

Taż Konst folio. 1220. W czym zabiegaiąc fraudi et dolo, warowano: Aby wszelkie Zapisy w Xięgach odległych Grodzkich albo Ziemskich leżące, ad proprium forum Terrestre vel Castren ubi bona recognoscentis consistunt per modum oblatae per creditorem, vel Debitorem albo przez Sługę, którego z nich, były podane y dla wiadomości każdego były wpisywane: a potioritas tego Zapisu y Obligu, ma być liczona od Aktu podania Onegoż przez Oblatę in proprio foro.

Ibidem O Zapisy na Dworze ku oszukaniu Kredytorow uczynione, albo z Innej iakiey przyczyny podeyrzane, wolno prawem czynić długim Kredytorom, ktorym by się Zapis ten dawał być ku szkodzie.

Ibidem Titulo o Siostrach Jure victorum

Panie Wienne ktoreby na Dobrach per jure victum utraconych pierwsze oprawę y possessyą ich miały, miż Kredytorow prawo maią zostawać w possessyi Oprawy Swey, w szczegulności gdyby tatka umarła, Sukcessorowie Onego winna są na Stupie Kredytorow. Toż się ma rozumieć gdyby po Smierci Mężowey, Szła za drugiego iż ma być na Stupie Kredytorow, zaręczywszy im przywianek.

Konst 1669 V.S folio: 10. Konradek Elekcyi Króla Michała Titulo prolongacya Trybunału Lubelskiego w sprawach liquidarum Inscriptionum tam ante quam post obtentum processum niemaią iść apellacye na Trybunał chiba żeby w nich zachodziła dispositio de Juribus. a Urzędy Grodzkie na rekwizycyą Strony przewodzącey Processo czynić maią indilatam executionem, od ktorey remissa na Trybunał iść niema, chibaby była concurrentia inscriptionum de potioritate Jurium, wtenczas remissa uczyniona być ma, conservando terminum sine beneficio Aresti citato in registro competenti.

Konst 1670 V. S. folio 59. Titt: Ordynacya Trybunalska. Na przeciw tey Konstytucyi o prolongacyą Trybunału zaszły były protestacye y Rolla nastąpiwszy na stąpiona była Ordynacya Trybunału Lubelskiego w ktorey zawiera się takowy układ specialim folio 60. Ostatek czasu y cokolwiekbądź do specialnego Województwa Kijowskiego Brackiego Czerniechowskiego zostawało ma Expedire Regestrowi mixbi fori Koron: Samych tylko potioritatum et tadationum bonorum gdyż te Regestra naybardziey Trybunał zagęszczą.

Ibidem f 62

Ibidem folio 62 Jdaley tamże: Do kąd iednak Bractawskie y Czerniechowskie Woiewodztwa ad Possessionem Rzeczy Pospolitey nie przyidą czas Woiewodztwom wymienionym w Trybunale do sądzenia naznaczony, ma cedere Sprawom Koronnym Regestrow mixti fori, Samych tylko Spraw taxationis bonorum et potwierdzenia, ponieważ te Sprawy bardzo się zagęszczą y celerem potrzebuią decisionem, non praeiudicando do sądzenia tychże Spraw w własnych Woiewodztwach iako in hoc loco et tempore mogą bydź sądzone=

Konstt 1673 Vol 5 folio 122. Titt Securitas bonorum Woiewodztwu Wołyńskiemu Warowano: iż causa Potioritatis żadney nie maią podlegać Taxie: lecz ieżliby chciał Kredytor posterior Swoy dług windicare in quibusvis bonis, ma moc wykupienia primos Possessores — Dziedzictwa zas otrzymane przed posledniyszemi Kredytorami i legatami in suorobore zostawać maią, non obstantibus quibusvis Decretis=

Konstt 1676. V.5 folio 355. Titt: Securitas Dobr Ziemskich. Konstytucyą Ta de Potioritate Iurium Woiewodstwu Wołyńskiemu Służącą, Woiewodstwo Podlaskie in toto przyięło.

Tamże folio 357 Titulo Trybunał Koronny. Sprawy Potioritatis według Konstt 1500 o ważności Zapisow nieważaiąc się w Taxy Trybunały sądzić maią.

Konstt 1726. Vol 6. folio 422. Titt Trybunał Główny Kor: Do Komportowania rerum mobilium y likwidacyi Summarum Deputati ab hinc niemaią bydź naznaczani, lecz Same tylko Strony Komportować Sobie w Dobrach lub w Trybunałach iuxta exigentiam Causæ y Regestra ad decisionem Judicij w zaiemnie sobie podpisywać maią — Ktoryby zas Deputat etiam ex Stuba naznaczony ważył się przeciwko temu Prawu do Komportacyi y Likwidacyi implikować, takowy pro Causato damno tanquam pro corruptore, na przyszłym Trybunale ad instantiam Partis iniuriatæ sądzony bydź ma. A do likwidacyi Iurium etc Summarum Trybunał Grody naznaczać ma, które deputatowie Stron cum Juribus Suis Stawać eych wyiażdżać od Tysiąca Solarium niepowinny=

Tamże folio 424. Luty w Trybunałach in causis Potioritatis pro parte Judicij nie perquemlibet in comparitionem intrantem do płacenia naleźywane bydź maią, ale tylko originaliter Actor et Citatus do płacenia ieli teneantur

Tamże folio 441 Titt Tabula Reductionis od Dekretu Liquidationis et Collocationis Iurium, in causa Potioritatis od Kardego Tysiąca po złotych 3 Ziemskich a do Skrzynki od całego Dekretu złotych 6 oznaczono=

Konstt 1726 V. 6 f 460 Titt Terminy y Repartycya Sprawy o Sukcessyą Dobr leżących w różnych Woiewodztwach y Powiatach obydwoch Kadencyi w WXLitt per repartitionem rozdzielonych post fata cujuslibet Possessoris albo z Instancyi Kredytorow y Kompetytorow, similiter rożne Dobra na taxę y oddy wiżyą, na ktorey Kadencyi pierwey zaczęte będą, albo gdzie nayprzierwey Sukcessor odnieiaczis=

odrzekaiąc się ex nunc Sukcessyi ad taxam aut exdivisionem swoich pretensorow y Kompetytorow Powodź, tam już y natury Kadencyi, bądź Litewskiey bądź Ruskiey wolno prozekwowaić=

Tamże Folio 461 Na Exekucyą Dekretow, tam ex personali, gdy iam in contumatiam ferowanych, podobnież na Inkwizycye, Kalkulacye weryfikacye, exdywizye y Taxy, Unizdy Ziemskie y Grodzkie, tak Litewskich Jako y Ruskich Woiewodztw: etiam Woiewodztwo Smolenskie y Powiat Starodubowskich Ktory Jurati et Possessionati bydź maią, non obstante repartitione Stronom pro tempore uczynioney, Ktory actus takowe expedyować wolno.

Tamże folio 462 Do Inkwizycye y Kalkulacye przy Samych dotąd z Kroka Trybunalskich Sędziow odprawowane, znowu; nie exkludaiąc odtąd y Pisarzow Ziemskich lub Grodzkich ktory zadowno ad executionem Dekretow Trybunalskich Jakoteż ad expedienda Inkwisitiones et calculationes, verificationes et exdivisiones taxas należeć maią= A do takowych actow expedyowania pro exigentia Czasu y miejsca nie więcey tylko po dwoch Unizdnikow Ziemskich lub Grodzkich z Kroku albo dwoch Woiewodztw y Powiatow in continguo zostaiących, albo innych od Stron zgodnie podanych, in casu nie zgodzenia się Stron per Decretum in pluralitate votorum a nie od Samego tylko Marszałka oznaczonych, Trybunał naznaczać ma, cum termino responendarum Inquisitionum=

Vide ibidem Unizdnicy od Sądu Trybunalskiego wyznaczeni do wyprowadzenia Inkwizycyi ich tey wsty mienie Sprawiać maią?

Tamże Folio 463 Circa Kalkulacye y Weryfikacye cum omni circumspectione et cum seria verificatione pretenduiących a litigantibus skład, Summ in fundo, a Sąd in circumferentia mieysca mieszkaiących y Poddanych, Cywilnych, Woyskowych, Namiestnikow, Unizdnikow, konfrontuiąc z Kwitami Documentami expedyować maią=

Tamże przy Spisywaniu y wydaniu tych Kalkulacyi scorsive in unum znieść maią quantitatem Summ, na ktore się Strony libere ab utringue zgodzą scorsive quantitatem pretendowanych Summ, do ktorych lubo Strony nie znaią się tedy ma pokazuią się przez weryfikacyą Dokumenta, Kwity, Sąsiedztwa poprzysiężone, a scorsive znowu quantitatem tych Summ, ktore Strony nude allegant et nihil probant, spisać powinni aby Sąd arca dis judicatum cause przysądzaiąc te Summy komu de Justitia należą, loculentam onychże miał expressio nem, a takowych Inkwizycyi Interrogatoria oraz do nich inserowaney. Actum Sigillis bene munitum na Termin oznaczony Dekretem Trybunalskim do Kancellaryi Trybunalskich to iest do Pisarzow Ziemskich albo vacanti Officio mieysce Jch trzymaiących odesłać, Kalkulacye zaś y weryfikacye Stronom in scriptis wydać powinni=

Ibidem fol: 464. Unizdnicy Ziemscy albo Grodzcy Zjazdowi do Inkwizycyi y Kalkulacyi in causis majoris Importantiae od obydwoch Stron nad 200 pro Sorte cidne go Unizdnika Collarium wyciągaiąc, ubi tenus nie maią, a w mnieyszey Importancyi Sprawach putowe tego; y owszem mnieysza pensya kontentować się maią y Stronom ie bez deputacyi wydawać, lub pena refusionis in duplo rzeczonego in maiori quantitate Solvirj, et privationis ab activitate, na rok y więcey wedle urzędnia Sądowego, a in casu niesprawiedliwych Inkwizycyi y Kalkulacyi, albo

wyiaśnienia

wyiawienia Sekretnych Swiadectwo według wystąpku etiam privationis in perpetuum ab officio pro vacanti ab ipso Judicio declarando — co sąder ma rozumieć y o Edelucyach o Łaskach yladdywizyi, które per Decretum Tribunalitium designati zerdzeć będą nie aggrawiaiąc Stron nad wyżey wyrażone pretium —

Iemże folio 465. Gdy Dobra Debitorów na targ lub exdywizyą oraz dzone, według dobroci Gruntów, Łąk, Lasów, według Intratt Szacuiąc, proporcyą tego wszystkiego wziąwszy i wymienony Ziemi przez przysiągłych Komornikow y Ziemiczych sumptem Stron zaciągnionych, servata potioritate długow, podług Zapisów, Obligow, Kontraktów, także sine prejuditio Actualnych Dospesorow, Creditoribus et protensoribus Sprawiedliwą Satysfakcyą sub iisdem pœnis ut supra czynić powinni; z tym warunkiem, iż gdy się zdarzy, że Urzędnik ktory Ziemski lub Grodzki deputatem na Trybunał W X Litt. obrany będzie, tedy durante charactere Deputatstwa swego na żadne Edelucye za Dekretami, także na Inkwizycye Kalkulacye wemyślacye, Condescensye, Gdy y Exdywizye naznaczonym będą, podeymować się y Ziendzać nie powinien będzie, sub pœna privationis officij ac cujusvis Jus Stantiam w Trybunale decernenda=

Tamże Folio 467. Tit. Dobra Onerowane Dobra wskazane y przez Skarbowe onerowane indilate executionis protensorum podlegać maią, a chociażby ie Jurevictus, stante lite po Dekretach y przez Skarbowe mai Iakiemi Prawnemi lub nie Prawnemi per dictu gia onerować Zapisami, nihilominus pax Jurevincens in fundo Dobr wskazami onerowanych, bez żadnych nowych dylacyi y Pojazdów Proces Prawny kontynuować y ad executionem in eodem gradu iak przedtym Zaczęta Sprawa przywodzić wolna, a Każdy nowy Dospesor Dobr przez Skarbowe y Dekretami obciążonych do Swego Exhibitora regress mieć będzie=

Tamże Folio 468. Każdego Zapisu długi tak Oryginały iako y extrakty w Trybunałach przez Marszałka dzane y Regenta Trybunalski konnotowane y z konnotacyami Introligowane będą maią, co też y o Innych Subselliach y Actach rozumieć się ma, ma nowicie w Ziemstwach y Grodach, Urzędnicy Każdych Rolwo y Rocznego

y Rocznych Akta rożnych Aktach Zapisów Kommotować y podpisywać te-
nentur, a Sąd wszelki ma każdego swobodne prawa pospolitego ze
Kon: 1588. o Ważności Zapisów Opisaney penes potentatem
Zachować
Tamże Gdyby takim Wierzytelom Wierzytelom na Dobrach pier-
wey komu zawiedzionych y w. Dospesyą podanych, a chcieliby
swych pretensyi na Dobrach owych prawnie dochodzić, tedy
non prejudicando w niczym prawom Aktualnych Dospesorów
maią sprawę swą popierać z Ewiktorami swemi lub Jey
Sukcessorami=
Tamże Folio 1002 Tit: o Wekach Zagranicznych, Żaden z
Obywatelow WXLitt: cuiuscunque Status et conditionis, nie ma
Obligow, Asekuracyi, Kart, et quocunq; titulo pretensyi od Za-
granicznych nabywać per transfusionem, y nabytych in Sub-
sellio WXLitt: prozekwować, sub nullitate takowych wekslow
y pretensyi, non prejudicando Samym Aktorom in quovis
foro cum petento dochodzić własnych pretensyi=
Kon: Litt: 1736. V. 6. Folio 676. Tit: Z nieścienie Skryptow
Skrypta albo Obligi od Zagranicznych otrzymane y prolurowa
ne które w Trybunale nie są przyznane niemaią się ciągać do
Dobr tych włościnych nie są in Dospesione C co się dziwi=
Rezolucya Rady Nieustaiącey 1778. Rz. dnia 19. Sierp: № 240.
Wierzytelowie Jure Dotioritatis Dotowam iako na Stupie będący lubo
do Kalkulacyi powiązani być niemogą, Jednak gdy ze mogące się
trafić Dobr dezolacye wyku pującym odpowiadać obowiązani; me
to y o nadgrodę potrzebnych reperacyi frontowych prawnie dopomi
nać się mogą. Vide Konst: 1776.
Podług prawa Konst: 1775. od Roku 1764. do 1768. ex ase Likwido
wać się powinni, etiam w tych Woiewodztwach, gdzie Dni robo
ocych y Dawin Intraty bywaią wyprowadzone=
Rezolucya Rady Nieustaiącey 1778. dnia 19 Sierpnia № 216. daie we
dzieć ze Konst: 1676 Volu: 5. folio 357 Tit: Trybunał w Słowach
w Sprawach Dotioritatis według Konst: 1588 Rz. o Ważności Zapisow
napisanej, nie wdaiąc się w Sądy Trybunały sądzić maią, lecz pro
constituenda potioritate primo intuitu Dotywa, nie do Dziedzictwa
ale

ale do Trybunału pozywać powinien, a gdyby kto evocato nie do Ziemstwa pozwał, takowe sprawy Ziemstwo do Trybunału bez żadney excepcyi y wdawania się w kognicya odsyłać powinno=

Vonsth 1784 Roz Każdy Kredytor czyli Detentor dla niewystarczającego funduszu Dłużnika w jednej Prowincyi, chcący stosować pretensyą y proces do Dóbr y Maiątku w drugiey Prowincyi leżących powinien udać się do Sądów przyzwoitych gdzie takowe maią położenie ma poszukiwać y procedować tamże za wydanemi y zeznanemi pozwami aż do otrzymania Exekucyi=

Vonsth 1588 Roku Sprawy Sotonstatio bez żadney zwłoki a potym Vonsth 1793. nieważaiąc na niestanie Dłużnika lub Kredytorów zawsze sądzone być powinny=

Vkazem Rządzącego Senatu Roku 1800 dnia 19 Julij przepisano Sądom Głównym w Sprawach między Stawaiącemi Stronami z Defraudacyi robić Extraktu, a z niestawaiącemi do Kontumacyi nego Dekretu przystępować=

Vonsth Roz 1793 na Kar 206. naznaczaiąca Regestr Spraw Rozbiorowych, w przypadku przewyższaiących długów, oszacowanie Dobr Dłużnika postanowiła podać na Licytacyą Publiczną, y wybranemu daiącemu przedać prawem Dziedzictwa między narusz się cy się niemogącym, ale kupuiącemu stałe maiącym, a Spadkobiercy odesłać do Dłużnika zdo tych maiątków Jego kto rzeby mogli wynaleść czy z dorobku czy z łonu spadkowego.

Stwlitt Roz 4 Art 98. postanowił Jakim sposobem miarkować wartość Dóbr, nawet w Jeziorach Rzekach, y Innych wyiątkach Dóbr y szacunku miarkować, a w przypadku niewystarczania maiątku na osobę prosiwszy przysiąc= wiącym dłużnika do yskania Vonsth 1726. y Vonsth Seymu Warszawskiego 1778. wyrażiła

1726 de Potentatibus y o Warunkach Possessorow Zastawnych, iasno stanowione nienaruszone mieć chcemy - Rezolucye Rady przeciwne in hoc punto uchylamy, Vide przy Statucie Summary ost Vonsth Seymu Warszawsk 1778 Roku

Kon:tt 1775 Roku Vol 8. fol Titt Wexle qno Jeżliby Dłużnik
niebył w Stanie Zapłacenia dla Obciążoney długami Substancyi, a chciał
uniknąć surowey Exekucyi Prawa Wexlowego, tedy zaraz przy Sprawie
przed Sądem oświadczyć powinien: iż podaie sub Hastem potentia
tis czyli pod Konkurs całą swoią Substancyą, a w tym razie Sąd,
uznawszy realitatem et liquiditatem długu Wexlowego exekucyą
zawiesi y Strony do Processu Konkursowego y forum przyzwoitego
ieżeli sam konkursu expedyować niemoże, odeśle. Długi zaś We
xlowe w Konkursach między rzeczonemi kartami niżoborowa nemi-
nione bydź maią y za przyięciem daty Onych przez Kredytora
prezentuiącego = 10mo Wreszcie samo przez się rozumie się, że jeżeliby
ten, który dał Wexel przed Terminem w Wexlu wyrażonym umarł,
Kredytorowi manet actio contra Successores oneyo iak przeciwko
niemu samemu — wzaiemnym sposobem Subscriptorowie Plenitudo,
Juris agendi maią przeciwko Dłużnikom Prawem Wexlowym
Tamże 87 Titt o Exekucyach Wexlowych 8vo Gdyby Kredytor niemał
Saty stalucyi z Substancyi, w tenczas na Osobie poszukiwać
może — qno Przez Areszt na Osobę, nie ma dy ieszcze rozumieć
wtrącenia do więzienia złożycielom przyzwoitego, ale przydanie
straży Osobie na mieście uczciwym pod którąby Dłużnik złoża
wał, aż do zadosyć uczynienia Kredytorowi, albo pokiby On
go Kredytor sam uwolnić nechciał — Vide fol 83* y 179*

1764 fol 82. Titt Ubespieczenie Miast. Dotyo chcąc wszystkim za
pobiedz Miast Spustoszeniu mieć chcemy, że gdy Dzierżc Kamieńcy
iakiey długami tak Obciążony będzie iż on nie będzie wspokoic, Ja Kamieńca
per plus offerentiam ma będz przez Miasto do przedania podana, a więcey za
nią płacący, wcześnieyszym Jey Stanie Panem, ataknwa przedaż przez Sądza
ciągnąć się ma =

1764. fol 67 Titt Rospisy na Kondescendyach. Acz się niedawno rospisy po Kon
descendyach zagoiły, więc Kontom Stron zabiegaiąc Stanowiemy = Że ktory
by się Sędzia niesprawiedliwie rospisał na Kondescendi Skutek Sentencyi w Ty
munale była Skassowana takowy Sędzieniem Kwiecy przez Nuncii duci et Sim
plicia Vadiao Capitaneali nieroferuiąc się do Strony Karany być powinien,
Stronie zaś Cyią fawore uzymiony będzie. rospis, pomi contraventionis et
refusioni litis expensarum meritis iudicantur sine mudramine per partem
comprobandam subiacet =

Kon:tt 1775. Vol. 9no folio 178 # 15. Titt Ubespieczenie długów postano
wiła: „ Gdyby zaś Debitor nie w własnym Powiecie lecz w odległey

ktory

ktorey prowincyi zaciągną Summy, tedy Kredytor daiący mu takowe Summy czyli to na Zapis Urzędowny, czyli na Kartę ze czasu, czyli na Weksel Dokument Swóy, do własnego Grodu Debitora odesłać y w protokule iuxta wyrażonym zaoblatować powinien będzie in spatio Roku y Niedziel Sześciu, ato pod vtratą Summy. Statut Litt: R: 7 Art: 2

Co się zaś tycze Długow za Granicą zaciągnionych zlecamy Kommissyi Skarbowey Koronney aby Protokuł uformowała, w którym wszystkie długi za Granicą przez Obywatelow Polskich zaciągnione od kredytorow Summy pożyczaiących, tudzież Weksle rozsłuszego Gatunku za oblatowane będą powinny pod niedyskrecyą Summ in Casu Sprzeniewierzenia się niniejszemu Prawu = Vide = Reflexya Patet na Końcu Tomu № 86.

Kon: Litt: 1768 Roku Vol: 7 Fol: 753. Zachęcaiąc Cudzoziemcow do wprowadzenia w Państwa Rzeczypospolitey Summ Pieniężnych, które dotąd dla trudności y przewłoki Sprawiedliwości lokować nie śmieli niniejszym Prawem mieć chcemy, aby Sprawy o oddanie Kapitałow, albo Prowizyi Cudzoziemcom Zagranicznym tu nie mieszkaiącym, odłąd nie gdzie indziey, tylko przed Sądy Kommissyi Skarbowey należały, iako Sprawy y o Weksle które aby tych Obligacyach iak nayprędzey, i prosto indendo wszystkie differencye Juris czynią Sprawiedliwość, iak nayuroczyściey przykazuiemy, dla czego Regestr Osobliwy w Expressey Kommissyi wyznaczyć nakazuiemy = W te Prawo pod Tyt: Bezpieczeństwo Summ Cudzoziemcom Art: 32.

Kon: Litt: 1540 V. 1 fol 550: de Repetit: 1768 R: V. 7 f 669 Litt: Obligacye Długi wszelkie Kupcom za Towary należące y Regestrami sklepowemi dowiedzione, równy w Sądzie wzgląd mieć powinny, iak gdyby Kartą czyli Zabezpieczone były pokazały się = E

Statut Litt: Roz: 4 Artt: 5 Kwestya na Prawnosc z dłużnika zysku wać prze pisię

Roz: 4 — Punkt 18 Mezowey Instrukcyi w zbiorze praw Rossyiskich pod Tyt: wseobszczey Skrapcy Części 4 na Karcie 50 przepisuie gdzie niemasz a przy porządkowaniu Gruntow, tam na Każdą Mężską Duszę w Okładzie Podatkowego zapisanych po 8. Dziesięcin ziemi, ale się w Stanie nadto tuszy to w proporcyą Dusz rozdzielić — W kwitowych Listach w Rubrykach po 3 Dusze Męzkie przeznaczaią tedy na każdego Poddanego Gospodarza wypada 24 Dziesięcin, a w Stanowym 1 Dziesięcina na znaczy 2 Morgi bez 20 prętow = W takim razie mogą 30 morg prętow 300 prętkwadratowych 100 —

Roz 4 Artt 54 Statt Litt § 3 na Koniu wyraźnie w Słowach „ a gdyby
„ czego w tym Statucie niedostawało tedy Sąd przychylając się do bliż
„ szey Sprawiedliwości, według Sumnienia Swego, y przykładow
„ innych Spraw Chrześciańskich to odprawować y sądzić ma.
ibid. i że Sąd nie z Głowy i domysłu Swego tylko i według dowodów Stron Sądzić y charować niemoże, gdyby mogł
Statut Litt Roz 7 Artt 2 tego pierwej oprzysiągł i według tegoż przysięgi wyroku swego
Kon Litt 1505 V. 1 f. 326 Zapisy ktoby komu przybiecał y dał prodzić w Listach

dziesiąt wpisać, a na czas Zamierzony tego by nieuczynił, Tey Gry winy Stronie
et totidem Judicio zapłacić ma y co Obiecał wypełnić — Vide Inwentarz Wagi f. 2000.

Statut Litt Rozd 7 Artt 2. Ustawiamy też, ktoby chciał Osiadłość Swą wie-
czność puścić między Rokami Sądowemi: bez których Sąd Ziemski nieważy
zasiadać: tedy ma przyjść przed Urząd Grodzki, gdzie Sąd od Nas Hospodara zasa-
dzony, i tam Zapis sprawiony przed Wojewodą, Starostą, gdzie Sądy Grodzkie,
są, pokazać wyznać, i dać do Ksiąg Zamkowych słowo od słowa wpisać i
wypisawszy z dziękcią, i z podpisem ręki Jego własney, który Zapis
Wypis taki będzie trwać do Roków dwojga Ziemskich Sądowne odprawu-
iących dni, a nie dalej, na których z tych Roków Ziemskich On Zapis ma
być przeniesion do Ksiąg Ziemskich, i w Księgi wpisan, i wypis z Ksiąg pod
pieczęcią Jch Urzędowemi wziąć — A gdyby taki wypis Zapisu do Urzędu
Ziemskiego na te Roki przeniesion niebył, tedy taki wypis Zapisu żadney mocy
mieć, a za nim tej rzeczy, co w nim Zapisano dowiedzieć niema Ed w koncu Za.
A jeśliby który Zapis na Wieczność komu dany niewedług tego Statutu był sprawio-
ny taki Zapis ma być nieuczciwy, i rzeczy w nim opisanej nikt dowiedzieć
się nie może = tamże pod tym Rozdziałem — nadto Vide Trembicki Tom I. folio 750
Kon Litt 1505 w d. 1 na Kart 207. 216 = Przedaży, albo powiedanie Dóbr Ziemskich nie
w Grodzie, ale w Ziemstwie przyznawaią, a ktoby w Grodzie przyznał a do Roku i Cza
Nikt nie do Ziemstwa przenosu nieuczynił taki wypis przyznanie iest nieważne

E Statut Litt Roz 7 Artt 7 pod Tytułem „ o Zapisach, które maią być u Prawa
przyjmowane przez zeznania Urzędowego, i o pożytkach Wsi pieczętnych

Ustawiamy Zapisy Zapisane na Summy i bez zeznania Urzędowego dane
u Prawa za mocne przyjmowane być maią — Ktoby o taki dług był
pozwany, i przeciwko takiemu Zapisowi chciał mówić, albo go nieprzyznawa
wać, tedy to nie przez Prokuratora, ale Sam powinien przed Sądem Stanąć Ed
A jeżliby się trafiło iżby przeciwko Zapisowi swemu mówił zwłaszcza przy
znawszy się tu Pieczęci albo podpisu ręki, mianuiąc iżby Mem brat Jemu
nie nato ale na inszą rzecz dał, aczprawieby był list napisany a nie Mem
brany pokazał, tedy to Jemu ku prawu iść niema, i tym Onego do przy
bawyć niemoże —
Kon Litt 1766. w Sędz Kart 523 = Który czas pożyczył u kogo pieniędzy Czerwo
nemi Złotemi lub Talarami bitemi rachuiąc Czerwony Złoty, czyli po Złotych
Czyni a się

Osmnaście, czyli alio Calculo numerico Złotych rachowanemi i opisanemi, albo też Talarami bitemi, rachuiąc Talar po złotych Orm, oddać One Swemu Kredytorowi, na terminie do Exsolucyi przypadaiącym, takoż Czerwonemi złotemi za Czerwone złote, a Talarami bitemi za Talary w taxowej jak dawana i Zapisem opisana była Onych cenie, aby obligowanym to iest tyle Sztuk Czerwonych złotych oddać i Talarow, ile wziął Sztuk pożyczaiąc pieniądze —

Statut Rozd I Artt II o długi dwuch, albo kilku na jednem Imieniu = w Słowach Kiedyby kto Imienie zakupione w Którey Summie dzierżał, a drugi by się z długiem Swym na temże Imieniu przypowiedział, mieniąc, iż też ie mu na tymże Imieniu Summa ma iest opisana, albo z prawa była służana — A onby od Roku w zapisie opisanego, albo służenia Urzędowego dawności Ziemskiej 10ciu Lat nie zamierzał, a toby Imienia Obydwoch Summ stało, tedy ten, który ma większą Summę, tak mierzący Jako i tamten, będzie powinien drugiemu mniejszą Summę zapłacić — a Jestliby płacić niechciał, tedy ten, kto ma mniejszą Summę na temże większą Summę powinien zapłacić: albo Obydwa to Imienie Jeszcze w Obcey Summie zastawić, i te pieniądze między Siebie według zapisow rozdzielić — §. a Jestliby kilku Dłużnikow z rożnymi długi do iednego Imienia zbiegli się, a Imienia by już za te długi nie stało, tedy ten będzie miał pierwszy Skutek i prawny Zapis, i w dzierżeniu tego Imienia za tym pierwszym Zapisem był, a toby Imienia więcey Summy nie stało, tedy ten za pierwszym Zapisem swym przy całem Imieniu ma — a ci z Obu tym Zapisami maią pieniądzy swych na Jednem dochodzić, a gdyby Jeden Umarł, tedy na Jego części małżonka Jego —

Statut Rozd I Artt II Kwietnia 1347 wskazuie pierwszy na Kar 29. Gdyby dla winy Państwa Poddani byli cięzeni, z Dobr tupieni, w takim razie nietylko iden ale i wszyscy Poddani rozejść się mogą — Tamże na Kar 54 Taż Konstytucya wyraźnie zabrania cięzyć Poddanych za występki Pana

Statut Rozd I Artt 193 za Dożywocie naznacza połowę Szacunku, —

Statut Rozd I Artt 27 Jakie prawy Starosta Dłużnikowi do wyekzekwowania czasu dawać ma od Króla ina Jak długi czas te dane być może —

Rozd 3 Artt 16 Jestliby Syn był za Granicą lub pouchał po Rycerstwie a Oyciec po zostały w Domu umarł, a nie zostawił dorosłego Syna, Tedy Sąd nad Dobrami Oyca na pierwszego Obowiązany

Rezol: Rady Nieustaiącej 1780 dnia 9 Stycz № 18. Folio 89 = Wszelkie przez Oyca lub Matkę Synowi nadane powinny być Sporządzone na Stęplowem Papierze podług Konstyt 1776 R=o Papierze Stęplowem Ord Dochody Skarbu Koron ustanowionej 1768 Roku Prawa wyrażaią: że tylko Donacye, Zapisy, Interesy, Kwity, i Inne wszelkie Actus bonae Voluntatis, Autentycznie nastąpione, to iest w Xięgach Ziemskich zapisane, albo tamże Roborowane, wiecznie trwałe i Niewzruszone a przeto żadney kwarcyi nie podlegaiące są deklarowane, Wszelkie zaś Actus bonae Voluntatis tylko na piśmie Ręcznym wyrażone i nieroborowane, Jako mocy tego Prawa nieutwierdzone są do wszelkiey Kwarcyi podległe mogą = Albowiem wyrażonemi Prawami nie są zabronione takowych postępków tylko same przytrzymuiące nie są Autentyczne, i na Ręcznym piśmie wyrażone, gdy innej przyczyny nieważności w Sobie mieć nie będą, ważność naruszona być nie powinna — Vide retro Folio 166 =

z Dziennika Praw Królestwa Polskiego co do Bankructwa
№ 8 = Tom 2gi na karcie 60 w artykule 76 Właściciel którego
maiątek podanym zostaie pod Rozbiór czyli Konkurs, niemoże Spra
wować administracyi Sądownictwa miejscowego =
na karcie 206 arti 12. Titt wyjęcie Prawo Obywatelskich : est
Tom I
zawieszone
1mo Skutek Stan Bankructwa czyli Konkursu — 2do Ced
№ 20 Tom 5ty w Rozdziele 21 pod Tyt o Zbrodniach Osz—
stwa i Fałszu = Falis 100, y 101, arti 186 = Smypadki Oszuk
wania i Fałszowania =
Kto podstawieniem zmyślonych Wierzycieli, albo innem podstępem
porozumieniem się, lub też ukryciem części maiątku swego, pra—
wdziwy Stan Onego przekłada i uszczupla na Szkodę Cudzą
na karcie 102 = Kto się udaje za Wierzyciela Cudzego Maiątku, albo
innym fałszywym ozdawia się pozorem, aby Sobie nieprawnie
się przywłaszczył, albo komu w maiątku, lub w Prawach Szkodę
znadził, albo Onego do popełnienia Szkodliwych czynów przy
wiódł, których bez takowego podstępu byłby się niedopuścił —
Artt 107 Kto Zbrodnię tey dopuścił, i razem przez nią Szkodę
1000 Złp zrządził, lub mniejszą nawet, ale któraby uszkodzo
nego i maiątku wyzuła więzieniem Ciężkim od Lat 3 do 6ciu
Karanym będzie ma —
wtejże Xędze na Kar 19 Artykuł 32 Kara więzienia Ciężkiego
skazani na zamknięcie w Więzieniu Ciężkim, nosić będą na nogach
mniej ciężkie Kaydany, ubiory proste, ile będą może jednostajne,
żywieni będą raz jeden na dzień ciepłą lecz niemięsną potrawą
a raz w Tydzień, to iest dzień Piątkowy chlebem i Wodą : bądź
mieć będą na Stomie, bez żadnego innego posłania : i użyci
będą do prac zewnętrznych lub wewnętrznych, ile Ich Stan
zdrowia i sił dozwoli —
wtejże Xędze na Kar 226 = Występek Oszustwa i Fałszu popeł
nia także ten : Kto Granicżne Znaki na cudzą Szkodę znosi lub
usuwa — Kto Marnotrawstwem postawi się w niemożności
zapłacenia

zapłacenia wierzycieli, a razem wykształcenia kredyt zwięksrzeo
Jch Skłody przedtym użiwać Edo=
kara na przypadki tym Artykułem wyliczone iest Zamknięcie w Do
mu poprawy od dni 8 do miesięcy 3ch, która w miarę prze
wrotności winowajcy i wielkości szkody od miesięcy 3 do kilku
rozciągnąć na bydź może—
na Kar 116= Artykuł 216. Zamknięcie w Domu poprawy
Zamknięcia w Domu poprawy, maią bydź w lekkie też od uciążli
zabespieczaiące kaydany obuci, ile bydź może jednostajnie ubra
ni, i co dzien Chlebem i jedną ciepłą potrawą żywieni, za na
poy samą tylko wodę mieć będą— Posłanie Jch z Siennikow i kocow
lub Sukien do Nakrycia się składaiących się ma— Używani będą do prac
wewnętrznych lub zewnętrznych, ile stan Jch zdrowia do
zwoli—

w Xięgach Ziemskich Lelowskich folio 484 = 1777 Feuralia 20 Wiem Krzysztowym
Miestam dat Znut Ulazami — Kak Sod poratowsk Kryher, daw na Sebia Wexel, ne imieja no Swoj
miłostno poroke, iskut ot płatieża ubiehnut raznym Jabednyoreskimi Wymyslami, tiom
czrez utomlenije Wobstatoj prositeladnyt po wsiem zakonam Jemu prynadleżaszcho
a Samomu ewym wospolzowatsia ne zaplatia Sprawedliwaho dołhu; To dla prescieremja
takowych, obszaremu polskiej protiwnych nostupok; onaho Podpanterskie Kryhera, Kak czrez
sqie diety otkrywszahosia Kjabedam Skłonnaho, w Schodstwennost Smianaho 1752 hoda
Maja 25 dnia Ulazu, w predmiot kralim dietam ne oprideliat, iza Dietami w Prysiudstwennych mie
skach w Powierennyje niedopuskat, kromie Jeho sobstwennych toiest k personalnoj Obidie cho
Karajuszczychsia, taluż i po Wexelam sobstwenno otnoszaiuszczychsia, ane po nadpysiam
k nemu doszedszym—
Jt Litt. Gold: I Art 27. Ktoszby w Długi przyszli i w Ubostwo popadli z dopuszczae
nia Bożego: toiest izby ogniem pogorzeli; albo maiętności Jch Stanęły, albo gdy
by od Rozboja lub Nieprzyjaciela zabrane były, albo ktoby dla kraju lub utraco
i Ubostwu i ku długom przyszedł, 3 Lata tylko względu naznacza, a po 3 Latach
do zapłacenia Obowiązuie—

Duch Prawa o Bankructwach y dawności Ziemskiey.

Prawnicy Polscy przeciw zdaniu wszystkich całey Europy Prawników, przeciwko Duchowi powszechnemu Praw, maią mylne o mniemanie; że rozbiór Dobr dłużnika iest rzeczą dozwoloną. Z tego powodu wmówili w niektóre Sądy, że dłużnik ma Prawo wylumpować swoich Wierzycieli, taka mylka pochodzi ztąd: iż w tym Kraiu niebyło nauki Prawa z prawideł, ale tylko z doświadczenia nabierał takiey wiadomości każdy iak lito nastuchawszy się przy których Sądach, od rymiących Patronow spory, a częstokroć błędne Decreta odnosiły przy Sądy.

Potioritas, iest Słowo utworzone przez Prawników Polskich, nieznayduie się w Kalepinie y innym żadnym Dyktyonarzu; dlatego Sądy umieszczone zostało pierwszy raz, Konstytucyą 1588 Roku. Znaczenie tego Słowa iakby nieznaney, zaraz wytłumaczone zostało; że oznacza lepszość Prawa= Ztąd widać że Słowo potioritas, iest złożone z Słow Potior iure; użyte w Prawie to Słowo rozkazywało: że w Sprawach gdzie dłużnik obciąży swoy maiątek nieptaci długu, y Jego maiątek oddaie się Wierzycielom za Jch należytość, ci pierwsze długi; mieć powinny pierwszeństwo, bo często maiątek dłużnika niewystarcza= że poźniey sze długi Spadaią y nieumieszczaią się; iest opisany otym w Prawach Polskich porządek; co robi pierwszość długu, y Jego ważność; Lecz z przyczyny Lekkiego ważenia Praw w Polszcze: co stało się przyczyną upadku Panstwa tego Kraiu; przez Sądy bywało; żyto Prawo zaniedbywane, a nato mieysce wychwalano aidze Tabulam Regiam w Gallicyi, przez Jozefa Jego ustanowioną, iakby nieco nową; a iednak ta nieco inney uczyniła tylko to samo: co dawne Prawa Polskie przepisały, to iest: że długi te Dobra obciążaią; które są zapisane w akta tego powiatu gdzie Dobra leżą, y wedle pierwszeństwa Zapisu=

Potioritas rozumieią to samo co Bankructwo; znaczenie bowiem Słowa bankructwo we wszystkich ięzykach y Prawach iest uchylenie opisu dłużnika dla wierzycieli, y oddanie mie dla nich całego maiątku=

Bankructwo iest zaiste iedno z nieszczęść naywięcey upokarzaiących człowieka; przypadkowe przytrafia się kupcom przez rozbicie się okrętu, lub spalenie Magazynu, y takie cierpiąc na biłość, y tym podobne przypadki: ale ieżeli pochodzi z przyczyny niepoważnego lub marnotrawstwa, iest rzeczą zdradą Publiczną, a iest ohydną kradzieżą, ieżeli wartość maiątku niewystarcza długom.

Bankructwo właścicieli Ziem, Dziedziców Dóbr prawie zawsze iest skutkiem niepoważku, albo Marnotrawności; bo nadto dwie wady czyli przyczyny, czyliby aby go zdarzył inny przypadek= w Dawnieyszych obyczaiach Polski, y wedle dawnieyszego poważania honoru było hańbą zostać bankrutem, ale ten czas dawny nie iest dalszy iak od Lat 40— Nikt w przódy nieśmiał za życia swego ogłosić się Bankrutem, y nieomyle się gdy powiem że przed Rokiem 1772 nieznayduie się żaden taki przez, ktoryby Szlachcic Sam swoią ścią ogłaszaiąc się Bankrutem oddawał Wierzycielom swoy maiątek pod Rozbiór= Powszechne Bankructwa ogłaszały się po śmierci Dłużnika, y natenczas Rozbiór Jego maiątku między Wierzycieli następował=

Zginął Szlachetny ten wstyd, Bankrut niewzdryga się iść do Urzędów Publicznych a nieszczęściem Kraiu, y zawiedzeniem Publicznej wiary, czyniąc Sądowe tey roli pobłażaią mu. = Widać teraz w mieyscu wstydu nieraz robione Bankructwa dla

dla spekulacyi; Dziedzice dobr niewstydza się swego Marnotrawstwa y niepoprawstwu, — czasto dla lepszego Zysku oddaie w rozbiór swoie Dobra daleko drożey mily mogą mie dać - Sądy czasthowroć wrucą mu ieszcze nowy przywiley przeciw Prawu Krajowemu y wszystkich Krajów Europeyskich nigdzie nigdy nieslychany y nowo utworzony, kiedy mu zostawuią wolność wyklupienia swoich Dłużników w dat 10. = Pierwszy ten Glos Kuje: wydaniem takiego Dekretu dał tu przykład szkodliwy. co mży zostawnie obiasnić no, że podobne Dekreta są przeciwne Prawu, przeciw moralność Obywatelów y zachęcaią do oszukiwania Innych = Prawa Rzymskie robiły Dłużnika niewolnikiem Wierzyciela, ieżeli tu nie zapłacił mu długu; w wielu Krajach Europeyskich podobna zato iest ostrość; w szędzie zaś Bankruta cały maiątek iest zabierany na zapłacenie Długów Wierzycieli, dueley go między nich wte miarę iak on wystarcza w stosunku do długów Wierzycielskich, y nieoddaią mu nic z niego bo wedle ducha Praw /: iak powiedziało się wyżey :/ Bankructwo Dłużnika iest odstąpieniem od Całego Swego maiątku dla Wierzycieli —

Lecz niepotrzeba udawać się do cudzych Praw, gdy Prawa Polskie wedle których Sądy tutysze obowiązane są postępować, też samo nakazuią iak się to zaraz okaże. Potrzeba iest nayprzod uwagi do rozebrania Prawa de potioritate, w iakim to celu są ustanowione. Oto 1mo Dla zachowania między Obywatelami Wiary Publiczney 2do Dla ubezpieczenia wzaiemney między niemi własności — Dłużnik nie płacąc długów zawodzi Wierzycielów, upewnia więc Ich Prawo, aby to co Im Dłużnik zawiódł odebrali w wydziele Jego Maiątku y tym sposobem ubezpiecza razem ich własności tak iak w przod ubezpieczało Dobra Dłużnika na które On zaciągnął pieniądze. Dłużnik na mocy Prawa własno ści posiadał swoie Dobra, rozrządzał niemi podług swego upodobania, z tą wolnością zaciągał nanie długi, podaiąc swoie Dobra pod odpowiedzialność, więc wywadrzył ich dobrodziystwo Prawa własności. Zawiódł Wierzycieli? Natenczas Prawo Ozo bne dla nich stanęce, równie staie Im ku obronie Ich własności, y zabrania maiątku Banknuta pomiędzy Wierzycieli wskazuią — Ta rzecz niepodlega wątpliwości, bo liczne wyraźne Prawa Polskie to nakazuią, ale szkodliwe tłumaczenie tych Praw u nas iak nigdzie w Dworach wprowadzono usiłuie komu nie nadać odmienne zna czenie temu Prawu, a nawet Go wywrócić: gdy tłumaczenie Prawa nieco Innego iest tylko zawsze iego przewrotem co zobaczemy —

Konstytucya 1670 Roku na Kar 122. dla Wołynia postanowiona mówi wy raźnie, iż causa Potioritatis żadne niemaią podlegać zadzie, lecz ieżeliby chciał Kredytor posterior swóy dług Vindicare in gubernio gubernii bonis na moc wyłupu ma primos Possessores. Dwie więc rzeczy ta Konstytucya stanowi 1mo że gdy dla Innych Prowincyi kazały Prawa zasować Dobra y wedle tych rozdawać ie — Wierzycielom, na Wołyniu bardzo kazały Ich podział robić między Wierzycieli Że że wierzyciel tylko pozniyszy który nie umieszczony iest może wyłupić Dobra z posiadania Wierzycieli umieszczonych, przeciwko temu Prawu iakież zachodzą tłumaczenia Prawników? Oto 1mo że kiedy Tacy Dobr niema, więc podział Dobr może nastąpować z krzywdą dłużnika Dziedzica 2do że kiedy Dziedzic Dłużnik nieodpowiada się trzeba więc dowieść niesprawności takowych wniosków a sprawiedliwość Prawa

Sprawiedliwość Prawa. —

Dowiedziało się iż iest nieraz niezawodną wedle Ducha Prawa że też w celu ubezpieczenia wzaiemney własności iest ustanowione w mysl posiadanie własności Dłużnika dla niego ubezpieczyło Prawo, y dla tego mogł zaciągać nowe Długi. Toż Prawo Jnnow obwarowało własność Wierzycieli, aby Oni w swey należytości nie szkodowali, y natenczas gdy Ich obezpiecza Prawo, nie godzi się uważać Go ani stanowić fawore dłużnika ale fawore Wierzycieli: Bankructwo bowiem czyli Cessio bonorum nieco innego iest, tylko oddanie całego maiątku Wierzycielom, y dla tego Polscy Prawnicy nadali temu nazwisko Hasta Postulatis. Jeżeli maiątek przenosi długi, nie iest w tenczas Bankructwo, y dłużnik ma wolność nie oddawać maiątku pod Rozbiór może oświadczyć Zapłacenie, po zrachowaniu długów ta wolność iest mu zostawiona, a on sam nayległszey miarkuie y poznać może różnicę między wielkością swych długów, a Wartością Swego maiątku. Wierzyciele mogą tedy Dłużnika gdy się Dobra nietrafiaią, gdyż On już do nich nienależy, a Wierzyciele między sobą miarkuią słuszność podziału; niemożna wprawdzie przecz że w tey obwiedzeniu trebaby sobie tego rodzaiu dostatecznego Prawa, Jak maią być Dobra cenione Dłużnika w stosunku długu Gdyż Zgoda Ich między Wierzycieli, aby w tym podziale między niemi równa Sprawiedliwość. — Toż samo też nabi Prawo w swoim rodzaiu niemiało niedostatku: Ciąg blizko dwóch wiekow odmienił Stan Kraiu y dla tego potrzebuie poprawy, ale wyciągać złe niedostatki teraz niemożna na Stronę Dłużnika a Dobra trzeciego; nienależy nawet politycznie tego rodzaiu żadnemu Krajowi takiego Prawa aby co stanowić mogło z nayweyszą Szkodą Wierzycielow na tych Dłużnika Dziedzica; gdyż takie niety Prawo przeciwne Sprawiedliwość między Mieszkańcami, ale narusza, Sprawiedliwość, nieodpowiadałoby zamiarowi swemu, ktory w Prawodawstwie iedyny iest ten, aby było powszechne, y trwałe zabezpieczenie własności — Lecz Prawnicy chcąc tego co może krytykować nie dochodzą Prawa, usiłuią zkąd utworzyć Korzyści dla Dłużnika mieniąc Ducha tychże Prawa, od ktorych on Już zupełnie iest niem oddalony, mowią że Dobra tamże oddane bez tego nieodpowiedzialne od Dziedzica Dłużnika a przeto wyłączone być powinny —

Aby widzieć błędy takowych mniemań, dosyć iest mieć na pamięci te pewne prawidła, że ieżeli Bankructwo iest oddaniem dla Wierzycieli całego maiątku Dłużnika, więc Dłużnik, iak do Korzyści żadnych nienależy tak y szkody żadney mieć niemoże — Czyli Dobra tamże byłyby cenione, Czyli drogo; Zyski ten cały y Strata zostaie dla samych Wierzycieli. Miał wolność chronić się Dłużnik od swey szkody, Jeżeli ią będą mniemał przed Rozbiorem y oświadczyć Zapłacenie swych długów, gdy tego nie uczynił, Wierzyciele powinowolnie nayczęściey muszą za swe długi brać to, czegoby sobie nieżyczyli — Niejeden zmyślony swoich Interessow, odmiennych proiektow, gustu nawet, chciałby sobie odebrać należące się mu pieniądze w gotowiźnie, yte wedle swoich widokow, lub potrzeb obrocić, wola im wybory oczewidna ma wyższość nad swemi Wierzycielami Dłużnik, bo ten ma dwoie kwestyie, wolność utrzymać się przy Dobrach lub zapłacić — Za miast

Zamiast że tamci niemaią tylko iedno, y gdy dłużnik niepłaci, zostaie dla nich tylko
brać w podział Jego maiątek.
Rozbiór takiego maiątku dłużnika nieiest doczesnym ale sposobem wiecznym wedle Prawa, bo
to Prawo niedozwala mu wykupywać swoich Wierzycieli. Na próżno mieto iest powiedzieć
że to Prawo niezabrania, aby wykupywał dłużnik Wierzycieli, iżby zrobić Wniosek z tym
wolno mu wykupić; gdyż Prawo wyraźnie mieznacza, kto może okupić, to iest: Wierzyciel
posledniejszy, który nieumieiscił na Dobrach, zgdyby mu tego drugiego położyło w kole
żeństwie, potrzeba aby ta ważna okoliczność z podobną wyraźnością, i iasnością powiedziała.
I niemożna tu żadnym tłumaczeniem Prawa, ani krytyką Jego, którey sądom czynić się nie
godzi, zadawać niedokładności Jego, ale raczey uważać, iż tłumacząc też Prawa nie powin
ia Jego właściwego Ducha gdy przypuszczać chcą do wykupienia maiątku dłużnika, który
go już wiecznie utracił.
Gdzie Prawo rozkazuie tam dysputować niepotrzeba, ale być mu posłusznym, sędzia y Oby
watel winien mu iest posłuszeństwo, chociby mu inaczey zdawało się, iednakże Prawo dla
wszystkich stanowione, ma zawsze większą Sankcyą za sobą sprawiedliwości, niżeli względy
wość o nim tych, którzy są widzemi i złym widokiem omylą, lub Interessowi. Ale spra
wiedliwość w tym Prawa iest iasna, bo Wierzycielowi pozmeyszemu zostawuie sposobność
odzyskania spadłego y już utraconego Kapitału przez wykupno, ieżeli maiąc ozobnym
Artykułem Prawa przepisano dawność dziesiąt nieprzemilczy, albo sposobem tego od
Innych Wierzycieli, może mu być dług Jego zapłacony, albo też dla wzrostu ceny
Dóbr, upatrzy z użytku swoy wykupić innych Wierzycieli — Sprawiedliwości
nawet iest dobra, że też samo Prawo niepozwoliło, y w żaden sposób niepuściło wy
kupna Dziedzica dłużnika Dóbr Wierzycielom oddanych, bo nayprzód Ich wartość w zaciem
nie była miarkowaną przez dłużnika który miał wolność zapłacić, y przez Wierzycieli lub
szy ie za pośrzednictwem Sędziego Urzędnika rozebrali — Powtóre Gdyby Prawo pozwala
ło tego wykupna Dłużnikowi, tedy Jego zdradę w ufności Wierzycielów że Im nie zapłaci
wedle opisów utwierdzałoby, aby ieszcze daley Ich zdradzał y z maiątku Ich korzystał.
Gospodarstwie bowiem w Maiątku dłużnika dobra źle są gospodarowane zniszczone, nowi po
siadacze chcąc nadgrodzić Swoie Straty starają się o pożytki y lepszy Stan Dóbr, co większego Ich
robi wartość, więc Dziedzic wykupuiący do 10cio lat ludzką pracą y Kosztem podwyższony
maiątek w swey wartości, odbierałby więcey niż utracił, Zamiast że żadnemu Wierzycielowi
szeląg nieprzybyłby na Jego Kapitale, a tak za swoie Marnotrawstwo y złą wiarę byłby
nadgrodzony ieszcze większym y do lepszego Stanu przyprowadzonym maiątkiem
Prawo dla Wierzycieli o Banlutach iest w celu ubezpieczenia ich własności ruchomey
y nieruchomey, Każda rzecz iak tylko iest zdolna do używania ma swoią wartość, więcey
iest ludzi wszędzie niemaiących własności nieruchomey, to iest Ziemi, w mierz maiących
iąc y Prawo też bezpieczeństwo własności iednakim sposobem całemu Narodowi zabe
zpiecza — Podobnym iest gwałtownikiem kto zabiera napadem komu Wieś, lub iakie
kolwiek sprzęty. Ziemiądze maią przyięta wartość, z przyczyn iak Je maią rzeczy wszystkie, kto
zabiera ie w dobrey wierze sposobem pożyczenia a nieoddaie, powinien oddać sprzęty
za Ich wartość albo Ziemią, co podlega Ich odpowiedzi u Dłużnika. Jeżeli dłużnik niema
Ziemi, przedaią się sprzęty na zadosyć uczynienie długów Jego, lub oddaią się w Naturze
Wierzycielom. Te przedaże lub rozdanie w Naturze sprzętow Wierzycieli za Ich Kapi
taty od dłużnika należące się, są niezawodne — Dłużnik utraciwszy w tym sposobem
od kupie Jego

odlupić Jeh niema Prawa; y iesżcze niepryszło to nikomu do myśli, aby robił wnioseł o wolności takiego wykupna. Jakimże sposobem można robić przeciwny wiedney rzeczy wnioseł, aby miał wolność dłużnik wykupować swe dobra stoiące? Gdyż te równymże dozwoleniem Prawa podzielone są między wierzyciele za Jego długi, iżeli na chomości olupić niemoże, więc z Dobr, bo Prawo równie mu pierwszego iak y drugiego niepozwala, gdyż Wierzyciel za Stracona swoią własność powiększoną Dłużnikowi stad się właścicielem mocą Prawa Urzędownie iego własności, inaczey niezapewniałoby Prawo wzaiemnie własności między Dłużnikiem a Wierzycielem, gdyby ieden pożyczył Jey z pewnym Terminem, a drugi między niemiał czasu zamienionego odebrania Jey, bo ktoś niepossiada rzeczy iak właściciel, nie iest Jey Panem, iżeli Jey zakładem na pryszłem dłużnika złożeniem pieniędzy oddać by powinien. Statut 1347.

Dopiero possiadanie rzeczy iakiey z tytułu pewnością, że więcey nikt niema do niey Prawa, że iey odebrać w żaden sposób niemoże, daie tytuł prawdziwey własności, odebranie zatym Jey dozwalaiąc woli cudzey, iest naruszeniem tytułu tego: własności tanio czy drogo przedaney, iestli fantialis Bankruta wracaiąc się do niego niemoże; podobnież iż mniema że Dobra Jego tanią cenę oddaią się Wierzycielom, wracaiąc się do nich niepowinney – Pewnieysze iest ocenienie rzeczy wszelkich przy Osobey czynione w pewnym czasie kiedy ie robiły, niżeli w dat kilka, atym bardziey powiększey, bo okoliczności różne odmieniaią cenę tey samey rzeczy. Za która nam dziś wydaie się bydź zbyt tanią dla przyczyn odmiennych, była dobrze zapłacona w tamtym czasie, podobnie dla rożności przyczyn, przeciw takim zasadzkom Prawo Rzymskie powiedziało. Illud a Veteribus praeceptum est, neminem sibi ipsum causam dominis mutare –

Potrzeba ieszcze otem powiedzieć, czyli dlatego że Dobra przez Dłużnika nieodpryszłe, iż może ie wykupywać? Skąd taki iest wnioseł? Na iakich zasadach? bo Prawu Sprawiedliwości y prostemu rozsądkowi iest przeciwny.

Jest wywróceniem Prawa; gdy te Stanowiąc że maiątek Dłużnika ma bydź podzielony między Wierzycieli nie zostawia mu żadney drogi powrocić do niego, y wyraźnie postanawia Wierzyciela posledniego w Prawie wykupienia, Więc chcąc przeciw wyraźnemu Prawu wracać do Dobr Dłużnika iak właściciela, iest postępować Arbitralnie. Ale mówią ieden nad tabi iest Zwyczay, a Zwyczay używany bydź może za Prawo. Dla czego ten Zwyczay nierozciągany do Spadłego Dłużnika między Wierzycieli rozebranych? pewnie dlatego; że Zepsuciu podlegaią, i w kilka lat warte iść swoią utraciaią? a zatym wzaiemnie że niema za lat kilka wartość swą powiększyć, Dłużnik do tego Zysku przypuszczany bydź niepowinien. Zaten bowiem Kapitał w którym Wierzyciel umieszczony kupiłby był w ten czas in natura, y ta podobnie podniosłaby swoią wartość, a Kapitał Jey niepodniósłby się, owszemby y zredukować wartość swą zmnieyszył. Zwyczaie są to Dzieła prywatne gdzie niema przeciwko nim Prawa mogą bydź przywodzone y zachowane, ale mocy y swiętości Prawa powszechnego obalać niemogą, nawet podobne Wyroki Sądowe, niemaią więcey powagi iak dzieła prywatne, y takich Prawo Rzymskie mowiąc de pactis wyraziło „Jus publicum pactis privatorum mutare non potest„ Sam Prawniey

Solvey

Polscy, nazywaią umieszczenie Wierzycieli na maiątku Dłużnika Possessya wieczne, i dla czego prawnie żądaią? że Dłużnik ma wolność Ią wyłączyć = wyłączna wolność obak. Possessya wieczna = Ja uważam dla tego tę Sprawę, iż niemożna z nadaiącego wyraźnego prawa, że podzielenie Dóbr Bankruta nie zostawia mu wstępu powrotu do Dóbr, a przeto Wierzycielom nadaie Possessyą wieczystą, a Interes prywatny robi wynalazki do obalenia prawa z naywiększą niesprawiedliwością. —

Warunek wynalezion aby Dłużnik odprzysiągał się maiątku, iest prawny rozsądkowi; bo rozważmy; iaka Rota przysięgi oznaczaią dla niego prawnią? Oto, że nic złego maiątku nieprzytrzymuie. Wszakże Dłużnik mienna cały zadłuża swóy maiątek tylko zbytnią partycypacyą Onego, dla to: co zbyt na niego potrzebuie, marnotrawi, y złą obciąża go zbytecznie długami, używa zaś póty, poki ten nieiest oddany w podział Wierzycielom. Jakże mu można oznaczyć prawdziwą przysięgę y wnosić aby dopiero takiego fałszu y zbrodni przysięga mogła nadawać prawo wła snością Wierzycielom Dóbr rozebranych Dłużnika? Jeżeli kiedy przysięga taka robi na bytu, tedy mit tego obawać niemoże; aby taż miała bydź wypełniona przez samego Dłużnika, deklarującego się dłużnikiem y oddaiącego Wierzycielom swoy maiątek; bo ipso facto on byłby krzywoprzysiężcą, a Sędzia przyprowadzaiący Ią do takiey przysięgi byłby winnym Jego występku —

Ci którzy rozumieią że potrzebne iest odprzysiężenie się Dłużnika, z Zastrzeżonego Zwyczaiu ołem mówią, nieustanawiaiąc się iakie Osoby, w iakim czasie, y dla czego taka przysięga z nakazu Sądów wypełniaią, y nawet wypełniać powinny. Aprowadzaią taka przysięga bywa wnosząc tego błędnie, że dopiero do stanowienia oddaiącego Dłużnika lub Jego Sukcessorów od Dóbr utraconych dla Wierzycieli. Mniemam że w takim przypadku z pomieszaniem prawa przyrodzonego y pisanego byłby Bankrut stan dale go lepszy, niż ludzi Oszczędnych, Gospodarnych, prawowitych, którzy swoy maiątek dobrą wiarą oddali mu, ale rozbieraiąc to, kto taką przysięgę wypełnia? y niemogąc przypuścić, aby ią Dłużnik robić mógł, nader Oczewista, że ią robią następuiący Dłużnika, robią ią zaś natenczas, ieżeli po Śmierci tego Dobra Jego obeymą, pobieraią z nich dochody przez iakiś czas, a przeto przychowaniu długów Dłużnika, komportuiąc nietylko maiątek Jego pozostały, ale y dochod od niego, za czas przez który tenże maiątek posiadali za obowiązem przysięgi Jako wszystko oddaią, nic złego maiątku nieparticypowali nicukrili, y dla tego nic Ich z niego partycypować nie spodziewaią się — Dłużnik zaś sam przysięgi robić niemoże y niepowinien, że nie partycypował, lecz robić ią powinien, że nic niema z Swego maiątku, ale cały wyiaśnia w nature y papierach dla Wierzycieli —

Przysięgi żadnak takie niesą fawore Dłużnika ani Jego Sukcessorow, ale fawore Wierzycieli, że nic z maiątku niezostaie dla nich ukrytego, Jakże wnosić z tąd tak krzywo można, aby ich niewypełnienie dawało mu wstęp wyrzec Wierzycieli z Dóbr które oni za długi rozebrali? Uważmy tylko Dłużnika od dalszey odpowiedzialności taka przysięga, a gdy Ią niewypełnia, y ma się zaocznie natenczas oddalać by maią Wierzyciele którzy niepowinieszczają się na Jego Dobrach do wszelkiego Jego Swego

maiątku

Innego maiątku gdzieindziey. Prawnicy Polscy prześwietnie nieznanym
w zadnym Kraiu wynalazkom y tłumaczeniom Prawa, staraią się tylko przyczyną nie
społeczności y pieni między Obywatelami, wznieciaią pasyą zysku w Sukcessorach
dłużnika, że nawet dobrowolnie y Sądownie oddaiąc maiątek prawdu swego pod roz
bior Wierzycieli, gdy ten za czasem nabywa większey wartości, którą Ich społeczność
a Sądy które w brew prawu Prawa wydaią, takie Korzyści, starają się iescze większe
Ich przyczyną, rozszerzaią zepsucie moralności, y że tak powiem zachęcaią do złey wia
ry y naruszania ludzkiey własności—

Jeżeli z Tranzakcyi zawartych z odprzedaną Dobr niemożna do nich powrócić, dla tego
iż z czasem zrobiły się Dobra droższe niż były w czasie kupna, równa iest przyczyna
że niemożna powrócić dotych, które w rozbior Wierzycieli są oddane, bo Tranzakcye ro
wnie oddały dobra na większość stosownie do umiarkowaney obecney wartości-
pieniędzy iak y Rozbior = Pozwoliwszy zaś przeciwnie nikt niemiałby nabywać
Dobr, bo wiat kilkanaście dla podwyższoney Ich wartości, byłby wykupiony dla nie
dostateczney Ich wartości, Jednak nieco innego iest podmiotą dla Sukcessorow Dłużnika
żądać wykupna Dobr od Wierzycieli, tylko ten zysk, że wartość Ich iest wyższa w
czasie żądanym od tey w iakiey były oddane Wierzycielom, bo gdyby wartość Dobr
z pieniędzmi narowni była, to bez któreh Wierzycieli, kupiłby Sukcessorowie do
bre Inne Dobra. Pieniądze z różnych przyczyn stamtąd, a Dobra z różnych przyczyn
stąd które obydwie nieczy do teraźnieyszego wykładu nienależą, wartość swą względem
pieniędzy podnoszą, w czasie przedaży y rozbioru ta wartość wzaiemna była na
równi, więc byłoby niegodziwie oddawać dzisiay Wierzycielowi np: Złoty Zł 1000.
który wtenczas był rowney wartości z dziś nabyta, kiedy teraz ta wartość iest
Złotych 10,000, bo przed laty kilkadziesiąt za Złotych 1000 można było kupić tyle dóbr
co teraz za 10,000. a za 10 Tysięcy tyle co teraz za 100 Tysięcy, Zł: Prawo które iest
ogólnym, które niedogadza Pasyom ludzkim, chcąc Ich dyszle iedynych naduzycia
mi, ale owszem w tym celu zawsze iest stanowione, aby temu wszystkiemu Wadto
tamę, niepowinno bydź złabą zniewagą tłumaczone y wywrócone. Dwoiaki
sposob na całym świecie Prawo przepisało utracenia swey własności Imperat
przedaż Dobrowolna Zł: przez przedaż Sądowa przy zwana, przedaż dobrowolna
iest przez Tranzakcye, Sądowa przymuszona gdy właściciel zadłuża swoy maią
tek, y ten nakazem y powagą Prawa oddany iest po między Wierzycieli, lecz
przedaż ta przymuszona, po miedzona iednak iest zawsze zezwoleniem właści
ciela Długiwa, bo długi które zaciąga upewnia Wierzycielom na swym ma
iątku, gdy obciąży maiątek y długów niepłaci wiadomo mu iest Prawo
iż te wszystkie oddaie Jego maiątek pod Rozbior Wierzycieli, marnotrawiąc
zaś, zbytnie już zezwala na ten rygor Prawa pod którym tu iest — Niepotrzeba
iuż osobnego na to Jego zezwolenia, bo Prawo byłoby niedołężnym, gdyby
było w ustanowionym potrzebowało, aby na wykonanie Jego ten zezwolił, który
podpada Jego ostrości, Sądow iest obowiązkiem wykonywać ie, nie przypuszczaiąc
tłumaczenia ani żądaiąc pozwolenia aby na czyste były mu puszczone

Trzeba—

Trzeba zdaiąc uważać przyczyny dla czego to w Innych Krajach Bankruta za Dobra
przedawane, y pieniędzmi dzielą się Wierzyciele, a w Polszcze Prawem podzielenie Dobr
w naturze iest ustanowione, ato że tam kray był ubogi, a bárzo co raz wyższe lata, kiedy
było stanowione Prawo, iesz cze był uboższym, dlatego przedaż Dobr za pieniądze była
niepodobna — Prawo nakazywało miedzy dłużnikiem długom Wierzycielskim
rozdzielić ie po między tychże. W Polszcze mieszkaią y iest tam zwyczay rozbiorów w
Krajach ubogich, a przeciwnie w Krajach bogatszych przedaż Dobr za pieniądze — Dłużnik
u nas nietylko w tym na dłużnika iest Prawo łagodniejsze iak w Innych Krajach —
Prawo Mojżesza pierwszego Prawodawcy stanowiło karę niewoli gdy dłużnik niewy
płacił się — Rzymskie, lubo mu tamte niebyło znane, iak już powiedziano się że-
bież samą karę rozciągnęło — Podobnie wiadomo iest że w teraźniejszych czasach
w Krajach Europy też sama Ostrość Prawa iest zostawiona, a mianowicie z Prawodaw-
ców nigdy niepomyślano do myśli, powracać dłużnika do Dobr utraconych, ani mi-
lionów z Prawników reszty całey Europy tak przeciwnie Prawo tłumaczy, co sam
wzniane iest powszechnie od Prawodawców y Politykow, że Prawa zabezpieczaiące
stałą własność y posiadanie pewność Dekretow w stosunku wypełnienia Praw y
umów między Obywatelami są nayceltniejsze środki do zaprowadzenia w nich tey
wprawdzie iaka iest potrzebna w Kraju do natchnienia Ich miłości pracy y przemysłu.
— Gdzie własność nieiest pewny posiadania, gdzie dłużnik bezkarnie zwodzi wiarę
publiczną, robi ignorancyą z swoich Wierzycieli, nie im oddaiąc w Rozbiór swoy
maiątek, drugiemu zmowy swoiąc a ich szkodą odbieraiąc, gdzie Sądy wydaią
Wyroki nie w Wykonaniu prostym Prawa, ale w Rozumieniu tłumaczenia Go przez
Interesowanych Prawnikow, a przeto gdzie umowy między mieszkańcami niemaią
pewności, Kray takowy w Rolnictwo, Handel y Rzemiosła między kwitnąć niemoże
gdyby miał wszystkie y nayważnieysze wolności do tego wewnętrzne. Sądy więc
Krajowe istotnie są warownią porządków Narodowych, albo przyczyną opóźnienia
ich wzrostu, bogactwa, y potęgi. Wykonywaiąli Prawa wedle Ducha istotnego? Kray
wtym wszystkim postępować będzie; Robiąli niepewność każdego odmiennemi coraz
wyrokami przy tłumaczeniu Prawa? przestrzegaią wymienionym porządkom po-
wszechnym — Sąd wypełnia powołanie swoie y istotnie służy Krajowi, Jeżeli Prawa
stosuie tylko do Swego Wyroku niewymuszaiąc mu żadnym tłumaczeniem tego, co w
sobie ma, ani pozwalaiąc niewinny nadwyrężyć Opisuie —

Abak tego wszystkiego co powiedziano się wyiaśnionem iest, że Prawo oznaczyło Roz
biór y podzielenie maiątku dłużnika pomiędzy Wierzycieli, że nieoznaczyło zdzia
pienia od Dobr przy dłużniku, że nawet takie Prawo byłoby niedołężne, nakaz Opy-
rozbioru nigdy niebyłby pewny, ani wykonany, że Prawo takie approbowałoby zła
wiarę Bankruta, y razem podawałoby mu sposob drugi raz oszukiwania Wie
rzycieli, pozbawieniu Ich maiątku, y nam ich tłumaczenia że takie Prawo pewnie
moralnie byłoby naymniey sprawiedliwe, y zachęcałoby do złey wiary. Wyiaśnio
no iest owszem iż to Prawo niezostawiło żadnego wstępu ani powrotu do Dobr po
dzielonych między Wierzycieli, a zatym Wierzycieli Samych takowa prawna

za Dziedzicow

Prawnej za Dziedzicow Prawnych postanowiło, dla czego y Prawnicy Sami nazwali Ich wiecznemi Sukcessorami. Że Ile prudzo Dobr iest Prawnej przez Franzakcye, tyleż przedaż Sądowa, czyli podział Dobr Bankruta w długach ma pewności y pewna widokwości. Że gdy niegodzi się naruszyć Franzakcyi, podobnie niegodzi się naruszać y Rozbioru, a przeto gdy Prawo wieczności stuby nieprzemieniwiemu ciałom na Dobra Bankruta, więc to dane pod Opiekę Prawa, toż samo podziała się Dobrami tkie y Ich własności. Opiekę tych Praw iest nayczcigodniejsza w ustawie przeszłych dawności Ziemskiey, y Prawodawca niemiałby sposobu potrzyć końca Kłotni, pieni, zazdrości, y niestuszney tychże ludzi y gdyby dawności Ziemskiey nie było, dalsza przeto rzecz iest, o ważności tegoż Prawa dawności Ziemskiey.

O Prescrypcyi czyli dawności Ziemskiey

Gdzikolwiek znayduią się ludzie, tam wszystkie Prawa dążą do utrzymania społeczności towarzyskiey, nie zaś zachowanie Ich niemoże tylko 1mo Bezpieczeństwo Osobiste 2do Pewność własności, te dwa przedmioty są gruntem społeczeństwa, y wszystkie inne Prawa, cokolwiek zabraniaią, pozwalaią lub rozkazuią; nie są iak tylko wsparciem pierwszych dwoch wymienionych zasad.—

Potrzeba iest dla Człowieka w społeczności będącego, aby Opieka Prawa był zapewniony, że niebędzie od drugiego uszkodzony, na Wolności y Całości Swoiey Osoby, Inaczey przez zazdrość, nienawiść, Zemstę, często zdrowie Jego, nawet życie wystawione byłoby na niebezpieczeństwo, tym końcem Prawa dla postanowienia Zapory złości Szkodliwey są postanowione. Lecz rownie iest niemniey ważną potrzeba, aby własność każdego, y Jego pewność Prawem zatwierdzona była, bez zabezpieczenia tey nayprzemocnieyszego; pierwsze Warunki o zachowanie Całości Osobistey y wolności Człowieka byłyby nietylko niedostateczne y słabe, ale nawet na nic niezdałyby się. abowiem chęć Zysku niegodziwego y zapalaiące Pasye wywracałyby y mieszały inne porządki. Prawa zatym zpewniaiące własność są razem ubezpieczeniem Osobistym, a przeto rownie towarzystwu społeczności są drogie.—

Preskrypcya czyli dawność Ziemska, która iest Prawem ustanawiaiącym, że ten traci Pozwę swoią do rzeczy, którąby rozumiał bydź swoią, ieżeli przemilczał czas przepisany; iż iest Prawem nayzbawiennieyszym y iedynie ubezpieczaiącym własność Jego, dowodzi nayzdawnieysza y teraźnieysza Historya, a z przyrodzonego nayporządku, iest razem Prawem naysprawiedliwszym.

O Dawności Prawa Preskrypcyi

Stworzony nayprzod Xięgi Prawa Rzymskich, z których wszystkie Narody znane Nam w świecie Politycznym czerpały swoie Prawodawstwo, y znayduiemy tam nieraz Prawo Preskrypcyi radzone, i ako do ubezpieczenia własności nayprzydatnieysze. Które przez opisywane poprawione, a zawsze swoią bytność y wykonanie maiące, znayduie się to w zbiorze Dwunastu Tablic między nayczcigodniejszemi Prawami pod Tytułem Usu Capio, y dochowane zostało w całey swoiey obszerności w Kodexie Justyniana Cesarza, w nayprzemyślnym zbiorze y ustanowieniu Praw Rzymskich.

Niemoże

Niemoże tu bydź celem moim mowić otym, iakie zdania były dawnych y poznieyszych Prawodawców, iak długi czas mógłby bydź zamierzony umiarkowany do preskrypcyi z nayskrupulatnieysze cnotliwością przeciw uzurpatorom tey wiary? względem osob ich mieszkań? i t. d. bo takie uwagi należą do Prawodawców, w czasie stanowienia Prawa; iednak naydłuższe lata w czasie Wojen, nieznaydowania się w kraju pretenzora, nawet przeciwko possessorowi złey wiary 30 Lat stanowiono: w innych zaś przypadkach daleko krótsze Lata w Prawach Rzymskich, które są dowodzące dawny y niegdyś obcieżny ten Naród uznawał stanu potrzebę, zachowania Prawa o Preskrypcyi —

Ich Prawa mówiły o Nich iakie o rzeczach potrzebney do Utrzymania Polycyi publicznego, iakoteż czytać można de Usurpatoribus et Usucapientibus w Słowach „Bono publico usu capio introducta est ne scilicet quarundam rerum diu incerta dominia essent. cum sufficeret dominis ad inquirendas res suas Statuti temporis spatium" Prawo Rzymskie o preskrypcyi umieszczone było, y rozumiane za Prawo alienacyi czyli oddania dobrowolnego przez tego, kto dawność Czasu przeciwko temu w Słowach „Alienationis verbum, etiam usucapionem continet. Vix est enim ut non videatur alienare qui patitur usu capi, ergo Alienare videtur qui patitur usu capi." ——————

Nadawało tam ieszcze Prawo preskrypcyi też samą uczciwość y powagę, co ostatecznym Sądowym Dekretom y dobrowolnym Transakcyom w Słowach „ut sunt Judicio terminata, compositia, longioris temporis silentio finita —

Co Rozdziele, a potem upadku Państwa Rzymskiego, kiedy Kraye temu Cesarstwu podległe, osobney kolei nabyły udzielności; Prawa iednak Rzymskie, zostawały tam przeniesione utwierdzone y stanowione, po rożnych w nich odmianach formy Rządu y Prawodawstwa w niepodległych y udzielnych Krajach Europy: Prawo Preskrypcyi stale wszędzie utrzymywane zostało. Za naszych już czasów y pamięci, zrobione nowe zbiory zachowały się; takowy nowy zbiór Praw w Prusiech za Króla Fryderyka II. za cręty, a za Wilhelma stanowiony: podobnie Franciszka Cesarza w Austryi. Napoleona we Francyi, wszystkie Prawo o preskrypcyi, nietylko nowe ustanowiły, ale tylko dawne utwierdziły: Prawa Polskie które z Sąsiednich Praw y Prawodawstwa Rzymskiego czerpnęły, od dawna preskrypcyą opisały. Tak Statut Woronny Roku 1347 mówi „Vir prescribit decem, Vidua Sexdecim, maritata tot Woronny Roku 1347 mówi „Vir prescribit decem, Vidua Sexdecim, maritata duodecim, Też samo Konstytucya 1505. 1537. 1576. 1600. a Statut Litewski w Rozdziele 4 Art. 91 Lat 10. dawności postanowiło.

Konstytucya 1768 Roku kiedy mówi o zadawnionych Sprawach od Lat 10. tym samym sposobem dawność Czasu Lat 10. rozumie —

Władzy Monarsze Nayjaśnieyszego Pawła na mocy takowych Praw ustanowiły także dawność Czasu Lat 10. a Senat Akt pierwszy Prawa pod Panowaniem Nayjaśnieyszego Aleksandra Nayłaskawiey Nam Panuiącego zachowanie tych Praw Sądom ostatecznie rozkazał.

Ten w krótkości wspomniony Łancuch Historyi blizko pułtrzecia Tysiąca Lat upłynionych Obymiący, pokazuie że Prawo preskrypcyi było Prawem powszechnym, Monarchije, naywiększe Kraje naybogatsze, nayludnieysze y nayporządnieysze, naywięcey owocowne, naylepiey kwitnące, a ztym doświadczeniem wielkim, że iest potrzebnego

dobru m

Ludzkom nadane, wrodzony nadane Prawo przestrzegaią potrzebnym, pożytecznym y sprawiedliwym do ubespieczenia własności. z których iakie z niego wypływaią nayłatwiey powiedzieć o nim można, Summo generi profunda quiete prospedit.

O Sprawiedliwości Prawa Dawności Ziemskiey

Żadne Prawo i Ustawa niemoże bydź Krajowi obcętna, ale musi bydź albo użyteczna albo szkodliwa, inaczey iako niemaiąca przyczyny y słuszności, by taby niepotrzebna; a im które Prawo iest potrzebnieysze do Ustanowienia, tym większy z niego dla Kraiu wynika pożytek. Potrzeba Prawa o przestrzegłości, wynikła z popadku Cywilnego, widziano iż nikt niemoże bydź pewien posiadania aż tylnie y własności ieżeli przeciwko niey, bez zamiaru Prawa wolno będzie zabiegać swoie pretensye, wracać się do tego coraz przedtego się lub utraciło. Natenczas posiadaiąca Stan niema pewney własności: bo ta nieiest pewna, ieżeli zawsze podpadać może wątpliwości: byłby gorszy od wszelkiey innej: a przeciwnie dobre Ustawienia przyrodzenia y prawideł Ekonomiki Krajowey, powinien bydź nayleprzy= Właściciele bowiem dziemi są nayprzewrotniejsi Klassa każdego Narodu Jeżeli się niemaią pewności swoiego maiątku, tak Kraiu niebędzie w żaden sposób kwitnąć niemoże, ale zeszła w nim ludzi musi dostawać w nędzy y niedostatku—

Bez Prawa o przestrzegłości: któryby chciał osuszać błota, kopać kanały, torfowac niepotrzebne lasy, poprawiać grónta, y sporobić ie do coraz lepszego corocznego urodzaiu, Zasiewać y zapuszczać lasy, ie pielęgnować y do wzrostu przyzwoitego przyprowadzać, stawiać domy Folwarczne i Gospodarskie, tym więcey budować ie włościanom, tych iako Rolników zapomagać, y inne podobne koszta na polepszenie Gospodarstwa y pomnożenie dochodów czynić? Praca y koszta takowego Gospodarza, wydawałyby mu się nawet mniey rozkoszne: bo ieżeli zachęca, ty te niepomnoże" znieg odstręcza — owszem taż sama praca y koszta zamiast co miałyby własnemu y Jego potomkom przynosić obiecywany pożytek, za ostatnyby zazdrość y chęć pretensyi tego, ktoryby mniemał ieią może w każdym czasie formować do cudzego posiadania ——

W tym wyobrażeniu rzeczy, niepotrzebna tylko wystawić sobie Stan Posiadacza — utraciwszego urodzoną y do pożytku przyprowadzoną maiętność, aby lepiey poznać z kąd wynikaiący kunszt. Wiadomo że przyprowadzenie maiętności do Stanu pożytecznego nieiest dziełem iednego Roku, często posiadacz cały czas swoiego krótkiego życia tuż nato, y cały koszt z dochodów: Alieby na ostatku dni swoich spodziewał się użyć owoców pracy swoiey, y zostawić konnieć mitemu potomstwu, na ten czas wynalazca pretensyi wracaiąc się do utraconego przez siebie lub w przodkach swoich Prawa, wyzywa go do Sądu, dowodzi że niema wszystkich formalności do posiadania, y bez świętości Prawa przestrzegłości zyskuią na swoią stronę wyrok y maiętność od posiadania odbiera

Patrzmy iak wiele takowym zdarzeniu byłoby niesprawiedliwości? Posiadacz iakimkolwiek Prawem, dobrą wiarą, dlatego że niemiał żadney formalności, albo iż z czasem

Zręczniejszy był Jego mieszkaniec utrudzić swoią maiętność, a na ulepszenie tey starania całego życia i bierne koszta łożyć. Gdyby był te pracę swoią y nakłady na co Innego obrócił, wywabiłby sam pożytku, y zostawiłby ie Potomkom. Gdzieby słusznego żalu y narzekania wydały usta tak ogołoconego y pokrzywdzonego!

Ale powiadaią niektórzy niesposobnym Prawnicy, że Panu kupić maiętność, lub ta nie dostał umieszczony w długu, bo nie dał z dochodów powiększonych przez czas posiadania, a zatym niema krzywdy, gdy mu są pieniądze powrócone y cokolwiek nadgrodzona. Lecz że tak rozumowanie Prawników dosyć poważne, nabożna uwagi y przyczyn prawodawców, które ich wiodły do ustanowienia Prawa o Dawności czyli przemilczeniu, am zmniejsza wyrządzoney niesprawiedliwości, iakoby ich stała przez wyrzucenie odzaszłości Posiadacza dalsze obiasnia uwagi.

Dysputuiemy nato w mniemaniu że ktoś przez lat 10. 20. albo y wyższy Panu maiętność kupił, lub na mocy Prawem Porządku Panu umieszczony został. Praca Jego y staranie całego życia miałaż mieć żadney wartości? Gdyby ią był obrócił na pomnożenie rzeczy ruchomey z mocy odnieść pożytku dla siebie y swoich Potomków – Kto może Summien powiedzieć iżto może być kiedy nadgrodzone! Przydaymy do tego prawdę że iak cena produktów ziemskich w pieniądzach zawsze z różnych przyczyn podwyższa się tak wtąż miarą y pracami ziemi idzie w górę; Wspomnieć sobie lat 40. 50 lub 60. wyżey, ktokolwiek porównać zechce cenę Dóbr dawnieyszą y teraźnieyszą przyzna, iż w tym krótkim czasie w połowie przeszłoroć więcey drożeia iest niż przedtym; a kto zechce polityczny o tym zrobić rachunek, z iakim postępem Dobra ziemskie w naszym kraiu dla różnych przyczyn idą w górę, nie omyli się ieżeli na kilkadziesiąt lat sześć wartości przyczym. Jednak miara pewna np. ktonie iakiego ubożia nie był potrzebniejszy do utrzymania ludzkiego przez 20 lub 30 y więcey lat iak iest teraz, równa była y iest tegoż potrzeba, a zatym w stosunku pieniędzy które pomnożenia zaszłą zmianę nie był ani droższy ani tańszy iak iest teraz, ale pieniądze przez różne przyczyny y wypadki mniejszą wartość otrzymały. Ktoby przytym rozumiał w Ekonomice powszechney Krajowey, podobne robić stosunki, nie zapewne tym prawdzie. A zatym dowodzi się, iakby iest niesprawiedliwość ktoby dla uformowaney pretensyi kazał zwracać z maiętności pieniądze, w tym wielkości iak były zapłacone, lub iak przed laty była maiętność oszacowana, które na ten czas równe miały wartość z maiętnością, a w czasie wypadku żadnego niemasz do nich stosunku, Czyżbyć w tym przypadku, cała wina posiadaiącego z tego wynika, że miał dobrą wiarę trzymaiąc Franzalnyą, lub nabywaiąc nieważnego prawa. Gdyby tą samą Summę pieniędzy, którą dał wynalazcy pretensyi, wziął z ludźmi lepiey dotrzymuiącemi Jego maiąteh nie ponosiłby uszczerbku. Każde dobra iak się powiedziało przedane przed laty 10 atym więcey dawnieyszych wydadzą się dziś tanio przedane, dlatego że wartość Dóbr podniosła się, a cena pieniędzy spadła, skąd wynika, że stosownie tey ceny do obecnej iest niesprawiedliwą.

Prawo o Dziesięcioletnim przemilczeniu wszystko nietylko ubezpiecza posiadanie zupełnie ale niedopuszcza iawney niesprawiedliwości w nadmienionych podobnych przypadkach

a ludzi

a kiedy Prawo brom niesprawiedliwosci powszechney, mocna Sądóm mycrzyny
postępować Arbitralnie Samym Słowem, prescribit in Su capit. Za szczepia między
Mieszkańcami Moralność przez pomnażanie vprzeiey y dobrey wiary w Ich umowach
Ugodach Kontraktach wypadaiących Sądowych wyrokach y zmnieysza Ich kło-
tnie y Processa - Tem Samym to Prawo staie się Krajowi naypotrzebnieysze nay
wyteższe y Samo z siebie iest nayspraviedliwsze = w Prawie Krymelnim
uważane było Jako Palladium Strzegące własności y wszędzie Samą praktyką wy
warciem takowe iest przyznane =
Gruntuiesz także Prawo prescryptyi na Prawie przyrodzonym, bo iakoż dyalektyka
wieka iest naydroższym dla każdego dobrem zkądsz nic u niego w porowna-
nie iść niemoże, tak w ciągu tego obrocony Jego Czas y Praca, iest tey Samey warto
ści, a Prawo dawności posiadania gdy ubespiecza tę pracę y czas tu włożony, wzięc ma
swoią za Zasadę na przyrodzeniu -
Ze wszelkich prawniczych Speculacyi y uwag kiedy iakichkolwiek były o
Prawie prescryptyi, z nayważnieyszych do iedynie uważana była ze gdy Prawo o
prescryptyi zakłada, uważać Czas czyli posiadłość dobrom idzie, czyli było posiada
na sposobem własności, oraz dawność albo czas Prawem przepisany, y nałeż
czas nakazuie wyrok na Stronę posiadaiącego, stracić się zaś może iż posiadał
był zupełnie złey wiary, tedy w takowym przypadku Prawo upoważnia wzruszaią
czyli przywłaszczenie, a zatym dowala niesprawiedliwości, to iest istotnemu
Duchowi Prawa przeciwne
Rozważane już były z naywiększą uwagą przez naydoskonalszych Prawodawców
takowe zamuty, y z naywiększą troskliwością y bojaźnią aby Prawo prescryptyey
iedyna warownia własności nieiakąś nawet plamą do strzeganą w Stanie.
= Uważano w Prawodawstwie że własność niemoże y nie powinna być inaczey
utracona tylko przez zezwolenie. Każdy Cywilnych Społeczeństw Członek podlega
Prawu od naywyższey Zwierzchności ustanowionemu, to podległość dla niego iest
wyteczna bo mu zabespiecza to, co w Jego dyspozycyi z całym towarzystwie iest nay
szanownieyszym, y na czym zawisło każdego szczęście, to iest bespieczeństwo
Osoby y maiątku - Gdy się On wyzuie z mową dobrowolną przez Prawa
chuia z Swey własności, zezwolenie iest oczewiste; Gdy zaś tenże opuszcza spo
by wypłacenia się lub Jch niema, y Jego maiątek wtedy Prawa iest przedany
lub podzielony w długach między wierzyciele zezwolenie na utracenie wła
sności iest także oczewiste. Jest niemniey sprawiedliwe utracenie własności takiey
Prawo bowiem zabespieczaiące własność każdemu, równe ostrzenie kazy się posiada
iącemu, y wierzycielowi pieniędzy gdy te mieią bydź dawane, wierzyciel maiątek dłużnika
powinien zabierać na satysfakcyą w stosunku pieniędzy, iaka ich iest należeć
wartość; Gdy dłużnik nieptaci, a mienia Jch bydź może w latach poźniey szych w
czem wielka różnica wyżey pokazało się. Jeżeli na ostatek maiący pretensyą do
rzeczy utracą mniemaną własność przez Samą prescryptyą, y to także iest iawne
Jego zezwolenie, chociaż nie przez żaden Akt Urzędowy y oczewisty, ale nie wątpli
wie domniemany, bo dobrowolnie opuścił Czas, który mu Prawo zachowało: y

Zezwolił

y zezwolił posiadaczowi zostać Prawnym właścicielem— Zaiste posiadacz rzeczy złey wiary, do której niemiał żadnego Prawa, gdy tylko przez Samą przedwypuszczą stad się Iego właścicielem, iest prawdziwym usurpatorem y przywłaścicielem cudzey własności, ieżnak Prawo przedwypuszczi przeto nie staie się niesprawiedliwym gdy wiek małoletni zdata pewne utraconey własności przepisało. Maiąc przeto regard do rzeczy przez przedwypuszczą w takim przypadku utraconey, nie na niesprawiedliwość, ani na Ostrość Prawa, ale na wielkie niedbalstwo nanieść powinien; tak iak ów nieostrożny, który drzwi nieramlingwszy zostawił otwartemi, pomnożenia Swoiego złodzieja, lecz nie pomniał się o swoią bradzież— zdał mu czas wyiść za Ocean. Prawo zabroniło złodzieystwa, na złodzieyce ustanowiło kary, ieżnak w wymienionym przypadku, ubradzione rzeczy przepadły, chociaż była o nich wiadomość, y złodziey wiedział kim chociaż był znany— Maią przepadać nagannie Prawo z przyczyny że nie zadano Iego wykonania y wyrzeczono się Iego korzyści— Reguła Prawodawstwa wyiąga z wielkiey ogólności, ustawy ogólny wszelkie wyiątki szkodliwe są w Prawodawstwie y zostawiaią tyle ogrzane sposoby dla Obywatelow tłumaczenia Prawa, a zkąd między niemi staią się zarodem niepewności y niesposobności: Częstokroć Sąd nawet nayswiętszy przepadać musi z tąd błędom— z tey przyczyny Statut Prawa Wilhelma wyżey wspomniony słusznie iest skrytykowany, że do ogólnych ustaw wiele dotyczących wyiątkow—

Prawo przedwypuszczi ubezpieczenia własności wyiątkich powinnościach ich posiadania iasno y bez żadney wątpliwości, a zatym Prawo ubezpieczaiące Dobro wyiątkich niepowinno bydź między wątpliwości wprowadzone—

Gdyby nawet trafić się mógł taki przypadek ! ktory z znaiomości y poważaiu rzeczy musiałby bydź bardzo rzadki ! aby kto posiadszy swą własność bez żadnego Prawa, kiedy posiadanie to będąc czyiąś zezwolenia przez opuszczenie czasu przez tego co ią utracił nie stawszi spokoienstwu szkodliwe. Zamiast że naruszenie Prawa przedwypuszczi ciągnęłoby za sobą wzruszenie wielu spokoyności, gdy bez zachowania świętości Prawa przedwypuszczi niemałby już pewney własności— Do tego dodać potrzeba, że posiadacz złey wiary znany iest zawsze dubliczności, wydawiony on do stania na powszechną wzgardę, y własne sumienie kare go żywszą za wydarcie cudzey rzeczy—

Jeżeli Prawa stanowione są celem ubezpieczenia powszechnego wiec potrzebuią postrzeżenia; Traciący czas przepisy o przedwypuszczi, a potym upłynionym wznawiaiący swą pretenzyą, dwoiako niepotrzebny iest Prawu, raz iż kiedy to powinnością mu czynić o swoią pretenzyą on miował, drugi raz, iż kiedy to zaniedbuie po Oznaczonym czasie dawności dziwnie kiedy tyle wznawiać, Onwzruszą spokoyność Prawem zawarowaną— można powiedzieć że tacy pretendowie tentuią tylko sądy a gardzą Prawem—

Lecz kiedy iuż niemożna zaprzeć świętości, ani oczewistości Prawa o przedwypuszczi do czegoś uznawaiący pretenzye przeciwko zaniechaniu Prawa takiego udaiących się? Ole-

Ob Szkodliwsze iepsze wynayduią lekarstwo zboczeniem Tłumaczenia Prawa, y chociaż to iest ogolne, iednak upatrują w nim różnicą ktorey niemasz, y tak mowią że Sługy do tego przypadku Jmm do tego y mieszczanie Znowu że do niektórych przypadków nieSługy. Kłobuczych Zna porządek Cywilny, przecyć niemoże że ten mocą ustaw y Prawo iest utrzymywany, a zatym niemoże bydź mic Szkodliwszego temuż porządkowi y nieobowyrocznia go tyle niedozy, iak Tłumaczenie tychże Praw przez Interess Osobisty, lub błędne mnieniane, nadawanie im innego znaczenia y postaci, wynaydowanie w nich tych exceptij y przypadków których w sobie wyraźnie niemaią— Sąd z Ustawy Samey będąc wyłonowanym, a zatym Stróżem Prawa, nebi bi albey powołaniu swemu, gdyby sam Prawie winien iest pozbawienstwo robiłby się nowym Prawodawcą, nieistniejąc Prawa Ogólnie iak to stanowi, ale go dzieląc na przypadki y tłumaczenia— Na teraz Sądy byłyby Arbitralne mi, gdyż iden inaczey drugi znowu inaczey też Same Prawo tłumaczyłyby, y zostawiwszy tym iednemu wolność drugiemu w tey samey rzeczy przeczyć ich niemożna, bo kazdyby mniemał, iż wedle swego Sumnienia lub świadomości o nim rozumie— Bezpieczeństwo Obywatelskie y Jch maiątki wystawione byłyby by zkąd na tysiączne niebezpieczeństwa, z czego musiałby wypływać powszechne nieporządek, lecz takie wypadki nie przytrafiaią się tylko w Rządach niedołężnych które albo iuż charakter swoim zniszczeniem y zgubą albo do niey dążą. Ale w Rządzie Mądrym y Cnotliwym pod iakim tysiącmy w nasz obszernieyszym Świata Imperium gdzie Zwierzchność Naywyższa wykonanie Praw powierzone za dobro powszechne, gdzie wszystkie stopnie Sądów tyże władzy Sprawują się Prawa wykonywane bydź muszą—

Sędzia wszelkiego Stanu, nie iest chałupnem maiątkiem Obywatelskiem aby przeto mimo Prawa Arbitralnie lub wedle swey skłonności onym go obracał, a dawnym expressy z niego dany. Trzymaiąc się zawsze Sądu co Prawa postanowiły, w wykonaniu tych nie powinien chcieć nawet zarabiać na Cnotę wdzięczności. Jego nadgroda zasadza się na odbieraniu Cci cnocie należytey— Jeżeli Obowiązkiem iest każdego mieszkańca krajowego ulegać Prawom, y wedle przepisów Jego postępować, Sędziego y Urzędnika sądowego iestże to w tem powinność; bo powołanie Jego robi go zarazem Stróżem y wykonywaczem tegoż Prawa, a Obywatel gwałcący Prawo, w oczach potrzebnych uważany iest występnym wedle gatunku przestępstwa— Sędzia zaś przeciwko Prawu Oczywistemu wyrokuiący y błędnie tłumaczeniem wywracaiący, iest dalekowięcey występnieyszym— Zbrodnia sama w niey z rodzaiu ma swoią różnicą— Złodziejstwo o dowcipne iest występkiem ohydnym, ale Same złodziejstwo popełnione przez Urzędnika Sądowego Publiczna Kassa wdzięczność y Straż polecona była, skłoniwszy się niewinnie ohydniey stanie Swiętość y całość Prawa o dawności Ziemskiey zostaią pod Straż Sędziow. Dawność od wieczna tegoż Prawa aż dotąd nieprzerwanie dozrała. tegoż Sprawiedliwości, a zatym bezpieczeństwo własności iest zasadą y warownią Towarzystwa Ludzkiego, iest oraz węzłem y Rękoymią między Panuiącym y Jego poddanemi

Vide Rozdział fol 83 * y 167

Justitia ubi es? an in Celum ascendisti, an in Inferno sepulta es?.....

Ukaz Jego Imperatorskiego Welicziestwa Samoderzca Wserossijskiego iz Prawytelstwujuszczego Senata Kijowskoho Hławnoho Suda Wtoroho Departamentu = Po Ukazu Jego Imperatorskoho Welicziestwa. Prawytelstwujuszczy Senat Słuszał Dieło po zadanu Podpodkomka Winientyja Kaplica, Komissarskoho Leopolda Krasickoho y procych Kredytorow Kniazia Andreja Woroniechoho na Kijowskij Hławny Sud w tom: czto Orpry razsmotreniji konkursowaho proizwodstwa po imieniju dworzanina Kniazia Woroniechoho, chotia wydiet czto Imienije Jego Woroniechoho pereszło w dołhy, odnakowo utwerdit potrebnaje Kredytorskim konkursowym Sudom welikuju ocienku dochodam y ot toho otkazatsa w ostatkie ot kollokacyi Kredytorskich Summ bolszaja Czast Swobodnoho Imienija Kniazia Woroniechoho Prykazali Poielikuiz Dieła Sceho obnażywaietsia, czto Kniaź Andrey Woroniechi Imienji Swoie otdał, pod Konkurs nepraweino po tomu, czto onoie netolko prewyszaiet dołhy ieho, no tak w posledstwij odkrytsa za razmieszczenijem sudebnym Konkursowym y Kijowskim Hławnym Sudom Wsiech Kredytorow na Imienij Onaho Kniazia Woroniechoho bolszaja czast iehoz Imienija ostałas Swobodnoju y naznaczena K otdaczu Jemu Kniazu Woroniechomu Swierch toho w prodołżenyji Konkursa dopuszczeno czto Dołżnyk Kniaź Woroniecki iz czysta otdannaho Samym Im pod Konkurs Swoiechu Imienija, połowynnuju Czast Sceta Sydorowoki za prodaż Kijewskomu Powietowomu Marszałku Komissarskim Hołowinskim Sudowatelmo y po Semu wydno, czto Imienije Jego Woroniechoho, wesma bywo dostatoczno ie y netrebowało nikakoho konkursa, ibo konkursy po Obszczym prawyłam Sobrazno Statuta Litowskaho Rodiła I artikuła XI 52 y Konstytucyi 1588 Hoda Knyhy 2 na Stranyci 1219. uczrezdaiutsia tohda tolko kohda Dołżnyka Imienije okazitsia nedostatoczym na udowletworenije Wsiech Jego Dołhow. W procem y Samoy Konkurs proizwoden Siezdowymi Czynowniki s naruszenijem porjadka potomu, czto Oni w miestie s dołhowymi Kredytorow pretenziami prymimali k razsmotreniju y Sudebnomu ne nadleżaszcze o sobyja pretendyi k Kniaziu Woroniechomu Hrafa Branickoho o bitych Krestianach, y Bażylianow

Nro 7440 Poszedł 12 Czyzema 1815 Goda

Gto Aneks: denap:
no Imy Ombrzedito

Bazyliánow Liżiańskiego Manastyra o fundusze, Kahowoho rodu że
Ta prynadleżat po zakonam razsmotrenija nadleżaszcho Sudeb
nahо mieszta, y otnud ne konkurssowahо Suda: to po takowym
prycynam unyertoyt kak samoy konkurs, tak y Wzii po ono
mu w Siedowom y Hlawnych Sudach proizwodstwa, iakо bywa
szeje nad takim Imieniem, kotoryi kredytorskije dołhy wesma pose
wyszaet, predostawia Kredytoram krebowat swoiehо udowletwo
renija, i stiem w miedzie prodyt, bude pozetajut osobo po
uzakonennomu poriadku w nadleżaszcem Sudie ob umertwie
nij u opynennoy Woroneżkim prodaży Pomieszczyku Hołowinskо
mu imienija = Otkrii prynadleżyt do pretendyi k Kniażkii Woro
nezkomu Hrafa Bramdahо o biełych Kreszczianach y Bazylia
now Liżiańskiho Manastyra o Fundusze, to y ob onyie predo
stawyt kazdomu iz nich razobratia tak w nadleżaszcem Su
die uzakonennym poriadkom, a na mozku podpatkownika
ho Czaplica obiawyt Jemu, otkuda wziatyie po opredielenji Hla
wnoho Suda w Administraciju wydielennoy iemu za dołh
iz Imienija Kniażia Woroneżkahо czasti w obespecenije
pretensyi Jenerała ot Kawalerii Uwarowa, otmieniaietsia
nyne samo po siebie za unyertożenijem po semu pe szeni
ju wsehо konkurssowahо proizwodstwa = O czem w Kijew
skii Hlawny Sud y postat Uhaz, wozwratiw prytom pre
dostawlennyie w Senat pry prozbach ot Czaplica y prochych
Kredytorow Dokumenty dla otdaczy Jm obratno, kotoryie y
preprowodżajutsia pry sem; Za upotreblennuju w Senatie po
semu dielu w miesto kreboweoy prostuju bumahu 22 kopka
y peczatnyie s Uhaza poszliny w czysłat skoku skiduiet Jiula
29 Dnia 1015 Hoda = Podlinnoy podpisał w dołżnosti Ober
Sekretara Nadworny Sowietnik Wadyła Sołtdowanikow = W dol
żnosti Sekretaria Tytuliarny Sowietnik Danita Lelekowskii
Tytuliarny Sowietnik Juan Niemerowskii

Uhaz Jeho Jmperatorskaho Weliczestwa Samoderzca Wserossyiskoho iz Prawitelstwujuszczaho Senata Wolynskaho Hlawnaho Suda otoronu Departamenta = Po Uhazu Jeho Jmperatorskaho Weliczestwa Prawitelstwujuszczy Senat Sluszad Dielo po prynesennym na Onoy Departament Zalobam ot Kredytorow Sapnoho Sowietnika Fedora Stanislawa Worcela, y ot Samaho Jeho, wtom: Ot Kredytorow czto Hlawny Sud nadlezaszcze po prozbie Hrafa Worcela otkryl na Jmieniju Jeho prewyszszajuszczem Kredytorskije dolhy Konkurs y zapostedoh postanowyl tomu Jmieniju wysolnuju cienu, oprediliw prytom dla Kredytorow y Krestian mato ie kolicestwo Zemli = a Ot Hrafa Worcela, czto Onoy ze Sud potoczyw Jmieniju nizlusju cienu, oprediliw dla Kredytorow y Krestian Zemli izliszneje kolicestwo y Zdielaw Jemu Hrafu Worcelu druhyja Mnohyja otiahoszczenija Prylazali Kak po sobrazie mija prynesennych Senatu ot wyszeprisannych Kredytorow Hrafa Worcela y ot Samaho Jeho na Wolynskii Hlawny Sud Zalob i istrebowannym ot neho Obiasnenijem otkryli, czto Onoy Sud podal pryczynu k takowym obojudnym Zalobam wo perwych, ne razwyszenyiem prozb Kredytorow dohadywaiuszczych czto na Jmieniju Hrafa Worcela iakby prewyszczajuszczym dolhy Kredytorskije suszczestwowat Konkurs nemozet, a wo wtorych, powtorenijem ocienki Jmenija, y naznaczenijem Onoho w razdiel Kredytoram udynstwenno po Sobstwennomu wo mnohych czastiach razwiazdenija bez Sobrazenija s Zakonami y druhymi przede bywszymi y Sowrszennymi w tamoszney Habernij Konkursami, ot Ceho Hraf Worcel iszczytaiet Sebie Obizeny m, pohadywaja czto Hlawny Sud powtoryt Jmenija Jeho iakby nizlusju ocienku, y naznaczyt dla Krestian y Kredytorow Zemli u hisa izliszneje Kolicestwo, a na protiw toho Kredytory Hrafa Worcela Zatiuijtsia netolko na wysolnuju bydto ocienku Jmenija y naznaczenije dla nich y Krestian mataho czysta Zemli y lisa, no y napomienije nu tych iz nich na pustych Zemlach i Izbach, dohadywaja prytom czto Samyi Konkurs uczczeden na mnimyj Hrafa Worcella nepraweno, powielitu Onie Konkursy po Obszczym prawydam sobrazno Statuta Litowskaho Rozdiela Partikuta 2ho y Konstytucyi 1588 Hoda Knihy 3 na Stranyce 1219 uczczeda i utsia

Gw Denapma ulema
nol: emendatum =

u crzeczelajutsia, y Jmienije Dotznyha otdaiutsia w Radiet kredyto
ram tohda tollko, kohda dotznyhowo Jmienije alaretdia nedosta
tocznym na udowletworenije Kodiech dotkow jeho, to po Cznowa
niju jeho Senat potahajet predpriiat Woty hslumu Hlawnomu
Sudu, crtoby On, wo perwych opredilil Jmienju Worcela nalo
jaszczuju Cenu, sabrazajas w Sem Stuczaje s Zalunami y pry
mieram upotreblajemym pry prezde bywszych w Komorzney Huber
nij Konkurssach, a potom Sodrtia kredytorskije dotky, po kole
crestwu Anych y po Cinie Jmienja Straha Worcela razzesnyhy
mohli Susseredstwowat na tom Jmienij Konkurs! i w dal
niejszem Ohnoczanyj Dielu jeho poszlu pyt po Cznowanij Zalu
now, o ispolnenyi jeho y pozdat w Cnoy Hlawny Sud ukaz
wozwratia pytom, K otdaczu Straha Worcelu predstawlennyje
ot neho w Senat Dokumenty kotoryje pry sem na 97 Listach
y prepro wozdajutsia – Za upotreblennyja w Senatie po Sem
Dielu w mieste Herbowoy prostuju 36 Listow bumahu y pe
czatnyi Dozrliny wzyshat Slubo Siedmiet Sentiabria 23 dnia
1815 Hoda = na podlinnom Kalio: w Datznosti Ober Sekre
taria Nadworny Sowietnik Wasili Sotkowskyhow = w dos
tnosti Sekretara Sytularny Sowietnik Fadiey Hahowskoi –
Wollesti Sekretar Andrey Sotkowiew

Lemmata

In vindicandis injuriis lex est, ut hoc tria Princeps consideret, aut ut eum quèm punit emendet, aut pœna ejus. cæteros meliores reddat; aut ut sublatis malis cæteri securiores vivant. Seneca

Ergo colat variâ te Princeps hostia linguâ,
Nam nova templa tibi pectora nostra facis. — Sidonius
Non minus sunt turpia Principi, multa supplicia, quàm Medico multa funera; Seneca
Justitia sine misericordia, non est justitia sed Crudelitas — Chrisostomus
Tonat personam Amici, qui inducit Judicis.
Nocens est, qui aut Innocenti nocet, aut nocenti parcet, aut pluribus nocet.
censura Lactantii ejus
Plus apud bonos pietatis Jura, quam omnes opes valent.
Concordia res parvæ crescunt; discordiâ, maximæ dilabuntur.
Aspera semper amans et par cuicunq; periculo Scevola — Silius.
Pulchrior est Miles in prælio occisus, quam in fuga salvus. Tertulianus
Nunquam Imperator ita pacì credat, ut non se præparet bello. Vegetius
Quis Marte secundo? Quis tantum meruit populorum sanguine Nomen? Lucanus
Nihil tam acerbum est, in quo æquus animus non inveniat solatium — Seneca
Nulli fortuna tam dedita est, ut multa tentanti ubiq; respondeat. Seneca

Quis justiùs induit arma
Scire nefas; magno se Judice quisq; tuetur,
Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni. Lucanus
Principis est virtus maxima nosse suos; Martialis
Ubi regimen penes plures, ibi major cura boni privati quàm publici. Pluto
Concordia est maximum ad conservanda Imperia, atq; Principatus stabiliendos adminiculum — Curtius.
Fortuna belli, artem victos quoq; docet Curtius
Militaris turba sine Duce, est sine spiritu Corpus — Curtius
Imperia male parta, male gesta, male retenta obruuntur — Livius
Honestiùs est Principi beneficiorum, quam trophæorum memoriam relinquere (Xenophon
Si vis esse bonus, primum crede quòd malus sis — Seneca
Melior est tutior pax, quam sperata victoria — Livius
Principes; non sunt; qui sceptra ferunt, sed qui regere sciunt — Xenophon
Bonis nocet, quisquis pepercit malis — Publius Mimus
Princeps magis timeat, ne quid malì faciat, quàm ne quid patiatur. Plutarchus
Ei non multùm abesse potest fortuna, qui sibi firmius in virtute, quàm in ea su subsidium collocavit — Cicero

Lemmata

1 Narcissus in fluvio speculatur sibi similem formam: Lemma. Mens omnis aberrat in vultus, quos fixit amor. Claudianus

2 Trophea duo cum Signibus " " sub quibus fatigatus amor- requiescit = Lemma Amor mediis requiescit in Armis

3 Heraules Leonem discerpens, prostrata jam, amputatis capitibus iacente hydra Lemma Pretingi; laboris Dejaniaria fuit. Dares

4. Amor Leoni insidens freno ex vitiis impositio Lemma Naturam mutavit Amor Labbe

5. Genij Amoris aliquot ex Flumine gemmarum exuviis lati hau- riunt aquas, Lemma Aterno nectare Vivat Amor

6. Horologium cum indice, in cuius una extremitate est Luna, in altera est Stella et ponderum loco Genius duo corda appendit. Lemma Virtute; ducet amor Patriis splendoribus horas

7 Arbor cujus folia instar cordium efflorescunt Lemma Hac nulla est gratior- umbra -

8 Amor in orbem è cœlo sidera transfert. Lemma Et polus et tellus, Vestro socientur amori -

9. Amor illigat cordi varia honorum bellorumq; insignia. Lemma Magna Ducum devicta insignia cordi

10 Arbor ex hortis Hesperidum aurea poma ferens, quod sibi cum frondibus Genius inclinat. Lemma Laudetq; potentia flecti.

11. Amoris sagitta in pectora Matris cadit, et Mars cor amori donat. Lemma Felicis premia dextræ -

12. Amor ex Luna in aram sinuata, sagittam quod pro acumine Stellam ha bet, dirigit et jaculatur in honorum insignia - Lemma Quam fortunatam non tangent sidera metam?

13. Orpheus Cytharam pulsat, interim leones decumbunt quiete Lemma a fide gratia quies -

14 Corona ex multis variis floribus contexta Lemma Decor omnis inuna-

15. Flores ad orientem Solem aperti Lemma Soli panduntur amori

16. Sol cum Aurora cœlum ingreditur Lemma Sola cum Sole

17 Genius Amoris cum pharetra, sine sagittis Lemma Haserunt corde Sagitta. Lemma

18. Atlas cœlum ferens supra caput Suum cum Stemmate Cum tot sideribus cœlum requievit in illo -

19. Amphion pulsans citharam, desuper imminente Luna et Stella Lemma Ante homi nes nunc sidera ducit.

20 Duæ manus sibi junctæ, quibus tertia cœlo imminet Lemma Sacum et connubia tangam -

21 Duæ palmæ honorum insignibus onustæ sibi accliens Lemma Uni succumbit amori

22 Luna cœlo nocturno splendida. Lemma Affert cum luce quietem -

23. Magnes duos Annulos ferreos jungens Lemma Nectit amor, trahit invita Virtus

24

24. Genius Amoris in manibus tenens Celum cum insignibus Lemma Plus huis amori—

25. Lilia et alia florum decora, manus in Coronam colligit. Lemma Facient sibi juncta coronam—

26. Cor cum alis evolans ad illud cor desuper imminens Lemma Magnes amoris Amor.—

Lech Polskiego Państwa Pierwszy Xiążę R= 550. Fundator Gniezna, granice swoiego Państwa aż do Morza Baltyckiego rozprzestrenił: Longobardów z Szwecyi przez Baltyckie morze do Polski wygnał na Wegierskie Granice, a z tamtąd aż do Włoch zapędził z Xiążęciem Athoinem Jenże Lech zdaniem wielu Historykow nietylko za uniwersalny Klejnot Herb białego Orła Polakom nadał, ale też był Fundatorem Orderu pod Tytułem białego Orła. o Orle Polskim Gregor. Vigilantius Sambonitanus Sławny Wielu swoiego Poeta napisał: Hoc avis est avium totum Regina per orbem, Regum sunt Reges, terra Polona tua. Potomstwo Lecha Panowało w Polszcze Lat 150.

Wizimierz Ostatni Lecha Potomek Gdańsk zdiałych Rybackich Chatek Stołeczne porto we Mekleburgii ydruss wystawił miasto: z Duńczykami ziemią y morzem Woyny prowadząc, zbił ich; Sygwarda Króla Duńskiego do ucieczki przymusił; a Jarmerykia Syna Jego między zwycięzkie poliany spoliały. umarł R= 700.

Woiewodów 12 Panowało Lat 10.

Krakus Fundator Krakowa, tam Stolicę swoie z Gniezna przeniósł. Frankow Orientalnych przez Węgry na Polskie zaszłych granice, zbił na głowę y wygnał. Rymianów y Niemców przez powtorzone bitwy zwyciężył: Czeskie zaś Królestwo dobrowolnie mu się poddało: Przez pospolitą Nowemi Prawami ugruntował, umarł R= 750.

Lech II. Syn Krakusa, dla otrzymania Sukcessyi, zabił Brata Starszego Grachusa; co gdy się wyjawiło, z Państwa złożony y wygnany. Umarł R= 751.

Wanda Krakusa Corka wzgardziwszy Małżeństwem Rytygiera Xiążęcia Niemieckiego, Panieństwo swoie nieznającemu Konserwowała Bogu, dobrowolnie w Wiśle wskoczywszy R= 752.

Woiewodów 12 powtornie panowało Lat 8.

Przemysław I albo Leszek; złotnik; Przemysł od Imienia swego nazwane Miasto wystawił; Morawczyków y Węgrów na Granice Państwa po zdobyczy wpadłych wygnał, Umarł R= 804.

Leszko chytry Po wyjawionej swoiey chytrości z Państwa y Życia wygnany; Culpa perversis sua plena est. Gregorius.

Leszek II. z Podłego Stanu na Xięstwo Obrany: Prostey sukni między zdiąć niechciał; go one Panowie, z Karola Wielkiego Woyskiem z Węgier do Saxonij idącym, między Albim y Salą mocno się y odważnie potykał; umarł R= 810.

Leszek III. Syn Leszka Złotego, Pogranicznie Narody, które się z Urodzenia Jego naśmiewały, Zwycięzkim wskromił Żelazem; Prowincye podzieliwszy między Synów: (których miał 20:) umarł R= 815.

Popiel I Syn Leszka Jego Zamek w Kujawie nad Jeziorem Gopło wystawił, Stolicę swoią z Krakowa do Gniezna, stamtąd do Kruszwicy przeniósł, y tam pomieszkawszy Lat kilka Umarł R= 821.

Popiel II. Syn pierwszego, okrutnik y Lubieżnik; dla otrzymania Mitry, Stryjow potruł; Umarł Haniebnie w Kruszwicy R 840

Piast

Piast Kołodzij Obrany Xiążęciem na Sejmie w Kruszwicy maiący Lat 70. a potem Panował Lat 50. Żadnych nieprzyiaciół nieniał, oprócz Wnuków Leszka III. Umarł w Gnieźnie /: gdzie Stolicę swoię z Krakowa przeniosł :/ w Roku 895. Wieku swego 120

Ziemowit Syn Piasta, z Murawczykami; Prusakami; Węgrami; Niemcami; Pomorczykami, y Kaszubami szczęśliwie Woiował; Śląsk za czasów obydwoch Sąsiadów Polakom odebrany, przywrócił; takie Prusy, Pomeranią, y Kaszuby; wdawnie do boiu wrodzony, mało Sypiaiący, pospolitych potraw y chłodu iednakowey z Żołnierzami zażywaiący, nadzego nie pragnący, ze Swoiego Szczodry y Sprawiedliwy. umarł w Roku 902. Wieku Swego 92.

Leszek IV Syn Ziemowita Umarł w R. 921. Dan Osobliwey Hoyności y Łaskawości, bardziy się w Sołogu niż w Woynie Kochał.

Ziemowit II. albo Ziemomysł, Spokoynie Panuiąc nic osobliwszego nie zostawił, oprocz iednego Syna Mieciława. Umarł R. 924.

Mieciław I Syn Ziemowita wtorego z urodzenia Ślepy, gdy mu się Siodmy Rok skończył, y wtedy pierwsze według zwyczaiu ostrzyżono, przeyrzał, co tak od Wieszczków tłumaczono; że Polska za Panowania Jego bydź obiaśniona; tak się stało, bo Mieciław po Śmierci Oyca Odszczepiony, Siedm Żon zktóremi według Pogańskiego zwyczaiu mieszkał, porzucił, a Dąbrowkę Bolesława Czeskiego Króla, albo Xiążęcia Córkę zaślubił sobie; Wiarę Katolicką Rzymską po wszystkich Królestwa Prowincyach zaszczepił; Bałwany y Ołtarze Ich pokruszył; Arcy Biskupstwo Gnieźnieńskie; Krakowskie, y inne fundował Biskupstwa; w Czechach rebelizantów uskromił; Śląsk dobył, y całe Czechy do posłuszeństwa Bolesławowi Dąbrowki Bratu przymusił; Panował Lat 35. Umarł w Roku 999. Za Panowania tak pobożnego Xiążęcia zaczął się zwyczay: że Polscy Szlachta pod czas Ewangelij z dobytemi Stali Szablami.

Bolesław Chrobry Syn Mieczysława pierwszego, Królewską Koronę z gwoździem Chrystusa Pana, y drzewo Ś. Maurycego w podarunku odebrał od Ottona 3go Cesarza /: będącego w Polszcze gościem dla nawidzenia Grobu Ś. Woyciecha Męczennika :/ aby Wiarę mocno Ugruntował; Saxonią, Czechy, Morawią, Prusy, zwyciężywszy przeszedł, y podatki im nakazał płacić; Prusakom zaś Królewską powagę mało ważącym, Zamki odebrał; w Rzekach osnie y Dwojne Kolumny Miedziane wystawił, Jenzi Woiewodow postanowił; iakoteż y Kasztelanow, którzy niby Vice Woiewodowie; /: bo taż Ich iest Jurisdykcya pod nieżytność Ich Króla y Woiewodow :/ y Innych Urzędnikow: Umarł R. 1025. Panował Lat 25. Leży w Poznaniu.

Mieczysław II. Król Syn Bolesława Chrobrego, zaraz po pogrzebowym Oycu Ukoronowany z Żoną Swoią Rycheą, którą mu Otto Cesarz będący w Polszcze zaślubił; z Ruskimi y Pomorczykami szczęśliwie Woyny prowadził; Morawianow y Czechy do Rebellij przywiódł; = Panował Lat 9 = Umarł R. 1034. = Wieku Swego 44. = Leży w Poznaniu

Kazimierz Syn Mieczysława II-go Matki Rychy, Fundator Tynieckiego, Lubińskiego Klasztoru Benedyktynow; z Klusniackiego Klasztoru wyszedł; /: już Dyakonem będąc :/ na Królestwo = I tąd Damina Ś. Piotra y Stryźemie Kotłow ma swoie początki = Maryą Jarosława Ruskiego Xiążęcia Córkę /: która z Greckiey Wiary Katolicką przyięła :/ zaślubił sobie. Mesława Rebelizanta Prusakow y Jadźwingow Zbił. Panował Lat 18 = Umarł R. 1058. = Wieku Swego 44. = Jenzi Kazimierz poraziwszy nieraz Mesława Xiążęcia Mazowieckiego

Mazowieckiego, /: i ako pisze Bielski :/ Mazowsze do Korony przyłączył, aberdzeń przywrócił, gdzie ta Prowincya dawniey do Polskich Monarchow należała = Potem roku R. 1190 od Leszka Białego Konradowi puszczona, w którey potomkowie Jego aż do R. 1526 panowali: po których bez potomnym zeydzie, Xięstwo Mazowieckie, Zygmuntowi Pierwszemu poddało się; Zygmunt zaś wszystkie Prawa y Przywileje potwierdził, na Sejmie Piotrkowskim 1529 R. = Leży w Poznaniu =

Bolesław Śmiały Syn Kazimiera, Fundator Klasztoru Mogilnickiego Benedyktyńskiego, Zwycięzca Rusi, Czechów, Prus, Jaćwingów, Węgrow y Niemcow, Siebie iednak zwyciężyć nie umiał; upominany nieraz o poprawę życia od S. Stanisława, wolał w dobrym Państwie mieć utopić, niż złe swoie namiętności przestawać, potem z Xięstwa wygnany, w Klasztorze pewnym przy posługach Kuchennych miał pokutować w Karyntyi Umarł R. 1082. =

Władysław Herman Brat Bolesława Śmiałego, Polskę od Xięstwa uwolnił; Pomorzanie, Prus, Pruscy y Czechy Zwycięztwy napełnił, = Panował Lat 20 Umarł 1102 R. = Leży w Płocku =

Bolesław Krzywousty Syn Władysława; Niemcy, Duńczyki, Ruś, Zwycięzca 47 Batalij wygrał, roku 17 Wieku Swego na zagrodę na Xięstwo; Ojca Swego Portret bardziey na Sercu niż na Szyi nosił codziennie. W dziewięciu Leciech za Żywota Ojca Rycerskim ozdobiony Pasem, zbroią czerwoną niż Purpurą nosił; Zelisławowi Hetmanowi wzięto podczas Multańskiey Wyprawy prawą Rękę, złotą zchompensował, a Woiewodę Pawnego /: który z bali dla bojaźni uciekł :/ zaiąca, Szlązka, y Kaszubią nadarował. Skarbimirowi Woiewodzie Krakowskiemu, rebellizantowi, oczy wyłupić kazał, y od tego Kasztelana Krakowskiego wyższy Urząd, niż Woiewody; = Panował Lat 36. = Umarł R. 1139. wieku Swego 53.

Władysław płowy albo Sputator, Syn Bolesława Krzywoustego, umyślił Braci swoich z Substancyi wyłuć, a potem Sam od nich wypędzony = Biskupowi Duninowi na Skrzynnie Hrabi, zawymowiony Zart, iżby ich uznał bracią = Umarł w Hebenburgu 1146 R.

Bolesław Kędzierawy Brat Władysława; Konrada Cesarza /: który się o powrot do Polski Starał Władysława / Woyny mądrze odwrócił. Potomkom Mieczysława odwiecznego Xięcia /: Syna Jego Królewicza własnemi piersiami zasłaniając Sam Strzałą przebity na placu poległ :/ dał za Herb Serce Strzałą przebite, nazywając go. Przyjaciel. wiązy Woien pokojem; miłością Oyczyzny = Panował Lat 29. Umarł R. 1173. wieku Swego 46. Leży w Krakowie =

Mieczysław Stary Brat Bolesława Kędzierawego, zwany był Starym w młodości zaraz, dla Statecznych obyczajów; lecz wiekiem o Sobie nadzieiom nieodpowiadał, y owszem po czteroletnim Tyrańskim Panowaniu, detronizowany =

Kazimierz Sprawiedliwy, ostatni Bolesława Syn, zgodnemi głosami na miejsce Brata wezwany; Strawną Przewrotę Polityą wolności przywrócił = Rycerza grzącego z Sobą, od kary y zadany sobie policzek, ciężkiem Sendomirskim będąc uwolnił Brata Mieczysława dwaraty do odebrania Monarchij wezwanego odpędził; Pomorzanow, Podlaszanow, Prusaków y Węgrow ustroniwszy umarł R. 1194 = Leży w Krakowie. Mieczysław

Mieciſław Stary 2dy Umarł R: 1202 w Kaliſzu pochowany=

Władyſław Laſkonogi, z Państwa złożony, wyklęty od Arcy Biſkupa Gnieźnieńſkiego, za uciemiężenie Duchownych, bardziey był Tyranem niż Panem=

Leszek Biały Kazimirza 2go Syn, po wielu Turnieyach tandem Sam od Świątobłuſkiego poległ; 1227 R:= Gdy Go na Państwo obrać chciano, za mnieyſzą Kondycyą podaną była, aby przyiaciela swego Woiewodę Sandomirſkiego; którego patencyą podeymowano byłaſ z Polſki wygnał; powaſpiewał tedy, czy miał Państwo przyiąć, czy Przyiaciela porzucić; co Woiewoda zrozumiawſzy, wiódł go przecie na Obiad Państwa, mówiąc, że zamic mu wygnanie y Śmierć, dla godności y wywyższenia Syna podeymować, Leszek tą odpowiedią barziey Deſko uięty, złożył ſię, przed Polakami oświadczył, że Państwa nie chce, tracąc tak lacnego, a nadto niewinnego Senatora, Zadziwiła ſię tem Polſka, atym chętniey Leszka przyięła y Woiewodę zatrzymała - Leży w Krakowie=

Henryk brodaty Bolesława wstydliwego Opiekun, Dóbr Kościelnych Obrońca, y Wielki Fundator; Praw nieſłuszných znowicieł; złotych cel Skarbowy ekdia, wdał złych Karać niż Skłodzić niewinnego = Umarł R: 1228.

Bolesław wstydliwy Dudicus, Syn Leszka Białego, Maj czysty Koneguendy, trzy razy dla grasuiących Tatarow z Polſki uchodzić ná wziął; Rebellizuiącą Ruś, Sląſk, y Morawę powſkromił. Jadwingow nakoniec y Tatarow z Polſki wypędził. Solne Złoży wynalazł. w dziedzinnym ieſzcze wielu, Franciſzkanom w Krakowie Kościoł y Klaſztor fundował, niemal ſię przeciwnosci iak wszędzie obawiał= Umarł R: 1279. Leży w Krakowie=

Leſzek Czarny Bolesława Wstydliwego od Brata Stryiecznego Wnuk; Tatarſkiem, Litewſkiem y Innemi Zwycięzcą Sławny, Jadwingów Imie y Naród, Libony z Litwą złączyć niebyli; za na pomnieniem Sᵗᵉ Michała Archanioła wyborem. Umarł R: 1289.

Przemyſław II. Odzyſkał Koronę; y Tytuł Królewſki od Bolesława Świątego przez Zabicie Sᵗᵉ Stanisława utracony; reaſſumował. od Świnſka Arcy biſkupa Gnieźnieńſkiego na Królestwo namaſzczony; gdy zoſ wiele dobrego dla Oyczyzny mysłał, od Bandeburczyków zdradliwie zabity 1296. Leży w Poznaniu=

Władyſław Łokietek Królem obrany; a że rabunków y Violencyi w Kościołach swoich nieznosił; od Jędrzeja Biſkupa Poznańſkiego wygnany, y wrotce z Królestwa wygnany

Wacław Czeſki Król, zgodnie Królem Polſkim obrany od Jakóba Arcy Biſkupa w Gnieźnie namaſzczony y ukoronowany Umarł R: 1305. Leży w Pradze.

Władyſław Łokietek powtórnie Królem obrany; y wyprawiwſzy przez Gierarda Biſkupa Kujawſkiego od Jana XXII. Papieża: Królewſką Koronę w Kraków Koronowany z Małżonką swoią Jadwigą= Od tego czaſu przeniesiona iest do Krakowa Królow Polſkich Koronacya= Rożnemi z Zwycięzcami nad Krzyżakami; Zwycięzcy Sławny: Umarł R: 1333. = Tenże Król Instytuował, y a według Wielu rzeczy reaſſumował.

reassumował/ w Dolszcze Order białego Orła, podczas weselney pompy Syna swego Kazimierza Wielkiego, z Anną Córką Gedymina Xięcia Litewskiego roku Roku 1325. Która reassumpcyą y od Innych Królow Polskich practykowana była, czem dokładniey wyżey nadmieniłem opisuiąc Roku 1705.

Kazimierz Ur Łokietkowego Oyca Kredki Syn, koronowany z żoną swoią Anną w Krakowie od Jarosława Arcy Biskupa Gnieznieńskiego; trzy razy nad Ruśią Zwycięzko odnosiwszy i inkorporowawszy Ją do Królestwa, y na Powiaty podzielił, nadawszy Im Woiewodow Kasztellanow, Starostow, Sędziow, y Innych Urzędników; Iżby zaś pospolity w tych stronach Ziemiom Ruskim, bydlęciu; Przemyślskich Woiewodow Imię, na Ruskich /: iako nieiżony twierdzą :/ w Roku 1434 zamieniono. Czyli zaś Ziemia Lwowska Halicka, miała kiedy własnych Woiewodow Lwowskich, Halickich żaden z Historykow nie wyraża; to tylko pewna, że prudkim Królowie Halicey znayduią się; teraz zaś w Ziemi Halickiey, iakoteż Lwowskiey, Przemyślskiey, Sanockiey, Chełmskiey, y Zydaczewskiey Składa się Woiewodztwo Ruskie; gdzieżto należy Powiat Przeworski, do Ziemi Przemyślskiey, Trębowelski do Halickiey, Krasnostawski do Chełmskiey = Tenże Kazimierz Kościoł Lwowski w Metropolią Ruską y Arcy Biskupiey godności Katedry zamienić postarał się u Urbana V. Papieża: Acz do Kazimierza od Imienia Swoiego nazwane za murami Krakowa y wiele Innych Miast y Miasteczek wystawił. Dzien za służy; na dowach z Konia Spadłszy, na tym się śmierci dostał 1370 Ru Leży w Krakowie=

Ludwik Król Węgierski y Polski Koronowany w Krakowie od Jarosława Arcy Biskupa Gnieznieńskiego; o przyłączeniu Rusi do Węgier, y ummieyszeniu Królestwa Polskiego zamyślał; iakoż zaraz po obięciu Państwa, obszerność Jego ummieyszył przez Donacyą kilku Ziem uczynioną Władysławowi Opolskiemu Xiążęciu = Umarł Ru 1382. Leży w Węgrzech. —

Władysław Jagiełło Wielki Xiąże Litewski; o Bożęty Arcy Biskupa Gnieznieńskiego na Królestwo namaszczony, w mord sobie: pochwaliwszy Sm/ za Małżonkę Jadwigę Córkę Króla Ludwika, na Którą Korona spadła; Litwę do Wiary Ś. nawrócił y do Polski przyłączył. Akademią Krakowską fundował, Iaią ag nawszy z Rusi y Polski Akademij nauczycielow. Krzyżakow 50,000 zbił, przyprowadziwszy z Prus do Polski 44,000 Niewolnika, Chorągwi 52 Nieprzyiacielskich w Kościele Krakowskim zawiesił; panował Lat 48 — Umarł Ru 1434. —

Władysław Jagiełło Syn Jagiełły Pierwszego w młodych leciech Koronowany w Krakowie od Wojciecha de Jastrzębice Arcy Biskupa Gnieznieńskiego; Węgierską Koronę przyiął od Biskupa Strygońskiego, Ruś y Bułgaryą zwyciężył, Woiował potem z Amuratem Cesarzem Tureckim /: mieciwszy Valtom przyszłym :/ za perswazyą Kardynałow y Biskupiow dyspensowany od Przysięgi; w tey tedy Woynie będąc zwycięzcą, y oraz zwyciężonymi; pod Warną zabity Ru 1444 = d: 10 Listopada

Kazimierz

Kazimierz IV. Syn Jagiella. Oyciec Ś. Kazimiera, Zwycięzcy nad Turkami, Tatarami, Krzyżakami chwalebny; Wojewodę Wołoskiego do oddania humagium przymusił; Sta potestatu postanowił; wiele Sejmów odprawił; Przywileje y prawa Królestwa Regio diplomate utwierdził; Prusy Krzyżakom odebrał; Woiewodztwo Bielskie do Korony Polskiey inkorporował; z ktore lubo do niey za Jagiella Króla należało, iednak ten Jagiello ustąpił Jo Xięciom Mazowieckim z dziedzictwem tey Xięstwa Kijowskie z ktore przedtym Xięża Swych własnych miało; z dowiadł Obrócił, y Marcina Gosłolda za Starostę czyli Woiewodę Kijowianom przełożył. Mieysce w Senacie Woiewodom Kijowskim naznaczone 1569 Ro na Sejmie Lubelskim Wielka część Woiewodztwa tego i Wołoszy z Smoleńskiego od Moskwy zawojowana oraz podzis dzien hołdnie = Pomieniony Kazimierz panował lat 45 Umarł Ro ku 1492.

Jan Woyciech po Oycu nastąpił, Koronowany od Zbigniewa Arcy Biskupa Gnieznieńskiego; na Woynie Multańskiey po uciętym przymieniu od Woiewody Stefana Woiewody Wołoskiego pod Bukowiną Stoczoney zbity; w Toruniu apoplexya rażony umarł R= 1501. leży w Krakowie =

Alexander brat Jana Woyciecha; od Fryderyka Kardynała Brata Swego na Stefana Multańskiego Woiewodę, z nieszczęśnie ogłamaszczony y Koronowany - nowanego Polucia wygnał umarł R= 1506 leży w Wilnie =

Zygmunt I Brat Alexandra, Koronowany był od Jedney Rossyi Arcy Biskupa Gnieznieńskiego, Xiążęcy Dzierżawca Mołdawy, Kijowskiego, Tatarow, Smoleńskow, Moskalow; Wiary Swey Obrońca; Heretyk Nieprzyjaciel; prezorny Rządca; Ilustrissimi Oycem Ojczyzny nazwany, praktykuiąc na sobie to co mówi Agezilaus - Ille totus est Res, qui sic subditis imperat, ut Parentes Filiis = Panował lat 41 umarł R= 1548. Za Jego Panowania y Zygmunta Augusta, dzierżawcy Hetmaniey Polskiey pozwolili tak wielcy; iak Polscy; pomiędzy sobowcami, kiedy samo tylko Xięstwo Polskie z postronnym ruskiem, na nieprzyjaciela ciągnęło; każdy Woiewoda Swoiemu Woiewodztwu Hetmanił; a ieżeli komu innemu powierzono Buławy, to tylko do czasu, y na pewną Kampanią, potym zaraz Hetmaństwa złożył = Leży w Krakowie

Zygmunt Leg: August I. Syn tego Zygmonta, Ostatni po Mężu Jagiellończyk z Xiężnej Oyca Królem Polskim obrany, woiewodztwa Kijowskie; Moskwę, Turkow, Kurlandzkie, potężnie gromił, przyłączył do Polski Xięstwo Kurlandzkie = umarł R= 1572. Zabrał Woiewodztwo Wołyńskie y Bracławskie. do Kazimiera Jagiella do Litwy Inkorporowane; Dzierżawił znowu do Korony, Unią tę podpisał Xięże JM: Alexander Cesarzewicz Woiewoda Wołyńskie z Innemi Panami = Tenże Alexander na Sejmie Lubelskim w R= 1569. podpisał Unią Korony z Xięstwem Litewskim Kon: fol: 170.

Henryk

Henryk Walezyusz Dźe Andegaweń po Koronacyi uciekał wtymże Roku 1574 do Francyi; gdzie od Jana Klemensa zebity 1586 Rz=

Stefan Batory Xiąże Siedmiogrodzki po rozdzieleniu Rzeczy pospolitey: gdy inni Maxymiliana Cesarza Krolem Polskim mieć chcieli: Annę Siostrę Zygmunta Augusta Roku tym prudkim obranego y Koronowanego Krolowę Polską sobie Zaślubił, Krolem Polskim ogłoszony, Gdańszczanow y Moskwę Szczęśliwie zgromił= Trybunał Koronny ustanowił= Inflanty od Moskwy odebrał, które w R= 1500 na 3 Woiewodztwa podzielone, to iest: Inflanckie, albo Wenderskie, Derpskie. y Parnawskie; dwoch ostatnich Pakta Oliwskie Koronie Szwedzkiey Roku 1660 ustąpiły= leży w Krakowie.

Zygmunt Ze Król gotterlutes Polskiey; nad Turkami y Tatarami pod Chocimiem Sławny Zwycięzca; Moskwy 60,000 Ludu Stolicę Moskiewską sobie podbił, Annę y Konstancyą Arcyxiężniczki Austryackie Siostry Rodzone, iedne podrugiey miał za Żony, z pierwszą miał Władysława, z Drugą Jana Kazimiera umarł Roku 1632. maiąc Lat 66. panowania 45 Rz= leży w Krakowie=

Władysław 4ty Syn Zygmunta Zgo Obrany 1632 Rz= Koronowany 1633.- Zwycięzca Moskwy, Turkow, y Szwedow= Szczęśliwe Swoie Panowanie y ustawy prawie Polskiey Korony Szczęście, pieniędzy Sposobem zaluwszy; Cyfronce odzałowana Osoby swoiey Smiercią 1648.= na Seymie Koronacyinim Jego Xiędza Czerniachowskiego w R= 1633. Grod y Xięstwo otrzymała; Kasztellanstwo Czerniachowskie y Inne Urzędy Xięskie postanowione; w Roku zaś 1635 na Seymie w Woiewodztwo Zamieniona zradzaniem Woiewody= leży w Krakowie= Umarł w Mereczu w Litwie maiąc Lat 52 panował Lat 16. bezpotomny

Jan Kazimierz Zwycięzca Szwedow, Moskwy, Kozakow, y Tatarow; abdykował Koronę 1668 na Seymie Warszawskim pod Laską Stefana Parnowskiego Podkomorzego Lwowskiego, umarł we Francyi 1672.= Za panowania Jego oprocz Woyen postronnych Intrudzi: były Domowe znaczne rozruchy zwłaszcza pod czas Konfederackiego Związku; lecz ten rozwiązany 1663. za perswazyą y Dzielnością Xcia Jmci Floryana Czartoryskiego Biskupa Kujawskiego i: prudkim Poznańskiego: Arcy Biskupa potem Gnieznieńskiego y Prymasa; który też po Smierci Michała Króla na Generalnego Konwokatora wszystkie Stany zwołał Jako Vice Rex Polski, potem w Rzymie y całey Europie nieśmiertelney sławy, y szczególney u Jana Kazimierza, iakoteż Michała y Władysława Hgo Exmanii; od Jana Kazimiera w Liście do Innocentego X Papieża Extraordynaryine otrzymał pochwały, wysokich Swoich przymiotow, y dzielnie

porownanych

nieporownanych. Oyca miał Mikołaja Woiewodę Wołyńs. Wielkiego Hetmana y Bohatera; Brata zaś Michała Woiewodę Sandomirs. y Jana Karola Podkomorzego Krakows. Litwy za Króla Jana Kazimierza J: immediate przed Seymem abdicationis J: w R: 1668 in Martio był Marszałkiem Jeby Dobrzyńskiego na Seymie Warszawskim J: iakoż za dozwoleniem Jego dygnitarza Stanął ten Seym J: Konferowanego zaś sobie Woiewodztwa Krakowskiego przyiąć niechciał. Pomienionego Jana Kazimierza Króla z Jerzych Jego na Tron Polski Sukcessorow, Panowania, Dzieie się w Kronice = Za Panowania tego Króla wszczęła się Chmielnicczyzna Buntownik Bogdan Chmielnicki z Synami Tymoteuszem y Jerzym zbuntowawszy Kozactwo od R: 1649 Woynę Domową z Polakami mieli raz wzniecaiąc powtorą Lata Alexego Michaytowicza Moskiewskiego, drugi raz Turkow dopiero 1668 R: Woyna ta przez Sobieskiego Hetmana uspokoiona, w ciągu tey Woyny z Rossyą przez zdradę Filipa Obuchowicza Woiewody Smolensk, Mohylow Newel, y Witepsk Moskale zagarnęli, po uspokoiney Domowey woynie w R: 1667 zaraz z Moskwą nastąpił Traktat Andrussowicki na Lat 13. Ktorym Smolensk, Siewierz, Czernichow Ukraina z tamtey strony Dniepru, a Kijow na 2. Lata ustąpione Moskwie, Podczas zaś od Moskwy Woiewodztwa Kijowskie, Witebskie Inflanty polskie powrocone — Abdykacya Tronu Króla nastąpiła R: 1668 dnia 16. Xbris gdzie Król uwolnił na Seymie Poddanych od przysięgi wierności y posłuszeństwa, awzaiemnie od Stanow od przysięgi ad Pacta Conventa y wszelkie inne narodowe Swobody = Jan Kazimierz 20 Roku Panowania swoiego a Życia 60 rządzić Polską przestał, ustąpiwszy w Roku 1669. przed Seymem Elekcyinym do Francyi z miał sobie Oznaczoney pensyi od Rzeczypospolitey 150000 złp. Alexander VII Papież nadał Janowi Kazimierzowi y następcom Jego Królom polskim Tytuł Regis Orthodoxi, to iest Króla prawowiernego =

Michał Korybut Wiśniowiecki Syn Jeremiasza Wiśniowieckiego Woiewody Ruskiego y Gryzeldy z Zamoyskich Corki Tomasza Zamoyskiego Kanclerza Wielkiego Kor: R: 1699 dnia 2 Maja za powszechną zgodą Królem obrany. Rządy tego Króla pełne zamieszania były dla potężnych możnieyszych nielitościwych Panow, a mianowicie Prymasa Prazmowskiego, y Sobieskiego Hetmana Wielkiego Koronnego zazdrości szczęściu zwycięzkiemu Jego na Tron. Za Jego Panowania Roku 1672. Mahomet IV. Cesarz Turecki wpadłszy w Ukrainę, Kamieńca fortecy dobył, y do Lwowa zniszczał, lecz Obywatele 100,000 Talarami okupili się, y Traktat nastąpił, z tworzeniem Kamieńca Polakom, Kazany pod Hołd Turecki przyznani, y Rzeczpospolita co Roku po 12,000 Czerwonych Złotych wypłacać przyrzekła = ten ostatni punkt słusznie nie wziął dla zwycięztwa które wkrótce potem Sobieski nad Turkami pod Chocimem odniosł. Ten Monarcha panował Lat 5 umarł we Lwowie pochowany w Krakowie = Familija dzisiaj Wiśniowieckich pochodzi od Korybuta do niego z Brata Władysława Jagiellona, wygasła w Roku 1744. na Michale Wiśniowieckim Woiewodzie Wileńskim y Hetmanie Wielkim Wielkiego Xięstwa Litewskiego. Jeremiasz Wiśniowiecki Woiewoda Ruski Oyciec Króla Michała wszystkich prawie Majętności przez

Kozaków

Kazalwo pozbawiony, Syna w Ubostwie zostawił. Krolowa Ludwika, y Karol Ferdynand Krolewicz, Biskup Lwowski Pawelli y Stolci dali mu przyzwolenie Jego Urodzeniu Edukacyą = Podczas Elekcyi Michał niemaiąc żadnego Urzędu, przyłączył się do Województwa Sandomirskiego dla dania Głosu na Króla, alizaś Sam bez Dobr na Tron został wywyższonym =

Jan III. Sobieski Król, na Seymie Elekcyinym R. 1674 dnia 20 Kwietnia przeznaczonym, pomimo licznych Kandydatow do Korony Polskiey odzywaiących się będąc duszą obrad y woyska ile po odniesionym niedawno nad Turkami Zwycięztwie, iednostaynemi Głosy obrany Królem, Król nowy chąc dziełem iakiem znakomitym powrzątki Panowania Swoiego wsławić; Koronacyą Swoią odłożył; a do Konty nuowania Woyny z Turkami na Ukrainę z woyskiem poszedł; Rzeczpospolita powolita mu lata Panowania Swoiego od Elekcyi zachować, y pieczęć Gabinetowey potrzebney do Expedycyi z Instrumentow publicznych używać, atak Sobieski wnet Ukrainę całą z Rąk Tureckich odebrał, y Tatarow po dwakroć zgromiwszy, dopiero R. 1676 dnia 2 Lutego Król y Krolowa wkrakowie ukoronowani; Koronacyi Jan Król Jerozolimską Basze Wodza Turkow zwyciężywszy cudownie bo małą siłą woyska swoiego do pokoiu nakłonił, y Traktat zawarł wkrotce, ktoren R. 1677 na Seymie Warszawskim przez Stany potwierdzony. Jan III z sprzymierzywszy się z Domem Austryackim na Seymie R. 1683, Traktat zfesanem Leopoldem za pośrzednictwem Innocentego XI Da pieża względem wspolney pomocy przeciwko Turkom zawarł = Seymowe to wnet Elektoranni Ba warskim y Saskim nayważnieysza nad całym woyskiem Chrześciańskim z 68,000 liczonym Komendę obiął, y wdarszy się na Turkow zwycięztwo otrzymał, obóz cały w ktorym niezmierne Kupy znalezione były, woyskom na zdobycz podał, atak Król zostawiwszy tylko tyle woyska w Węgrach do pokoiu powrocił Hospodara Wołoskiego do pod danią dalszey przymusił, y cała Polska w Jassach zostawił - a Roku 1686 Traktat wieczystego pokoiu z Moskwą zawarł przez Seymikowskiego woiewodę Poznańskiego w ktorym do związku do Traktatu Andrzeiowskiego, Kiiowem Smoleńskiem, Siewierskiem, Czernichowskiem, y część Wileńskiego, Kiiowskiego woiewodztw, y Kiiow miasto Moskwie wieczyście zostało ustąpione, Moskwa z swoiey strony 200,000 Rubłow zapłacić Polszcze, y przystąpić do przymierza z Cesarzem Królem, y Rzeczą pospolitą Wenecką przeciw Turkom y Tatarom deklarowała, ktoren Traktat R. 1764 na Seymie Koronacyinym potwierdzony, a na Seymie R. 1684 Szlachcic Dzierzynski oskarżony y przekonany że był Ateuszem skazany na Stos y żywcem spalony, cale Panowanie Sobieskiego było w woynie z Turkami y Tatarami zawsze iednak zwycięzkie Nieprzyiaciela, Umarł Jan III R. 1696 w Willanowie pod Warszawą, ktore naymilsza była Jego rezydencyą, tegoż samego dnia y godziny ktory był Królem obrany, panował lat 22 pochowany w Krakowie =

Fryderyk August II Elektor Saski na Elekcyi Roku 1697 d. 5 maja zawołany, za przystąpieniem do wotow d. 26. Czerwca Królem Polskim Obrany, Pretendenci do Korony

Korony byli w Kandydacyi. Krolewicz Jakób, Franciszek Ludwik Xiążę Borbonski de Conti, Karol Xiążę Neyburski, Leopold Xiążę Lotaryński, Ludwik Xiążę Badenski, Liwiusz Odeskalchi y Chynowiec Innocentego XII Papiża – Do takowym Wyborze Zaproszony August na Sejm do Obozu Rzpltow, wszedł w 0000 Woyska do Polski y zaraz w Obozie Pacta Conventa po przysiędze y wiary Lutherskiey wyrzekł się – August Koronowany w Krakowie 15. Xbris. a wypełniaiąc Obowiązki Pactow Conventow, nayprzod znalazł przyiazn u Elektora Brandeburskiego, od ktorego w Anchorku wspaniale przyięty po kilkodniowych zabawach do Warszawy powrocił, y Pakta Walewskie y Bromberskie, oraz Prawo lenne na Xięstwy Pytowski y Lawenburski potwierdził, poczem zapatrzony myslą o odebraniu Kamieńca, do Lwowa wyiechał, y w Rawie w Woiewodztwie Beskim zdybawszy się z Carem Piotrem Wielkim powracaiącym z Wiednia do Swego Państwa, na uspokoienie wszczętych tam Buntow. Wtedy to skleiła się ta iuż przed tym między temi Monarchami przyiaźń, ktora potem tak Stanownie y wiernie między sobą nawet w Potomkach Swoich zachowali – Następnie pokoy w Karłowicach w Xięstwie Siewierskim Stowarzyszonym Xięstwie, za pośrednictwem Anglij, y Stanow Hollenderskich między Porta Ottomańską, y Krolestwem Polskim Rr 1699 przez Stanisława Wratislawskiego Woiewodę Poznańskiego zawarty został – Przez ten Wiecznego Pokoju Traktat Sułtan Mustafa II. przez Swe Plenipotencyi Machometa Effendi Kanclerza W. nayprzedszey Porty y Alexandra Mauro Cordato Skarbnika Sekretarza W. Dolozone przywrocił Kamieniec, y towarzyszące co na Podolu y Ukrainie posiadł: wyrzekł się także ze wszelkiey nad Kozakami protekcyi, y Tatarom Surowie Obiecał przykazać, aby nigdy napotem nie ważyli się na Ruś Polską z woyskiem wyiudać. Mocą tego Traktatu artykułem V zniesiona iest darowizna, ktora Polacy Tatarom w Kołuchach dawali – Rr 1698 dnia 12 Xbris przez Traktat w Warszawie Stanowiony Elektor Brandeburski obowiązał się dnia 1. Lutego Rr następnego Woysko z Elbląga wyprowadzić co y uczynił – Rzeczpospolita przyrzekła wypłacić mu Summe 300,000 Talarow Polskich 100,000 odstępuiąc w ratach miesiące po pierwszym Sejmie, tymczasem nieliczne mu Klejnoty (ktore rozne) w zastaw dano, ażby Rzeczpospolita zadosyć takowym Kwitacyam nie uczyniła. Elektor podług Traktatu obiął w posiadanie Rr 1703 Powiat ornsko-lotdzki Elblążskie, ktory wraz z Klejnotami w ręku Jego pozostały – August po powrocie odzyskania Krajow od Rzeczypospolitey oderwanych do ktorey przez Pacta Conventa obowiązany, nietylko się nawet do pomocy z Stanami Rzeczypospolitey Woyny Szwedom wypowiada, ale do Inflant Woysko Saskie pod Kommendą Feld-Marszałka Fleminga wysyła, zatym y Sam z 12,000 Woyska po spieszą – Generała Szwedzkiego Willinga dwakroć zniosł, y wiele Miast mocą bierze – Karol XII Krol Szwedzki pod Narwą porazywszy Moskwy 60,000 do Inflant z Woyskiem wchodzi, y przemarszawszy się przez Dźwinę, Sasow pod Kommendą Gen. Steynau na przeciwney Stronie stoiących rozpędza, wszystkie od nich zaiętoiwane miysca odbiera y Kurlandyą całą pod Swoią moc podbija – Karol cały zamyślony myślą o zniszczeniu z Tronu Augusta do Litwy z Woyskiem wkracza – Postrzeżone od Rzeczypospolitey wysłani przed Grodnem z nim spotykaią się, prosząc aby do Polski przybyć raczył, ktory On nieinaczey Rzeczypospolitey ofiaruie, tylko przed Kondycyą złożenia z Tronu Augusta – Krol za radą Senatu Woyska Polskiego y Litewskie zgromadza y Sasow z niemi tłoczy. Sam zaś do Krakowa wyiezdza o Szwedzi Warszawę bierze. August odebrawszy wiadomość iż Szwedzi za nim ku Krakowu ciągną zachodzi Jim do tyłu

Moskiewskiego Wysyła Samasza Dziatyńskiego Woiewodę Chełmińskiego dla zawarcia nowego przymierza ku wspólney obronie y pomocy przeciw Szwedom — Prymas na Zieździe Warszawskim d 16 Lutego 1704 ogłosił iż August od Korony odpadł: y zaraz wyznaczył obranie nowego Króla od Karola żądanego, który dla przyspieszenia Elekcyi z Torunia do Warszawy z Woyskiem przybył, y podał za Kandydata do Korony samego tylko Stanisława Leszczyńskiego Woiewodę Poznańskiego, którego Swoich Biskup Poznański mimo Klątwy Papieskiey Królem nominował — Prymas usilnie przeszkadzał, ażeby się Bark Hieronimowi Lubomirskiemu Hetmanowi Wielkiemu Kor dostało. Do Elekcyi Leszczyńskiego Karol XII. do Lwowa woyska chował, na ten się Leszczyński wraz z Żoną Swoią Katarzyną Opalińską na Kongresie Warszawskim od Konstantyna Zielińskiego Arcy Biskupa Lwowskiego w Warszawie koronowany, zaco potym tenże Biskup w rzeczach mocno Kościelnych żywa dolorował. Król August Roku 1703. powróciwszy z Saxonij zfarem w Sylwanie zjechał się y tam Order Orła białego odnowił Znakiem; zawiązł Sprawy Króla; ztamtąd Obydwa Monarchowie do Grodna udali się gdzie Woysko Polskie z Moskiewskim przeciw Szwedom złączyło się. Bitwa była pod Alt-Ranstadem która nadzwyczaynie nieboga, Sadzi za przykładem Moskalow których 700 o było z placu ustąpili y w rozsypkę poszli — August tym nieszczęściem zbudowany obawiając się żegnania Saxonij o powrocie prosi — Karol szczęściem zaślepiony nieiąkolwiek mu nazbyt pokoyu Kondycye podać, tylko aby się Tronu Polskiego wyrzekł, Stanisława Królem uznał, y Insygnia mu Swoiey Elekcyi oddał: Gdy mu cesarz z Swoim W. wyprawił y Sahula nieszczęśliwego wydał. Gdy w Alt-Ranstadzie o przywrocenie pokoyu pracowano Ciąże Mężkow Naywyższy Hetman Moskiewski Szwedow pod Kommendą Generała Meyerfelda z nowa, zwycięstwo to Karola do Tak dawnych Kondycyi bynaymniey nie nakłoniło. August obawiając się aby Elektor Brandeburski, Król już natenczas Pruski między Szwedami y Moskwą pokoyu nie zrobił, wszystkie od Karola podane Kondycye przyjął, y Traktat w Alt Ranstadzie zatwierdził, nadto iszcze uwolnił z Arestu Krolewiczow Jakoba, y Konstantyna Sobieskich Których R. 1704 pod Wrocławiem przywiózł y w Königstynie osadził, mieniąc iakoby się które z nich Schretnie ukazała chorzy Polska. Starali- List nawet otrzymany Korony winszując do Stanisława Leszczyńskiego Ręką własną pisał — Król Szwedzki z mocnym woyskiem y zbogaconym woyskiem swoie w Saxonij idąc przez Polskę, udał się z 35000 Woyska ku Grodnowi, zostawiwszy w Polszcze 7000 Szwedow przy Królu Stanisławie. Do Odebrania Grodna Karol zaszedł aż pod Hollerszynem znowu, y za Dniepr przeprawia się wderem ogrodzonym, Moskalow pod Hollerszynem znosi

Kozaków Zaporozkich na swoie przeciągnąwszy stronę Pułtawę obległ, Piotr W. w 70,000 Woyska pod miastem tegoż nadciągł. Przyszło zatym do bitwy, w ktorey Karol trzy razy mniey miał Woyska maiący, dobrze zachowało się swoiey przystaui, gdy w iednym dniu cały pożytek prac swoich, zwycięztwo y szczęście utracił. Woysko Jego do szczętu zniszczone zostało, Sam zaś raniony ledwie z 800 Szwedami, naprzod do Oczakowa a potym do Bendery do Turek uciekł, Salwo wadzi. Dzień fatalny ten potężnie był 8 Lipca 1709 Roku ktorego stała się Grobem potęgi Szwedzkiey, tak Moskwy panowanie na pułnocy uwieczniła. I Augustowi nadzieie powrotu do Panowania wskrzesiła. Jakoż w samey rzeczy August II. o przegranej pod Pułtawą Karola powziąwszy wiadomość protestuiąc się solennie przeciwko Traktatowi Alt-Ranstadzkiemu, iako do niego mocą y Gwałtem był przymuszony do Polski powraca, y Jur. na Tronie Stanisławowe zaraz iest powiewaz ten powziąwszy wiadomość o Karolu uprzedzić natychmiast do Szczecina w Pomeranią Szwedzką zemknął. = atak August Stany Królestwa o swoym przyiezdzie zawiadomiwszy w Toruniu sobie z nich zyskał Traktat Zawarł z Królami Duńskim y Pruskim przeciw Szwecyi = Na Radzie Wielkiey Warszawskiey Roku 1710. Traktat Alt Ranstadzki skassowany y to wszystko co na rozkaz Króla Szwedzkiego ustanowiono było Konfederacya Sandomirska Pacta Conventa Króla Augusta, tudzież przymierze z Carem potwierdzone = a Roku 1712 przez Seym nadzwyczayny w Warszawie odprawiony, August II. przez Stany znowu za iedynego y prawego Króla uznany. Król zaś Stanisław z pomocą Szwedzką wyiechawszy udaie się do Turek do Karola XII. tego, w Jassach poymany, y do Bendery odesłany tegoż prawie czasu kiedy Karola z Bendery do Demotyki prowadzono. Stanisław potym wolności ciężącey Wolność otrzymał = Roku 1714 Dobry Kurlowiczki z Turkami dokonawszy Traktat Karlowicki z Turkami dokonawszy wojny został Turcy dla Karola XII wolny przez Polskę przejazd uskarowali, tudzież o wyiście z granic Polskich Woyska Rossyiskiego dopraszali. Karol z Turek do Stralsundu w Pomorze powrocił, Roku 1715. o nowey z Polską wojnie nową negocyacyą z Królem W. na wyspie Aland układał. Nieprzyiaciel to dostrzegł bo Roku 1716. dnia 12 Grudnia przy attaku fortecy Fryderychshal w Norwegii zabity został = w Roku 1715 y 1716 były domowe w Krayu Polskim Kłotowe zmyślony Edykt Generał Woysk Saskich które w Roku 1717 uchylone zostały. Roku tenże 1720 na stanął Traktat między Polską, Szwecyą, Elektorem Woyska Elektora Karola XII. Augusta II. za Prawego Króla Polskiego uznała y Kazimierza Stanisławowi żadney nie dawać pomocy = Tegoż Roku Unija Kościoła Greckiego z Łacińskim w Zamościu potwierdzona Roku 1733 August II umarł dnia 1. Lutego z Gangreny maiąc lat 63. panował w Polszcze Lat 35. pochowany w Krakowie =

Fryderyk **August III.** Syn Augusta II. Obojętnym będąc względem Praw Polskiego, po wie lu starraniach Matki Józefy Cesarza Józefa Cesarza Żony swoiey, tudzież po odebranych od Karola VI Cesarza, y Anny Jmperatorowey Rossyiskiey obietnicach podobnych do osadzenia się na Tronie, skutecznie o Koronie Polskiey starannie czynić poczęli. Seym Elekcyiny zaraz do 26. Sierpnia = Xiążę Michał Wiśniowiecki Kanclerz z Regimen Jan Wielitte z Pola Elekcyinego do 29 Sierpnia ustąpił, co tiż na ten czas wychodzące natorowie wzięli, a mianowicie Lipski, Krakowski, Poznański Bieżyński y Mata chowski Starosta Opoczyński, którzy natychmiast o swym postępku dawszy znać Dworowi Petersburskiemu Jmperatorowey wyprawali aby zamysł Jey względem Obrania Elektora Saskiego swoiem Swym wsparła, które iuż pod Kommendą Generała Lassy do Litwy wkroczyło było = Dnia 4. Listopada Stanisław Lubomirski Listem Xięcia Swego Ludwika

XV.

Ludwika XV Krola Francuzkiego do Korony byd Stanom zalecony; y Sam q. Lonesmia w Warszawie osobo swoia Stanom /: przechowszy cale Niemcy Dandelot za Wupsa się udaiąc, Ktorego Stanislaw Towarzyszem mianowat się, dla Osiubienia Cesarza ktory o schwytanie Stanislawa mocne miał przeciwrzeczei/ Dnia tedy 11. y 12. Lonesmia Synnas Obradował Woiewodztwa, ktore iednostaynie gtosy na Stanislawa dawały; a za tym dnia 21 Lonesmia za zgoda powszechna wszech Stanów Leszczynski Krolem byd nominowany. Przeciwna partyia lubo w mniejszey nierownie liczbie na Siadze zostaiąca, iednak w nadzieii rychlego nadciągnienia Woyska Moskiewskiego zaufana Manifest zawodzi przeciwko zaszłey Elekcyi Stanislawa y Wstępnie tu Węgrowa areby czym przedzey z Woyskiem Rossyiskim złączyło się = Krol Stanislaw dnia 21 Lonesmia pogmysiwszy Pacta Conventa, a widząc się bydz niebespiecznym w Warszawie zmyczymy obliżaiącego się Woyska Moskiewskiego; do Gdanska z Synnatem, Posłami Francuzkim, Szwedzkim y Wielu Innemi swoy Partyi Panami przenosi się. zostawiwszy Obronę Warszawy Jorefowi Potockiemu Woiewodzie Kijowskiemu y Janowi Tarłowi Woiewodzie Lubelskiemu. Augustowska partyia zgromadza się pod Kamieniem Polnym Obraniem między Sieradzem y Kaliszem Stanisław Hozius Biskup Poznański Krolem Augusta III Ogłasza Sporem na poparcie Elekcyi Augusta III. nastąpiła Konfederacya. Posłowie Sa sey dnia 1 Listopada Pacta Conventa Imieniem Synnatu swego w Warszawie Zaprzysięgli. Iak 15. Senatorow y 600. oraz Szlachty wspartych 20000 Rossyi Skiego Moskiewskiego pomogli nad Całym Narodem na Stronie Stanisława by dzącym — August tym sposobem Obrany 6 Stycz w Tarnowicy na Granicy Saskiey osobiscie Pacta Conventa przysięga potwierdził — Rok 1734 d 17 Lutego po Odprawionym wprzod Augusta II y Jana III y Krolowey Maryi Kazimiry pogrze bie od Biskupa Krakowskiego Krol y Krolowa Koronowani byli. Tym czasem Woysko Moskiewskiego 12,000 za przybyciem Feld Marszałka Municha do 20,000 prze szło tysięcy zwiększone Gdansk, gdzie Krol Stanisław z zgrazoną partyią swoią oraz się zamknął, Szturmowane potym dnia 12 Czerwca Flotta Rossyiska z 13 Okrę tow y 6 Fregat złożona pod Kommendą Admirała Jordona do portu Gdanskiego Zatoki, Forteca Miinda tym bardziey uciśniona poddaciu się na Ostatek z woy skiem Saskim ktorego 9 Batalionow y 22 Szwadrony pod Kommendą Hrabi Sas kiego na Weissenfelskie Munichowi na pomoc przyszło osadzona została Gdansk niemaiąc nadziei żadnych Sukursu 30 Czerwca Moskwie poddaciu się Krol zaś Stanisław na tydzień przed poddaniem Miasta taiemnie z Gdanska u ciekł y przebywszy w podrozy szczęśliwie wszelkie niebespieczeństwa do Kro lewca dostał się, za co Munich na Gdańszczanow Dwa Miliony Rubli Kontrybu cyi nałożył. a Hrabia de Monti Poseł Francuzki, u Krewey pozostały, bez względu na własny Karakter w niewoli wraz z Synnatem, Marszałkiem Sey mowym y Innemi Panami Partyi Saskiego Lagrowany y do Torunia za prowadzony. a August dowiedziawszy się o poddaniu się Gdanska wyiechał spiesznie z Warszawy do Oliwy gdzie 19 dnia przysięgę wiernosci od Gdańszczanow odebrał Roku 1735 dnia 17 Lonesmia Zaczął się Sejm, na ktorym dostawcę do Abrama nawet Marszałka przybyć niechciely, poki by Woyska Cudzoziemskie z Granic nie ustą piły, tak obecnosc Jch Krolewi dokuczyła — Generał Moskiewski Lasey

za Odebraniem

za odebraniem rozkazu od Dworu Swego, Cesarzowi 10000 Woyska z Polski wy prowadza na Pomoc przeciwko Francuzom, którzy z Interesow Polskich do mowi Austryackiemu wypowiedzieli - Woysko te przeszedszy całe prawie Niem cy, dla zaszłego Traktatu między Mocarstwami woiuiącemi nie nieprzy wr wsfy Rz 1736 przez Polskę do Kraiowa powróciło - Tym czasem Panowie partyi Stanisława trzymaiąc się ieden po drugim z Krolewca Jego zezwoleniem do Warszawy powrócili, a Sam Stanisław przez Artykuły przewagodne Traktatu między dzielącego od Cesarza y Francyi dnia 18 Xbris 1735 Rz podpisane otrzymawszy dzictwo Lotaryńskie y Barskie y przy Tytule Krola Polskiego będąc zostawionym powrócił do Francyi, wyrzekłszy się wszelkich do Tronu Polskiego pretenzyi. Je nerał Gwalt Katte za konwoiem 50 Xięzicow Stanisława z Krolewca do Brande burskiey Granicy odprowadził y Dwor Saneyszy Stanisławowi wszelkie Honory do pusczał i ałuz należały dla Stanu Krolewskiego - Rz 1736 dnia 25 Czerwca nastąpił Seym Kaysikacyi y szczęśliwie do skutku ideu Szczegolnie w przeciągu dat 30, Panowa nia Augusta = Roku 1737 po zmarłym w Gdańsku Feldymarszale Xciu Kurlandzkim ostatnim zdrowiu Męzkim Kotlerowskim, kiedy Szlachta Kurlandzka zabierała się do Abra mia nowego dzierżawcy, Dwor Petersburski zaleca Birona Xcia Woyny Nayzyszey Anny Imperatorowey, daie Feldymarszałkowi Kommendantowi Rygi Biermark aby nie mieszkał do wyiscia Xcia Birona. Jakoż Senatorowie przy tym swiadectwie Radzie Wschowskiey Elekcyą nowego dzierżawcy za nieważną ogłosili, Aboli na usilne Anny Imperatorowey naglenia Król Birona wi y potomkom Jego przy Mę skiey Xięstwo Kurlandzkie Lennym Prawem konferować musiał, Tarcie Rob Prawny był dzierżaw w Niemirowicz na Rusi Petramocznikow Dworow, Wiedeńskie go, Petersburskiego, y Carogrodzkiego na Zaspokoienie Wojny która od Roku prze strzyła między Moskwą Karolem VI Cesarzem y Turkami trwała. Moskwa pod Kom mendą Feld-Marszałka Municha, Berchop, Arof, Korabow y Spinelom li wpoczą dla tych wyprawy swey na Turkach dysbała, Generał zes Lady Xięstwy Kym zieniowy Krabowi powracaiąc y niedostatku żywności opuszczego musiał - Natym Zie dzieli gdy Petramocznicy nie zgodzili się a Osobliwie Moskwa dobijaiąca się o wol na defiluiąca na Morzu Czarnym y odzierzenie Azofu po zerwanym kiedzie woy na zjadowicie zaiedzi Rz 1739 dnia 20 Marca przed Zacnego Radą Senatu Biron przez Kanclerza Finka Delegata swego Inwestyturę na Xięstwo Kurlandzkie odebrał. Na Stępuiącego Roku gdy Anna Imperatorowa dnia 28 Października Umarła, Xcia Biron podług Ostatniey woli y dyspozycyi tyże Monarchini obiął Regencyą Państwo y Opie kę nad młodym Carem Joanem III Synem Antoniego Ulryka Xiążęcia Brunświckiego na Bawarnie y Anny Xiężniczki Mekleburskiey Siostrzenicy Anny Imperatorowey podobno tak z niedorozu... Małżonkę tegoż Cara zazdrosną Regencyi o Osobę Biro na, a chciwą panowania pod Imieniem Syna swoiego Woy nie mial nad dwa mie siące iak Panem Tronu był ogłoszony, Xiążęcia Birona za Radą Feld-Marszałka Mu nicha dawnego Nieprzyiaciela Regenta, od Rządow odsadza, y na wygnanie do Schlis senburga, a potem do Pellimu na Syberyą z Bratem Karolem y Gustawem y Całą Familią posyła. Niedługo z tym wszystkim cieszyć się nowo nabytym Państwem Xiążę Brunświckie albowiem iak tylko Elżbieta Petrowna na Tron Rossyiski wyniesiona została, aliza na

tychmiast

natychmiast Regentka z Mężem ychynem swoim od rządow państwa odpadli. Tegoż Roku Xiąże Biron z Syberyi do Jarosławia Moskiewskiego przeniesiony, a Munich Hyo zawistnik do Pellimu zaprowadzony został. R: 1748 Woysko Rossyiskiego na pomoc Maryi Teressie Królowey Węgierskiey y Spymierzeńcom Oney 35,000 przeciw Francyi do Inflant przeszło, y znowu po zawartym tegoż Roku Traktacie w Aixwisgranie do Kraiu swego tymże Traktatem powróciło. Jerzy II. Król Angielski który nieprzestawał do otrzymania tych posiłkow u Imperatorowey Elżbiety przytym się prosił oraz o pozwolenie przeyścia dla Woyska Rossyiskiego przez Polskie. Roku Koncem R: 1758 Woysko Rossyiskie pod Komendą Feldmarszałka Apraxyna na pomoc Cesarzowey Królowey Węgierskiey przeciw Królowi Pruskiemu idące Jegarnowszy wprzod pod Swoią Banowanie Prusy Brandeburskie do Polskich Granic wkroczyło. R: 1757 Królowa z Żalu nad uiszczonym stanem Saxonij od woyska Pruskiego dnia 17 Listopada w Dreznie umarła. August na prozby Szlachty Kurlandzkiey za zezwoleniem Elżbiety Imperatorowey z poprzedzoney Rady Senatu w Warszawie dnia 18 Lipca 1757 R. Xiążęciem Kurlandzkim Królewicza Karola Syna swego średniego ogłosił. Dnia 8 Stycznia w następuiącym Roku dnia Xiąże Karol Salenna od Króla Inwestyturę na Xięstwo Kurlandzkie odbiera. a Stany Kurlandzkie przysięgę wierności z posłuszeństwa na dniu 6 Listopada w tymże Roku wykonały. Pomienioney Xiąże w Roku następuiącym pozwanie za Żonę Franciszkę z Domu Worowinow Hrabiankę Krasickę, Starościankę Nowogrodzką, y Oni z Sobie dnia 20 Marca w Warszawie Sekretnie zaślubia. R: 1762 dnia 5 Stycznia Elżbieta Imperatorowa Rossyiska tym Światem pożegnała się. Piotr III Xiąże Dziedziczny Holsztyńskie na Tottorpie Biskupstwie y następcą tron Państwa wyżrzeszy się z dawney Ligi z Dworami Wiedeńskim y Drezdeńskim, Xiążęca Brona na wolność wypuszcza, rozkazuie oraz aby ogłosił Stanom Kurlandzkim iż się do Xięstwa swoiego powrócić zamyśla. Katarzyna II. Imperatorowa po złożeniu Piotra III Męża Swego z Tronu, przyczyniła się za Xiążęciem Bironem do Króla przez list pisany d 3 Sierpnia 1763 R. wtoczony iest z Rozkazu Dworu Petersburskiego Selwestr na Dobra Stołowe Xiążęce Kurlandzkiego - wyprawd na wet Memoryał do Dworu Petersburskiego wyrażaiący y przyczyny z powodu dla których Woysko Xiążęca Birona przy Xięstwie Kurlandzkim utrzymywać postanowiła, Skoro się że Xiąże Karol żadną miarą przy Kurlandzkiey utrzymać się nie mogł. Król przybrawszy Miesiąca Kwietnia z Warszawy do Drezna wyiechał wkrotce Xiąże Karol opuściwszy Mitawę, udał się Samey godzinie do wyiechał Króla którego między Panami iuż wiele wzięcie się zaczęły z którey okazyi Deklaracya Imperatorowey Rossyiskiey zeszła po której natychmiast z Woysko Moskiewskie do Litwy wkroczyło - a do czasu Polski Woysko Pruskie weszło y Obywatelow tamecznych ciemiężyło - Zmusiło Radzywiłłow Lubienskich traktuie z Ministrami pomienionych Dworow w Warszawie. Woysko Pruskie iuż stąd z Polski, a Moskiewskie ku Granicy Litewskiey zostaie August III przeszły Lat 67 a Panuiąc przez Lat 30 a poplecznia Słonecky dnia 4 Października Życie zakończył zostawiwszy po Sobie z Maryi Jozefy Wnuczki Leopolda Cesarza, a Corki Jozefa I. Cesarza, Brata Rodzonego Karola VI Synow S. Fryderyka Elektora Saskiego. Franciszka Xawerego Augusta, Karola Krzysztyana Xiążęca Kurlandzkiego, Alberta Kazimierza Xiążęca Cieszynskiego Wielko-Xięcia Węgierskiego

Węgierskiego, Klemensa Leopolda Elektora Arcy Biskupa Trewirskiego y Biskupa Auszpurskiego — Corki Jego Marya Amalia zaślubiona Karolowi III Xięciu Lotaryńskiemu a potym Hiszpańskiemu Królowi, y Maryo Józefa zaślubiona Ludwikowi Delfinowi Synowi Ludwika XV. Króla Francuzkiego.

Stanisław August Poniatowski Król Polski narodzony w Wołczynie dnia 17 Stycznia 1732 Roku, obrany Królem 7 Września 1764 Roku, a Koronowany tegoż Roku, w Warszawie dnia 25 Listopada — Którego historyą, ale nieco inaczej

Po śmierci Augusta 3go Życzeniem było tak cześnych jak mo-carstwa, iako i wielu dobrze myślących Polaków, a szczególniej Xięcia Czartoryskich, ażeby Państwa na Tronie osadzić, Drewnych dla łatwiejszego pod Królem rodakiem Narodu podźwignienia pewniejszego pod Królem wpływu — drugich dla

Zaraz znaleźli się pretendenci: z tych Rossya proponowała Stanisława Poniatowskiego, czobiciel Imperatorowej Katarzyny nie znanego Powiatu wiec partyę, oraz przeciwne Poniatowskiemu Stronnictwo Konfederacye pod Barem, i Radzivillem. Rossya dla poparcia swoiey woyska do Kraiu wtaszczyła, i Sejm konwokacyiny Xcia Prymasa Lubienskiego zwołany odbyć się przeszkodziła. Na tym Sejmie przeciw wewnętrzna administracya Króla, przez ustanowienie Kommissyi Woyskowey, i Kommissyi Skarbowey, i Kommissyi Policyi, urządzony — władza absolutna Hetmanow, Podskarbich ograniczona, Elekcya naznaczona została — Gdy czas nadszedł, Nard na miejscu Elekcyi niemiecy zgromadzony Stanisław August Poniatowski iednomyślnie Królem obrany, i po za przyięciu Paktów Conventow w Warszawie koronowany był 1764

Sejm koronacyiny odbyć się spokoynie: na tym Król od Brzeg Xięcia Kurlandzkiego tron wiernie odebrał. Kanclerstwo Ordynacyi Zamoyskiemu dało. Tytuły Króla Rzeczypospolitey przyznane Woysk Rossyi, Monarchom tym od Rzeczypospolitey przyznane zostały, za odebraniem najsolenniyszem zapewnieniem, ieśli z powodu tego zapewnienia żadney nigdy pretensyy do posiadłości Państw Rzeczypospolitey czynić niebędą.

W Roku 1765 za zezwoleniem stanow Order S. Stanisława ustanowiony, Poselstw do Dworow Zagranicznych wysłał, i Kommissyą do uregulowania wątpliwych dzieiącin za znieśieniem się z Biskupami mi uznanych.

Interessa Dyssydentow za przeszłych Królow przedsiębranych, a przeciwnych Mocarstw szkodliwych, które tymże za ważny przedmiot

za ważny przedmiot do zaburzenia Polski i utrzymania wpły
wu swego służył, był mocno przez Rossyą i Króla Pruskiego po
pieranym, na Sejmie zwyczajnym R: 1766 stanął na cze
le w Obronie Religij Sołtyk Biskup Krakowski, i po mimo za-
grożeń Ujścia Repnina gwałtownego charakteru człowieka, na żą
danie Dyssydentow domagaiących się wolnego wyznania Religij,
używania wszelkich praw, swobod i prerogatyw Obywatelskich przy
stać z wielu Senatorami i Posłami nieckniał — Rownież Posło
wie Rossyiski i Pruscy na zniesienie Liberum Veto, ani na po
mnożenie podatkow i Woyska przyzwolić nechcieli

Dyssydenci więc pobudzeni szczególniey przez Króla Pruskiego zawiązali
konfederacyą w Toruniu; wzmocnioną wielu innemi konfederacyami,
to za Dyssydentami, to przeciw Królowi, w Krakowie w Olwinie i w
wielu innych miejscach podniesionemi, wsparłą oraz protekcyą Rossyi,
która nawet Królowi detronizacyą zagroziła — Z tych połączonych
powstała iedna Generalna Konfederacya Radomska pod laską Ujścia
Radziwiłła, która, za ulegnieniem Króla okoliczności i przemocy
zmieniła zagrażaiące swoie widoki i iedynie iako interes Dyssyden
tow popieraiąca, na Sejm nadzwyczayny w Roku 1767 do Warsza
wy zwołany przybyła. — Radziwiłł Marszałek Konfederacyi
był razem obrany Marszałkiem Sejmowym, a gdy na nim ze strony
zaczętego, i odwagą Sołtyk Biskup Krakowski, i inni przeciwko Dyssy
denton stanęli, i na dozwolone od Ujścia Repnina gwałtowności
uciekali się, w nocy dnia tegoż tenże Sołtyk Biskup Krakowski Józef
Załuski Biskup Kijowski, Wacław Rzewuski Hetman Polny Koronny
i Seweryn Rzewuski Pisarz Polski porwani i do Moskwy a ztąd
do Kaługi zawiezionem zostali (Kaluga miasto w Rossyi powiatowe)
— Iako postępowania Rossyi obwiesiło Naród, powsta-
ła Konfederacya Barska w 1768 Roku na czele której Puław
z Synami swemi, i Krasiński Biskup Kamieniecki stanęli — Nigdy
był, i tak po całym kraiu nie powstawało Konfederacyi z ogólną
Barze Konfederacyą Tączących się, i ale w dwa czas — A że tey nieiako
Dyssydenci byli przyczyną, zrobiła się ztąd prawie Religijna wojna,
której skutkiem była okropna rzez Humańska przez Duchownych
Grecko Dyzunitow na Ukrainie podburzona. — Konfederacyi woie
dzie przez woysko Rossyiskie są gane, do ustępowania to do przyku-
mieniu się zmuszone, za odejściem Woyska na nowo powstawały Kon
federacyi po całey Polszcze z Moskalami ucierając się, a między
sobą się niemogąc, gdy Król mimo dzielnej obrony ustąpić, gdy
im Puławski z dwoma Synami zginął — Gdy Oderacieńska Drewicza
Putkownika Rossyiskiego zabranych więźniów, cudow waleczności
dokazuiąc, tak iuż zmorzone mieli siły iż ledwie w dziesięciu do
Szląska dostać się mogli — Sam odnowiony został Akt Związku
wy, i Konfederacya Marszałkiem swoim obrawszy Paca, Sędziego Kon
federacyi Generalnej Obu Narodow przybrała, a po odniesionych
mu Kazimierza

przez Kazimirza Pułaskiego zwycięstwach, umocniwszy się obie
stochowie i Tyńcu, wsparta Francuzkiem pieniędzmi i Oficerami
tudzona obudwiema Krola Pruskiego i Austryi mieniąc ich być
dla przeszkodzenie Turcy do wydania Moskwie wojny przyczyną
mawiać zaczęła, Krola Kunigunda Augusta za dopadłego od Boga
ogłosiła, i zamknięcie go do Abdyleau Korony przeniesienie zlecia. W tym
Zamiarze został Król w dniu 1771 Roku z Warszawy przez Konfederatów porwany uwięziony i cudem dopiero o całą wolny z ciężkiego
więzienia do Zamku powrócił — Zdarzenie podania nieprzyjaciołom
Sprawiło dla niej pewny odwrót, tak i z Oria w znacznem
tonąć w nich upadać zaczęła; a fortece swoie i wojsko
podejściem domu Austryackiego ustawiczny w rozsypku
poszła — Tymczasem Król Pruski i Austryacki w
zmowie będący, korzystając z tych w kraju zaburzeń, pod
pozorem zabezpieczenia granic swoich od napadów, i
Powietrze grasującego na Wołyniu, posyłki wojska swoie daleko w kraj Polski — do spółki uformowali Kor
don 1770 Roku a skutkiem tego wprzód do
Sedzburga Henrykowa dzieła Pruskiego, długo opierającej
Katarzyny 2ej Imperatorowa do przyzwolenia na rozbiór
kraiu Polskiego, zabrali w 1772m Austrya Starostwo
Spiskie; Galicyą z Księstwem Oświęcim oraz
morskie, Malborski Chełmińskie Warmią oprócz
Gdańska i Torunia, część Wielkiej Polski obok Noteci
Ryssya Inflanty i część Litwy po rzekę Dźwinę drugą
Dniepr. dla zapewnienia sobie posiadło w tych na ówczas
czasy, zwłaszcza Sejmu Extraordynaryinego domagać się,
który w Roku 1775 pod laską Pomińskiego, pomimo zła
chętnej odwagi w opieraniu się Rejtana, Korzaka, i wielu
innych Posłów, pierwszy ten rozbiór krajów potwierdził —
— Na tym Sejmie przecież stanęła chlubna ustawa
o dobrach po skasowanym Zakonie Jezuitów na fundusz Edu
kacyi Narodowej, a razem Kommissya Edukacyjna, która ca
łem młodzieży wychowaniem i naukami w kraiu kierować
miała, i do dalszych czasu w pełną Administracyą Dobr po Je
zuitach sprawowała, utworzoną była — Oprócz tego usta
nowiona była na tym Sejmie Rada Nieustająca przy boku
Króla, bez której Król nic przedsięwzięć, działać niemógł,
zmniejszono wojsko, przyzwolono dysydentom do wszel
kich prerogatyw; atak ustalony został wpływ tych trzech

Mocarstw

Mocarstw do Interessow Polski przez protekcyą czyli Gwarancyą
iakąś Traktatem, zabrane kraie im przynaiącym, sobie zawa
rowali; i odtąd Sztakielberg Sekretarz Rossyiski, władzą samo
władnym w Polsce — /*/
Stanisław August, przy najlepszych dla kraiu swego chęciach, zmuszo
ny ulec okolicznościom, zrobiwszy na Radzie Senatu przeciw tym wszy
stkim gwałtownościom i bezprawiom Protestacyą, Instygatorowi W
Koronnemu w aktach inskrypcyą kazał, zaiąć się tyle ile w mocy
iego było uszczęśliwieniem wewnętrznym kraiu; Zaprowadzeniem Edu
kacyi Publicznej; Obroceniem Dobr i funduszow skassowanego podług
czas Zakonu Jezuitow na fundusz Edukacyiny; Utrzymaniem Korpusu
Kadetow; otworzeniem Mennicy i Ludwisarni; wprowadzeniem po
rządku i podwyższenia się Skarbu; postanowieniem sprawiedliwości
do czego uznał za najpotrzebniejsze ułożenie Praw, których zbior
polecił Zamoyskiemu Kanclerzowi — a przeto uszczęśliwieniem
ducha Narodu do poznania i podźwignienie siebie, gdyby kiedy
pomyślna zdarzyć się mogła chwila —
W celu zwiedzenia południowej Polski, i widzenia się z Katarzyną
Imperatorową odprawił Król w 1787 roku podróż do Kaniowej
a w Dole potem pozag Jana Zgo uroczyście w Zaleszczykach in
augurował —
Kiedy Rossya z Turkiem i ze Szwedem
nadszedł Sejm zwyczajny w Roku 1788, pod Laską Stanisława

/*/ Uwaga Gwarancyą ta, zapewniała nietylko całość granic i niepodległość
Rzeczy Pospolitey, ale oraz i niezmienność nadanego iey Statutu Rządu, kto
ry przez Liberum Veto, przy Radzie nieustaiącey, z postrzeżeniem zwykle sto
żony, przez wyłączne prerogatywy Stanu Szlacheckiego, Polskę Króla w
ciągłym utrzymywał skrępowaniu, i niemożność wyjścia z nieładu,
podźwignienia Kraiu i Narodu. Tey to Gwarancyi dopełnienie, wyko
nanie i Mocarstwa Zastrzeżenie Rossyi szczególnie, przez dwa drugie Mocarstwa zło
żone były —

Mianowanego Marszałka Koronnego i Kasztelana Krakowskiego
Sapiehy Marszałka Litewskiego, na którym poznawszy Stany
Rzeczy Pospolitey pożądaną do dźwignienia się z przemocy
i nieładu, związały się Konfederacyą Generalną, i o ratunku kra
iu myśleć zaczęły — Rossya, aby spokojność sobie z tey Strony
zapewnić, ofiarowała nowy Alians, zrzekaiąc się dobrowolnie
Gwarancyi, i dozwalaiąc Polsce zmian Rządu, i wolności stano
wienia Praw nakoniec i wzniesienie kraiu — Lecz chytrość
Króla Pruskiego — [illegible] reszta Historyi obacz Kar 227

O Przysądach wiadomość podług Konst: 1726 Roku

Lista 14 Grywien Am 3 K 36
za Konderanat Listy 13–44 czyli Zł Pol 90 a za 3 Kondem: 270
za Kontrawencyą Dekretow Ziemsk: Grywien 60 czyli R 14 K 40 = czyli Zł 309
za Publikaty Grywien 120 czyli Am 28 K 80 — czyli Zł 192
a Kontrawencyą z Publikaty Grywien 180 v. R 43 K 20. czyli Zł 281
za Kontrawencyą z Publikaty z Dekretu Trybunalsk: in duplo liczyć się powinno Zł 562
Kopa Groszy Litew: Wynosi Rubli 2 K 25 Srebr:
Podług Zb Rozd 4 Artyk 24 za niestawienie na Straż 5 Kop
Zakład Starozinski Zł 192.
Schodzenie każde processem Zł 44 gr 24, Publikaty 3 Zakłady Starozinskie Zł 576 czyli Rubli 86 K 40.
Tysiąc Grywien wynosi Am 240 więc Grywna Kopę 24
Podług Konst: 1766 Roku za 6 Niedziel Wieży 1000 Kop czyli Rubli Kursowych 375 pieniędzmi opłacać pozwala.

Wiadomość

O walorze Kop, Złotych, Groszy, Rubli w Statucie położonych Grywien.

Podług wyszłego Ukazu Jego Imperatorskiey Mości ma być uważany walor Rubli, Kop, Złotych y Groszy Litewskich w Statucie położonych w proporcyą kursu teraźnieyszych monet stosownie do wyszłych poprzednio Dekretów Praw Krajowych o Mennicy y walorze monet tak rachunkowych iakoteż pieniężnych w naturze będących = Rubel Statutowy znaczy Złotych Polskich 30. — Kopa Statutowa Złotych Polskich 15 = Złoty w czasie Statutowym teraźnieyszych Złotych Pol: 1 groszy 15. = Grosz Statutowy za Grosz Srebrny Polski iakich 4 Szto na Złoty Polski. = Ana Rossyiska monetą Srebrną Rubel Statutowy czyni Rubli 4. y puł = Kopa Litewska poźnieysza groszy Miedzianych 30. = Grzywna Polska Groszy Miedzianych 48. iak Konstytucyami zostały zredukowane —

Talent Srebra Attycki był wartości 9000 Złch Pol:
Talent Złota Attycki był wartości 7,500 Czech Złch w Talencie było Srebra Min 60 a Drachm 6000 więc Mina lub Mina warta była Zł Pol 150
Drachma warta była Złoty Polski 1 groszy 15.
Chater Attycki był wart dwie Drachmy albo Złotych Pol: 3.
Denar był wart około Groszy Pol: 40.
Sicilus albo Srebrnik moneta Żydowska ważyła 4 Denary Rzymskie czyli Zł Pol 5. gr 10. Podług Innych Sicilus ważył 2 drachmy Attyckie czyli Złotych Pol: 6.
Tygodnie Proroctwa są Tygodniami Lat, Każdy zaś Tydzień zawiera w sobie Lat 7
Scud czyli Talar Rzymski odpowiada wartości Zł Pol 30.
Funt Szterling 1 Zawiera naszych Złch 40 y tak 20 funtow Szterlingow znaczy Zł 800 Moneta Angielska
Szyling w Anglij znaczy Naszych Zł 2. = 3 Szylingi 1 Jeden pens Szterling znaczy 1. Rubel 50 Kopp
Szwedzka moneta Bankowy iych Talar rownaiey pracey z Rub Assygnac ma zaś w sobie 48 Szylingow a Szyling 4 Sztiwerow Sztwerci
Dollor moneta Ameryki zawiera w sobie Zł 8 gr 12 polskich zatem 5 Dollorow czyni Zł 42
Kwartot miara Angielska, zawiera Cwierc Korcy miary Polskiej

Warunek Szlachectwa Vom: 1775. R: V. d 8 fol: 1013

Lubo Klejnot Szlachectwa Polskiego tylo Prawam Obwarowany iest, nay pierwszym Zaszczytem wtym Stanie rodzącemu się, i Stopniem do wszy stkich godnosci w Rzeczypospolitey będących, atoli z należytego rozważenia, oczewiście poznać się daie, iż Kupiectwo wtym Stanie Prawu y dostoynosci Szlachectwa nieuwłacza, dla czego zrosząc Konstytucye in contra Stanowione deklarujemy: iż odtąd Szlachcic wszelkiego Rodzaju Kupiectwem się bawiąc Szlachectwa swego utracać nie będzie = Vide Prawo Pobitewne Trzeciego Tom 1 fol: 490.

Vol: 1736. V. C. folio 625. Cudzoziemcow = Nowo Urodzony Szlachcic ~~dobra~~ Scartabellatus # do Zgo Położenia Urzędow posiadać, a mi do delegacyi przypuszczonym będź niemoże wyiąwszy gdyby zdrowiem albo Subitanuya zaszycat Oyczyznę — E

Szyfunt zawiera w Sobie funtow 300
Cetnar — funtow — 100
Funt 2 Marki czyli 16 uncyi, Uncya ma 8 Drahm, drachma 3 deniory a denior 24 gran — Funt Kolnie dzieli się na 32 Lutty, Lot na 10 englow a Engiel na 32 Efry —

Waga dla Brylantow y Perel

Marka składa się z 8 uncyi, y ta waga służy tylko nie gładkie perły Karat z 4ch granow = Gran rozdziela się na Cwirny Grana czyli na 32 Części Karatu =

Waga stała zwana Kolońska ktorey Grzywna na 288 Granow podzielona wyrownywa 96 Złotnikom = z Dziennika Praw Koleztwa Lob Straży ch folio 133 B więc Złotnik zawiera w Sobie gran 3

Za Grzywnę Kolońską czystego złota ZP. 1224 =
za Grzywnę Kolońską czystego srebra ZP. 014 =

Włoka ma Morgow 30 Morg prętow 300 pręt prętow 100
Dziesięcina Rossyiska prętow 569. więc ng 3 Dusze wypada
włoki 1 Morg pr 249 Vide folio 225 =

E Szlachcic Nowo Urodzony Officia ch Beneficia, ad tertiam progeniem nie dawac y nadawania nie powinien, wyiąwszy tych ktorzy Zdrowiem albo Subitanuya zaszycat będą Oyczyznę y ktorzy ch antiquis familiis editus przyięci będą — Privilegia Jn pacis Conventis Najiaśniejszy August 3 1736. R. V. C. f 625 Cudzoziemcow =

NB za Szczegolnie zasługi zasługi wydaią Przywileie prawo Scartabellatu, a tak ich chcie ma prawo do wszelkich prerogatyw, nie urodzone prerogatyw dla Zgo Położenia służyć mogą y ch —

Rozd. 3 Art. 36 Stt. Litt. o Opisu miary i Wagi Litewskiey

o Pieniądzach Tureckich, Wiadomość, z podróży do Syryi Pana de Volney

Para inaczey zwany, Modin, fadda guata mesrie wielkości pułzłotcha dawney Polskiey wagy 5 groszy naszych dawnych Polskich
do niego następuią Szteki, po 5, 10, i 20 Parow –
Talem Złota 30 Parow =
Piastr Rzeczony czyli zwany Kuverchlasadi, ma wartości 40 Parow czyli 5 Złotych naszych; 1000 Piastrow czyni 160 Talarow –
Abukelb waży 6 Złotych
Podług Zakazu Proroka niemasz na tych pieniądzach żadnego Obrazu, ale tylko z jednej strony Cyfra Sułtana, a z drugiey ten Napis: Sułtan dwoch Mor Syn Sułtana N:
Monety Złote są: Sekin, potsekin,
Oprocz tych Krajowych maią tam także Kurs, Talery Niemieckie, i Seliny Wenec
Sie, Te służą Osobliwie Kobietom do Stroju – Srednie zawieszaią je przy
Zuią do Łańcuszka także Złotego i na Sierdiach Zawieszaią, Im więcey iest tak
lich Selinow i Łańcuszkow, tem lepiey niemią być Kobiety uzbrojone – Jest to
pewnych bardzo wzięty, na które czasy wszystkie niemal Kobiety przesadzaią –
Wschodnie nawet nosza Piastry, lub inne Srebrne pieniądze – Lecz Kobiety
pewney Rangi, gardzą Srebrem, i Samych tylko używaią do tego Seli now
Weneckich, lub wielkich sztuk Hiszpanskich – Nosza ich po 200 – 300 –
Drotem przewlecrone i do Zawoju jako watek przypięte – Jest to praw
dziwy ciężar lecz One nato nie zważaią, aby tylko miały z czem się po
kazywać w Łaźniach, i wzbudzać zazdrość w Innych, w czem wielkie
swe ukontentowanie Zakładaią –
Dwojaki w całych Turczech iest ten, iż tam nie odrzucaią żadnych pieniędzy, bo ra wytarte, obcięte, lecz w przod Ważą –
Mina pieniądz Attyckii od Solona ustanowiony, Sto drachm, czyli na szych 85 Złotych wynosza

Miary i Wagi

Kon. Ust. 1565 D. 2 fol. 686 Ust. Ustawa na Wagi, postanowiła Funt ma mieć 32 Łoty a 48 Skoicy Kamien ma mieć 32 funtow Cetnar ma mieć Skamieni –
Kon. Ust. 1766 Rz. postanowiła Garniec Grunkowy wymiar ma w sobie Calow 7 Cwiera 2 i osmą część cała, na wszem Calow 4 – Cwiera 3 i tolaz Osmą część cała
1500 Kilogramow czyni 300 Cetnarow, a zatem Jeden Kilogram czyni Cetnarow 5 – Cetnar 1 Zawiera w sobie funtow 100.
Angielski pieniądz zwany Szylin czyni Zł. 2 Grzy. 42 – Mila Angielska 2480 krokow
Kwarter miara Angielska, czyni pułtrzecia Korca miary Polskiey.

2 Pręty znaczą 15 Łokci Litewskich
4 Sążnie Grabarskich znaczą dwa Łokcie

Kanału założenia Szerokość 2 Pręty czyli Łokci 15 Litewskich
Podług Grabarskiego terminu kopać w głąb 4 Sążnie czyli Łokci 24, wyrzucone
były ziemi, za ułożeniem się mocnym 2 Pręty z jednej i z drugiej Strony
Szerokie wygodne do przejazdu łokciem przyczym głębiny Kanału —
Pręt taki przenosi po 288 ; bo Cetwiark mocny wyrzucić na dzień może
prętów z kwadratowych

Miara Chełmińska w morgu zawiera prętów kwadratowych 300 czyli Łokci
Sai Warszawskich 16,875=

Dziesięcina prawie półtora morga.

O Kursie pieniędzy nowo stracie w dziele o rzeczy menicznej niemieckiej

Handel będąc nauką rachunkowo, w siebie ma związku
z potrzebą znania wartości wewnętrznej pieniędzy, które i-
mają wartość wewnętrzną maią ceny, i potrzeby wszystkich
do zmiany produktów — Zwyczaj przeciwko prawu
Narodów, stanowi zwodzeniem
wiekom nie pomagać; prawo musi być w zbiegu takich
wypadków niestałem, i oszukanem —

Kilometr prawie tyle co wiorsta, zawiera bowiem 668 sążni
których wiorsta liczy 500 —

W. Madras posiadłości angielskiej Ryżu wynosi 1842 dagoda 1866.
1506 kilogramów czyni 300 Cetnarów, a zatem jeden Kilogram
zawiera 5 Cetnarów wagi —

Do North 220

Do Karty 220

Lecz chwała Króla Pruskiego, który podobnego związku szkodliwego temu lękał się sprawcie, propozycyą ta przez Króla Pruskiego odrzucona, a Rossya dotkliwość niepryjaźni okazywana została, a z Prusakiem Traktat zaczęty i odprawiony zostało, oraz 100,000 wojska uchwalono ** 1790 Roku

Sejm Konfederacyiny ustanowiwszy się trwającym bez zerwienia go czasu, przez uchwalone ustawy ku poprawie Rządu, przez ustanowienie podatków, utrzymowanie wojska, ściąganie prostych, i całym był Rozrządzenie, pierwszy rozbiór Kraju ustawiający przez ujmowanie sobie obcych Dworów wystawionem do mich Rozdatkowy,

**/ Uwaga. Duma Rossyi i ich Ambassadorów zdała się okazywała widok dem Króla i Narodu, pogarda ich dla Urzędników, Obywateli, ich przesada wystawność, zuchwałość oraz upadek, zdziczenie, dotkliwe postępowania Woyska Rossyiskiego po kraiu rozlokowanego, mądrze obrany Naród przeciw Mocarstwu, które go w tak prędkim i hańbnym brzemie nawzdy. Dlatego cały żal, nienawiść, iaką Polacy mieli i mieć mogli do wszystkich trzech dzielących się mocarstwach skupiła się i zwróciła wszystkie przeciwko Rossyi. Dlatego Król, i każdy w owczas rozważnie biorący rzeczy, przedsięwziął, iż najwcześniej było dla Polski trzymać się ściśle rozważanego z Rossyą aliansu, uważem było że nieprzyiaciół Ojczyzny — W takim więc Stanie, w zaburzeniu umysłów, Państwo było Królowi Prus- kiemu, do Stanów Angielskiemu Stronę, ujęć popierającemu Sejm do odepchnienia zdrowej polityki i rady Króla chcącego i myślącego dobrze, chwycenia się śliskiej i zdradliwej podmowy, która na chwilę tylko Naród wciągnęła i spekulacyom Gabinetu Berlińskiego i Londyńskiego doga-
dała. Nigdy

przez przyrzeczenie Miast do wolności, prerogatyw Szlacheckich, przez zapewnienie Włościanom Opieki Prawa, nadanie im nie- których wolności, przez zajęcie Skarbu i przedaż Królewszczyzn, przez zabezpieczenie Kraiu od złych Porządków, przyjęciem za na rodu należytych Stanu — pomimo przeszłych i zwłoki fatalnych Rzeczy i czynności, w raz dziwnej w ulepszeniu Stanu kraju i Narodu postępowań — aż do końca przez Deputacyą nie znaczoną, ułożona z tych Korzystnych Ustaw Konstytucya Rządowa*, co zmieniając stan i formę Rządu stanowiła 3 Maia 1791 Roku Naród w ogólnym zgromadzeniu imieniu, w dniu raz przez Sejm i Króla, potem przez cały Naród przyjęta i zapamiętana została —

**/ Nigdy Naród Polski, nie bardziej tyle Patryotyzmu, rozsą-

rozbroienia i energii, iak w tey chwili powszechney niezgody
iego upadek. Epoka ta wielkim bydź pomnikiem stanowi iego.
Sejm wywrócił prawidła, bez zniszczenia dawnych zasad i ustawo
wień; poprawił nadużycia, bez obrazy prawa własności. Korzystał
z światła filozofii, bez uchybienia polityce; podźwignął lud uś-
wiadomiony z szkody i obrazy wyższych stanow; — w zniesł Ducha
w Narodzie, i ożywił w nim zapał, nadziejami go karmiąc na
wet dla tych żyiącego pokolenia. Ustawa Rządowa czyli Konsty
tucya z mianuiąc Rzeczpospolitą na Monarchią, stanowiąc Tron
Dziedziczny w miejsce Elekcyinego, uwalnia kraj od klęski bezkró
lewia — Osoba Króla była święta nietykalna, Król miał obok na
dana, potrzebną władzę do czynienia dobrze; nie mogł zaś nigdy
złe działać; bo radzący iego, nie byli obowiązanemi, bez pod-
pisu iednego z Ministrow, którzy byli odpowiadzialni. Tak oraz
postanowienia aby miały moc Prawa, musiały bydź podawane
pod pieczęć Senatorską. Jey = Religia Katolicka była religią panu
iąca, bez wszelkie inne były tolerowane — Własna Sądownicza była
niepodległa; Stan Szlachecki w swoich prawach i przywileiach za równo
no umocowany. Stan Miejski przypuszczony do wszystkich Urzędow
Cywilnych i Wojskowych, a bydący na mocy tym samym stawał się Szla
chtą. Stan włościański, lubo dla ubostwa i ciemnoty, nie mogł mieć takich
miał nadany sobie Zupełney wolności, iednak nabycia Oney iako i nabywanie
własności Ziemiańskich uwolniony oznaczone, zapowiadało mu przy
szły byt Obywatelski. Taka zmiana Rządu w Polsce, oznacza godność i cnotę
Narodu, a mądrość tych co w zaprowadzeniu iey przewodniczyli; i w żadne
powrócenie iey nie może z tą krwawą i okropną Rewolucyą iakiey w
tym czasie podległa Francya — Zasady w dziełach rozsiane odrodziły się
Narodu i sposobiały one po całym kraiu przyięte i wyklarowane
były, dostatecznem iest przeciwieństwem, ich Polacy daleckiem byli Ducha
Jakobinizmu destrukcyinego we Francyi wszelkie religijne polityczne
i towarzyskie podstawy porządku i bezpieczeństwa —

Niegodni przecie wspomnienia /a/ znajdując w tey ustawie położoną
tamę ich osobistey dumie i przemocy, udali się do Imperatorowey i nay
czarniejsze na Sejm i Króla rzucając obelgi, a pod maską patryotyzmu
własney Zemsty i ambicyi, knując zamiary, wystawili iey iakoby ba
czymość Sejmu na prowadzenie Monarchii absolutney, na uiarz
mienie wolności i samowładztwa Narodu dążyła. Zatrwożony
iey posłali i zawiązawszy Konfederacyą obradzaiącą w Targowicy
ze Stolycznem Rossyiskiem wojskiem do Kraiu wrócili

/a/ Szczęsny Potocki, Seweryn Rzewuski, Branicki Hetman Za wyprowadzeniem

Za wypowiedzeniem przez Rossyą Wojny 1 Maia 1792 Roku
wzięły Naród cały do Obrony — Xiążę Józef Poniatowski
, Tadeusz Kościuszko, Fawne z miłą gardłby Narodowego Woj
ska, pod Lielicami, i Dubienką otrzymali zwycięztwa, ale
gdy Król Pruski [B] zniechęcony, iż mu domowiono Gdańska, i Torunia,
których w nadgrodę przymierza z Rzecząpospolitą, doma 1 Września 1791 Roku
domagał się, nietylko w przyrzeczonych aliansem zawiodł posiłkach,
ale ieszcze z Rossyą na zgubę Polski znowu uzbroił: a Stanisław
August bolejąc nad domową wojną, i lękaiąc się przykrzeyszych wy
padków: ulii mu groźby Jmperatorowey, i powiedziały do związku Targo
wickiego przystąpił.
Wojsko wciąż Polskie cofaiąc się, i poprzestać zupełnie Królowi woiennych
mogąc — pospolite ruszenie iuż nakazane rozpuszczono. Konfederacye
Matachowskie, i Sapiehy zniosły protestacyą z wielu innemi dobrze
myślącemi, udali się za granicę kraiu — Konfederacya Xięży Czterech
się rozwiązał — stało się Ostatnim Konstytucyi, i ustawie Woyska, i Porządku
Narodu zadany zdtat —
Smutny ten, i zdradziecko uchwalony na Polskę zamach rozwiódł Sąd
dom przyniósł Koronie — Król Pruski zabrał Gdańsk, i Toruń, oraz
Wielkopolskę z częścią Kuiaw, i Mazowsza; a Rossya zagarnęła

[B] Uwaga. Na wiadomość odebraney przez Rezydenta Prusskiego Strabe
go Golte o zmianie Rządu, i Konstytucyi w dniu 3 Maia 1791 Król Pruski w
Liście swoim do tegoż pisanym wyraził zamierzenie z tego Roku, i odwiód
ty się pragnie przystąpić do ustalenia tey nowey Konstytucyi, którą uważa tak Króla
i uznaie za konieczną, i stanowczą dla szczęścia Polaków, zapewnia tak Króla
ich Marszałków Sejmu, że dzieło to Jak utrwalić wiąże tey związek, iż między Rzecząpo
spolitą, narodem Polskim a nim zawarty został — W odpowiedzi zaś z dnia 8 Czerwca
1792 r: dany Królowi Polskiemu na żądanie pomocy przeciw Rossyi, Traktatem
1790 Roku zawartym przyrzeczonej oświadczył, iż gdy Konstytucya iest dziełem poznie
szym od Traktatu z nim zrobionego, niewiadomy wcale był obowiązanym do pomocy,
zwłaszcza iż zmiana ta Rządu stałaby się bez ciągu wiedzy i między onemi tylko nie
chcianemi, bez owszem o nieszczęśliwych stąd wynikaiących mogących ostrzegał Król
Pan, w deklaracyi zaś swoiey z dnia 25 Marca 1793 Roku zaszłe Sejmowe Pola
kom, za dzieło zamiany zmierzenia porządku i społeczności, dzieł Jakobińskiemu, złym pora
dom, zabor Kraiu dla zatamowania rozszerzenia tego iego uprawiedliwia —
Całata była polityka! i zacnego Króla Pruskiego. —

Kurlandyą, część Litwy po Niemnie, Pińsk, i Ruskie Województwa
po Kamieniec, i do Ratyfikacyi zabrał tego Sejm oyczyźniany
Zjazd Grodzieński w 1793 roku zwołany z bitem iedynie Senatorem,
bez wszelkich praw Posłów zbrojnie, i gwałtownych użyciem środków
przymusił [C]

[C] Uwaga. W czasie Sejmu tego znajdowali się gorliwi o całość Kraiu
Posłowie. Jakoto: Skarzyński, Krasnodębski, Mikorski, których z Grodna
wywieziono: a gdy po mimo tego, Król ze Stanami Rzeczypospolitey
i rozbiorowi

Krotce tam do Ostatecznej rozprawy Naród przyprowadził ktory wzbiec dyabło pory, aby się z tak haniebnej wydobyć przemocy, i tej bolesnej pamięci skrzywdy — Że na tym Sejmie Imperyi ze strony Wojska Polskiego i Litewskiego do 16,000 tylko ustanowiono, Jenerał Ogniskom Zostawiony w Warszawie za znaczną Siłą Rossyjskiego Żołnierza, iako Minister pełnomocny Rossyi w Depute mnie tego postępował z nie przezorną obrazą, i prześladowaniem — Ta dała powod do Rewolucyi, ktora najprzod w Wojsku, potem w całym zaszła się Kraiu — Medalinskiego Przygadier z Lomżyńskiego aż pod Kraków z Brygadą swoią szczęśliwie się przeprawił. do tąd przybywszy Tadeusz Kosciuszko w Kwiecien w Rolu 1794 w spierany przez Matachowskiego, Potockiego Jenerała i Kottontaia, powstanie Narodu ogłosił. i Naczelnikiem iego obrany został. w Warszawie też dnia 17 Kwiet w ktorym Garnizon Polski rozbroić i Jenerał zaięć miano, powstanie pod hasłem Kosciuszki nagle wybuchnęło, przez Puttkowmika Hauman rozpoczęte, a potem przez Zakrzewskiego Prezydenta Miasta, i Markowskiego Kommendanta tey Zbrojnej Siły rowane, ktore niemało krwi kosztowało, a skutkiem tamtego było wypędzenie z Miasta Wojska Rossyjskiego i Cofnienie się Kommendy Pruskiej w tymże dniu aż do Bagatek Miasta przy=

---

rozbiorowi Polski przeciwnemi byli, Siewers Poseł Rossyjski obradujących w Sprawie Sejmowej Krola Senatorow i Posłow Wojskiem i Armatami otoczył kazał. — Czytanie nastąpić mogło ratyfikacyi zaborow, a milczenie za zgrozę przestrachu i podziwienie pochodzące, za zgodę wzięto, i do podpisania gotowego Jednakże Krol ze Stanami Rzeczypospolitey Zamoyt w dniu 22 Września 1793 Re mocną protestacyą iż lubo ulegaiąc i niemogąc oprzeć się mocy podpisał takowy rozbior iednak czyn ten za ważny nieznaią, i prawowitości prawa powszechnego dochodzenia swoiego —

---

bytej — w Wilnie zaś w dniu 23 Kwietnia za prowadzeniem Jasinskiego Puttkowmika, tak dziwne i szczęśliwe było, że kropli krwi niewylano — w Zmudzi rownież powstanie przez Chlewinskiego i Ozia Giedroycia i w Kurlandyi przez Wawrzeckiego i Murbacha się rozwinęło — wszędzie Kosciuszko za Naczelnika z rotada

Dyktatorskiego

Dyktatorska uznany, że wrzód oddziały wojska trzeze się
z nim spuściły, Dąbrowski z Płockiego, Kopeć z Wołynia,
Wyszkowski i Łazinski z Ukrainy przeciw wojsku Rossyi
skie przeszły się, które w Litwie od Jazinskiego: zdra-
dzone w Kownie skupiło się, i przeciw Naczelnikowi
ku Krakowu ciągnęło — /12/

Na odgłos Kościuszki stanęło w szeregach Chłopstwo w
koszu; Pułki zbrojne a talionem pod Kaczewiczami odniosł
stanowe Naczelnik zwycięztwo, lecz gdy Prusaki wojska z Rossyi
skiem połączyły się, zwyciężony w dniu 6 Czerwca, pod Szczekoci
nami ku Warszawie ciągnął — Obległ Król Pruski Warszawę
dowodząc osobiście 50,000 Prusaków i 10,000 Rossyan, a gdy
Dąbrowski i Madalinski uprzedziwszy w Wielkiej Polsce po
wstanie, niemałe nad Prusakami odnieśli korzyści i Bło-
goszczem szturmem wzięli, po bezskutecznem Warszawy ob
leżeniu i bombardowaniu, mężnego Polaków dozór ed
czywszy oporu do Odstąpienia był zmuszony —
Tym czasem nawet od granicy Rossyjskiej podszedszy
i Suwarowem nadchodziły wojska które połączywszy się
z tem co powstanie ustawy z mudzi i Kurlandyi ustępował
zaczęły, przeważają cą siłą, korpusy Litewskie pod Jasińskim
Wielhorskim, Sierakowskim złotarzem pozadanej mu pod
Krupczycami stoczyć do odsieczy Warszawie przy
mudziły. I Austryacy też od Lublina postępowali, których
dzież Poniatowski miał wstrzymywać, aczkolwiek Józef Poniatow
ski ciągle się podchodzeniem uciekał. —

/12/ Uwaga Powstanie to Narodu, żadnego za sobą w kraiu nie po
ciągnęło bezrządu, Religia w świętości o brzegach swoich została nienaru
szona — Osoba Króla w najwyższym ciągle była poszanowaniu, lubo władza iego
była mu prawie odjęta — Rada Najwyższa Narodowa pod Naczelnika ustano
wiona, władza kraiowa administracyjne i ich Sądowe w Koronie i Litwie wszy
stkie bez zwłocznie w miejsce narzuconych przez Rossyi Targowicki
Sąd Kryminalny przechowanych tylko o zdradę Ojczyzny, pociągnął: Król, a lud po
mimo naj mocniejszego wzburzenia, był tak zawsze poszanowany wtedy
iż żadnego rozmyślnego niedopuścił się bez prawa —

Pozwał Kościuszko przeciw Fersenowi aby go oddawo
rowa oddać; połączył się z Wojskiem Litewskim i Kor
pusem Poninskiego pod Kaczewiczami nakłaniał,

Krwawa

Krwawa bitwa o Dnie, czas zwycięstwo w zawieszoney
krzyżacką, zdradliwie przez Pominskiego spowiniony
pozytywnego korpusu nadejściem, i śmiertelną Naczelnika
rana, los Polski zdecydowała = Kościuszko w niewolą był
wzięty, a niewy po nim Naczelnik Wawrzecki, nie był już
Zdolny, an upadłą wstrzesić Energią am grożące odwrocić
cisty — Porażone i rozproszone wojsko Polskie zebrało się
w Okopach Pragi przez Lisczka bronioney, pod którą Suwa
row podstąpiwszy szturmem okopy zdobył Wojsko i Pragę
wyrznął —
Król mieszkaiąc ciągle w Warszawie przez Kapitulacyą Stoł
ecną ocalił. Niedobitkowie ciągano, i Ci za Radoszycami w
dniu 18 Listopada 1794 Roku od Rossyan i Prusaków ob
szernie zabrani zostali — Znakomici z Patryotyzmu obywa
tele, bądź sami się za Granicą oddalili, bądź na wygnanie
i uwięzienie skazanemi byli. Konfiskata maiątków, ucisk
i uwięzienie nastąpiło prześladowanie —
Jnkwizycya i srogie nastąpiło prześladowanie —

Stanisław August sprowadzony na rozkaz Imperatorowey
do Grodna w początku Roku 1795, tamże w dniu 25
Listopada abdykacyą Korony swoiey podpisał i na Trzeci
rozbiór Polski patrzeć musiał, który w początku 1796
Roku nastąpił — Rossya Austrya i Prusy podzieliły
się resztą Kraiu, a Niemen Bog, Wisła i Pilica da-
wny Granice tych trzech ścisłych już Mocarstw, kto
rych punkt zetknienia w okolicach Niemirowa nad

Raciąwice w Woiewodztwie Krakowskim
Szczekociny w Woiewodztwie Krakowskim
Bydgoszcz nad rzeką Notecią między Województwem Pomorskim a po pierwszym
rozbiorze Kraiu do Prus zajęte
Krupczyce Miasteczko niedaleko Brześcia Litewskiego
Mniejowice dawniey w Mazowieckim dziś w Podlaskim Woiewodztwie ustawne
Zamojskiego przykim obszernym i ciężkich murach Zamek stoiący gdzie ty obro
ny stoczona bitwa —
Radoszyce w Woiewodztwie Sandomierskim —
Niemirow Na Podlasiu nad Rz: Bugiem po wyżey Brześcia Litt.

nad Rugiem przypadł.
Tak Polska z karty Europy wymazaną została, Król sad
iej Zawieziony do Petersburga, w pozadlach 1798 Polu
z apopleksyi umarł, tamże pochowany iest

Koniec

Kto kolwiek się podiął o sporządzenie chrystony pism, bez chrysto
ryi stosowney, bez dzieiow pięć i wyobrażeń, nie mógł pożą
danego obdarzonego życiem i płodną żyznością udatnie
nie potrafi. Nie z trudow iego ialowych nieuymienia, oprocz zbio
ru dat i pojedynczych sądow, bez interesu na czas obecny, bez
wartosci na przyszłość — z takiego przekonania niemamy
ieszcze dokładnie opisanej Chrystony Polskiej

Объявленіе

Copia o rozpuszczeniu nadziei w Banku pieniędzy

Правленіе Государственнаго Заемнаго Банка объявляетъ
всѣмъ Гг. Заемщикамъ изъ онаго подъ недвижимыя на-
селенныя имѣнія, буде кто на основаніи Высочайше
утвержденныхъ въ 1 день Генваря истекшаго 1830 Года
правилъ о вкладахъ и ссудахъ пожелаетъ 8, 12, или 24 лѣ-
тніе Займы свои переложить на 37 Лѣтній срокъ, что
воспріимутъ начало съ 1. Маія сего 1831 Года, таковыя при-
сылались Заблаговременно въ Государственный Заемный
Банкъ прошенія, слѣдующаго содержанія „ На основаніи
„ Банковыхъ правилъ прошу Государственный Заемный Банкъ
„ 8., 12. /или 24/ лѣтній мой Заемъ = Такого то мѣсяца и го-
„ да — ооо. р. переложить на 37 или лѣтній срокъ. Если же
„ при семъ переложеніи по расчету Банка, причитаться будетъ
„ по 24му § правилъ о вкладахъ и Ссудахъ, 1го Генваря 1830 года
„ Высочайше утвержденныхъ, къ взысканію съ меня какая
„ либо на платежъ преміи сумма, то оной дать мнѣ
„ знать срезъ такую то Почтовую Контору въ Городѣ та
„ комъ то „ Буденте Кто таковаго прошенія въ свое время
недоставитъ, тотъ на основаніи 14го § вышеупомянутыхъ
правилъ переложенные будутъ съ прежнимъ срокомъ 12-
ти лѣтніе Займы, на 15ти лѣтніе, а 24 лѣтніе на 26ти
лѣтніе срокъ.

Takowe Objawienie nadesłane przy Kursory', i Obwieszczeniu Jw. Kur Gł. Bocheyo, do kursory a nadesłe
którego Data była 5 Marca 1831 Roku za ~~N 4443~~
do Woiewo 19 mar 1831 r.

Wiadomosc z Gazety Kurycra Lito A: 1817 p: d N 17

Moskwa Miasto

Stanu Duchownego 3544
Szlachty 8976
Woyskowych 23065
Cudzoziemcow 1465.
Wspolnich Stanow 68580.

Zbiór ludzi 166,515 w Liczbie tey mieszkaiących 121,867
Niewiast 44,648.

Pod miastem Ziemi 16,129,800 Sążni kwadratowych, dzielących się na 20 Części
wtorych 90 Kwartałow - Prawu w miesc: Skarbowego 7139 Mieyskie
go 1926 - Obywatelskiego 572,298 Sąż Kwadr: ch

Gmachow y Budowli Kościołow 288 = Kuzni 527
Klasztorow 21 Lazaretow Szpitalnych 29
Cmentarzow z Bramami 14 Domowych 578
Kaplic 30 Latarni ulicznych 3541
Domow Murowanych — Kramow Jatkowych 360
Drewnianych 2468 Rzeznic — 19
6680

Zrepirowano Domow murowanych 1792
Postawiwiono Domow Now: Murch 158
Drewnianych 2567
Koszar Woyskowych 9
Mostow 100
Zakładow Miłosiernych 52.
Rzemieślniczych y Fabrycznych 378
Sklepow Kupieckich Murowanych 6187
Drewnianych 644
Aptek Skarbowych 7
Prywatnych 19
Sendzi Edukacyjnych 16.
Teatr — 1
Klubow 2
Domow zgromadzen Szlacheckich y Kupieckich 2
Domow Zajezdnych 42
Traktierow 163
Kawiarni 7
Winiarni 168
Domow prywatnych Letnie Dwa 85
Szynkow 123
Stołow Kuchmistrzowskich 13
Chlebnic 122
Piwowarskich 109
Blinarni 44
Domow zajezdnych do Stawania pod 595
z Bydłem

z Gazety Ruch: prowincia 1819 R: N: 63

Dzwon w Moskwie waży 4000 Pudow
ma Wysokosci arszyn 7, a 6 Srednicy,
Serce Waży 120 Pudow - przeznaczony
do Wielkiey Uspienskiey Katedry, y wiekszy
od dawniejszego / z wieża prochem wyra
nego przez Francuzow / Pudow 445.

28 Januar

Machnowka

Białopol-
Czarnowska
Lebedyńca
Wierzbięcica
Józefów
Wygoda
Kuczkowska
Lucyn
Sosnowy
Jasnohorodka

Browki
Tokarska
Kormin
Dąbrowiczna
Most-
Bykowo
Jhnatowka

Tomaszowka

1 Sarnow
2 Felsztyn
3 Michałpol
4 Bór
5 Myszkow
6 Brzeżow
7 Woronowica

III
Mykyta Horodow

Demontowka
Kazimirowka

Adolf Cieszka

28 Januar
19 X 2862
Barbara Kluchy 2864

Przysięgi Żydow

Rota Przysięgi Świadkow

Rota Przysięgi na niemieckiey Świadków

Rota Przys: Żydowskiey —

Forma Instrukcyey

Dis: Indagacyi —

Konstt 1641. i 1667 f 925 – Urząd Ziemski w Protokule wypisywał powo-
ninę, nie nieuznawszy ani przyjmując

Pisma prywatne w tedy mogą za dowodzić, gdy z okoliczności i Ziemi
nayw czasu. i nie interesowania zgadzać mogą
Wszelkie zaś Pisma, Kwitancje nabywane przez Officjalistów
Dworskich, gdy Oni nayą przyjęgli tak nie uważania są za do-
wod nieważny

RQ Art 24 Opiekuno w
wiktuały nazwiecza

382

Wielmoznemu

Sokulskiem

Sędziemu i C

Dobro

Его Благоро- W Star
дію М-ъ
ну Сокульскому
въ Старь

Zato by w Dekret upriwiać mię nie mogł aż mię<
Patronowi, Jch Kara — f 57
Patron lubo we dwaycy odległemu podpada f 62
Obowiązek Patronow ——— f 63
Jurysdykcyi jedna w drugiey sobie nie dawać jednak wszędzie do
kościoła niemoże ——— f 64
Exkluzya Patronow f 68, 73, 121, 124, 138=
Odbrzezenie Patronow — f 81
Zerwanie Kompletu f 115—
Dekret do 3 dni czytać f 116, 135 Exhibit f 159
Sprawy in minori Subsellio nie drabowane f 137
Patron Konferuiący w jedney Sprawie, Stronie drugiey w
tejże samey Sprawie Konferować niemoże f 138=

wypadkach do Ewikcyia

w Niżej opisanych ~~okolicznościach~~ fundować się godzą prawa na bezpieczeństwie

maiątku, iest to jedno co nieruchomość zadney hipoteki, i tak Stanom Osobom nazwana

Prawo tajney Hipoteki, to iest Żono w na maiątku Męża, Pupillom na maiątku

Opiekunow, i Rządowi na maiątku Urzędnikow = Kto takowe maiąc, albo

czyiekolwiek i przy mnie godzące się mu iak Opieki, albo Jest ~~Officiałistwo~~, choćby i

był cudzego maiątku właściciel, żadnego nie może mieć kredytu, bo zaciągnąwszy

Długow, wtenczas gdy Spostrzeżi Obarowany znacznie swoj maiątek, żono albo

się z Żoną lub Pupillem, i przy zrachunku pierwszey lub mniejszey Znaleziono

miłey pretensyi z mocy prawa powinien przetrzymane w miejsc. pierwszym

nadsyłanych, a przytym sposob pozwiększych grobowi fundusza =

przytym i maiątek Urzędnika na wiadomość iest wystawiony Odpowiedzialnoza

za które Rząd w dzyskaniach prod wszystkiemi Kredytorami za straty

Sztraty i pełne wyzdanie

Że Waldsztyn nie ma mocy rozkazem podpisywać dis na kompromisa

Za cady pkt Kompromisowi Jro Chodzkiego

Imo Że Formalnego Zapisu Kompromissarskiego nienie pruss Jest.

I 2 Że przed Terminem Jro Krzywickie zaskarżyła appellacyą nie Schodzi

Że Gorzowskie Ekonomie się Schodzi na Franzakuyo licży nadanie prawo

Grochowskim od 300,000 złp pobierać rocznych procentu 160,000

4to Że Sabinow Franzakuyo o kompromiss Jeszcze nie były zaskarżone

natenczas Mogłyby brać swoy skutek ale Woiny cieleprzez

wszelkie nie dozwalają te Franzakuyo Schodzenia zaskarżyć Jro

y do Sądu Jro y do Krzywickie przez Prozby a Bzobno wydalijro

Jro Grochowskiego y Jmci do Jro na Sąd Wod do Korbiow y tłopiszy Jus

powołione

Że Indyktorowie nie wiedzą żadnego Dekretu kompromissarskiego, bo

Rapport Stupu Arbitra nie Jest a pro Dekretem Koronnym Gdyby y Ktoś

dowiadował

Że Stupu Arbitrów Exmisit się Exekwowac Sobie Copiey Jakie

Ulice monarszy do skutku doprowadzac Zabronił

do Konstantynowa aby Nayprzod Sądowski opmyd Zerolucyi Sądu Ziemskiego
o Rindulucy a f 56 = Konstyt 1699 V 6 f. 59, y 1726 V 6. f 430
Konstyt 1501 V 2 f 1220 w czym zapobiegaiąc fundi et dolo uarowane
aby wpusku Zapisy w Xięgach Odległych Grodzkich albo Ziemskich Znane
ad proprium forum Terrestre vel Castrense ubi bona recognoscentis
conditum per modum oblatae per Creditorem vel debitorem, albo
przez Sługę ktorego z nich bytz podane y dla wiadomości kardego bytz
wpisane: a potym tak tego Zapisu y Obligu nie bydz liczona od Akt
podania Onego przez oblatę in proprio foro

Konstyt 1775 V 8 Jak wexle 9. Jestliby dłużnik nie bytz we Stanie za
płacenia dla Obciążonych długami Substancyi achciał uniknąć
surowey Edukcyi Prawa Wexlowego, tedy zaraz przy Sprawce
przed Sądem Oświadczyć powinien, że podaie Substancyą tak ruchomą
czyli pod Konkurs całą swoią Substancyą, ostatni raz Sąd
uznawszy realitatem et ligi debitum długu Wexlowego Edyktu
czyli zawieść y strony do processu konkursowego y sporow
przyworitego Jeżeli Sam konkursu expedyowac niemoże sądowi
Konstyt 1775 V 8 f 170 Gdyby Debitor nie w Lodzinie Sądowi leż w
odległey którey Prowincyi zamieszkały Summy, tedy Indytor daiąc mu kalumnias
Summy czyli to na Zapis Ziemski, czyli na Akta Ziemskie, albo do
kurmentu swoiego do Lodzinego. Gdy a Debitora odeszłe y za oblatowane w
protokule powinien będzie

Dowyczaiący pieniędzy Dłużnik, obowiązuie się Zawsze długy Zapłacić
gotowemi pieniędzmi; czyli więc nie płaci, i Kredytor przymuszony
iest Sądownie szukaiąc swoią należytość, czyli Debitor oddaie Dobra
pod Konkurs, Prawo i Sprawiedliwość mowi że wszystkie wydatki
ponosić powinien Dłużnik które Jakotnaż iest przyczyną Procesu
zaciągaiąc tyle długoo że Jch gotowizną opłacić nie iest w Stanie
a zatem wszystkie Expensa na pomiary Gruntow, i Laty prawod
Procesu Rozbiorowego powinien będą ustawiony Kontem Massy
Dłużnika z dochodu Dobr przez Administratorow, lub że
skoley iakie Expensa przymuszeni byli zdawiać Sami Kredyto
rowie, aby to Jm wynadgrodzono było iakie naypierwey długy
przed Innemi wszystkiemi należytościami, przez Jakie Sprzedaż
Kredytorowie nie będą mieli potrzeby starzyć się na wszystkie
rugnące Jch Stan, a Dłużnik maiąc na widoku ciężar dro
gich iakie za sobą ciągnie Korbiór starać się będą prowadzić
swoie Interessa porządnie, aby mogli długi zaspokoić go
dowizną przez co Jurysdykcya Sądowska uwolniłaby się od licz
nych Processow z tego zrodła wynikaiących

Kredytorom dozwolić wybrać Kuratora
aby Obranemu Kuratorowi wolno było dysponować

Wynotowanie Bankrockiego Ustawu Roku 1000 dnia 19 Aprilis=

w Rozd 5 Punkcie 25 Punkcie Jest Zebranie Kredytorow albo Wierzycieli, w którym
Dzieła Bankrockie rozpatrzione są przez Kuratorow czyli Opiekunow
§31 O przedstawieniu Kredytorow w Sądowym miejscu wybrac Kuratorow. w Punkcie 26=
Niewcześniey iak w 6 dni po Skutku Publikacyi, wszystkim Bankrota Kredytorom Jawić
się do Sądu, potym nie daley iak za dwa Niedziele aby wszystkie zgodnie Kredytorowie lub
większość głosow wybrali z pomiędzy Siebie kuratora w tym przedmiocie w Bankrockiey
Massie Uczestnictwo maiących lub z tych na Kredytorowie przedstawienie się chcieć potrzebowa
ią wyrzone Ich Plenipotentow, albo z Ubrowanych dobrych i nie podeyrzanych niewcześ
Ludzi; Jak takowe sposobem Kuratorowie wybranemi zostawać maią przedstawić Jest dla
Zabezpieczenia Sądow gdy dzieło rozpoczęte
§45 Podług Punktu 90 w Punkcie 91 dwie Warzenny Zarowne z Bartylularnemi uważaymy
bydź powinnie, procz tych które dotąd gdzie przed Bankrockiem ubezpieczone
Oni czynią mu Wypłatu Jednemu Kredytorowi należytości Innych do Punkt 103 Jednakże
z Obligacyi na Massę Swoią dostrzeżenie mochibne Bankrockowe takowy nie powinien
Jednemu Kredytorowi dla pokrewieństwa albo przyiaźni płacić długow Swoich
§46 w Punkcie 104 Aby takowy nie ważył dać komu kolwiek dawać na Siebie nieprawdziwych weksli, lub Innych takich Skryptow, ani w Aktach albo długu przy
szłą datą nie przepisywać terminow dla Uspokoienia Swego — Rownie i w Aktach
długu należytości Już Zakładow odtąd nie dawać ani Zadnych Czynow Appro
wać w Punkcie 105 niesprawiedliwie Zakłady potrzebować do Konkursu
§48 w Punkcie 120= do pisania i robienia Rachunkow Kuratorskich na Rachunek kon
kursowey Massy należących Rachunkow, a ponieważ kuratorowie maiąthi nietylko
Sami za rowno z Innemi Kredytorami tracić u Bankruta, lecz powinni po
winni Jednak zaraz dla tego na początku powinnowania w porządkowaniu dzieła Tego
dla wszystkich Innych Kredytorow — To zaś odbierać Sami dwa Procenta z Całey
wyzyskowney z Całego Maiątku Bankrota Summy, i temi Procenta dzielić kura
torow między Siebie w rownej części
w Punkcie 122 Że wszelkie tego że Bankruta maiątek, i bez tego Już dawypłaty
długowo Jest nie do zbarczenia, to Jak można należy wstrzymywać się
od niepotrzebnych rozchodow —
w Punkcie 123 Jedaliby między Kuratorami na dalsze miedzy, to wtedy
Dwaj wezwać Kredytorow i zdecydować większością głosow maiących
więcej sprawiedliwych pretensyi, rozumiejąc te większe głosy
we wszystkich zdarzeniach — o Dziełach między zachodzących od decydowania
kredytorow przedstawiać do Sądu
w Punkcie 124 Jeżeliby kredytorowie z większego części długu wybrali Kuratora
niektóre Kontenty z Kuratora, to Cało winni prosić a Sądu, który winien dozwo
lić wybrać Innych Jeżeli przedstawią przyczyny za długie zasługujące uwagi
§49 Punkt 131 i 132 Opisuie Jakie Bankrut należy mieć powinien nieszczęśliwy w y Upa
dłym — a Jakie Bankrutem nie należy mieć i to ciężkiego= §52. Punkt 139 Jakim Ubezpie
pod tym złodziey Bankrut tedy §57 Punkt 100

f. 46 w Punkcie 106 Jeżeli Bankrut dał komu Zakład albo co z maią[tku] Jego
[za]wiadł zatoczył to iest; przed dostrzeżeniem Swego upadku, i przed zastawy domiego
zapłacenie ſi do wstąpienia na niego ku wyższemiey trzebowemi ſ, a ten Zakład wart
więcey tey Summy wkładowey założony, tedy dopiero ſzy pieniądze ten Zakład Od
brać w Konkurs z Innemi Bankrota maiętnością w Właściwey porze przedać
atenn ubiegły ſzy Zakład Zapłacić Summę całą.
w Punkcie 107 Jeżeli Zakład mniey tyle Wart w czem założony to Zastawić
Onego z u Zakład trzymaiącego, ponieważ On uważał go dostatecznym w
ubezpieczeniu danych przez niego pod Zakład pieniędzy, Lecz Jeżeliby On
wziął nad Zakład Skrypt uważaiąc Zakład nie dostatecznym, w takiem
zdarzeniu, Jeżeli zażąda, może Zakład Oddać w Konkurs, i pretendować na
całą Summę natym Gruncie iak i Inni kredytorowie, wpreciwnem zda-
rzeniu powinien kontentować ſię Jedynie Zakładem nie pretendując nic w
Rozbiorze ze Skryptu Osobno wziętego = "
f. 57 Punkt 99 Jeżeli Bankrut przez Illuminatów Rozbiór fundamentalnie i
prawnie dowiedzie że w długi wpadł przez Spalenie ſię, Zatopienie, Skradzenie
maiątku, napadnienie Kupmyjaneckie zawody w Wypłatach, Inne nieszczę-
śliwe zdarzenia których prawdzie, odwrócić niemogł, i Zakonczyć Jako nie
szczęśliwego, po prawdzie i rozumie na wypłat długów całego maiątku w czym Jego
maiątku, do żadnego więcey wżydowania, i Illuminatów nieprowadzące
w Punkcie 100 Kto niedowiedzie że On wpadł w długi od nieszczęśliwych zdarzeń,
Zakonnego przyznać Za nie Odstronnego Długu, i nad przedaż i rozdział kredy-
torom Całego z należnego u Niego Całego maiątku zabezpieczonych nie opłaconych
długów Oddalić go pod Straż na 5 lat z przyznaczeniem na Ubory na nie dłu-
Gyo od kredytorów od 50 do 150 Rubli na Rok z podaczą Jeh zdrowia a ma
i daley Onemu z wniesieniu niedawać kredytu, a Jakiby odebrawszy Jakie Su
kcessyo te dług: a spłacił to Onego z pod Aresztu uwolnić przez Co wraca
ſię Onemu powinowaty publiczny Kredyt

Stanisław August Król Polski narodzony w Wołczynie
d 17 Stycz 1732 r. Obrany Królem 7. Wrzes 1764 R
a Koronowany tegoż R. w Warszawie d 25 Listopada
reszta w Kalendarzyku f 6c

Stracił Tron umarł w Petersburgu R 1798

Ist rozbior Kraju 1772
2gi 1793.
3ci 1796
1807 Napoleon utworzył X.two Warszaw